

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PKK ÜZERİNE YAZILAR

Joost Jongerden - Ahmet Hamdi Akkaya

PKK ÜZERİNE YAZILAR

Joost Jongerden

Ahmet Hamdi Akkaya

Kitap: 70
Araştırma-İnceleme: 15

PKK Üzerine Yazılar
© Joost Jongerden, Ahmet Hamdi Akkaya
© Vate Yayınevi
Weşanxaneyî Vateyî/Vate Yayınevi, İstanbul 2012
Weşanxaneyî Vateyî/Vate Yayınevi, İstanbul 2015

Baskı: Berdan Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi, C. Blok
No: 239 Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 613 12 11

Editör: Deniz Gündüz
Mizanpaj: Deniz Gündüz
Kapak Çalışması: Nuran Gündoğdu
ISBN: 978-975-6278-67-3

Adres:
Vate Yayınevi
Katip Mustafa Çelebi Mah.
Tel Sok. No: 18 Kat: 3 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212-244 94 14
E-posta: wesanxaneyevateyi@hotmail.com

PKK ÜZERİNE YAZILAR

Joost Jongerden

Ahmet Hamdi Akkaya

Çeviri: Metin Çulhaoğlu

Weşanxaneyê Vateyî/Vate Yayınevi,
İstanbul, 2015

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	IX
YAZARLAR HAKKINDA.....	XI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM:	
‘KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİ’NDEN PKK’YE	7
KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİNİN İLK YILLARI-PKK:	
Grup Oluşumu ve Türkiye Solu ile İlişkiler.....	9
Giriş.....	9
PKK ve Soldan parti oluşumu.....	11
Devrimci şiddet.....	18
Son notlar.....	28
Referanslar.....	30
EK-PKK’nin Birinci ya da Kuruluş Kongresi.....	32
KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ VE TÜRKİYE’DE YENİ SOL:	
PKK’nin Haki Karer’i anma metninden hareketle Tür- kiye’deki devrimci hareketin analizi.....	35

Giriş.....	35
Metodoloji.....	37
Geri plan: PKK ve Türkiye solu.....	39
Ortak bir Tarih.....	44
Sol ve Kürt sorunu.....	49
Haki Karer ve Yeni Solun oluşumu.....	52
İç bölünme ve şiddet.....	58
Son notlar: Ortak bir Gelecek?.....	60
Referanslar.....	64

KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİNİN İLK YILLARI

PKK ve Kürt Siyasal Partileri ile İlişkiler.....67

Giriş.....	67
Metodoloji.....	68
1970'lerde PKK ve Kürt siyaseti.....	69
Referanslar.....	81

İKİNCİ BÖLÜM:

ATEŞLE İMTİHAN.....83

KÜRDİSTANDA YAYGIN SAVAŞ HALİ (1993-2002):

toplumsal-mekânsal bir perspektif.....85

Aktörler.....	86
Bir Kırsal Ayaklanma.....	92
Yaygın Savaş.....	97
<i>Boşaltma</i>	100
<i>Hareketliliğin Organizasyonu</i>	104
<i>Alanda Yeni Bir Gerçeklik</i>	106
Sonuçlar.....	108
Referanslar.....	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:	
BÜYÜK DÖNÜŞÜM.....	113

2000'LERDE PKK:	
Kırılmalarla birlikte süreklilik.....	115
Giriş.....	115
Şok ve Geri Çekilme.....	117
PKK'nin Örgütsel Yapısının Dönüşümü.....	122
İdeolojik Dönüşüm.....	129
Siyasi-askerî mücadelenin dönüşümü.....	133
Sonuç: Kırılmalarla Birlikte Süreklilik?.....	138
Referanslar.....	141
EK: PKK Gerilla Gücü Kayıpları (2004-2008).....	144

SİYASAL OLANIN YENİDEN DÜZENLENMESİ:	
PKK ve Radikal Demokrasi projesi.....	145
Giriş.....	145
1. Liberal Demokrasiye alternatif olarak Radikal Demokrasi.....	147
2. Kürt Bağlamında Radikal Demokrasi.....	153
3. Yeniden Sahneye.....	161
4. Sonuç.....	168
Referanslar.....	173

TÜRKİYE'DE KONFEDERALİZM VE ÖZERKLİK:	
Kürdistan İşçi Partisi ve demokrasinin yeniden tanımlanışı....	177
Giriş.....	177
PKK ve siyasetin yeniden keşfi.....	181
Konfederalizm ve özerklik.....	185

Kürt bağlamında demokratik konfederalizm ve özerkliğin inşası.....	188
Yerel görüşmeler.....	193
Son notlar.....	196
Referanslar.....	202
İNDEKS.....	205

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 2003 Yılında Köy Korucularının Dağılımı (kaynak: Göç-Der 2003: 10-11).....	90
Tablo 2: (İHD 2001; KHRP 2002).....	92
Tablo 3: PKK'nin üç evreli stratejisi.....	94
Tablo 4: PKK gerilla gücü kayıpları (2004-2008).....	144

Joost Jongerden Hollanda Wageningen Üniversitesi Kalkınma Sosyolojisi ve Antropolojisi bölümünde Yardımcı Profesördür. Araştırma ve ilgi alanları arasında, Türkiye ve Kürdistan odaklı olmak üzere toplumun sosyolojik-mekansal yapılanması ve bununla ilişkili çatışmalar yer almaktadır. Türkiye ve Kürdistan üzerine çeşitli çalışmalar yayınladı. Çalışmalarından bir kaç örnek: Türkiye’de İskan Sorunu ve Kürtler, Modernite, Savaş ve Mekan Politikaları Üzerine bir Çözümleme (Vate) ve Social Relations in Ottoman Diyarbakir, 1870-1915 (Brill).

Ahmet Hamdi Akkaya, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’den lisans (1989) derecesi aldıktan sonra Türkiye, Avrupa ve Orta Doğu’da gazeteci olarak çalıştı. 2008 yılında Gent (Belçika) Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden ‘Irak Kürdistan’ındaki Ulus-İnşa Sürecinin Kürt Diasporasına Etkisi’ başlıklı tezi ile Yüksek Lisans derecesini aldı. Aynı üniversitede Siyaset Bilimi doktorasını sürdüren Akkaya, PKK’nin doğuşu ve gelişimi konulu tezini gelecek yıl içinde tamamlayacak.

Kürt çalışmaları konusunda önde gelen uzmanlardan biri olan saygın bir akademisyen 3-4 yıl önce bir Avrupa üniversitesinde verdiği seminerin sonunda biraz sinik tarzda sorulan şu soruyla karşılaştı: ‘Ne olacak bu PKK’nin hali? Geleceği var mı?’ Artık emeklilik yaşına da gelmiş olan yılların profesörünün ilk cümlesi pek de ‘akademik’ sayılmazdı doğrusu: ‘PKK is a miracle’ (‘PKK bir mucize’). Ardından da ‘PKK’nin hep baş aşağı gittiği düşünülen süreçlerin ardından bir çıkış yaptığını’ ekledi. Görev yaptığı sıradaki meşhur basını bilgilendirme toplantılarında Max Weber’den yaptığı alıntılar nedeni ile ‘entelektüel’ diye nitelendirilen eski Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ’dan da geçen yıl benzer bir açıklama geldi: ‘PKK şanslı bir örgüt bana göre. Çünkü konjonktürel şartlar hep lehine gerçekleşen ve istifade edebilen bir örgüt’¹.

Yakın tarihin kesintisiz en uzun süreli isyan hareketlerinden birinin yürütücüsü bir gücün başarısının veya varlığını sürdürmesinin, hele de bu isyanın temel nedeni olan Kürt/Kürdistan

1-<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/18865461.asp>

meselesine bakış açıları tam zıt olan kişiler tarafından ‘mucize’ veya ‘şans’ kavramları ile açıklanması, ilginç ve düşündürücü. Bunun altında yatan en önemli nedenin –kitapta yer alan makalelerimizde de değindiğimiz gibi– Türkiye’deki Kürt meselesi ele alınırken, başta PKK olmak üzere özne olarak Kürt aktörlerin rolüne pek az yer verilmesi olduğunu düşünüyoruz. Dahası yapılan –sınırlı– çalışmada da egemen olan bakışın PKK’yi bir anomali olarak görme eğiliminde olduğunu ileri sürüyoruz. Biz ise, çeşitli kereler vurguladığımız üzere, ‘eğer bir olgu tuhaf, anlaşılmaz veya kavranamaz görünüyorsa, bu durumun o olguyu anlamıyor olmamızdan öte söylediği bir şey yoktur; dolayısıyla, en azından işin içinde yer alanlar açısından, olgunun ne anlam taşıdığını, nereye oturduğunu araştırmamız gerekir’² (Becker 1998: 28) düşüncesindeyiz. Bu nedenle, bu kitabı oluşturan makalelerin hemen hepsinde, PKK’nin kendisini, fikirleri ve eylemlerini nasıl anlamlandırmaya çalıştığını irdelemeye çalıştık. Bu anlamlandırma veya ifadelendirmenin, toplumda ve tek tek bireylerde nasıl karşılık bulduğu; daha doğrusu, toplum –özellikle de PKK’nin hareket ettiği ve parçası olduğu Kürt toplumunun– ve bireylerin bunu nasıl anladıkları ayrı bir çalışma konusu.

PKK’nin temsil ettiği Kürt özneliği (agency), Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin karşı karşıya kaldığı en ciddi toplumsal-siyasal meydan okuma olan Kürt meselesini kamusal alanda ‘görünür’ hale getirmenin yanı sıra bir isyan hareketi olarak da ‘devletin ve ülkenin bütünlüğüne yönelik’ en büyük tehdit olarak tezahür etti. Bu durumda devletin ve yaygın medyanın PKK’yi sürekli ‘demonize’ eden bir yaklaşım içinde olması çok şaşırtıcı değil. Aynı şekilde Kürt sorununun ‘görünür’ hale geldiği 90larla birlikte akademik çalışma alanının cazip konusu olması da beklenir bir gelişme idi. Ancak akademik alanda Kürt sorunu ve/veya PKK’ye ilişkin çalışmalar ağırlıklı olarak

2-Becker, Howard S. 1998. *Tricks of the Trade, how do think about your research while you’re doing it.* Chicago & London: The University Press of Chicago.

devlet söylem/pratiğine odaklanmıştır. Biz ise bu kitapta yer alan makalelerde, tersi bir noktadan; Kürt aktöründen hareket etmeyi tercih ettik.

Son dört yıl içinde farklı kitap ve dergiler için yazılmış makalelerimizin toplamından oluşan bu kitabın, bir PKK monografisi olduğu iddiasında değiliz. Ancak makalelerin toplamı PKK'nin 1970'lerden bugüne uzanan mücadelesinin ideolojik, örgütsel ve siyasal gelişim/değişim sürecini anlama ve izini sürmeyi hedefliyor. Bu nedenle özellikle PKK'nin oluşum süreci olan 1972-80 dönemi ile en kapsamlı değişimleri yaşadığı 2000'lere özel bir önem verdik.

Kitap üç başlık altında yedi makaleden oluşuyor. İlk başlık altında yer alan üç makalede ağırlıklı olarak PKK'nin oluşum süreci olan 1970'leri ele alıyoruz. İkinci başlık savaşın 1990'larda aldığı seyri irdeliyor. 2000'lerde PKK'nin geçirdiği değişimi farklı açılardan ele alan son bölümde ise üç makale yer alıyor.

PKK'nin ele aldığımız başlangıç dönemi açısından politik hedefi, eşzamanlı olarak sömürgeciliğin yok edilip bağımsız bir devletin kurulmasına dayanan bir 'yaratıcı yıkım' süreci ile Kürdistan'ın kurtuluşu idi. Abdullah Öcalan tarafından yazılan (veya en azından ona atfedilen) 1978 tarihli manifestosu *Kürdistan Devrimin Yolu*'nda, PKK kendisini 'ulusal kurtuluşçu' ve 'proleter devrimci' bir hareket olarak duyurdu. Sömürgeciliğin yok edilmesi (sadece Türk sömürgeciliğinin değil, Kürdistan'daki diğer sömürgeci devlet güçlerinin de) ve Marksist-Leninist prensiplere dayanan demokratik birleşik bir Kürdistan inşa etme, işçilerin, köylülerin ve aydınların ittifakı ile gerçekleştirilecekti. PKK'nin daha sonraki gelişim sürecinde, Abdullah Öcalan geleneksel Marksist-Leninist ilkeleri yeniden yorumlayarak kendi sosyalizm anlayışını geliştirmeye çalıştı. Özellikle de 2000'lerden itibaren ise, reel sosyalizm deneyimlerini köklüce redderek 'radikal demokrasi' ve 'demokratik konfederalizm' ilkeleri çerçevesinde Kürtlerin haklarını inşa etme düşüncesine dayanan yeni bir yaklaşımı gündeme yerleştirdi. Geline

noktada, PKK eksenli Kürt hareketi açısından, devlete dayalı strateji (kurtarılmış ülke yaratma) yerini tabandan toplumsal örgütlenme yoluyla Kürdistan'ı inşayı hedefleyen bir kurumsal stratejiye bırakmış gözüküyor. Kitapta yer alan makalelerde bu 'değişimi' geçmişi reddeden değil 'kopuş/kırılma(larla) birlikte süreklilik' içeren bir çizgi olarak değerlendiriyoruz.

İlk başlık altında yer alan üç makalemizde 1972-80 sürecinde odaklanarak PKK histografyasında 'grup oluşumu' ve 'parti inşası' diye adlandırılan dönemi tartışıyoruz. Türkiye solu ile ilişkilerin irdelendiği ilk makalede, o dönem Kürdistan Devrimcileri adını kullanan PKK'yi oluşturan çekirdek kadro-militan yapının Türkiye'de 1960'ların sonundan itibaren gelişen 'devrimci' sol hareketin içinden çıktığını, bu açıdan dönemin diğer Kürt hareketlerinden ayrıştığını belirtiyoruz. PKK'nin genel Türkiye siyaseti, özelde de devrimci sol hareketler ile bugün de süren ilişkisinin kökenini bu oluşum sürecinde aramak gerektiğini ileri sürüyoruz. İkinci makalemizde ise PKK'nin ilk yazılı materyallerinden biri olan 'Proleter ve Enternasyonalist Devrimci Haki Karer'in Anısına' başlıklı broşürden hareketle, PKK ile Türkiye solunun 'Kürdistan'ın sömürge statüsü ve ayrı örgütlenme' konularında ayrışan yaklaşımlarını, birbirlerine eleştirileri tartışıyoruz. Bu bölümdeki son makalenin konusu ise PKK ile dönemin diğer Kürt hareketleri arasındaki ilişkiler. Bu makalede de PKK'yi oluşum sürecinden itibaren diğer örgütler/hareketlerden ayıran kimi özelliklere vurgu yapıyoruz.

Tek bir makalenin yer aldığı ikinci başlıkta, Türk devleti ile PKK arasında 28 yıldır süren savaşın en yoğun olduğu 1990'ları irdeliyoruz. Bu makalede, başvurulmuş stratejilere özel ağırlık vererek PKK ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasındaki savaş mekân perspektifinden ele alıyoruz.

Üç makaleden oluşan son bölümde ise 2000'lerde PKK'nin geçirdiği değişimi değişik açılardan tartışıyoruz. Birinci makalemiz PKK'nin 2000'lerde yaşadığı değişimin anlaşılması için genel bir çerçeve sunumunu hedefliyor. Bu amaçla, PKK'nin

bu süreçte yaşadığı değişimi ideolojik, örgütsel ve siyasi-askerî mücadele boyutları ile ele alıyoruz. İkinci ve üçüncü makalelerimizde ise asıl olarak PKK'nin bu süreçte geliştirdiği ve 'radikal demokrasi' kavramı içinde ifade ettiği siyasal projesini tartışıyoruz. İç içe geçen demokratik cumhuriyet, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik olarak adlandırılan projeleri farklı perspektiflerden irdeliyoruz. İkinci makalemizde, bu projeleri ağırlıklı olarak Hardt ve Negri'nin Üçlemesi'nde (*İmparatorluk, Çokluk ve Ortak Refah*) ortaya konan görüşler temelinde ele alırken, son makalemizde esas olarak, Öcalan'ın kendisinin de etkilendiğini belirttiği Murray Bookchin'in çalışmaları ekseninde tartışıyoruz. Sonuçta, PKK'nin ortaya koyduğu ve hayata geçirmeye çalıştığı bu projelerin 'devletin ötesinde siyaset, partinin ötesinde siyasal örgütlenme ve sınıfın ötesinde siyasal öznellik' öngörme anlamında bir 'radikal demokrasi' projesi olduğunu ileri sürüyoruz. Bu bağlamda da PKK'nin oluşumunda belirleyici olan 'sol' damarın yeniden üretildiği, bunun da tarihsel evrimi açısından çeşitli kopmalar/kopuşlar içerse de bir sürekliliğe/devamlılığa işaret ettiğini belirtiyoruz.

Sonuçta, son dört yıl içinde kaleme alınan değişik makalelerin toplandığı bu çalışma –yukarıda da belirttiğimiz gibi– bir PKK monografisi olmasa da, belli bir bütünsellik içinde PKK'yi kendi kavram ve ifadelendirmesi ile anlamayı hedeflemektedir. Aynı konu üzerine yazılan makaleler olması nedeni ile yer yer tekrarlar olsa da, çalışmanın bütününde temel amacımız olan Kürt özneliği (agency) eksenli bakış açısını koruyabildiğimizi düşünüyoruz. Bu açıdan da son yıllarda yoğunca gündeme gelen 1980'ler Diyarbakır Cezaevi'ndeki insanlık dışı uygulamalar karşısında bile varoluş denklemini 'yaşamak en büyük direniştir' gibi beklenen tavrın tersine, 'Direnmek yaşamaktır (*Berxwedan Jiyan ê*)' diye kuran bir hareketin özgünlüğünü vurguladığımızı umuyoruz...

Ahmet Hamdi Akkaya
Joost Jongerden

BİRİNCİ BÖLÜM:
‘KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİ’NDEN PKK’YE

KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİNİN İLK YILLARI -PKK:

Grup Oluşumu ve Türkiye Solu ile İlişkiler¹

Joost Jongerden
Ahmet Hamdi Akkaya

Giriş

Çin Başbakanı Zhou Enlai, 1953 yılında, Cenevre’de Kore Savaşı’nı sona erdirmek için yapılan barış görüşmelerine katılmıştı. Eski gerilla savaşı, Çin Komünist Partisi ve Çin Halk Cumhuriyeti kurucularından biri olarak Enlai, ‘1789 Fransız Devrimi hakkında ne düşünüyorsunuz?’ sorusuna muhatap kalır. ‘Hâlâ konuşmak için çok erken’ diye cevaplar (Sick 1995; Zizek 2007). Söylemek istediği, Fransız devrimin sadece tarih olmadığı, etkilerinin hâlâ sürdüğü ve bu yüzden ne anlama geleceğine yönelik herhangi bir değerlendirmenin erken olacağı idi. Zhou Enlai’nin bu incelikli cevabı PKK (Partiya Karkêren Kurdistan, Kürdistan İşçi Partisi) üzerine bu bölümü yazarken aklımıza geldi. Çünkü PKK bırakın Fransız Devrimi gibi geçmiş zamanda ifade edilmeyi, içinde bulunduğumuz zamana ait. Bu da PKK’yi değerlendirmeyi daha da zor kılmaktadır.

¹-Bu makale, Belçika-Gent Üniversitesi’nde 27 Kasım 2008 tarihinde yapılan ‘İdeolojik gruptan politik partiye: PKK’nin oluşumu’ başlıklı sunumun ardından 2009 yılında yazıldı. Makalenin daha geniş biçimi Casier & Jongerden (2011) içinde yer aldı.

Muhafazakâr bir dünya görüşünü benimseyen ve aşiret liderleri ve yapısı çevresinde örgütlenen çoğu Kürt politik partilerinin aksine, PKK Türkiye'deki soldan doğdu ve liderleri, üyeleri ve militanlarını da ezilen kesimlerden örgütledi. 1970'lerdeki oluşum sürecini takiben uzun sayılabilecek bir hazırlık evresinden sonra, 1984'de gerilla savaşını başlatan PKK, 1990'lara geldiğinde 'Kürdistan'ın kurtuluşunu' düşünülemez olmaktan çıkarmıştı. PKK'nin Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve siyasal sistemi açısından yarattığı tehdit Cumhuriyet'in 1923'deki kuruluşundan beri karşı karşıya olduğu en ciddi sorun olarak kabul edildi (Özdağ 2003).

Ancak bu makale ile PKK'nin bugünkü toplumsal ve politik anlamlarını değerlendirmekten öte, oluşum sürecini ele alıyoruz. Bunu yaparken de odaklandığımız noktalar ideolojik grup oluşumu (1973-77), parti inşası (1977-79) ve politik değişim aracı olarak devrimci şiddetin örgütlenmesi (1979-84) süreçleri olacaktır. Ancak PKK'nin parti olarak oluşum sürecine ve Türkiye solu ile ilişkilerine daha yakından bakacağız.

PKK'nin bu makalede ele aldığımız başlangıç dönemi açısından, politik hedefi, eşzamanlı olarak sömürgeciliğin yok edilip bağımsız bir devletin kurulmasına dayanan bir 'yaratıcı yıkım' süreci ile Kürdistan'ın kurtuluşu idi. Abdullah Öcalan tarafından yazılan (veya en azından ona atfedilen) 1978 tarihli manifestosu *Kürdistan Devriminin Yolu'nda*, PKK kendisini 'ulusal kurtuluşcu' ve 'proleter devrimci' bir hareket olarak duyurdu. Sömürgeciliğin yok edilmesi (sadece Türk sömürgeciliğinin değil, Kürdistan'daki diğer sömürgeci devlet güçlerinin de) ve Marksist-Leninist prensiplere dayanan demokratik birleşik bir Kürdistan inşa etme, işçilerin, köylülerin ve aydınların ittifakı ile gerçekleştirilecekti.

Makale için gereken veriler, görüşmeler ve literatür taraması yoluyla sağlanmıştır. Görüşmeler, 1970'li yılların ortasında

Ankara'da devrimci sol içinde faal olan kişilerle gerçekleştirilmiştir.² Ulaşılan sonucu şimdiden söylemek gerekirse, PKK sol içinden doğmuştur, kökeninde Kürt milliyetçiliği yoktur ve bunlar PKK'nin bugünkü siyasal konumuna da yansımaktadır.

PKK ve Soldan parti oluşumu

PKK'nin ilk dönem tarihini incelediğimizde, bu partinin kendini diğer Kürt siyasal partilerinin çoğundan çeşitli şekillerde ayırtmış olduğu açıkça görülmektedir. Örneğin siyasal konumu ve ayırt edici ideolojisiyle alışlagelenin dışında ya da kendine özgü idi. En önemlisi, PKK "Kürt siyasetinden" çıkmamıştır; kadrolarının 1970'li yıllarda aktif Kürt siyasal partileri ile önemli ilişkileri olmamıştı. Bu nedenle PKK çoğu kez 'tarihi olmayan' bir parti olarak gösterilir (Güçlü, 2008: Özel görüşme).

PKK'nin siyasal geçmişi Kürt siyasetinde değildi, ama tarihsiz bir parti de olmayıp Türkiye'deki devrimci sol hareketten doğmuştur³. 1960'ların sonunda ve 70'lerin başında dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi Türkiye'de de sol ideolojiler ve pratikler birbirinden çok farklı çok sayıda kesimden oluşmaktaydı.

Temelde, iki ana düşünce akımından söz edilebilir. Bunlardan birincisine göre Türkiye'de kapitalizm yeterince gelişmişti ve sosyalizme geçiş mümkündü. Bu akımın başlıca temsilcisi, parlamenter demokrasiye bağlı yasal bir parti olan Türkiye İşçi Partisi (TİP) idi. Diğer düşünce akımı ise Türkiye'nin henüz yarı feodal bir ülke konumunda bulunduğunu, tam bağımsız

2-Burada ayrıca belirtmek gerekirse, 'sol' terimini radikal sol, Marksist siyasal düşünceden esinlenen devrimci sosyalist partiler ve örgütler için kullanıyoruz (sosyal demokrasi bu kapsamın dışındadır).

3-PKK lideri Abdullah Öcalan'ın başkalarıyla birlikte örgütün kurulduğu 70'li yılları değerlendirdiği çeşitli kitaplar yayınlanmıştır. PKK tarihi ile 1970'li yıllardaki siyasal durumun tartışılması ve değerlendirilmesi ağırlıklı olarak solun devrimci kesiminin liderleriyle yapılmıştır. Diğer kaynakların yanı sıra bakınız Sayın (1997) ve Öcalan ve Belli (1999).

olmayıp ABD hegemonyası altında olduğunu ileri sürüyordu. Dolayısıyla, Milli Demokratik Devrim (MDD) tezi geçerliydi. Bu teze göre işçiler, köylüler ve burjuvazi içindeki ilerici güçler hep birlikte mücadele etmeliydi ve sosyalist devrim bunun ardından gelecekti. Bu ikinci düşüncüyü benimseyenler TİP içinde bir azınlık oluştururken asıl desteği bir gençlik kuruluşu olan Dev-Genç'ten buluyordu. Dahası, MDD'ciler ülkede değişimi gerçekleştirmek için silahlı mücadelenin gerekli olduğunu savunuyorlardı (Lipovsky 1992). Burada kritik olan nokta, daha sonra PKK'yi kuracak olanlar Dev-Genç'e yakinken kimi Kürt siyasal partilerinin TİP'e yakın durmasıydı.

PKK'nin esinlendiği partiler Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) ve Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C) idi. THKO ve THKP-C, Türkiye'de gerekli değişikliklerin ancak siyasal bir partinin yol göstericiliğinde yürütülen silahlı mücadeleyle sağlanabileceği düşüncesini yaşama geçirmele-ri bakımından siyasal-askeri örgütlenmelerdi. Ne var ki, her iki partinin önderlikleri de 1972 yılındaki askeri operasyonlar ve idam cezası uygulamalarıyla öldürüldü. THKO önderleri Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan 1971 yılı başlarında tutuklandılar ve 6 Mayıs 1972'de idam edildiler. THKO'dan iki kadro ile birlikte, Mahir Çayan da aralarında olmak üzere THKP-C'nin çekirdek kadrosunu oluşturan kişiler de 30 Mart 1972'de Tokat-Kızılder'e öldürüldüler. Öldürülmeden hemen önce THKP-C kadroları idama mahkûm olan, ancak cezaları henüz infaz edilmeyen THKO liderlerini takas yoluyla kurtarmak amacıyla bir rehine operasyonu gerçekleştirmiş, ancak daha sonra tuzağa düşürülmüşlerdi.

Deniz Gezmiş ve yoldaşlarının yaklaşan idamlarına, Mahir Çayan'la arkadaşlarının öldürülmelerine karşı Türkiye'de kitlesel gösteriler gerçekleştirildi. Abdullah Öcalan da bu gösterilerde yer aldı. Kendisiyle yapılan görüşmelerde Öcalan kendisini bir sempatizan olarak THKP-C ile ilişkilendirmektedir.

Dahası, kendisi çeşitli vesilelerle PKK'nin Türkiye'de devrimci solun 1970'li yılların başında silahlı mücadeleyi örgütlenme deneyimlerini –ya da buradaki yanlışlarını– temel alarak geliştiğini belirtecektir.⁴ Öcalan'a göre bu devrimci partilerin kurulduktan sonra bu kadar kısa bir süre içinde yenilgiye uğramalarının nedeni, henüz zayıfken devletle doğrudan çatışma içine girmeleriydi. Öcalan çevresindeki grup bu görüşten hareket ederek, bu tür bir karşıtlığa girmeden önce sıkı bir örgütlenme sağlama kararı aldı (Sayın 1997: 71-83).

PKK'yi kuran çekirdek grup 1970'li yıllar Ankara'sının öğrenci ortamından çıktı. Başlarda bu öğrencilerin çoğu bir öğrenci kuruluşu olan Ankara Demokratik Yüksek Öğretim Derneği (ADYÖD) çevresindeydi. Bu dönem Abdullah Öcalan çevresindeki grup, ilişkileri gevşek bir öğrenciler ağından oluşuyordu. 1973 yılında çekirdek grupta Öcalan'ın kendisiyle birlikte şu isimler yer alıyordu: Kemal Pir, Haki Karer, Ali Haydar Kaytan, Duran Kalkan ve Cemil Bayık. Bunlardan Öcalan, Haydar Kaytan ve Bayık Kürt; Pir, Karer ve Kalkan ise Türk'tü. Öcalan Pir ve Karer'le hapisten çıktıktan sonra, 1972 sonlarında tanışmıştı. Öcalan, Mahir Çayan ve arkadaşlarının öldürülmesini protesto etmek için Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde boykot düzenleyenler arasında yer aldığı gerekçesiyle 1972 yılı Nisan ve Ekim ayları arasında cezaevindeydi. Tahliyesinden sonra kalacak ev ararken bir arkadaşı aracılığıyla, Ankara'da Emek semtinde oturan iki Karadenizli ile tanıştırıldı (Bunlardan Kemal Pir THKP-C, Haki Karer ise THKO sempatizanı idi). 1973 sonu ya da 1974 başlarına kadar aynı evde kaldıktan sonra ayrıldılar devrimci sol örgüt ağlarının güçlü olduğu başka semtlere dağıldılar (Dikimevi, Anıttepe ve Tuzluçayır). Bu semtler arasında Tuzluçayır'dan PKK tarihçesinde özellikle söz edilir. 1970'li yılların ortalarında Tuzluçayır, çok sayıda Alevi (Türk) ve Kürdün yaşadığı yoksul bir gecekondu mahallesi

4-THKP-C ve THKO'nun yanı sıra aynı zamanda İbrahim Kaypakkaya öncülüğündeki tarihi Türkiye İşçi ve Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO).

idi. Grup açısından önemli bir faaliyet alanıydı ve belki de üniversiteler dışında çok sayıda kadro devşirilebilen tek yerdi.⁵

ADYÖD, grup üyelerinin kendileri gibi düşünen başkalarıyla tanışmaları açısından önemli bir platformdu. Bununla birlikte, PKK'nin örgütlenmesi açısından ADYÖD'den daha önemli olanı ev toplantılarıydı ve bu toplantılarda 1973 ile 1977 arasında onlarca hatta belki de yüzlerce kişi örgütlenmişti. Kimi durumlarda, 10 ila 20 katılımcıyla günde iki ya da üç toplantı yapıldığı oluyordu. Bu toplantılarda sıkça yapılan uzun ve yoğun tartışmalar, ayrı bir ideolojinin şekillenmesine, yeni insanlar kazanılmasına ve yakın yoldaşlık ilişkileri geliştirilmesine katkıda bulundu. Kemal Pir daha sonra bu dönem için şunları söyleyecekti: 'İnsanları bizimle birlikte çalışmak için ikna etmekle meşguldük; benim yaptığım iş de buydu'. Bu amaçla, acele etmediler. 'İnsanları ikna etmek için üç saat gerekiyorsa üç saat uğraştık, eğer 300 saat gerekseydi o kadar uğraşırdık. Neticede insanları ikna etmeye çalışıyorduk (...)'.⁶ Bu ev toplantılarında gruba yeni kişiler tanıştırıldı. Örneğin Cemil Bayık Pir'in arkadaşıydı ve kendisini Öcalan'la o tanıştırmıştı. Bunun ardından Bayık da Duran Kalkan'ı gruba tanıttı. Haki Karer de PKK'nin saygın şehitleri arasında sayılan Mazlum Doğan'ı gruba kazandı.⁷

5-Bunların arasında Rıza Altun da yer alıyordu (halen üst düzey bir PKK üyesi olan Altun PKK Merkez Komite ve Başkanlık Kurulu üyeliği de yapmıştır). 1982'den sonra Kürdistan'ın çeşitli yörelerindeki çatışmalarda öldürülen Şahin Kılavuz, İbrahim Bilgin (Türk kökenli), Doğan Kılıçkaya (Türk kökenli) ve Haydar Altun da buradan harekete katılanlar arasındadır.

6-http://www.diyarbakirzindani.com/index.php?Itemid=39&id=65&option=com_content&task=view

7- Mazlum Doğan aslen Dersim Mazgirt ilçesi Teman köyünden olup 1955 yılında Elazığ ili Karakoçan ilçesinde doğmuştur. Doğan 1974 yılında Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'nde iktisat eğitimine başlamadan önce Eskişehir ve Balıkesir'de öğretmen okullarına devam etmiştir. 1982'de Kürtlerin yeni yılı 21 Mart akşamı kendini asarak intihar etmiştir. PKK tarihçelerinde Doğan intihar etmeden önce üç kibrit yakmış olarak tasvir edilir (Kürtlerin en önemli günü olan ancak kutlaması yasaklanan Newroz ateşini simgelemektedir). Doğan'ın intiharı, kendisinin ve Diyarbakır cezaevine konulan diğerlerinin maruz kaldıkları işkenceye karşı bir direniş olarak görülmüş, her gün uygulanan zulme ve aşağılayıcı hapishane düzenine teslim olmamanın sembolü sayılmıştır (ceza-

Doğan açıkça Haki Karer’den etkileniyordu. Doğan’ın şöyle dediği söylenir: ‘Ona hayrandım ve zamanla bu hayranlık birlikte çalışmaya, onların ideolojisini benimsemeye dönüştü’. Bu aşamada bir yaklaşımın gelişmekte olduğu açıktır; ancak yaklaşım henüz kendi içinde tutarlı tam bir bütünlüğe ulaşmamıştır. Doğan şöyle demektedir: ‘O zamanlar bu kişilerin bir grup mu, hareket mi yoksa başka bir şey mi olduğunu anlayamamıştım. Yalnızca beni kabul etmelerini, bana görev vermelerini istiyordum’ (Doğan 1994). Öcalan çevresindeki grup akışkan bir ağ şeklinde örgütlenmişti. Sık sık değiştirmek üzere ev kiralyorlardı; bu evler ideolojik grup oluşumu ve insan kazanılması amacıyla kullanılıyor, grubun gelişmesi için mekân sağlıyordu.

Sonuçta, 1975 yılı başlarında Öcalan çevresindeki grup AD-YÖD’den ayrıldı. Bu ayrılış, 163 öğrencinin nezarete alındığı bir polis baskını ve derneğin 1974 yılı Aralık ayında kapatılmasından sonra gerçekleşti.⁸ Bundan hemen kısa bir süre sonra bu kez Ankara Yüksek Öğretim Derneği (AYÖD) adında yeni bir dernek kurulmasına karşın Öcalan, Karer ve bu çevreye mensup diğerleri dernekte yer almadılar. Onlara göre dernek artık dinamizmini yitirmişti; böylece ‘Kürdistan devrimcileri’ kendi gevşek ilişkilerini bütünlüklü ve bağımsız bir örgütlenmeye dönüştürme kararı aldılar (Sayın 1997). Aslında bu ayrılmanın iki taraflı olduğu da söylenebilir; çünkü AYÖD’ün kurucuları da Öcalan çevresindeki grubun dernek içinde etkili olmasını istemiyordu: Örneğin ADYÖD’ün eski yönetim kurulu üyesi Haki Karer’in AYÖD toplantılarına katılmasına izin verilmiyordu (Yüce 1999: 244-246). 1975 yılında Öcalan çevresindeki ev-oda ağı artık şekillenmişti. Gerçi kimileri onları “Apocu” olarak biliyordu (Abdullah’ın kısaltılmışı olan Apo aynı zamanda Kürtçe “amca” anlamına gelmektedir) ama

evindeki PKK’liler tek tip cezaevi elbisesi giymeyi, ulusal marş söylemeyi ve ‘ne mutlu Türk’üm diyene’ sloganını tekrarlamayı reddetmişlerdir).

8-Baskın, faşist öğrencilerle bir çatışmanın ardından gerçekleştirilmiştir

kendileri ‘Kürdistan Devrimcileri’ (Kürtçe *Şoreşgerên Kurdistan*), veya ‘Ulusal Kurtuluş Ordusu’ adında karar kılmışlardı.⁹

Kürdistan Devrimcileri Ankara’daki kent ortamını ve öğrenci çevrelerini siyasal ve toplumsal mücadelelerini daha ileri evrelere taşıma bakımından elverişli bulmuyordu. Ankara’dan ayrılarak (Türkiye) Kürdistan’ında örgütlenmeye karar verdiler. ‘Dönüş’ kararı olarak atıfta bulunulan bu karar 1976 yılı başlarında Ankara’da, PKK çevrelerinde ‘Dikmen (toplantının yapıldığı evin bulunduğu semt) toplantısı’ olarak bilinen toplantıda (Yüce 1999: 261; Akkaya 2005) alınmıştır. Türkiye Kürdistan’ı, devrimci bir değişimi sağlamak üzere siyasal ve silahlı mücadelenin başlatılacağı en uygun bölge sayıldı. Dikmen toplantısında alınan bir başka karar da, hareketin, başında Abdullah Öcalan’ın yer alacağı bir merkez oluşturması yönündeydi. Bu merkezde yer alacak Haki Karer ise Apo’nun yardımcı, örgüt hiyerarşisindeki ikinci kişi olacaktı.

Dikmen’de alınan ‘dönüş’ kararıyla birlikte Kürdistan Devrimcileri mevcut durumu araştırmak üzere Türkiye Kürdistan’ındaki çeşitli illere dağıldılar. Böylece, hareketin siyasal coğrafyasında önemli bir değişiklik ortaya çıktı. 1973 ile 1977 yılları arasındaki ideolojik grup oluşumu döneminde insan kazanma çalışmaları en başta Ankara’da yoğunlaşmıştı. Şimdi ise Kürdistan’daki ilk grup faaliyetleriyle birlikte artık Ankara dışındaki yörelerde de yeni kadrolaşmalar gerçekleşiyordu. 1978 yılına gelindiğinde, siyasal mücadele hızlanırken hareket de Dersim/Tunceli, Maraş-Pazarcık, Batman, Antep ve Urfa gibi yerlerde ivme kazandı. Örneğin Dersim/Tunceli’de öğretmen okulu hareketin insan kazanma kaynaklarından biriydi. Türkiye Kürdistan’ının çeşitli yörelerinden gelip bu okula devam eden kimi öğrenciler harekete katıldılar.¹⁰

9-Mahkemede yaptıkları savunmalarda Mazlum Doğan, Kemal Pir ve Hayri Durmuş hem “Apocu” hem de “UKO” adlarını reddetmişlerdir:

http://www.diyarbakirzindani.com/index.php?option=com_content&task=category§ionid=6&id=16&Itemid=39En son erişim: 20 Ağustos 2008

10-Bunların arasında, silahlı mücadeleye katılıp farklı çatışmalarda öldürülen Cuma Tak, Mehmet Sevgat, Şeymus Yiğit, Veysi Badem ve Seyfettin Zoğurlu da yer alıyordu. Yine

Dikmen toplantısından yaklaşık bir yıl sonra 1976 yılı sonunda, bu kez Ankara'nın Dikimevi semtinde yeni bir toplantı daha yapıldı. Bu toplantıda Ankara dışındaki bölgelere gidişin sonucu değerlendirildi ve yeni bir stratejiyle yola devam kararı alındı. Dikimevi toplantısında alınan iki karar daha vardı: Birincisi, hareketin Türkiye'nin devrimci solundaki farklı partilere ve gruplara tanıtılması; ikincisi grubun Türkiye Kürdistan'ında yaşayan insanlara tanıtılması.¹¹

Kürdistan Devrimcileri, örgütü devrimci sola tanıtmak amacıyla Ankara'da Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nde daha sonra "TMMOB toplantısı" olarak atıfta bulunulacak bir toplantı düzenledi.¹² Soldaki örgütlerden Kurtuluş toplantı yerinin bulunmasında Kürdistan Devrimcilerine yardımcı olduğu gibi bazı kadroları da bu toplantıya katıldı. Diğer sol parti ve gruplardan kadrolar da Kürdistan Devrimcilerinin kendilerini tanıttıkları bu toplantıda yer aldılar.

Örgütü Türkiye Kürdistan'ındaki halka tanıtmak için ise Kürdistan Devrimcileri 1977 yılında bölgede bir dizi toplantı düzenlediler. Abdullah Öcalan ve yanındakiler önce Ağrı'ya, daha sonra Dersim, Karakoçan, Diyarbakır'a ve nihayet Antep'e gittiler. Dikmen ve Dikimevi'nde yapılan iki toplantı, alınan kararlar ve bunların sonucunda başlatılan çalışmalar, hep birlikte, Kürdistan Devrimcilerinin artık ideolojik bir grup konumundan siyasal örgüt konumuna geçtiğini gösteriyordu. Ne var ki,

bu kişiler arasındaki Nizamettin Taş ise uzun süre PKK Merkez Komitesi ve Başkanlık Kurulu'nda yer aldıktan sonra PKK'den ayrılıp yeni bir siyasi parti kurmuştur: *Partiya Welatpareze Demokratik* (PWD-Yurtsever Demokratik Parti).

11-Grubun asıl ağırlık verdiği konu Kürt sorunuydu; ancak bu milliyetçi bir çerçeveden yapılmıyordu. PKK'nin kurucularından Cemil Bayık bu noktayı şöyle açıklamaktadır: 'Ulus anlayışına sosyalizmden hareketle ulaştık; tersi değil. Önce sosyalizmle tanıştık ve ulusal sorunu bu yolla kavradık' (Akkaya 2005 bölüm 3).

12-Toplantı, Ankara'nın merkezinde, Kızılay Konur sokaktaki Mimarlar Odası'nda yapıldı. Belki adından da anlaşılacağı gibi, çeşitli meslek odalarını 'dernek' değil de 'birlik' çatısı altında birleştiren bu meslek kuruluşu, siyasal olarak da faaldir ve sol eğilimlidir (örneğin son bildirgesi 'Temeller' için bakınız, <http://www.tmmob.org.tr/images/eng.htm>,

Kürdistan turunun bitişinin hemen ardından hiç beklenmedik bir olay yaşandı. Haki Karer 18 Mayıs 1977’de bir kahvede iddiaya göre *Stêrka Sor* liderlerinden Alaaddin Kaplan tarafından öldürüldü. Maoculuktan esinlenen ve 1970’lerin başından bu yana devrimci harekette faal olan Kaplan o dönemde Antep’te tanınan bir kişiydi. Kürdistan Devrimcileri *Stêrka Sor*’un Türkiye’deki istihbarat kuruluşlarının uydu örgütü olduğunu ilan ettiler.

Karer’in ölümü örgüt içinde ciddi huzursuzluklara yol açtı (Kürdistan Devrimcileri’nin Antep ayağı bölündü ve buradakilerin çoğu Tekoşîn’e katıldı). Kürdistan Devrimcileri bu olayın ardından iki karar aldılar. Birincisi, silahlı koruma olmadan siyasal çalışma yapmanın mümkün olmadığı ortaya çıkmıştı ve ikincisi de daha sıkı bir örgütlenmeye gidip bir siyasal parti oluşturulması gerekiyordu. Karer’in öldürülmesi böylece Kürdistan’ın kurtuluşu için bir siyasal partiye dönüşme kararına vesile olmuştu. Sonuçta, PKK’nin oluşumu, ‘şehit Haki Karer’in mücadelesini sürdürmek üzere verilmiş bir söz, aynı zamanda Türk-Kürt kardeşliğinin sembolü oluyordu (Karer Türk olduğundan).¹³

Devrimci şiddet

PKK, 1972-73lerden başlayan bir grup oluşum sürecinin ardından resmî olarak 26-27 Kasım 1978’de kuruldu. Kuruluş

13-Haki Karer’in öldürülmesinin karşıt bir yorumu da vardır. Haki’nin kardeşi Baki Karer’e göre Haki Öcalan’la ters düştükten sonra öldürülmüştür. Baki Karer’in anlattığına göre bu siyasal cinayetin nedeni, Abdullah Öcalan’ın, ‘Pilot’ kod adıyla bilinen ve istihbarat ajanı olduğundan kuşkuyla ilgili bir kişiyle yakın ilişkileridir. İleri sürüldüğüne göre parti içindeki diğerleri Öcalan ile Pilot arasındaki bu ilişkiden rahatsız olmuşlar, bunun üzerine hareketin siyasi merkezinden bir kişi olarak Baki Karer Öcalan’la yaptığı özel bir görüşmede konuyu gündeme getirmiştir. Bu sırada Haki’nin konunun araştırıldığını söylediği belirtilmektedir. Haki bundan bir gün sonra öldürülmüştür. Dolayısıyla, Haki’nin ölümü, Öcalan’ın partiyi nasıl yönetmiş olduğunu (yönettiğini) göstermiştir (göstermektedir) (Karer 1999). Ne var ki, olayın bu anlatımı ve kardeşinin ölümü etrafındaki gelişmelerin yorumu Baki Karer tarafından 1984 yılında partiden ayrıldıktan –kardeşinin öldürülmesinden de yedi yıl– sonra yapılmıştır.

Kongresi'nde¹⁴ partiye bir isim verilmedi. Hatta 1979 yılı başındaki örgüt yayınlarında da Kürdistan Devrimcileri ismi kullanılmaya devam edildi (Kürdistan Devrimcileri, 1979). Örgüte PKK ismi, bir kaç ay sonra Nisan 1979'da verildi (Akkaya 2005) Kuruluşunun ilanı ise bir kaç ay sonra bir 'feodal toprak ağası'na yönelik saldırı ile yapıldı.¹⁵

1978 yılından sonra PKK parti inşası ve silahlı mücadelenin geliştirilmesine odaklanan bir döneme girdi. Parti inşası ile silahlı mücadele PKK'nin tarihinde iç içe geçmiştir. Daha önce, 1977 yılına kadar (Haki Karer'in öldürülmesi) PKK silahlı mücadeleyi ideolojik anlamda savunmuş, ancak silahlı mücadelenin örgütlenmesinde ciddi bir girişimde bulunmamıştı. 1977'den sonra silahlı mücadelenin örgütlenmesi öz savunma ve ayrıca 'engellerin' aşılması bakımından önem kazandı. Engeller arasında, halk ve bölge üzerinde egemen yerel feodal aşiretler de bulunuyordu. Urfa ilinde 1978 yılında Hilvan'da, 1979 yılında da Siverek'te verilen mücadeleler bu bağlamda özellikle önemlidir. Nitekim Siverek'te Bucak aşiretine karşı verilen mücadele aynı zamanda PKK'nin kurulduğunun ilan edilmesi anlamını taşıyordu.

Gerilla savaşının örgütlenmesine yönelik ciddi hazırlıklar Türkiye'deki askerî darbeden yaklaşık bir yıl önce başladı. 1980'in başlarından itibaren PKK ilk grup militanının (40-50 kişi)

14-Kongreye ilişkin makalenin sonundaki eke bkz.

15-30 Temmuz 1979 tarihinde PKK Mehmet Celal Bucak'ı öldürme girişimiyle varlığını duyurdu. Binlerce dönüm toprağa ve 20 köye sahip büyük toprak ağası Bucak, muhafazakâr Adalet Partisi'nin önde gelen üyelerinden biriydi. Ülkenin güneydoğusundaki Siverek ilçesinde onun sözü geçiyordu (Jongerden 2007: 55). Bucak'ın hedef seçilmesinin nedeni yalnızca temsil ettiği şey –sömürücü toprak ağalığı ve baskıcı devlet– değil aynı zamanda yaptıklarıydı. Mehmet Celal Bucak, komünizme karşı mücadele derneğinin kurucuları arasındaydı. Siverek'te solcuların güçlenmesine izin vermeyeceğini söylüyor, ayrıca öldürülecek solcuların yer aldığı bir kara listeyi şimdiden hazırlamış olmakla övünüyor (Büyükkaya 2008: 39, 100). Bir toprak ağası ve devletin adamı olarak konumu ve hızlı bir sol düşmanı olarak tanınmışlığı kendisini PKK için doğrudan hedef yapıyordu. Ancak, saldırı başarısız oldu. Mehmet Celal Bucak yaralanırken sekiz yaşındaki oğlu öldü. Bu eylemde PKK Siverek-Hilvan yöresindeki önemli kadrolarından biri olan Salih Kandal'ı yitirdi.

eğitimine Lübnan'da başladı. Amaçlanan, bu eğitilmiş militanların Kürdistan bölgesinde silahlı mücadeleyi geliştirmek üzere Türkiye'ye gönderilmesiydi. Ancak, askerî darbe üzerine bu planı değiştirme zorunluluğu doğdu ve PKK militanlarını hemen Türkiye'den çekti. Eğitim Lübnan'da devam etti; 1982 yılına gelindiğinde PKK yaklaşık 300 gerilla savaşçısından oluşan bir güce sahipti. 1982 yılı Eylül ayından başlamak üzere bu militanlar Türkiye'ye yakın konumdaki Güney Kürdistan'a (Kuzey Irak) gönderildi (o sıralar İran'la sürmekte olan savaş ve Irak-Kürt örgütlerinin güçlenmesi nedeniyle Irak'taki merkezî hükümet bu bölge üzerinde herhangi bir denetime sahip değildi). Bunların yanı sıra ayrıca *Partîya Demokrata Kurdistan* (KDP, Kürdistan Demokrat Partisi) ile yapılan anlaşmanın bir sonucu olarak PKK Güney Kürdistan'ın dağlık yörelerinde üsler oluşturabilmişti. 1984 yılına kadar PKK 3-5 gerilladan oluşan küçük gruplarla kuzey Kürdistan'a (Türkiye'nin doğusu ve güneydoğusu) sızarak ağırlıklı olarak keşif faaliyetlerine yöneldi.

15 Ağustos 1984'de PKK gerilla güçleri Eruh (Siirt ili) ve Şemdinli (Hakkâri ili) ilçelerine saldırı düzenledi.¹⁶ Eruh'ta bir asker yaşamını yitirirken altısı yaralandı. Şemdinli'de subay lojmanları ve bir askerî kontrol noktası makineli tüfek ve roket saldırısına hedef oldu. Bu saldırıda da birkaç subay ve asker öldü ve yara aldı. Gerillalar kahvelere bildiriler dağıttı, çeşitli sloganlar içeren ve kurtuluş ordusu şehitlerini anan afişler asıldı.¹⁷ Burada, büyük ölçekli, cüretkâr ve iyi koordine edilmiş ikili bir saldırı söz konusuydu. Bu operasyonla birlikte,

16-Aslında 15 Ağustos saldırısının ikili değil üçlü bir saldırı olması planlanmıştı. Üçüncü hedef, Van ilindeki Çatak ilçesiydi. Ancak ilgili birimin komutanı bu operasyonu iptal etmiştir. Aslında devlete karşı silahlı mücadele kararı PKK'nin 1982 yılında yapılan ikinci kongresinde alınmış bulunuyordu, ancak taktik hazırlıklar uzun zaman almıştı. Sonunda, 22 Temmuz 1984'de Abbas (Duran Kalkan), Fuat (Ali Haydar Kaytan), Fatma (Kesire Yıldırım), Ebubekir (Halil Ataç), Cuma (Cemil Bayık) ve Selim (Selahattin Çelik) iki ilçeye saldırıya geçildiği askerî operasyona oybirliğiyle yeşil ışık yakmıştır. (Çelik 2000: 73).

17-Kullanılan *Hêzen Rîzgariye Kurdistan* (Kürdistan Kurtuluş Güçleri) terimi General Giap'ın Vietnam'daki ordusunda bulunan Vietnam Kurtuluş Güçleri'ni çağrıştırmaktadır.

‘sömürgeci ve faşist Türk devletine karşı PKK öncülüğünde halk savaşının başladığı’ ilan edildi. Kuşkusuz daha önceki yıllarda da Türkiye’de (Kürdistan) silahlı eylemler gerçekleştirilmişti; ancak bu eylemler devletle işbirliği yapan kişileri hedef almıştı. Devlet kurumlarının kendileri ve temsilcileri bu eyleme kadar PKK’nin silahlı eyleminin hedefi olmamıştı (Çelik 2000: 71).

Türkiye’deki yetkililer bu konuda tedbirsiz yakalanmışlardı. Oysa pekâlâ önceden kestirebilirlerdi. 1981 yılında mahkemede gerek Mehmet Hayri Durmuş gerekse Kemal Pir savunmalarını yaparken koşullar elverişli hale gelip imkân bulunduğu anda PKK’nin halk savaşını başlatacağını belirtmişlerdi. Aşağıdaki alıntı mahkemedeki sorgulamadan alınmıştır:

Mehmet Hayri Durmuş: (...) ülkemizde bağımsızlıktan ve demokrasiden yana olan tüm güçlerin birleştirilmesi gerektiğine, bir halk ordusunun oluşturulması gerektiğine inanıyoruz ve ancak bu şekilde bir yandan güçlü bir halk birliğinin ve bir halk cephesinin yaratılması, öte yandan yine bir halk ordusunun yaratılması ve uzun süreli bir halk savaşının verilmesiyle ülkemizin kurtulabileceğine inanıyoruz.”

Kemal Pir ise daha ayrıntıya girmişti:

Kemal Pir: “Kürdistan’daki Devrim Ulusal Kurtuluş Devrimi olduğu için sömürgeci siyasal ve ekonomik yapıyı hedeflediği için, biz uzun süreli bir halk savaşını hedef almışız.”

Duruşma Hakimi-“ Nasıl olacak bu halk savaşı?”

Kemal Pir– “PKK’nin askerî kanadı vardı. (...) Bunlar PKK’nin stratejik hedefine uygun örgütlenmeler değil (...). Onlar daha çok, bir hareketin ve halkın... kendisini koruma hareketleridir. (...) [U]zun dönem halk savaşı doğrultusunda örgütlenmekse daha farklı şeydir. (...) Profesyonel bir ordu, profesyonel silahlı bir örgütlenmeyi hedefler bu. Hiç

bir zaman PKK böyle bir örgütlenmeyi yapamamış. Eğer böyle bir örgütlenmeyi yapsaydı, burada bulunan insan sayısı biraz daha az olurdu ve çok daha gür sesler işitmemiz mümkündü. Böyledir yani. (...) Bunu yapmamış PKK. Ya uygun şartları bulup yapamamışlar, ya imkânları yokmuş yapamamışlar; ama böyle bir örgütlemeyi yapmamışlar. Yapılmamış. (...) Ama amaçları bunu yapmaktır. Yapabilirler bundan sonra. On sene sonra, yirmi sene sonra.”

Halk savaşının başlaması ne 10 ne 20, yalnızca üç yıl aldı.

PKK tarihinde ‘15 Ağustos’ bir dönüm noktası, uyanış günü olarak kutlanmaktadır. Silahlı mücadelenin başlamasına işaret eden bu ikili saldırıyla teslimiyet ve asimilasyon zincirinin kırıldığına, Kürtlerin kendilerini yeniden keşfettiklerine inanılmaktadır. PKK tarihine göre bundan önceki dönemlerde Kürtler Kürtlüklerinden utanmaktaydılar ve kültürleriyle dillerini unutma yolundaydılar. Dolayısıyla 15 Ağustos’ta sıkılan ilk kurşun Kürtlerin esaretiyle sömürgeci diktatörlüğü aynı anda vurmuştur.¹⁸ Burada sanki Sartre’ı dinler gibiyiz. Sartre, Frantz Fanon’un *Dünyanın Lanetlileri* (1961) adlı kitabına yazdığı önsözde, sömürgecilerin sömürgelerde uyguladıkları şiddetin sömürgeleştirilenleri insanlıktan çıkarmayı amaçladığını yazmıştı. Her şey, sömürgeleştirilenlerin geleneklerini ve kültürlerini ortadan kaldırmak, dillerinin yerine sömürgecilerin dilini koymak için yapılmaktadır. Sartre, hangi türü olursa olsun yumuşaklığın sömürgeci şiddetin bu izlerini gideremeyeceğini, sömürgeci şiddetin ancak karşı şiddetle yok edilebileceğini savunuyordu. Sartre, bir sömürgeciyi vurup düşürmenin bir taşla iki kuş vurmak anlamına geleceğini hiç tereddütsüz söylüyordu: Burada yok edilen hem ezen hem de ezilendir. Geriye kalan ise ölü bir insanla özgür bir insandır. Bu karşı şiddet,

18-PKK bağlantılı bir web sayfasında şunlar yazılmıştır: ‘15 Ağustos’la patlayan ilk kurşun bu anlamıyla her şeyden önce Kürt köleliğine sıkılan bir kurşundur. (...) [S]onra da sömürgeci zorbalığa sıkılmıştır’.

<http://www.rojaciwan.com/haber-39286.html>. En son erişim: 18-08-2008.

‘kendini yeniden yaratan insan’dır (Sartre 1961). İşte Şemdinli ve Eruh’a yönelen ikili saldırı da böyle bir yeniden yaratılma, sömürgeleştirilen öznenin özgür özneye dönme eylemi olarak değerlendirilmektedir.

Kurtuluş mücadelesi (halk savaşı) ne uygulama ne de düşünsel çerçeve açısından etnik veya milliyetçi söylemlere oturtulmuştur. 15 Ağustos saldırısı üzerine yapılan açıklamada PKK doğrudan doğruya Türkiye’nin devrimci soluna hitap etmiş, güçlerini bir araya getirerek diktatörlüğe karşı savaşmaları çağrısında bulunmuştur. Burada, mücadelenin yalnızca Kürtlerin davası olmadığı, Türk halkının çıkarlarını da gözettiği vurgulanmıştır. Açıklama, Türk halkına, mücadeleyi işçi sınıfının faşizme karşı mücadelesinin bir parçası olarak, kendi mücadeleleri haline getirme çağrısında bulunuyordu:

‘Türkiyeli devrimci ve demokratlar, emekçi Türk halkı! HRK [PKK’nin o zamanki silahlı kanadı, bn.], sizleri, yaşamınızı, geleceğinizi karartan faşist barbarlığa karşı direniş mücadelesini yükseltmeye, bunu Kürdistan halkının yürüttüğü kurtuluş mücadelesiyle birleştirmeye, Kürt halkının haklı mücadelesini desteklemeye, faşist zindanlarda ve Kürdistan dağlarında yükselen direniş mücadelesine sahip çıkmaya çağırır’ (Çelik 2000 496-497).¹⁹

Bu yaklaşım daha sonra Türkiye solunun önde gelen liderlerinden Mahir Sayın’ın (eski THKP-C üyesi, Kurtuluş hareketinin kurucularından, ÖDP ve SDP’nin önde gelen üyelerinden) kendisiyle yaptığı görüşmelerde Öcalan tarafından da teyit edilmiştir:

‘Bu savaşa, açık söyleyeyim, nereden bakılırsa bakılsın, bir Kürdün kurtuluş savaşı değildir. Kürt kurtulduğu gün Türk de kurtulmuştur. Bu çok net! Kürt ulusal kurtuluş savaşı, Türk halk kurtuluş savaşıdır! (...) Şunu demek istiyorum;

19-Ayrıca bakınız, Sayın (1997)

bazıları çıkar 'biz de yeni bir PKK atılımı yapalım'. O atılımı yapmanıza gerek yok, o atılım sizler için de yapılmıştır. Ha! ek yapabilirsiniz, katkı yapabilirsiniz (Sayın 1997: 40).

PKK'nin 1980 sonrası tarihine baktığımızda gerek PKK'nin gerekse Türkiye solunun işbirliği yapma yönünde çeşitli girişimlerde bulunduklarını görürüz. Ortak ideolojik görüşlere sahip olduklarından, siyasal hedeflerde ortaklaştıklarından (soldaki partilerden çoğu THKP-C veya THKO kökenlidir) ve üstelik bir dönem Ankara'da başka örgütlerin yanı sıra özellikle ADYÖD'de tanıştıklarından bu durum şaşırtıcı sayılmamalıdır. Birleşik cephe veya başka ittifak biçimleri oluşturmaya yönelik çabaların tamamını burada anlatmayacağız. Gene de, bu girişimlerin üç kategoride ele alınması yerinde olacaktır: İllegal partiler arasında resmî anlaşmalar düzeyinde işbirliği, pratikte işbirliği ve yasal siyasal alanda işbirliği.

1982'de PKK Türkiye solundan çeşitli partilerle birlikte Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi'ni oluşturdu (Aslan 2005: 72-9). Cephede yer alan partiler şunlardı: PKK, Dev-Yol (Devrimci Yol), TKEP (Türkiye Komünist Emek Partisi), TEP (Türkiye Emekçi Partisi), Devrimci Savaş, THKP-C-Acilciler, SVP (Sosyalist Vatan Partisi) ve TKP/İS (Türkiye Komünist Partisi/İşçinin Sesi). Güç açısından PKK ve Dev-Yol faşizme karşı kurulan bu cephedeki en önemli siyasal partilerdi ve dolayısıyla başı çekenler de onlardı. Ancak bu sıralarda Dev-Yol ciddi güçlüklerle baş etmek zorundaydı. Kadrolarının bir kısmı Türkiye'ye dönüp silahlı mücadeleyi örgütlemek üzere Orta Doğu'da hazırlık yaparken diğer bir bölümü de başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerindeydi ve kendilerinden gerillaya finansal ve lojistik destek sağlamaları bekleniyordu. Dev-Yol'un gerilla birlikleri birkaç yıl boyunca ülkenin kırsal kesiminde faaldi, ancak tutuklamalar partiye ağır darbe vurmuştu. Bu arada, Avrupa örgütü eliyle finansal ve lojistik destek sağlama girişimi de başarısız oldu ve gerilla çöktü (Aslan 2005). FKBDC'de PKK dışında hiçbir örgüt önemli bir direniş

örgütleyebilecek durumda değildi ve sonuçta cephe 1986 yılında çözüldü (Jongerden 2007: 60).

1993'te PKK çeşitli sol partilerle birlikte²⁰ Devrimci Demokratik Güç Birliği'ni (DDGB) oluşturdu. Ancak DDGB, yalnızca kâğıt üzerinde bir koalisyon olarak kaldı ve zamanla o da çözüldü. Bunun başlıca nedeni, küçük sol partilerin ivme kazanamamaları, Türkiye'nin siyaset sahnesinde önemli özneler haline gelememeleriydi. 1996 yılında PKK ile DHKP-C arasında bir işbirliği protokolü imzalandı. 1974 yılında AD-YÖD'deki ortak tarihin yanı sıra her iki partinin üyeleri de Beka'a vadisindeki Filistin kamplarında eğitim görmüşlerdi (ayrı, ancak birbirine çok yakın kamplarda). Operasyonel düzeyde, PKK'nin silahlı kanadı ARGK ile DHKP-C'nin ortak gerilla eylemleri Tokat'ta gerçekleşmekteydi. Bu da PKK'nin Türkiye'deki devrimci mücadeleyi yaygınlaştırma stratejisine uygun düşüyordu. Ancak, diğer alanlar söz konusu olduğunda işbirliği gerçekleşemedi. Siyasal düzeyde işbirliği pek yol alamadı. DHKP-C, PKK'yi ÖDP gibi 'reformist' olarak tanımladığı partilerle işbirliğini tercih etmekle eleştiriyordu (DHKP-C 1998). DHKP-C ile işbirliğinin sona erdiği 1998 yılında PKK bu kez Türkiye solundaki çeşitli partilerle Devrimci Birleşik Güçleri (DBG) oluşturdu.²¹

Gerçekte ise, üzerinde anlaşmaya varılan birleşik cepheler sembolik işlevin ötesinde pek az anlam taşıyordu. Dışarıya birleşmiş bir devrimci solun varlığı izlenimi verilse bile, PKK ile Türkiye'deki devrimci solun işbirliği girişimleri siyasal veya askerî düzlemde büyük ölçüde sonuçsuz kaldı. PKK, yalnızca Devrimci Halk Partisi (DHP) ve Türkiye Devrim Partisi (TDP) ile yakın işbirliği yaptı. Operasyonel düzeyde, 'Birleşik Kuvvetler' adıyla bilinen ortak gerilla birlikleri oluşturuldu. Bu birlikler dağlık Mesudiye yöresi dahil olmak üzere Karadeniz kıyı şeridinde

20-TDP, TKP-ML *Hareketi*, TKP-Kıvılcım, MLSPB, TİKKO, TKEP ve EKİM.

21-TDP, MLKP, DHP, TKP-ML, DABK, TKP-Kıvılcım ve *DevSol* (DHKP-C'den ayrılmıştır) ile birlikte.

faaldi. Ne var ki, 1978 yılında TSİP'ten kopanların oluşturdukları TDP yeni bin yılın başlarında çözüldü ve 1993 yılında kurulan DHP de gelişemedi. Bir merkez komite üyesinin polis muhbiri olmasının ardından kadrolarının büyük bölümü 1994 yılında tutuklandı. DHP ayrıca PKK ile yakın ilişkileri nedeniyle uydu parti suçlamalarıyla karşılaşmaktaydı.²²

PKK ile devrimci sol arasındaki işbirliğine yalnızca partiler düzleminde bakılması yanlış olur. Türkiye'de devrimci sola mensup tekil kişiler de PKK'nin gerilla faaliyetlerine katılmıştır. 1984 yılında gerilla eylemleri başladığında PKK'nin diğerlerinin yanı sıra kökleri THKO'da olan Mücadele Birliği/Emeğin Birliği ile gayri resmi ilişkileri vardı. Bu çizginin kadrolarından biri (kod adı Kerim), 15 Ağustos saldırısını gerçekleştiren Mahsum Korkmaz'ın başında bulunduğu gerilla birliğinde faaldi (Çelik 2000: 80). Daha sonraları Türkiye solundan başkaları da PKK'ye ve silahlı örgütüne katılacaktı. Bunların arasında Sosyalist Vatan Partisi'ne (SVP) mensup kişiler de yer alıyordu. Diğerleri ise Devrimci Karargâh²³ (solda 2000'li yıllarda ortaya çıkan ve kökleri çeşitli sol gruplarda yatan) militanları örneğinde görüldüğü gibi PKK tarafından eğitildi.

Son olarak, yasal plandaki işbirliklerini de unutmamak gerekir. Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) 1995 yılındaki seçimlere "Emek, Barış ve Özgürlük Bloğu" adı altında diğer sol partilerle birlikte katıldı. Türkiye'deki seçim sisteminde yüzde 10'luk (ülke çapında) baraj olmasaydı bu blok meclise 34 milletvekili gönderecekti. 2002 yılındaki seçimlere HADEP'in devamı olan Demokratik Halk Partisi (DEHAP), Emek Partisi (EMEP) ve Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) ile birlikte katıldı. Bu ittifak da 53 milletvekili getirecekken yüzde 10'luk baraj nedeniyle Kürt-Sol koalisyonu meclise hiç temsilci gönderemedi. Yerel

22-Bakınız: http://www.gomanweb.com/2008_gomanweb/Yazarlar/Tayfun_isci/tayfun_isci21.htm, and *PKK Nereden Nereye, Özgürlük* dergisi içinde: <http://www.ozgurluk.org/kitaplik/webarsiv/kurtulus/eskisayilar/H-icin84/pkk.htm>. En son erişim: 3 Ekim 2008.

23-<http://www.devrimcikarargah.com>

seçimlerde ise Türkiye solunun yasal partileri ile PKK’ye yakın olan parti işbirliği yaptılar ve sonuçta Kürdistan bölgesinde ve bunun dışındaki kimi küçük yörelerde yerel yönetim anlamında güçlü mevziler elde ettiler. Sonunda, Kürtlerin-Solun mecliste temsil edilme tıkanıklığı 2007 Temmuz seçimlerinde aşıldı. Bu seçimlerde PKK’nin yasal kanadı olduğu ileri sürülen Demokratik Toplum Partisi (DTP-DEHAP’ın ardılı), Demokratik Toplum Hareketi (DTH) ile birlikte EMEP, SDP, ÖDP ve kimi bağımsızlar olmak üzere Türkiye solu ile ittifak yaptı ve baraj engelini aştı. Kendilerini ‘Bin Umut Adayları’ olarak tanıtan ‘bağımsız’ adayların 22’si meclise girdi ve bunlardan biri hariç diğerleri mecliste DTP grubu oluşturdu.²⁴ Seçimlere bağımsız adaylar olarak girilmesi şeklindeki bu seçim politikası 2011 yılı Haziran ayında yapılan son genel seçimlerde Kürt siyaseti açısından daha da başarılı sonuçlar verdi. Bu seçimler sonucunda PKK’ye yakın olan hareket meclisteki temsilci sayısını 35’e çıkardı.²⁵ DTP’nin Anayasa Mahkemesi tarafından Aralık 2009’da kapatılması üzerine yasal Kürt siyasetini temsil eden Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) “Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu” adı altında daha geniş bir seçim ittifakı oluşturmayı başardı. Bu seçim bloğunda Kürt ve Türk partileri ile birlikte ülkenin önde gelen kişileri de bulunuyordu. Bunların arasında, bir başka Kürt partisinin (KADEP) lideri olan Şerafettin Elçi, popüler Kürt-İslam kültürünün tanınmış ismi Altan Tan ve Ertuğrul Kürkçü ile Sırrı Süreyya Önder gibi sosyalist kesimin önemli isimleri de yer alıyordu.

24-İstisna, kendi yoluna giden bir ÖDP üyesidir.

25-Nitekim Kürt partileri ile Türk solcularının oluşturdukları bloğun adaylarından 36’sı seçilmiştir. Ancak, seçimlere katılmasına izin verilmesine ve seçildiği ilan edilmesine rağmen Yüksek Seçim Kurulu verilen ancak duyurulmayan bir mahkûmiyet nedeniyle tanınmış Kürt siyasetçi Hatip Dicle’nin meclisteki yerini almasını engellemiştir. Dicle’nin meclisteki yeri AKP’ye verilmiş, böylece BDP’nin meclisteki sandalye sayısı 35’e düşmüştür.

Son notlar

Bu makalede 1973-1977 dönemi PKK açısından bir ideolojik grup oluşumu dönemi olarak tanımlanmaktadır. 1977-1979 dönemi parti inşası dönemidir. 1979'dan 1984'e uzanan dönem ise gerilla savaşı için yapılan hazırlık ve örgütlenmelerle tanımlanabilir. Kuzey Kürdistan'da/Türkiye'nin güneydoğusunda silahlı mücadele için yapılan ilk hazırlıklar ülkedeki askerî darbe ile kesintiye uğramış, PKK militanları güneye, güney Kürdistan'a (Suriye) ve Lübnan'a çekilmişlerdir. 1982 Eylül'ünden 1984 Ağustos'una kadar olan döneme uzun süreli bir halk savaşı ve dönüş için yapılan hazırlıklar damga vurmuştur. Bu dönemde gerilla birlikleri ağırlıklı olarak bir destek ağı oluşturma ve keşif çalışmalarıyla meşguldüler. 15 Ağustos 1984 ise bu hazırlıkların sona erip uzun süreli halk savaşının başlamasını simgeler.

Bu noktada şu husus önemle vurgulanmalıdır; PKK yaygın olarak şiddeti stratejik kullanımı ile bilinir, bu nedenle de parti adı genelde gerilla ordusu ile eşanlamlı olarak kullanılır. Her ne kadar PKK amaçlarına ulaşmak için şiddeti kullansa da, askerî bir örgüt olarak tanımlanması yanlış olacaktır. PKK, amaçlarına ulaşmak için şiddeti kullanan politik bir örgüttür (Barkey and Fuller 1998: 26) ve bu nedenle 'militan politik örgüt' olarak tanımlamak daha yerindedir. Esasında şiddet kullanımına, politik alanın daraltılması neden olmuştur ve bu kullanım, başka bir politik ifade imkânına sahip olunmayan koşullarda, Kürtlerin ve Kürdistan'ın sosyal ve politik statüsünü değiştirmeyi amaçlamış bir politik programa dayanma/onun tarafından yönlendirilme anlamında araçsal ve rasyonel olarak değerlendirilmelidir (Bozarslan 2004: 23).

Bu makalede ileri sürülen başlıca tez, PKK'nin parti oluşumu ve inşası sırasında Türkiye'deki devrimci soldan açık biçimde etkilenmiş olduğudur. PKK'nin kadroları Türkiye'nin devrimci solu içinden (özellikle Ankara'da) çıkmakla kalmamış, bu

kadrolar ayrıca grup oluşumu sırasında Türkiye'deki devrimci solun söylemlerinden belirleyici ölçüde bilgilenmiştir. Militanlar kendilerini odak noktaları Kürdistan olmak üzere devrim yapma uğraşındaki Marksistler olarak tanımlamışlardır. 'Geleneksel' Kürt partileri ile bağları yoktur; bu nedenle söz konusu diğer partilerin PKK parti oluşumunu bilmemeleri ve partiyi 'tarihsiz' saymaları şaşırtıcı değildir. Kuşkusuz PKK'nin de tarihi vardır; ancak bu tarih Kürtler ve Kürdistan konuları ile ilgilenen diğer partilerin tarihinden çok farklıdır. PKK'nin kökleri soldadır ve solun deneyimlerine (özellikle THKO ve THKP-C'nin silahlı mücadele deneyimleri) dayanmaktadır.

Parti oluşumu ve inşası sürecinde ve devrimci şiddet uygulanmasında da PKK Türkiye'deki devrimci solla işbirliği yapmak istemiş, ancak bu işbirliği hiçbir zaman sonuç vermedi. Buna karşılık yasal alanda PKK'ye yakın yasal partiler (DEP, HADEP, DEHAP, DTP) ile sol partilerin işbirliği sonuç verdi ve yasal partiler bu sayede daha başarılı oldular. Bu işbirliği yüzde 10'luk seçim barajının aşılmasına yetmese bile, Türkiye'nin güneydoğusu ve doğusunda seçmen desteği buldu, parlamento temsilci gönderdi ve bölgesel düzeyde olmak üzere çeşitli yörelerde belediyeleri kazandı. Tüm söylenenleri toparlayacak olursak, PKK'nin Türkiye'nin devrimci solunda sağlam kökleri vardır ve bu bakımdan ülkenin siyasal partisi sayılmalıdır.

Referanslar

- Akkaya, A. H. 2005. *Ateşten Tarih*, belgesel DVD, Dusseldorf & Brussels: BRD/ROJ.
- Aslan, Y. 2005. *Devrimci Yol. Kavgamız Bitmeyen Sevdamız. Bir Dönem 1980-1985 yılları*, Ankara: Arayış.
- Barkey, Henri and Graham E. Fuller. 1998. *Turkey's Kurdish Question*. Boston, Rowman & Littlefield Publishers.
- Bozarslan, H. 2004. *Violence in the Middle East: From Political Struggle to Self-Sacrifice*, Princeton: Marcus Wiener Publishers.
- Çelik, S. 2000. *Ağrı Dağını Taşımak*, Köln: Zambon Verlag.
- Doğan, M. 1994. *Toplu Yazılar*, Köln: Agri Verlag
- ERNK tarihsiz.. A Brief History of the Kurdistan Workers Party. ERNK belgesi
- Güçlü, I. 2008. Özel görüşme, 19 Haziran 2008.
- Jongerden, J. 2007. *The Settlement Issue in Turkey and the Kurds. An analysis of spatial policies, modernity and war*, Leiden & Boston: Brill Academic Publishers.
- Jongerden, J & Akkaya, A.H. 2011.. Born from the Left, the making of the PKK, in: Carlies, M. and J. Jongerden, *Nationalisms and Politics in Turkey, Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue*. Oxford & New York: Routledge
- Karer, B. 1999. *PKK Nedir, Ne Değildir*, Stockholm.
- Kürdistan Devrimcileri. 1979. Maraş Katliamı üzerine bir Değerlendirme. *Serxwebûn* Özel Sayı 2.
- Lipovsky, I. P. 1992. *The Socialist Movement in Turkey 1860-1980*, Leiden, New York, Köln: Brill Academic Publishers.
- Öcalan, A. & Mihri B. 1999. *Büyük dönüşüm*, Alternatif Yayınları
- Özdağ, Ü. 2003. *The PKK and Low Intensity Conflict in Turkey*, Ankara: Frank Cass.
- PKK. tarihsiz. 1976-1984 *PKK Direniş Şehitleri Albümü*, (yayınla ilgili detaylar bulunmuyor)
- Sayın, M. 1997. *Erkeği Öldürmek. Abdullah Öcalan ne diyor?*, Basel, Köln: Toprak Yayınevi.
- Sick, G. 1995. 'Iran: The Adolescent Revolution', *Journal of International Affairs*, Vol. 49.

Yüce, M. C. 1999. *Doğu'da Yükselen Güneş, Cilt I*. İstanbul: Zelal Yayınevi.

Zizek, S. 2007. 'Robespierre or the 'Divine Violence' of Terror',

Online. HTTP: <<http://www.lacan.com/zizrobes.htm>> (erişim: 12 Ağustos 2008..

Kullanılan web sayfası kaynakları

- <<http://emkurdin.awardspace.com>>
- <<http://www.diyarbakirzindani.com>>
- <<http://www.gomanweb.com>>
- <<http://www.kizilbayrak.net>>
- <<http://www.ozgurtutsak.com>>
- <<http://www.rojaciwan.com>>
- <<http://www.tbmm.gov.tr>>
- <<http://www.devrimcikarargah.com>>
- <<http://www.youtube.com>>

PKK web kaynaklarından bazıları

- <<http://www.hpg-online.net>>
- <<http://www.gerila.tv>>
- <<http://www.kongra-gel.org>>
- <<http://www.pajk-online.com>>
- <<http://www.pkk-info.com>>

EK

PKK'nin Birinci ya da Kuruluş Kongresi

26-27 Kasım 1978

Fis (Ziyaret), Diyarbakır ili Lice ilçesi

Diyarbakır ilinin kuzeyinde kalan Lice'de gerçekleştirilen toplantıya katılanlar bir siyasal partinin kurulması ve programı konusunu tartışacaklardı. Partinin adı daha sonra, Nisan 1979'da Merkez Komitesi toplantısında önerildi.

Toplantıya 24 kişi çağrılı olmakla birlikte bunlardan 22'si katılabildi.¹ Katılımcılar rastgele belirlenmemiştir. Katılımcılar

1-Kongre'ye katılanlar şunlardır:

- 1-Abdullah Öcalan (Türkiye'de İmralı adasında hapis)
 - 2-Cemil Bayık (PKK'de lider konumunda aktif)
 - 3-Şahin Dönmez (tutuklandıktan sonra polisle işbirliği yapıp eski yoldaşlarına ihanet etti. Cezaevinde Kemalist bir örgüt kurduğu iddia edildi. 1990 yılında İstanbul'da PKK tarafından öldürüldü)
 - 4-M. Hayri Durmuş (1982 yılı Eylül ayında Diyarbakır cezaevinde açlık grevinde öldü)
 - 5-Mehmet Turan (Türk ajanı olduğu gerekçesiyle 1979 yılında Mardin'de PKK tarafından öldürüldü)
 - 6-Mehmet Cahit Şener (PKK-Vejin kurucusu, 1 Kasım 1999'da Kamışlı'da PKK tarafından öldürüldü)
 - 7-Ferzende Tağaç (PKK'den ayrıldı, aktif siyaset yapmıyor)
 - 8-A. Haydar Kaytan (PKK'de lider konumunda aktif)
 - 9-Mazlum Doğan (PKK merkez komite üyesi, kendisinin ve diğer siyasal tutukluların maruz bırakıldıkları işkence ve insanlık dışı muameleyi protesto etmek için 21 Mart 1982'de intihar etti)
 - 10-Sakine Polat /Cansız (PKK'de lider konumunda)
 - 11-Hüseyin Topgider (PKK'den 2000 yılında ayrıldı, Almanya'da yaşıyor)
 - 12-Ali Gündüz (Türk güvenlik güçleri için çalışıyor)
 - 13-Kesire Öcalan/Yıldırım (PKK'den ayrıldı, yaşıyor)
 - 14-Duran Kalkan (PKK'de lider konumunda aktif)
 - 15-Ali Çetiner (Almanya'da yaşıyor)
 - 16-Faruk Özdemir (Mahkûmdu, serbest kaldıktan sonra aktif politikadan çekildi)
 - 17-Abbas Göktaş (Bilinmiyor)
 - 18-Abdullah Kumral (1982 yılında Lübnan'ı işgal eden İsrail güçlerince öldürüldü)
 - 19-Baki Karer (1984 yılında PKK'den ayrıldı, İsveç'te yaşıyor)
 - 20-Resul Altınok (1984'te PKK tarafından öldürüldü)
 - 21-Suphi Karakuş (1985'te PKK tarafından öldürüldü)
 - 22-Seyfettin Zoğurlu (1986 yılında bir çatışmada öldü)
- Seyfettin'in küçük kardeşi Alaatin Zoğurlu (1987'de Diyarbakır'da polis tarafından öldürüldü) güvenlikten sorumluydu. Mehmet Karasungur (1983 yılında YNK tarafından öldürüldü) ve Kemal Pir (1982 yılında hapisanede açlık grevinde öldü)

belirli yöreleri temsil ediyorlardı ve buraların delegeleri olarak kabul edileceklerdi (örneğin, Cemil Bayık, Sakine Can-sız ve Hüseyin Topgider'in Elazığ, Mehmet Şener ve Ferzende Tağaç'ın Batman temsilcileri olmaları vb gibi).

Toplantıda, partileşme dahil çeşitli kararlar alındı (ancak partinin adı henüz belirlenmemiştir). Toplantıda hazır bulunan delegelerin ve devrimci şehitlerin partinin ilk üyeleri olmaları kararlaştırıldı. 'Kürdistan Devriminin Yolu' adlı bir belge parti programı olarak benimsendi. Abdullah Öcalan parti genel sekreteri olurken Mehmet Karasungur ve Şahin Dönmez Merkez Yürütme Kurulu'na seçildiler. Karasungur'un çekilmesi üzerine yerini Cemil Bayık aldı. 1979 yılında Merkez Komite üye sayısı yediye çıkarıldı: Öcalan, Bayık, Dönmez, Mehmet Karasungur, Mehmet Hayri Durmuş, Mazlum Doğan ve Baki Karer. Siverek-Hilvan yöresindeki silahlı mücadeleyi yöneten Mehmet Karasungur partinin silahlı faaliyetlerinden sorumlu kişi olarak seçildi. Ancak bundan sonraki bir yıl içinde gelen tutuklamalar nedeniyle sorumluluklar yeniden elden geçirildi.

Diyarbakır Lice ilçesinin Fis köyünde gerçekleştirilen kongrenin ev sahipliğini İsmet Zoğurlu ve ailesi yaptı. İsmet Zoğurlu'nun iki oğlundan Seyfettin delegeler arasında yer alırken Alaattin toplantının güvenliğini üstlenmişti. Seyfettin ve Alaattin Zoğurlu askerî darbeden sonra Türkiye'den çekildiler ve Lübnan'da askerî eğitim aldılar. Seyfettin Zoğurlu 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında işgalci güçlere direnirken İsrail Savunma Güçleri tarafından esir alındı. Serbest bırakıldıktan sonra PKK'ye dönen Seyfettin Zoğurlu Irak-Türkiye sınırında faaliyet gösteren bir grupta aktif görevler aldı. 1986 yılında Uludere'de Türk birlikleri ile çıkan bir çatışmada öldü. Kardeşi Alaattin ise 11 Haziran 1987'de Diyarbakır'da (Melikahmet mahallesi) bir başka militanla birlikte kaldığı eve yönelik polis saldırısında öldürüldü.

kongreye çağrılı olmalarına rağmen katılamadılar. Mehmet Karasungur o sıralarda Hilvan-Siverek yöresinde devleti destekleyen aşiretlere karşı silahlı direniş içindeydi. Karasungur o yöredeki silahlı mücadeleyi koordine ediyordu. Kemal Pir ise tutuklanmıştı ve hapis hâlindeydi.

KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ VE TÜRKİYE'DE YENİ SOL:

PKK'nin Haki Karer'i anma metninden hareketle Türkiye'deki devrimci hareketin analizi¹

Joost Jongerden
Ahmet Hamdi Akkaya

Giriş

PKK'nin kurucuları arasında yer alan Kemal Pir 1981 yılında mahkemede verdiği savunmada şu açıklamada bulunmuştu: “1972 yılından sonra ortaya çıkan ve PKK hareketi olarak bilinen hareket bir örgüt değildir; ideolojik ve siyasal bir harekettir. Bu hareketin amacı (Türkiye'nin bölünmüş durumdaki devrimci solunu) birleştirmektir.”² Önde gelen PKK kadrolarından bir başkası, Mehmet Hayri Durmuş da mahkemede şöyle demişti: “..(Ülkemizde) Bağımsızlık ve demokrasiden yana tüm güçleri birleştirme gerekliliğine inanıyoruz.”³

Bu açıklamalar yapıldığı sırada Türkiye solu çeşitli fraksiyonlara

1-Bu makale, 2010 yılında ABD-San Diego'da yapılan MESA (Orta Doğu Çalışmaları Derneği) yıllık konferansındaki sunumun genişletilmiş halidir.

2-http://www.diyarbakirzindani.com/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=39

3-http://www.diyarbakirzindani.com/index.php?Itemid=39&id=64&option=com_content&task=view

ayrılmış, askerî cuntanın ağır baskıları altında ezilmiş ve etkili bir örgütlenmeye gidemez durumdaydı. Pir ve Durmuş ise yalnızca bu örgütsel parçalılığa atıfta bulunmakla kalmıyor, aynı zamanda, kimi yanlışlar bir yana solun içine düştüğü ve mücadelesini zayıflatan ideolojik bölünmelere de işaret ediyordu. 1970’li yıllarda Türkiye solunun sloganlarından biri “Tam Bağımsız Türkiye!” idi. Gelgelelim, bu radikal sesler Türkiye’nin konumunu “yarı sömürge” (batı emperyalizminin-kapitalizminin yarı sömürgesi) olarak tanımlarken ülkenin Kürdistan’a yönelik kendi sömürgeleştirici rolünü görmüyordu. Bu çelişki, Türkiye’de devrimci bir sol yerine, biri Türk diğeri Kürt olmak üzere birbirinden farklı iki sol kanat milliyetçiliği yarattı. PKK’nin kendi önüne koyduğu görev ise, bir yanda Türkiye Kürdistan’ındaki ‘ulusal sorunu’ tanıırken diğerk yanda Türkiye/Kürdistan’daki devrimci siyasetin milliyetçi çizgilerin ötesinde yeniden inşa edilebileceğı bir program geliştirmektir.

Bu makalede PKK ile sol arasındaki çekişmeli ilişkiyi ve PKK’nin Türkiye solundan eleştirisini (PKK’nin, Türk milliyetçi solu tarafından Kürt milliyetçi solu olarak algılanması) tartışacağız. Bize göre, kendisi Türkiye’nin devrimci solunun içinden çıkan, ancak Kürdistan’daki kurtuluş mücadelesini örgütleyen PKK metaforik bir anlamda solun birleşmesini öngörmüştür. PKK’ye göre solda böyle bir birleşme ancak ideolojik bir dönüşüm bağlamında gerçekleşebilirdi: Ortak bir mücadele verildiğini, ancak bu mücadelenin iki farklı özne konumundan yürütüldüğünü kabullenme. Artık yeni bir sol gerekiyordu; PKK’nin ‘sosyal şovenizm’ adını verdiği, yalnızca Türkiye’yi görüp Kürdistan’ı görmeyen o kör noktadan kendini kurtarmış bir sol. Bu makalede kendi oluşum yıllarında PKK’nin Türk soluyla ilişkilerini, o dönemde Türkiye’de egemen olan devrimci politikaya yönelik eleştirilerine özel önem vererek ele alacağız.

Böyle bir çalışmanın, PKK’nin, kimilerince 29’uncu (Süleyman Demirel), kimilerince de 38’inci (Turgut Özal) Kürt isyanı

ya da ayaklanması adını verdikleri mücadelesinin niteliğini anlama bakımından ilgi çekeceğini düşünüyoruz.⁴ İsya verilen numaralar bir yana, PKK'nin mücadelesinin etnik bir mücadele olarak resmedilmesine de sıcak bakmıyoruz. Bu makalenin de ortaya koyacağı gibi, örgüte mensup olanlar gündemlerindeki konuları ve duyarlılık noktalarını sosyalizm ve haklar çerçevesine yerleştirmişlerdir. Bu grubun içinde yer alan kişilerce hazırlanan metinler dikkatlice okunduğunda temeldeki güçlü anlayış ve inançlar ortaya konulabilir; bir grup üniversite öğrencisinin ortak bir analiz, belirlenen fırsatlar ve kısıtlılıklar temelinde birlikte örgütlenmeye ve hareket etmeye nasıl başladıkları anlaşılabilir. Bu makalenin sınırları en baştan açıkça belirtilmelidir: Burada, etkinliklere ve pratiklere değil söylemlere eğilen bir katkı söz konusudur. İlgi alanımızı, Kürdistan Devrimcilerinin/ PKK'nin kendini nasıl tanımladığı oluşturmaktadır ve bu nedenle makale en başta örgütün kuruluşu dönemindeki söylem repertuarını ve kendilerince ortaya konulduğu haliyle başlıca olayları ele almaktadır.⁵

Metodoloji

Zaman açısından, analizimiz genel hatlarıyla 1971 ve 1980 olmak üzere iki askerî müdahale arasındaki dönemle sınırlı kalacaktır. Bu dönem, PKK'nin kuruluşu ve ilk gelişimi ile sonuçlanan grup ve parti oluşum süreciyle örtüşmektedir (bu sürece ilişkin bir tartışma için bakınız, Jongerden ve Akkaya 2011). Mekânsal olarak bakıldığında ise, analizin geri planını PKK'nin ilk şekillendiği Ankara'daki gelişmeler oluşturmaktadır. 1970'li yılların başında Ankara radikal solun başlıca merkeziydi. Radikal solun başlıca yayınlarının merkezi Ankara'daydı ve önceki dönemin Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) ve Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) gibi önemli

4-<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-12104-26-devletin-kasasindaki-uc-kurt-raporu.html>

5-Fiili işbirliği uygulamaları için bakınız, Jongerden ve Akkaya 2011: 130-135.

örgütleri de Ankara'da kurulmuştu (Erkiner 2010). Burada ayrıca belirtmek gerekirse, 'sol' terimini radikal sol, Marksist siyasal düşünceden esinlenen devrimci sosyalist partiler ve örgütler için kullanıyoruz (sosyal demokrasi bu kapsamın dışındadır). 'Yeni sol' terimi ise, parametrelerini tartışacağımız, kendini yeniden kuran devrimci solu anlatmaktadır.

PKK ve onun Türkiye soluyla ilişkilerini/ona yönelik eleştirilerini odak alan bu makale, PKK hareketine eğer deyim yerindeyse belirli bir anlam yüklemeye yönelik çalışmalardan biridir. Popüler veya akademik nitelikte olsun, PKK'yi konu alan çalışmalar, bu örgütü, siyasal ideolojisini ve stratejisini Kürt siyasetinin daha geniş çerçevesi içinde istisnai bir yere koyma eğilimindedir. Gerçekten de PKK'ye zaman zaman tarihi olmayan bir parti şeklinde atıfta bulunmaktadır (İbrahim Güçlü ile özel görüşme, 19 Haziran 2008). Kastedilen, partinin Kürt toplumunda kökleri, bu toplumla bağları olmadığıdır ki bu bir aykırılık sayılmalıdır. Gelgelelim, eğer bir olgu tuhaf, anlaşılmaz veya kavranamaz görünüyorsa, bu durumun o olguyu anlamıyor olmamızdan öte söylediği bir şey yoktur; dolayısıyla, en azından işin içinde yer alanlar açısından, olgunun ne anlam taşıdığını, nereye oturduğunu araştırmamız gerekir (Becker 1998: 28). Bu makalede, vizyonu ve solla ilişkisi bakımından PKK'yi anlamlandırma girişiminde bulunacağız.

Makale için gereken veriler, görüşmeler ve literatür taraması yoluyla sağlanmıştır. Görüşmeler, 1970'li yılların ortasında Ankara'da devrimci sol içinde faal olan kişilerle gerçekleştirilmiştir. Bunların arasında, Abdullah Öcalan'ın 1972 yılında Mamak cezaevinden çıkmasının ardından ilk grup oluşumunda yer alan kişilerle birlikte o sıralarda ADYÖD üyesi olanlar da bulunmaktadır. ADYÖD, farklı siyasal gruplara mensup genç devrimcilerin Kasım 1973 ile Aralık 1974 arasındaki kısa ama yoğun dönemde bir araya geldikleri öğrenci örgütüdür. Daha sonra PKK'yi oluşturacak çekirdek kadro ile Dev-Yol ve Kurtuluş gibi radikal sol örgütlerin kadroları da bu öğrenci

örgütünde faal durumdaydı. En erken dönemlerden başlayarak PKK'de lider konumunda olan Ali Haydar Kaytan, Duran Kalkan ve Cemil Bayık'la görüşmeler, PKK'nin tarihiyle ilgili bir belgesel çekimi sırasında yazarlardan biri (Akkaya 2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Başta PKK ve Dev-Yol'a ait olanlar, çeşitli birincil kaynaklar da incelenmiştir. Bununla birlikte, bu çalışmada yararlandığımız başlıca yayın, 1977 yılında öldürülen Haki Karer⁶ anısına yayınlanan bir kitapçıktır.

"Proleter ve enternasyonalist devrimci Haki Karer anısına" başlığını taşıyan 33 sayfalık kitapçık, Karer'in Türkiye'nin Kürdistan bölgesinin güneybatı ucunda büyük bir kent olan Antep'te öldürülmesinden bir yıl sonra, Mayıs 1978'de yayınlanmıştır. Metnin sahibi olarak "*Kürdistan Devrimcileri*" belirtilmektedir ki; bu, kararlı küçük bir radikal grup olarak PKK adı alınmadan önce benimsedikleri addı. Kürdistan Devrimcileri metinde Türkiye solunun keskin bir eleştirisini yapmaktadır. Kürdistan Devrimcilerinin Kasım 1978'de siyasal bir parti olarak kendi örgütlerini kurmalarından birkaç ay önce yayınlandığından bu metin özel bir önem taşımaktadır.⁷ Bu bakımdan, incelenen metin önemli bir belge sayılabilir: Burada –daha sonra PKK olacak– Kürdistan Devrimcileri kendilerini Türkiye solundan ayrıştırmakta ve ayrı bir örgütlenmeye gittiklerinin işaretini vermektedir.

Geri plan: PKK ve Türkiye solu

Kürdistan İşçi Partisi veya kısaca PKK, Kürdistan ve Orta Doğu'daki en önemli seküler siyasal başkaldırı hareketlerinden biridir. Daha çok muhafazakâr bir bakış açısına sahip, aşiret liderleri ve yapıları çevresinde örgütlenen çoğu Kürt siyasal

6-Türkçe tüm metinlerin tercümeleri yazarlar tarafından yapılmıştır.

7-Partinin kuruluşu sırasında da adları hala "Kürdistan Devrimcileri" idi. Adın PKK olarak değiştirilmesi, birkaç ay sonrasına, –Nisan 1979, denk gelmektedir. (Akkaya 2005: bölüm 8).

partisinden farklı olarak PKK Türkiye solu içinden çıkmıştır ve önderlerini, üyelerini ve militanlarını da ezilen kesimlerden bulmuştur. 1970'lerdeki oluşum ve hazırlık döneminin ardından PKK 1984 yılında uzun sürecek, ateşkes dönemlerine karşın 28 yıldır devam eden bir gerilla savaşı başlatmıştır. Kürdistan Devrimcilerinin –ve daha sonra da PKK'nin– çekirdek grubunu alt ve alt-orta sınıflara mensup üniversite gençleri oluşturmaktaydı. Bunlar, dönemlerinin en parlak öğrencileriydi (İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010). Sık sık bir araya gelmeler ve grup tartışmaları, 1973-78 döneminde ayrı bir ideolojinin ve ortak ruh halinin oluşmasına katkıda bulundu (PKK 1982; Yüce 1999; Jongerden ve Akkaya 2011). İdeoloji/grup oluşturma aşamasından siyasal parti oluşturma aşamasına geçiş 1977-78 döneminde gerçekleşti. Bu süreç 1977'de Haki Karer'in öldürülmesinin ardından başlayarak daha sonraları kuruluş kongresi olarak tanımlanacak olan 1978 toplantısıyla devam etti (Akkaya 2005). Aynı yıl içinde daha sonraları parti programı yayınlandı (*Kürdistan Devrimcileri*, 1978) ve sonunda 1979 yılında PKK kendi kuruluşunu ve varlığını resmen ilan etti (PKK 1979).

PKK yaygın olarak bir gerilla örgütü/silahlı örgüt olarak bilinir. Ancak, PKK'yi askerî (veya benzeri) terimlerle tanımlamak doğru olmayacaktır. PKK en başta siyasal bir örgüttür ve hep öyle olmuştur; siyasal kimliğin gerçek anlamda ifadesinde başka bir alternatif (yasal) kalmadığı durumlarda şiddete başvurmuştur (Bozarslan 2004: 23; Jongerden ve Akkaya 2011: 168-9). PKK belgeleri okunduğunda hareketin başından bu yana benimsediği iki hedef tespit edilebilir. Bunlardan birincisi kendi kaderini belirleme hakkının bir süreç içinde kazanılmasıdır⁸ İkinci hedef ise solun yeniden bir araya gelmesi, daha doğru

8-Başlarda, kendi kaderini tayin hakkı ayrılma hakkı olarak düşünülmüştü. Daha sonra, 1990'larda ihtiyatlı bir dille, 2000'lerde ise kesin ifadelerle ortaya konulmak üzere PKK kendi kaderini tayin hakkını birbiriyle bağlantılı üç proje çerçevesinde tanımlamıştır: Demokratik cumhuriyet, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm. Sırasıyla gidilirse, bunların karşılıkları da şöyledir: i) Türkiye'nin siyasal sisteminde 'ulus-devletten' 'yurttaş-devletine' dönüşümü sağlayacak bir reform, ii) bu devlette

bir deyişle kendini yeniden kurmasıdır; hem örgütsel hem ideolojik yönleriyle bir yeniden kuruluş.

1960’ların sonu ve 70’lerin başında Türkiye’de devrimci sol ülkenin siyasal yaşamında belirli bir ivme kazanmıştı. 1960 darbesinden sonra benimsenen yeni anayasa Türkiye’nin gördüğü en liberal anayasaydı ve bu da sol siyasetin halka açıklanması açısından önemli fırsatlar sunuyordu. Dahası, dünyanın başka bölgelerindeki devrimci mücadeleler –Küba’dan Vietnam’a, Laos’tan Angola’ya, Mozambik’e, Gine’ye, Cezayir ve Filistin’e– Türkiye soluna moral ve esin kaynağı oluyordu. Toplu eylemin bir şeyleri değiştirebileceğine halk da inanmaya başladığından toplumsal değişim isteyen radikal fikirler taraftar buluyordu.

Ne var ki, dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi Türkiye’de de bölünmeler ve iç çekişmeler solun önünde ciddi bir engel oluşturdu. Sol, birbirinden çok farklı ideolojilere ve pratiklere sahip, ayrıca birbirine karşı güç ve şiddete başvurmaktan çekinmeyen fraksiyonlardan oluşmaktaydı. Bölünmeler daha 1960’larda su yüzüne çıkmaya başlamıştı ve bunların sayısı 1970’lerde daha da artacaktı. İşin en temeline inilecek olursa, Türkiye solunda iki ana düşünce ve eylem akımı görülebilir: ‘Sosyalist devrimciler’ ve ‘milli demokratik devrimciler’

yaşayan halkın kendi kültürel özelliklerini tanımlama hakkı ve iii) aşağıdan yukarıya öz örgütlenme hakkı (Akkaya ve Jongerden 2011). PKK’nin baştaki asıl konumunu terk ettiği savına karşı biz partinin özgün Leninist savı yaratıcı biçimde tersine çevirdiğini ileri sürüyoruz. Lenin 1914 yılında “Kendi kaderini tayin hakkını ayrı bir devlet olarak var olma hakkından ayrı bir durum olarak yorumlamak yanlış olur” diye yazmıştı (Lenin 1914). Bunu tersine çevirerek şu da söylenebilir: Kendi kaderini tayin hakkını, ayrı bir devlet olarak var olma hakkından ibaret görmek de, ‘devlet’ geleneksel biçimde anlaşıldığında, eşit ölçüde yanlıştır. PKK’nin öncü kadrolarından Mustafa Karasu’ya göre ulus-devlet burjuva bir kavramdır ve bu nedenle sosyalistler tarafından reddedilmesi gerekir. PKK’nin ‘radikal demokrasi’ projesi, özellikle de mevcut (devlet) sınırları ötesinde aşağıdan yukarıya bir demokratik sistem öngören ‘demokratik konfederalizm’ fikri ise bu sınırları sonunda anlamsız kılmayı amaçlamaktadır (Karasu 2009: 217-219). PKK, demokratik cumhuriyetçilik, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm siyasal projeleriyle bir yandan ulus-devlet kavramını eleştirirken aynı anda kendi kaderi i tayin hakkında yeni bir gündem ortaya koymaktadır.

Ancak, bu iki ana akımın her biri daha sonra kendi içinde bölünmeler yaşadı; dolayısıyla aslında bölünme bu iki ana akımın çok daha ötesinde boyutlar kazandı.

Sosyalist devrimcilere göre Türkiye’de kapitalizm gelişmişti ve sosyalizme geçiş mümkündü. Bu akımın başlıca temsilcisi, parlamenter demokrasiye bağlı yasal bir parti olan Türkiye İşçi Partisi (TİP) idi. Buna karşılık milli demokratik devrimciler Türkiye’nin hâlâ yarı feodal bir toplum olduğunu, tam bağımsız olmak yerine ABD’nin egemenliği altında bulunduğunu ileri sürmekteydi. Dolayısıyla, benimsenmesi gereken yol Milli Demokratik Devrim (MDD) idi. MDD’de, işçiler, köylüler ve burjuvazi içindeki ileri güçler arasında bir ittifak gerekiyordu. Benimsenen teoriye göre, antifeodal ve antiemperyalist nitelikteki bu devrimi daha sonra sosyalist devrim izleyecekti. Dahası, milli demokratik devrimciler ülkede gerekli değişikliğin sağlanmasında şiddeti zorunlu görüyorlardı (Lipovsky 1992). Dolayısıyla, ‘sosyalist devrimcilere’ karşıt olarak ‘milli demokratik devrimciler’ parlamenter sistemle uzlaşmıyor, darbe yoluyla veya silahlı mücadeleyle güç kullanarak iktidarın alınmasını savunuyordu.

Milli demokratik devrimciler, radikal siyasal görüşlerine ve pratiklerine karşın Kemalizm’i gözden çıkarmadılar.⁹ ‘Milli demokratik devrim’ tezinin başlıca ideologlarından olan Mihri Belli, devrimci hareket ile Kemalist ideoloji arasında bir uzlaşma noktası bulma aranıyordu. Bunun yolunu da işçiler ve köylülerle veya onları temsil eden örgütlerle ordunun sola açık kanadı arasında kurulacak bir koalisyonda görüyordu. Milli demokratik devrim tezinin bir başka ideologu olan Muzaffer Erdost

9-Kürtlerin erken dönem taleplerinin reddedildiği ve bu yöndeki ayaklanmaların bastırıldığı Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde oluşan Kemalizm’in ilkeleri, büyük ölçüde Kürt davasına karşıtık temelinde, bu karşıtıktan hareketle oluşturulmuştur. Daha somut olarak bu ilkeler milliyetçilik ve devletçilik olarak tanımlanan merkezileştirici hegemonik ‘oklarla’ birlikte gene türdeşleştirici nitelikte olmak üzere devrimcilik ve halkçılığı da içermiş, buna karşılık siyasal haklar, özgürlük veya insan haklarına herhangi bir atıfta bulunmamıştır. Örneğin, halkçılıkla ilgili olarak bakınız, Laclau (2005: 208).

Türk milliyetçiliği ile flört ederken milliyetçiliğin gelişiminden kaybedecek olanın sosyalizm değil emperyalizm olacağını savunuyordu (Lipovsky 1992: 111-2).¹⁰

1970 yılında THKO ve THKP-C, 1972 yılında da TKP/ML kuruldu¹¹ –bunlar, 'milli demokratik devrim' akımından doğan, siyasal-askerî örgütlenmelerdi. Bundan kastedilen, yalnızca siyasal bir partinin yönlendiriciliğinde, işçiler ve köylülerin birlikte yürütecekleri bir silahlı mücadelenin Türkiye'nin gereksindiği değişimleri sağlayabileceği düşüncesidir. Kendileri de MDD'ci olmalarına karşın bu radikal örgütler özgün MDD tezini sert bir eleştiriye tabi tuttular; orduya yönelme ve güvenme eğilimini, sosyalizmin bir darbeye gerçekleşebileceğine olan inancı reddettiler¹². THKO, THKP-C ve TKP-ML'ye göre, başlıca destekleyici gücü köylüler oluşturmak üzere, devrim proleter bir devrim olmalıydı (THKO 1972, Çayan 2008). Bu örgütler, özellikle de THKO ve THKP-C Kemalist hareketin 1919-24 dönemini ilerici saymakla birlikte milliyetçiliği reddetti. Buna karşın TKP-ML Kemalizm karşısında son derece eleştirel bir durum sergileyerek bunun "komprador burjuvazi ile feodal toprak ağalığını temsil eden bir faşizm" olduğunu ileri sürdü (STMA 1988: 2194).

Ne var ki bu partilerin kadroları ve önderleri 1972 ve 1973 yıllarında öldürüldüler. THKO'nun liderleri yakalandı, yargılandı

10-Milli demokratik devrim akımı içindeki Maocu kesim – en azından bir kanadı- daha da aşırı bir konumda yer almıştır: 'Partimiz, Ulusal Kurtuluş Cephesi'dir. Partimizin önderi Mustafa Kemal'dir. Partimiz, çıkarları Amerikan emperyalizmine karşı tüm ulusu kapsamaktadır' (Lipovsky 1992: 116).

11-THKO: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu; THKP-C Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi; TKP/ML-TİKKO: *Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist* – Türkiye İşçi ve Köylü Kurtuluş Ordusu. TİKKO, TKP/ML'nin silahlı kanadıydı.

12-Belli, bağımsız (partiye bağlı olmayan) öğrenci militanlığının önemini vurguluyordu. Belli, böyle bir militanlığın radikal subayların iktidarı alıp solcu bir cunta oluşturmaları için elverişli bir durum yaratmasını umuyordu. "Öğrenciler hareketlenir, subaylar kalkışır ve ulusal cunta iktidara gelir" (Samim 1981: 70-71). Bu, yalnızca Belli'ye özgü bir anlayış değildir. Daha önceleri, Belli gibi görüşleri Türkiye Komünist Partisi (TKP) içinde şekillenen Kuvayimilki da 1960'ta iktidara gelen ve 'ilerici' olarak tanımladığı askerî cunta ile birlikte çalışmayı umup bunun için çaba göstermiş, ancak bu çabaları sonuçsuz kalmıştır (Ünal 1998: 123).

ve ölüme mahkûm edildi.¹³ THKP-C'nin lider ve kadroları ise, THKO kadrolarından bir kısmıyla birlikte, hapisteki THKO önderlerini idamdan kurtarmak için girişilen ortak bir eylemin ardından orduyla girişilen silahlı çatışmada öldürüldü.¹⁴ TKP/ML-TİKKO'nun lideri ise yakalandıktan sonra Diyarbakır cezaevinde işkenceyle öldürüldü.¹⁵

Siyasal olarak bakıldığında PKK, THKO ve THKP-C'den doğrudan etkilenmiştir. Daha sonra PKK'nin lideri olacak, Suriye sınırındaki Urfa kentinden bir Kürt olan Abdullah Öcalan ile PKK'nin diğer kurucularından, Karadeniz bölgesindeki Gümüşhane ilinden Kemal Pir'in önceleri THKP-C yanlısı oldukları bilinmektedir. İlk grup oluşumu döneminde önemli bir rolü olan bir başka Karadenizli, Ordulu Haki Karer ile aynı süreçte yer alan ve bugün de PKK'nin lider kadrosunda bulunan Ali Haydar Kaytan ile Mustafa Karasu ise önceleri THKO sempatisini idiler (Sayın 1997; Kaytan 2006; Karasu 2006). Önce Kürdistan Devrimcilerinin sonra da PKK'nin Türkiye devrimci soluna ilişkin eleştirilerine karşın bu kişiler kendilerini solun bir parçası, ortak bir tarihi paylaşan ve ortak deneyimlere basarak ileriye yürüyen unsurları saymışlardır (THKP-C ve THKO ve daha az olmak üzere TKP-ML/TİKKO) (İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010).

Ortak bir Tarih

1960 darbesinden sonra 1961 yılının görece özgürlükçü Anayasası önce birtakım fırsatlar yaratmış, ancak bu fırsatlar 1971 müdahalesi ile daralmıştır. 1970'li yılların başı, Türkiye solu için çöküş ve yeniden kuruluş dönemi olmuştur ve bu dönem sonunda PKK'nin kuruluşuna giden oluşum süreci açısından

13-Cezalar (idam) 6 Mayıs 1972'de infaz edildi.

14-Kızıldere'deki çatışma 30 Mart 1972'de oldu.

15-İbrahim Kaypakkaya 24 Ocak 1973'te yakalandı, aylar süren işkencenin ardından 19 Mayıs 1973'te Diyarbakır cezaevinde öldürüldü.

büyük önem taşımaktadır. Sol örgütlenmelere ve yayınlara yasaklama getiren 12 Mart 1971 askerî müdahalesiyle sol militanların tutuklanması, devrimci hareketin önde gelen liderlerinin öldürülmelerinin (1972) ardından solda bir çöküş yaşandı. Böylece Türkiye’de örgütlü sol geçici bir son yaşamış oldu. 1971 müdahalesini izleyen dönemde ve 1973 yılında yapılan genel seçimlerde solda geniş kesimlerce görülebilecek ve siyasal olarak faal bir örgütlenme bulunmuyordu. THKO ve THKP-C’den geriye kalanlar varlıklarını sürdürseler bile yünsüz ve zayıf durumdaydılar. Bu dönemde (Ankara’da) açıkça faaliyet gösteren radikal sol örgütlenmeler yoktu. Varolan, birbirleriyle akrabalık veya hemşerilik¹⁶ bağları olan, daha önceki siyasal faaliyetlerden veya kampuslardan birbirlerini tanıyan okuma ve tartışma gruplarıydı (Suat Bozkuş ile özel görüşme, 24 Mart 2010). Kürdistan’ın (uluslararası) bir sömürge olduğu tezi ile birlikte Kürdistan’da Türkiye’dekinden ayrı bir mücadele örgütlenme fikri işte bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1973 yılında kendilerine Kürdistan Devrimcileri adını verecek küçük bir grup oluşmuştu – Abdullah Öcalan, Haki Karer, Baki Karer, Fehmi Yılmaz, Ali Haydar Kaytan ve İbrahim Aydın, daha sonra ise Cemil Bayık, Duran Kalkan, Mehmet Hayri Durmuş, Mazlum Doğan ve diğerleri. Daha o zamanlar bile güçlü bir grup bilinci taşımaktaydılar (İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010).

1973 yılının ikinci yarısında, bir süre önce faaliyetleri askıya alınmış olan ana akım siyasal partiler de kendilerine yeniden bir düzen verip 14 Ekim 1973 seçimlerine hazırlandılar. Ankara’da, yeniden ortaya çıkmakta olan siyasal alan içinde radikal sol da kendini yeniden örgütlemeye başlamıştı. Hikmet

16-Betül Çelik’in de açıkladığı gibi *hemşerilik* sözlük karşılığı olarak ‘aynı kentten olan’ kişiler arasındaki bağa işaret eder. Bununla birlikte aynı zamanda ‘aynı köyden’, ‘aynı kasabadan’, hatta ‘aynı bölgeden’ olma durumlarını da anlatabilir. Dolayısıyla, aynı kentten iki kişi, başka kentlerden insanların ağırlıkta oldukları bir mahallede hemşeri olabilirler. Dahası, aynı bölgeden olan iki kişi de farklı bir bölgeden birbirinin hemşerisi sayılır. (Çelik 2005).

Kıvılcımlı¹⁷ düşüncesini benimseyen ve kendilerine “Doktorcular” denilen grup yasal bir dernek kurulmasına öncülük etti. Ancak bu girişim, başta cepheciler, yani THKP-C ve THKO çevrelerinden kişiler olmak üzere diğer çevrelerce kuşkuyla karşılandı. Bu kesimlere göre bir derneğin resmen ve yasal olarak kurulup kayıtlı hale gelmesi polise teslim olmaktan başka anlama gelmeyecekti. Her şey bir yana, asker henüz iktidardaydı ve bir derneğin kurulması için kurucuların ve yönetim kurulundakilerin listesinin polise verilmesi zorunluydu. Ne var ki, cephecileri şaşırtacak biçimde 1973 yılı Kasım ayında kurulan ADYÖD herhangi bir engellemeyle karşılaşmadı ve dernek Ankara Kızılay’da İzmir caddesindeki bir dairede faaliyetlerine başladı (Suat Bozkuş ile özel görüşme, 24 Mart 2010).

ADYÖD’ün kuruluşunun hemen ardından cepheciler derneğin Ankaralı öğrencilere yukarıdan dayatıldığını ileri sürdüler ve sonuçta ADYÖD yönetim kurulu üyeleri ile derneği eleştirenler ek yönetim kurulu üyesi seçilmesi konusunda anlaşmaya vardılar. Yaklaşık 2 bin öğrenciyi temsil eden 200 delege ile yapılan seçimlerde belirlenen 11 temsilci ilk baştaki yedi kişilik yönetim kuruluna eklendi¹⁸ Kurulun yeni üyeleri arasında Abdullah Öcalan,¹⁹ Haki Karer, Nasuh Mitap ve Taner Akçam da yer alıyordu (Suat Bozkuş ile özel görüşme, 24 Mart 2010).²⁰

17-Hikmet Kıvılcımlı komünist bir önder ve kuramcıydı. “Tarih Tezi” başlıca çalışmasını oluşturuyordu. Kendisi ayrıca Marx’ın birçok eserini Türkçeye çevirip yayınlamıştır. Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyesi olarak yürüttüğü siyasal çalışmaları nedeniyle 20 yıl hapis yatmıştır. 1954 yılında Vatan Partisi adıyla yasal bir parti kurmuştur. Kıvılcımlı’nın izleyicileri 12 Mart 1971 darbesinin ardından ilk yasal sosyalist parti olan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi’ni (TSİP) kurmuştur. TSİP, Türkiye’deki askerî darbeden kaçmakta olan Kıvılcımlı’nın 1971 yılındaki ölümünden üç yıl sonra kurulmuştur. Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Demeği (ADYÖD) kurucuları arasında, daha sonra TSİP’i kuracak olanlar da yer almıştır.

18-Bu ek kurul üyeleri resmen kayıtlı değillerdi. Hukuken bakıldığında ADYÖD’ün gene yedi yönetim kurulu üyesi vardı; ancak fiili olarak bu sayı ek 11 kişi ile birlikte 18’e çıkabiliyordu.

19-O dönemde faal olanlar Abdullah Öcalan’ı derneğin önemli örgütçülerinden biri olarak hatırlamaktadır. (Suat Bozkuş, Özel Görüşme, 24 Mart 2010).

20-Nasuh Mitap ve Taner Akçam daha sonra Dev-Yol’un liderleri olacaktır.

Aslında ADYÖD'ün iki kuruluş uğrağı olmuştı: Birincisi Hikmet Kıvılcımlı çizgisine eğilimli öğrenciler tarafından resmen kuruluş; ikincisi ise gayri resmi bir konferansta radikal öğrencilerin katılımı.

Kuruluşundan bir yıl sonra, 10 Aralık 1974'te ADYÖD Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı²¹ tarafından kapatıldı. Bundan önce, 4 Aralık'ta dernek binası polis tarafından basılmış ve 162 öğrenci gözaltına alınmıştı.²² ADYÖD'ün sonunun bu şekilde gelmesinin ardından solda parçalanma süreci yeni boyutlar kazandı. Derneğin kapatılmasını önceleyen aylarda pek çok solcu çıkartılan afla serbest kalmış, ADYÖD de çeşitli çevrelerin bir araya geldikleri bir platform olarak işlev görmüştü. Ancak, derneğin kapatılmasından sonra bu çevreler, hapisten çıkan kadrolarla güçlenmiş olarak kendi örgütlerini kurmaya koyuldular. Ortak bir amaç veya perspektif fikri böylece sönüp gidiyordu.

Öcalan ve çevresindekiler, yeni bir dernek veya yayın için yerleşik düzene bakmayan tek gruptu. Bunun yerine, daha çok tartışmaya dönük, sıkı bir örgütlenme içinde disiplinli ama açık bir ağ oluşturdular (Kaytan 2006; Karasu 2006; Kalkan 2008). Grup üyeleri kaldıkları evlerde gizlice toplanıyor, dış etkinliklerde yer almıyor, bunun yerine aralarında uzun ve yoğun tartışmalar yürütüyorlardı. Tipik bir PKK terimi olarak bu süreç Türkçe'de 'yoğunlaşma' diye kavramlaştırıldı. Pratikte bu, yoğun bir düşünme, tartışma, değerlendirme ve özeleştirme süreci anlamına geliyor, bir tür odak grup çalışması şeklinde yürüyordu. Kimi durumlarda 10 veya 20 katılımcıyla günde iki-üç toplantı yapıldığı oluyordu. Bu toplantılardaki sık, uzun ve yoğun tartışmalar, ayrı bir ideolojinin oluşmasına, yeni insanlar

21-Bakınız: TÖB-DER, 1975 (cilt no ve sayı bilinmemektedir): <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/808.pdf> ve Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988, c.7., 2241.

22-Yaklaşık bir hafta gözaltında kalan öğrenciler arasında Abdullah Öcalan, Duran Kalkan, Ali Haydar Kaytan, Kesire Yıldırım-Öcalan da vardı. Kemal Pir baskın sırasında kaçmayı başarmıştı (Akkaya, 2005).

kazanılmasına ve yakın yoldaşlık ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulundu. Kısacası bu kişiler yeni bir örgütün, yayının veya partinin varlığını ilan etmekten çok hareketlendirici bir yapı ve ayrı bir ideoloji oluşturma çalışmasına başlamışlardı.

Öcalan etrafındaki grup, solda biri örgütlenme diğeri ideoloji olmak üzere iki temel sorun tespit etmişti. Örgütlenme söz konusu olduğunda soldaki acelecilik, bir an önce siyasal eyleme girme dürtüsü eleştirildi (PKK 1982: 92; Sayın 1997; Doğan 1992; İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010). Vardıkları sonuca göre yeterince düşünülüp planlanmadan alelacele örgütlenmelere ve eylemlere gidiliyordu. Öcalan çeşitli vesilelerle PKK'nin, başta THKP-C, THKO ve TİKKO olmak üzere devrimci solun deneyimlerinden, aslında örgütlenmedeki hatalarından hareket ettiğini belirtmiştir. Öcalan'a göre bu devrimci partilerin kurulduktan kısa bir süre sonra yenilgiye uğramalarının nedeni, henüz zayıfken devletle doğrudan çatışmaya girmiş olmalarıdır. Öcalan ve çevresindeki grup bu bilgiye sahip olarak böyle eylemlere girişmeden önce sıkı bir örgütlenmeye gitme kararı aldı (Sayın 1997: 71-83). Böylece grup hemen eyleme girişmek yerine bir parti oluşumu için beş yıl çalıştı ve varlığını dışarıya duyurmadan önce bir sene daha bekledi.²³ Ancak 1984 yılında, yani grup oluşum sürecinin başlamasından on bir yıl sonradır ki PKK devlete karşı silahlı mücadelesini başlattı.²⁴

Örgütsel zaafların yanı sıra solun gelişiminin önünde ideolojik engeller olduğu da tartışıldı. Ortada net bir siyasal hat ve kuramsal açıdan kesin bir çerçeve yoktu ve özellikle Kemalist milliyetçilik –ya da sosyal şovenizm– solun gelişmesini engelliyordu (PKK 1978; PKK 1982). Yeni oluşum halindeki

23-Grup oluşum süreci 1973'te başlamış, parti de 1978 yılında kurulmuştur (ancak bu 1979 yılında duyurulmuştur).

24-Örgütün silahlı mücadeleye ilk kez ne zaman karar verdiği konusunda bir netlik yoktur; ancak Kürdistan Devrimcileri /PKK, grubun ilk yayını olan ve 1978 yılında yayınlanan parti programında silahlı mücadeleden söz etmektedir.

PKK'nin analizine göre Kemalizm solun gerçek bir muhalefet gücü olarak işlev görmesini önlüyordu; çünkü böylece (sol) karşısında mücadele verdiği siyasal gerçekliğin kendisinden kurtulamamış oluyordu. Türkiye'de radikal sol, özgürleşmek için mücadele verdiği aynı güç (sömürgecilik) tarafından (Kemalizm aracılığıyla) sınıksız tanımlanıyordu (denetimi elinde tutan devlet olarak/onunla güçlenen egemen sınıfın baskısı). Bu durumda, özünde sömürgeci bir ideolojiyi silkip atamıyorsa sol, nasıl Kemalizm dışında canlı bir siyasal konum elde edebilirdi?

Sol ve Kürt sorunu

1977 yılında Kürdistan Devrimcileri Ankara'da çeşitli sol örgütlerden kadroların da katıldığı bir toplantı düzenledi.²⁵ Kürdistan Devrimcilerinin bu toplantıda Türkiye soluyla ilgili olarak yaptıkları çözümlemeler ve –bir bağlantı öngörülse bile– diğer gruplardan ayrı örgütlenme kararlılıkları, diğer gruplar tarafından soğuk karşılandı.

Türkiye'de devrimci sol, Sovyet yanlısı Türkiye Komünist Partisi (TKP), Çin yanlısı TİKP (Türkiye İşçi Köylü Partisi), bağımsız bir çizgideki Dev-Yol (Devrimci Yol) ve başka birçok parti, grup veya fraksiyondan oluşan bir çeşitlilik sergiliyordu. Bununla birlikte, bu partiler ve bir bütün olarak sol, Kürt meselesine ortak bir yaklaşıma sahipti; buna göre, Kürt meselesi kapitalizme ve (Batı) emperyalizmine karşı verilen mücadelede tali bir önem taşıyordu. Solun bu meseleye ilişkin genel tutumu, THKP-C'nin ardılı, 1980 darbesine kadar devrimci siyasetin en etkili örgütü konumundaki Dev-Yol'un yayınlarında da belirginlik kazanıyordu.

İlk kez Mayıs 1977'de yayınlanan derginin adıyla anılan Devrimci-Yol Kürt sorununa ilişkin kayda değer dört makale

25-Toplantı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin (TMMOB) kent merkezinde, Kızılay Konur sokaktaki binasında gerçekleşmiştir.

yayınlandı. Bunlar *Türkiye’de Kürt Meselesi ve Devrimci Hareketin Görevleri I ve II* (Devrimci Yol 1977a ve Devrimci Yol 1977b) ve *‘Sömürgecilik’ Tartışmaları Üzerine I ve II* (Devrimci Yol, 1978a ve 1978b) olmak üzere iki çift metinden oluşmaktaydı. Dev-Yol bu çalışmalarda Türk ve Kürt ulusları arasındaki ilişkiyi ezen ve ezilen terimleriyle tanımlamaktadır. Sömürgecilik tartışması ise temelde Kürdistan’ın bağımlı bir ülke olma statüsünden hareketle geliştirilmişti. Ancak, sömürge olma durumu, bağımlı olma durumundan hareketle ileri sürülemezdi – bunun için ezen ülkenin durumunun analiz edilmesi gerekiyordu. Sömürgecilik, emperyalizmin belirli bir tarihsel aşamasında ortaya çıkan bir olguydu ve Türkiye’nin kendisi (yarı) sömürge durumunda olduğundan aynı zamanda emperyalist bir ülke olamazdı:

“Marksist sömürgecilik teorisi, tarihsel olarak, iç dinamikleriyle gelişmiş bir kapitalizme sahip olmayan, emperyalizme bağımlı ve çarpık kapitalizme sahip olan bir ülkenin (örneğin Türkiye’nin!) “emperyalist dönemde sömürgeci ilişkiler kurmasının” mümkün olmadığını öğretir. Günümüzde sömürgecilik tartışması ancak emperyalizm tartışması çerçevesinde anlam taşır” (Devrimci Yol 1978a).

Dev-Yol’a göre sömürgecilik iki ülke arasındaki ilişkilerin özel bir biçimiydi ve Türkiye ile Kürdistan arasındaki ilişkiler buna uymuyordu. Kürdistan’ın sömürge olduğu görüşü Marksist kuram ile çelişiyordu. Ayrıca asıl siyasal mücadele kapitalizme ve emperyalizme karşı verileceğinden, Kürtlerin mücadelesi de kapitalizme karşı ortak (Türk-Kürt) mücadele bağlamına yerleşmeliydi:

“Objektif olarak, iç savaş koşullarını yaşayan *Türkiye’de, ayırım ulus esasına göre değil sınıf esasına göredir*. Bir yanda oligarşi ve öte yanda geniş emekçi yığınları.” (Dev-Yol 1977b).

“Türk proletaryasının karşısında yer alan bir Türk burjuvazisi ve Kürt proletaryasının karşısında yer alan ayrı bir Kürt

burjuvazisi şeklinde bir ayrım sağlamadır. Türkiye proletaryasının karşısında bir Türkiye burjuvazisi vardır. Bu devlet sınırları içinde bütün ezilen sınıflar ulus ayırımı gözetmeksizin bu devletin sahibi olan egemen sınıflara karşı mücadele vermek durumundadır." (Dev-Yol 1977a).

Bu teze karşı Kürt gruplar başka ülkelerden örnekler bulmaya çalıştılar. Bu çerçevede örneğin PKK Eritre ile ilgili bir broşür dağıttı. Bu broşürde Eritre, bir başka yarı (veya yeni) sömürge ülke durumundaki Etiyopya'nın sömürgesi olarak tanımlanmaktaydı. Hareketin önde gelen militanlarından Duran Kalkan bu dönemi şöyle hatırlıyor: "Sömürge ile sömürgeci arasındaki ilişkiyi çözümlemeye çalışıyorduk. İkna edici bir tanım için başka örnekler bulmak zorundaydık. Kürdistan Türkiye'nin sömürgesidir dediğimizde bunu kanıtlamamız gerekiyordu" (*Ateşten Tarih* adlı belgeselde Duran Kalkan'la yapılan görüşme, 2003). En başından itibaren grup oluşum sürecinde yer alan İbrahim Aydın 1973 yılındaki grup tartışmalarında Portekiz'in durumunun gündeme geldiğini hatırlamaktadır: Portekiz de Türkiye gibi gelişkin bir kapitalist ülke olmamasına karşın sömürgeci bir güçtü (kişisel görüşme, 30 Aralık 2010).

İlk grup tartışmaları Abdullah Öcalan'ın 1972 yılı sonbaharında Mamak'tan tahliyesi ve Haki Karer ile Kemal Pir'in kaldıkları eve yerleşmesinin ardından başladı. Abdullah Öcalan'la Mamak'ta tanışan İbrahim Aydın, aynı zamanda Fehmi Yılmaz'ın arkadaşıydı ve Yılmaz da Haki Karer ve Kemal Pir'i tanıyordu. Fehmi Yılmaz, Haki Karer ve Kemal Pir'i İbrahim Aydın ve Abdullah Öcalan'la tanıştırdı ve ilk grup tartışmaları bu tanışmadan kısa bir süre sonra başladı. Bu sayılanların—Abdullah Öcalan, Haki Karer, Kemal Pir, Fehmi Yılmaz ve İbrahim Aydın — dışında Haki Karer'in kardeşi Baki ve Ali Haydar Kaytan da tartışmalara katıldı. İlk yıl bu çekirdek grup ile gruptan birinin tanıştırdığı başkaları hemen her akşam bir araya gelip tartıştılar. Toplananların sayısı 15-20'ye hatta 30'a

kadar çıkabiliyordu. Tartışılan konular arasında ise THKP-C, THKO ve TKP-ML/TİKKO'nun yenilgisinin ardından solun gündeminde baş sıraya yerleşen devrimci örgütlenme, sosyalizm, ulusal sorun ve Kürdistan'ın durumu yer alıyordu (İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010).

Kürdistan'ın durumu, sömürge olup olmadığı ile ilgili tartışmalar aslında Türkiye solu açısından Kürdistan meselesinin ideolojik yönünü oluşturunuyordu. Bu temelde, açıkçası pratik içerikte bir başka tartışma söz konusuydu: Türkiye ve Kürdistan halklarının mücadelesi ortak mıdır? Yoksa bu halklar ayrı mı örgütlenmelidir? Kürt gruplar sömürge tezinden hareketle kendi devrimci mücadeleleri için başka bir yol öngörüyorlardı. Daha somut söylenirse bu, ayrı örgütlenme demektir. Türkiye'deki devrimci sol ise, sömürge tezini reddederek ortak mücadeleyi ve örgütlenmeyi öngörüyordu (Dev-Yol 1977a, 1977b, 1978a, 1978b).²⁶ Bu konuda devrimci solun çeşitli fraksiyonları arasında istisnai bir yere sahip olan ise daha sonra Türkiye ve Kuzey-Kürdistan Kurtuluş Örgütü (TKKKÖ) adını alacak olan Kurtuluş idi. Kurtuluş aynı zamanda Kürdistan Devrimcilerine kendilerini sola tanıtmak üzere toplantı yaptıkları TMMOB'deki yeri sağlayan örgüttü.

Haki Karer ve Yeni Solun oluşumu

“Proleter ve enternasyonalist devrimci Haki Karer'in anısına” başlıklı broşürde sol, Kürt meselesine ilişkin inkârcı tutumu nedeniyle eleştirilmektedir. Burada devrimcilere, yaşamını Kürdistan'daki mücadeleye adan ve böylece enternasyonalist dayanışmanın bir örneğini veren Haki Karer'in şahsında bir ayna tutulmaktadır. Gerçekten de Haki Karer PKK hareketinin mimarları arasında sayılabilir. Karer, Abdullah Öcalan'la birlikte ADYÖD yönetiminde yer almış, Kürdistan Devrimcileri için önemli bir propagandacı konumuna gelmişti.

26-Bu görüşün diğer gruplarca ifadesi için bakınız: TKP (Ürün (1977) ve TİKP (Aydınlık 1977) yayınları.

Haki Karer Karadeniz'deki Ordu ilinin Ulubey ilçesinden bir Türk'tü. 1950 yılında doğan Karer liseyi bitirdikten sonra Ankara'ya gelmiş, üniversite giriş sınavlarına orada girdikten sonra Ankara Üniversitesi'nde fizik öğrenimine başlamıştı. Sol çevrelerde THKO sempatzanı olarak tanınmaktaydı. Haki Karer'in aynı evi paylaştığı Kemal Pir de Gümüşhaneli bir Türk'tü ve (1982 yılında hapisshanedeyken açlık grevinde ölmesinin ardından) PKK'nin efsanevi militanları arasında yer alacaktı. Abdullah Öcalan 1972 yılındaki tahliyesinin ardından Haki Karer ve Kemal Pir'in evinde kalmaya başladı (Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasının nedeni Mahir Çayan'la THKP-C ve THKO'lu yoldaşlarının öldürülmesini protesto amacıyla üniversitede gerçekleştirilen boykotun düzenleyicileri arasında yer almasıydı). PKK tarihinde Haki Karer ve Kemal Pir'den yeni bir siyasal hareket oluşturulmasında Öcalan'ın birlikte çalıştığı ilk kişiler olarak saygıyla söz edilir (Jongerden ve Akkaya 2011).

Haki Karer, başkaları tarafından "Apocu" diye adlandırılan, ancak kendini "Kürdistan Devrimcileri" olarak tanımlamaya başlayan grubun başlıca toplantılarında ve önemli kararlarında yer aldı. Bu toplantılardan biri de 1976 yılında Ankara Dikmen'de gerçekleşmişti. Devrimciler bu toplantıda (Türkiye) Kürdistan'ında örgütlenmeye, başkanı Abdullah Öcalan, yardımcısı da Haki Karer olmak üzere hareketin merkezini oluşturmaya karar verdiler. Böylece Karer örgütteki sıralamada ikinci adam konumuna gelmişti (harekette bu konuma gelen tek kişidir). Anı kitapçığında kendisinden örgütün liderlerinden biri olarak söz edilmektedir (Serxwebûn 1978).

Dikmen toplantısından sonra Haki Karer önce Adana'ya, sonra Batman'a gitti; sonunda Antep'e yerleşmeden bir süre orada kaldı. Karer Antep'e yerleştikten sonra yoğun bir çalışma içine girdi. Türkiye'de 1970'li yılların sonunda belli başlı bütün şehirler gibi Antep de yoğun siyasal etkinliklere sahne oluyordu. Kentlerde faaliyet gösteren çeşitli sol örgütler yalnızca sağa karşı mücadele etmekle kalmıyor, başka sol örgütleri de sindirmeye

çalışıyordu. 18 Mayıs 1977’de Haki Karer bir kahvede iddialara göre Alaattin Kaplan tarafından öldürüldü. Kaplan, ağırlıklı olarak Antep’te faaliyet gösteren küçük bir solcu Kürt grup olan *Stêrka Sor*’un liderlerindendi. Alaattin Kaplan 1970’lerin başından itibaren devrimci hareket içindeydi ve o zamanlar Antep’in tanınmış Maocuları arasında yer alıyordu (Jongerden ve Akkaya 2011).²⁷

Öcalan da çeşitli vesilelerle PKK’nin Haki Karer’in ardından edilen yeminle kurulduğunu belirtmiştir. Ali Haydar Kaytan’a göre, “PKK’nin kuruluşunun, onun (Haki Karer) şahadetinin etkisi altında atılan temel bir adım olduğu söylenebilir” (*Ateş-ten Tarih* belgeselinde Ali Haydar Kaytan’la yapılan görüşmeden,2003). Haki Karer’in öldürülmesinden sonra Kürdistan Devrimcileri diğer örgütlere karşı daha saldırgan bir tutum benimsedi ve daha profesyonelce örgütlenmeye başladı (İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010); örneğin örgütün sıkı bir denetim altına alınması ve gruptan partiye dönüşme gibi. 1978 yılı Mayıs ayında Karer anısına yayınlanan kitapçık kendisinin bıraktığı mirası ve devrimci mücadele açısından taşıdığı anlamı anlatmaya yönelik ilk girişimdir. Bunun, belirli bir açıdan gecikmiş bir girişim olduğu söylenebilir. Karer’in Ordu’daki cenaze törenine Kürdistan Devrimcileri de katılmakla birlikte kimsenin topluluğa hitap edememesi sıkıntı yarattı. Kendisi törende bulunmayan Öcalan cenazeden Ankara’ya dönenlere kızgındı. Mustafa Karasu Öcalan’ın şunları söylediğini anımsamaktadır:

27-Haki Karer’in öldürülmesinin karşıt bir yorumu da vardır. Haki’nin kardeşi Baki Karer’e göre Haki Öcalan’la ters düştükten sonra öldürülmüştür. Baki Karer’in anlattığına göre bu siyasal cinayetin nedeni, Abdullah Öcalan’ın, ‘Pilot’ kod adıyla bilinen ve istihbarat ajanı olduğundan kuşkuyla ilgili bir kişiyle yakın ilişkileridir. İleri sürüldüğüne göre parti içindeki diğerleri Öcalan ile Pilot arasındaki bu ilişkiden rahatsız olmuşlar, bunun üzerine hareketin siyasi merkezinden bir kişi olarak Baki Karer Öcalan’la yaptığı özel bir görüşmede konuyu gündeme getirmiştir. Bu sırada Haki’nin konunun araştırıldığını söylediği belirtilmektedir. Haki bundan bir gün sonra öldürülmüştür. Dolayısıyla, Haki’nin ölümü, Öcalan’ın partiyi nasıl yönetmiş olduğunu (yönettiğini) göstermiştir (göstermektedir) (Karer 1999). Ne var ki, olayın bu anlatımı ve kardeşinin ölümü etrafındaki gelişmelerin yorumu Baki Karer tarafından 1984 yılında partiden ayrıldıktan, yani kardeşinin öldürülmesinden yedi yıl sonra yapılmıştır.

“Sizin Haki’ye bağlılığınız bu mu! Gidip ağlamışsınız. Devrimciye bağlılık böyle mi ifade edilir? Gidip cenazesi böyle mi kaldırılır! Kesinlikle doğru yapmamışsınız. Yaptığınız Haki’nin anısına bağlılık değildir. Yoldaşlık ve devrimcilik görevinizi tam yapmamışsınız. Oraya o kadar insan gelmiş, onlara Haki’nin şehadetinin önemini anlatacağınıza (...) yaklaşım doğru mu?” (Karasu 2006: 109). Kitapçıkta Haki Karer’den gerçek bir enternasyonalist, Che Guevara’nın ruhunda kararlı bir devrimci olarak söz edilmektedir. Hem Che hem de Karer doğup büyüdüikleri yerlerin dışında ezilenlerin verdikleri mücadelelere katılmış, bu mücadelelerde önder rol oynamıştı. Anlatılanlara göre Haki alçakgönüllü, motivasyon sahibi, kararlı ve ağırbaşlı, aynı zamanda bilgili ve tartışmacı bir kişiliğe sahipti. Hem genç hem yaşlı insanlarla ve kadınlarla diyalog kurabilme yeteneği özellikle ön plandaydı. Kendisi, militanların davaya nasıl bağlanmaları ve Türkiye solunun Kürdistan’daki mücadeleyi nasıl kavraması gerektiğinin en iyi örneğini vermişti. Böylelikle, biri PKK ile diğer Kürt ulusalcı partileri, diğeri de PKK ile Türkiye solu arasında olmak üzere iki ayrım yapıyordu.

“Haki Karer yoldaş (...) Sosyal-şovenizme ve burjuva milliyetçiliğine karşı da yoğun bir ideolojik mücadele vermektedir” (*Kürdistan Devrimcileri* 1978: 9).

Kitapçıkta burjuva milliyetçiliği sert biçimde eleştirilmekle birlikte asıl hedef sol içindeki sosyal şovenizmdir. Ancak, sola yönelik eleştirinin Kürt milliyetçiliğine yönelik eleştiriden daha güçlü olduğu sonucuna varmak doğru olmayacaktır. Tersine, Türkiye solunun eleştiride başlıca hedef seçilmesinin nedeni Kürdistan Devrimcilerinin sola yakınlıkları ve devrimciler olarak ortaklaştıkları yanlarıdır.

Sol Kürt meselesinde inkârcı bir konum alırken veya bu sorunu sınıf mücadelesi ve işçi sınıfının birliği adına ikinci plana iterken, Kürdistan Devrimcileri Kürdistan’ın tarihini sömürgeleştirme tarihi olarak çözümlemekteydi. Bu çözümlemede Kuzey

(Türkiye) Kürdistan'a ilişkin olarak üç evreli bir süreç belirleniyordu. Birinci evre, 1925 yılında Şeyh Sait'in yeni Kemalist rejime karşı ayaklanmasıyla başlamıştı. Kemalist rejim bu ayaklanmayı askerî işgal için bir bahane olarak kullanmış, ilk evre Dersim isyanının bastırılmasından birkaç yıl sonra, 1940 yılında sona ermiştir. Bunu izleyen ikinci evrede Türk devletin Kürt gençlerine kendi kültürünü dayattığı yatılı okullar örneğinde somutlanan asimilasyon dönemi yaşanmış, 1960'larla birlikte bu kez ekonomik sömürgeleştirme dönemi başlamıştır. Ekonomik sömürgeleştirmenin aracı, Kürt toplumunun geleneksel (aşiret temelli) yapılarını çözmeye yönelik (devlet öncülüğündeki) tarımsal modernleşme olmuştur (Kürdistan Devrimcileri 1978: 20-24; İbrahim Aydın ile özel görüşme, 30 Aralık 2010). Sol ise, bu sömürgeleştirme süreci konusunda bilgisiz ve kayıtsızdır:

"Tarihi Marksist açıdan yorumlayarak, Tarihi Materyalizm Kürdistan ve Kürt halkının varlığına uygulanacak yerde, *Misak-i Milli* sınırları içerisindeki topraklar tek bir ülkeymiş gibi soruna yaklaşılır. (...) Onlar için Kürdistan değil, Türkiye vardır" (*Kürdistan Devrimcileri* 1978: 4).

Türkiye'nin sömürgeci bir devlet olarak görülmemesi ve kendilerini ezen sömürgeci güce karşı mücadele veren Kürt halkının desteklenmemesi, ağır biçimde eleştirildi. Kürdistan Devrimcileri, Che Guevara'nın 1966 yılında Küba'da Tricontinental'de, uluslararası sol bir konferansta yaptığı konuşmada geçen ve solun kendisinin de sıkça kullandığı bir cümleyi solun yüzüne çarptı. Bu toplantıda Che solu şöyle haşlamıştı:

"Bugün dünyadaki ilerici güçlerin Vietnam halkı ile dayanışması, Roma'daki pleblerin gladyatörleri desteklemesi gibi acı bir ironi ortaya koymaktadır. Mesele, bir saldırının mağdurlarına başarı dileme meselesi değildir; mesele, ölüm veya zafere giden yolda mağdura eşlik etmektir" (Guevara 1967).

Gelgelelim Türkiye solu Kürdistan’daki kurtuluş hareketi karşısında üzerine düşeni yapmadı. Bu hareketin yanında yer almak, onu desteklemek yerine kenarda durdu, uzaktan baktı. Daha da kötüsü ezenleri destekleyenler bile çıktı; böylelerinin konumu gladyatörleri teşci edenlerden de kötüydü. Kürdistan Devrimcilerine göre Haki Karer için bu sosyal şovenist tutum (Kürdistan’daki kurtuluş mücadelesinin meşruiyetini tanıma-ma) kurtuluş hareketinin inşasına katılmasında önemli bir gerekçe olmuştur:

“(...) Haki Karer yoldaşın, Kürdistan Bağımsızlık Mücadelesine katılmasında, “Devrimci Hareket” içinde sosyal-şovenizmin varlığının etkin bir biçimde hissettirmesinin rolü büyüktür” (*Kürdistan Devrimcileri* 1978: 7).

Bir bütün olarak solda Kürt kimliği önemsiz bulunmuş, Kürtlerin kurtuluşu meselesi de sınıf mücadelesinin bir parçası olarak onun içine yedirilmişti. Pratikte ise, basitçe, Kürtlerin Türkiye’deki devrimci örgütlere katılmaları ve Türklerle omuz omuza mücadele etmeleri beklenmekteydi. Ne var ki, Kürdistan Devrimcileri açısından Kürtlerle Türkler arasındaki kardeşlik bağları ortak bir dava etrafında gerçekleşecek doğal, kaçınılmaz ve sorgulanamaz bir birlik olarak görülmüyordu. Onlar için böyle bir bağ ancak mücadelenin, Kürdistan devrimcileri ve Türkiye devrimcileri olarak farklı fakat eşit önemdeki konumlardan verilecek ortak kavganın bir sonucu olabilirdi. Kemalist milliyetçilik Türkiye’deki ‘devrimci harekete’ derinden nüfuz ettiği için bu ortak mücadelenin gerçekleşmesi solun kendini giderek sosyal şovenizm denilen hastalıktan kurtarmasına bağlıydı. Kürdistan Kurtuluş Mücadelesinin (yeni-den) ortaya çıkmasıyla Türkiye solu kendi şovenizminden kurtulacaktı:

“Türkiye’deki “Devrimci Hareket” içinde Kemalist Milliyetçiliğin etkisi alabildiğine yaygındır. Uzun yıllar Kemalist ideolojinin uşaklığını yapan veya onun desteğinde çalışan “Sol” kendisini burjuva etkilerden arındırdığı, bağımsızlığını

ortaya koyduğu ve Sosyal-şovenizmin hastalığından kurtulduğu oranda Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketinin bir müttefiki haline gelecektir. Doğal olarak bu, Türkiye’li devrimcilerin Kürdistan sorununa doğru bir yöntemle yaklaşımlarına da neden olacaktır. Ve denilebilir ki Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi “Türkiye Solunun” Sosyal-şovenizm hastalığından kurtulma sürecini de hızlandıracaktır” (*Kürdistan Devrimcileri* 1978: 6).

Kürt Devrimcileri için Haki yeni bir solun, gerçekten enternasyonalist olan bir solun cisimleştiği kişiydi. Kürdistan Devrimcileri bu nedenle özellikle vurguladılar:

“Ülkemizde oluşum halinde olan Komünist Hareketin saf-larında Haki Karer gibi Türkiye’li bir devrimcinin bulunmasından ve kahramanca öne çıkarak sömürgeciliğe karşı mücadele içinde şehit düşmesinden onur duyuyoruz (...) Haki Karer Kürdistan Kurtuluş Mücadelesinde sürekli yanan bir meşaledir” (*Kürdistan Devrimcileri* 1978: 24, 33).

İç bölünme ve şiddet

Haki Karer’in öldürülmesinden sonra Kürdistan Devrimcileri *Stêrka Sor*’u Türkiye’nin istihbarat organlarının bir uydusu, devrimci güçler tarafından ortadan kaldırılması gereken karşı devrimci bir güç ilan ettiler:

“Karşı-devrimci şiddete devrimci şiddet ile karşı koymak, karşı-devrimci silahlı kuvvetleri devrimci silahlı kuvvetlerle ezmek zorunludur” (*Kürdistan Devrimcileri* 1978: 2).

Alaattin Kaplan sonunda öldürüldü. Ancak, Haki Karer’in öldürülmesi Kürdistan Devrimcileri arasında huzursuzluğa ve bölünmelere neden oldu. Karer’in ölümünden sonra Kürdistan Devrimcileri’nin Antep ayağı parçalandı. Buradaki devrimcilerin çoğu, ayrı örgütlenmenin gerekli olduğuna inanan Kurtuluş

hareketi sempatizanlarının yeni kurdukları *Tekoşîn*’e (Kürtçe “Mücadele”) katıldı. Bu örgüt başlıca desteğini Antep, Maraş ve Dersim illerinde buluyordu.

Kürdistan Devrimcileri *Tekoşîn*’in *Stêrka Sor*’un devamı ve bu nedenle de şiddetin meşru ve zorunlu hedefi olduğunu ilan ettiler. Bu arada, örgütten ayrılanlarla ikna edip geri kazanmak üzere temasa geçildi. Söylendiğine göre Öcalan da Haki Karer’in öldürülmesinden sonra ayrılmış olduğu Antep’e bu amaçla döndü. Mustafa Karasu’nun anlattığına göre, Öcalan’ın Antep ayağının çözülüp dağılmasına yönelik tepkisi şöyleydi:

“Böyle olmaz, bunların hepsiyle tek tek konuşmak lazım. Bazıları etkilenmiş, kandırılmış olabilir; kazanmak en doğrusudur” (Karasu 2006: 101)

Antep’e dönen Öcalan, söylendiğine göre ilk olarak, hareketin içinde yer alıp savrulan ve *Tekoşîn*’e yönelen militanlarla yüz yüze görüşmeler yaptı ve bunu ortak bir toplantı izledi. Bu görüşmeler hayli gergin bir ortamda, sürekli şiddete başvurma tehditleri altında geçti. O zaman Öcalan’ın yanında olan Mustafa Karasu anılarında döneme ilişkin olarak şu görüşleri ileri sürüyor:

“Kemal Pir, Fuat Çavgun ve ben [Mustafa Karasu] de güvenliği sağlamak için dışarıda silahlı nöbet tutuyorduk. Başkan’ın onlarla konuşmasına bir türlü anlam veremiyorduk. Bizim silahlarımıza el koyan ve arkadaşlarımızı öldürmek isteyenlere karşı böyle iyi niyetli davranmak anlamlı gelmiyordu. Hatta hepsi birleşmişken, hepsini imha etmeyi bile düşünmüyor değildik” (Karasu 2006: 102).

Konuşulanlardan kaçının geri döndüğü söylenmemekle birlikte pek çoğunun dönmediği açıktır. Cemal Bayık da 2009 yılında kendisiyle yapılan bir görüşmede durumu şöyle anlatmaktadır:

“Darbe yaptığını, hareketi ele aldığını söyleyenler kaçmak zorunda kaldılar. Antep’te, hareket [Kürdistan Devrimcileri]

tekrar kontrolünü kurdu, bütün el konulan değerlerini aldı, kitlesini, kadrolarını, değerlerini toparlayarak, Tekoşin denilen ajan örgüte karşı seferber etti. Tekoşinci geçinen o provokatörler, ajanlar kaçmak ve Antep'i terk etmek zorunda kaldılar. Nasıl ki Sterka Sor olayında kararlı davranıldı, darbeler vurularak bu hain grup etkisizleştirildiyse, Tekoşin de Antep'te etkisizleştirildi. Bunlar, Antep'in dışına çıkararak varlığını ve saldırılarını sürdürmek isteseler de, hareket tarafından Kemal Pir'in öncülüğünde Tekoşin'e yönelik mücadele sürdürüldü. Bu mücadelede oldukça önemli sonuçlara ulaşıldı. Tekoşin tehlikesi bertaraf edildi, ama Kemal Pir yoldaş da bu mücadele içerisinde son darbeleri vurma ve sonuca götürme noktasına geldiği bir anda Maraş alanında düşmana esir düştü.”²⁸

Şiddet önemli bir işlev gördü. Kürdistan Devrimcileri, üyelerine yönelik herhangi bir saldırının ciddi bir misillemeyle karşılaşacağını, bu misilleme çerçevesinde bir birimi veya örgütü tümünden silmekten çekinmeyeceklerini (*Stêrka Sor* örneğinde olduğu gibi) böyle ortaya koyuyorlardı. Örgüt, insanları ikna yoluyla kendi saflarına çekme kararlılığını da açıkça ortaya koydu; ama gene de kendini koruma söz konusu olduğunda şiddete başvurmaktan geri durmadı.

Son notlar: Ortak bir Gelecek?

PKK yazınında ve tarihçesinde Haki Karer yeni bir solun şahsında cisimleştiği kişi olmuştur. Burada, solu gerçek bir muhalefet gücü olmaktan, kendini dönüştürmekten, yönelim olarak gerçek anlamda bir enternasyonalizme ulaşmaktan ve Kürtlerle gerçek bir dayanışma kurmaktan alıkoyan demir bir kafes olarak Kemalist milliyetçilikten arınmış bir soldan söz edilmektedir. Son çözümlemede her şey ortak bir gelecek içindir.

28-Yeni Özgür Politika, 27-11-2009. Ayrıca bakınız: <http://www.yeniozgurpolitika.org/?bolum=haber&hid=53858>, son erişim tarihi: 10-06-2010

Ne var ki bu gelecek bugünkü durum kendisine ulaşsın diye beklememektedir; bu geleceğin “halklar arasında inşa edilmesi” gerekmektedir (Kürdistan Devrimcileri 1978: 3). Solda gerçek birliğin böyle bir mücadele yoluyla kurulabileceği düşünülmektedir. Öte yandan PKK’nin daha sonra, 1984’de Türk devletine karşı başlattığı silahlı mücadele de bu istekten kopuşu sembolize etmemiştir. Buna değinmeden önce, 1984 sürecine ilişkin birkaç hususu belirtmek yararlı olacaktır:

15 Ağustos 1984’te PKK gerilla güçleri Eruh (Siirt ili) ve Şemdinli (Hakkâri ili) ilçelerine saldırı düzenledi.²⁹ Eruh’ta bir asker yaşamını yitirirken altısı yaralandı. Şemdinli’de subay lojmanları ve bir askerî kontrol noktası makineli tüfek ve roket saldırısına hedef oldu. Bu saldırıda da birkaç subay ve asker öldü ve yara aldı. Gerillalar kahvelere bildiriler dağıttı, çeşitli sloganlar içeren ve kurtuluş ordusu şehitlerini anan afişler asıldı.³⁰ Burada, büyük ölçekli, cüretkâr ve iyi koordine edilmiş ikili bir saldırı söz konusuydu. Bu operasyonla birlikte, sömürgeci ve faşist Türk devletine karşı PKK öncülüğünde halk savaşının başladığı ilan edildi. Daha önceki yıllarda da Türkiye’de (Kürdistan) silahlı eylemler gerçekleştirilmişti; ancak bu eylemler devletle işbirliği yapan kişileri hedef almıştı. Devlet kurumlarının kendileri ve temsilcileri bu eyleme kadar PKK’nin silahlı eyleminin hedefi olmamıştı (Çelik 2000: 71).

PKK saldırısını başlattığında doğrudan Türkiye halkına ve devrimci sola yönelik bir bildiri yayınlarak güçlerini PKK’yle birleştirmeleri ve diktatörlüğe karşı mücadele etmeleri çağrısında

29-Aslında 15 Ağustos saldırısının ikili değil üçlü bir saldırı olması planlanmıştı. Üçüncü hedef, Van ilindeki Çatak ilçesiydi. Ancak ilgili birimin komutanı bu operasyonu iptal etmiştir. Aslında devlete karşı silahlı mücadele kararı PKK’nin 1982 yılında yapılan ikinci kongresinde alınmış bulunuyordu, ancak taktik hazırlıklar uzun zaman almıştı. Sonunda, 22 Temmuz 1984’te Abbas (Duran Kalkan), Fuat (Ali Haydar Kaytan), Fatma (Kesire Yıldırım), Ebubekir (Halil Ataç), Cuma (Cemil Bayık) ve Selim (Selahattin Çelik) iki ilçeye saldırıya geçildiği askerî operasyona oybirliğiyle yeşil ışık yakmıştır. (Çelik 2000: 73).

30-Kullanılan *Hêzen Rîzgariye Kurdîstan* (Kürdistan Kurtuluş Güçleri) terimi General Giap’ın Vietnam’daki ordusunda bulunan Vietnam Kurtuluş Güçleri’ni çağrıştırmaktadır.

bulundu. Bu bildiride, mücadelenin yalnızca Kürt davasıyla ilgili olmadığı, Türklerin de yararına olduğu vurgulanıyordu. Bildiri, Türkiye'nin tüm halkını, işçi sınıfının faşizme karşı mücadelesinin bir parçası olarak bu mücadeleyi sahiplenmeye çağırıyordu:

"(...) Türkiyeli devrimci ve demokratlar, emekçi Türk halkı! HRK sizleri, yaşamınızı, geleceğinizi karartan faşist barbarlığa karşı direniş mücadelesini yükseltmeye (...) sahip çıkmaya çağırır!" (Çelik 2000 496-497).³¹

Bu saflaşma ilanı ve eylem çağırısı salt slogancılığın ötesine geçiyordu. Nitekim THKO kökenli bir partinin bir kadrosu da, o zamanlar PKK'nin silahlı güçlerinin komutanı olan Mahsum Korkmaz öncülüğündeki bir birimde yer almıştı. Çeşitli sol örgütlerin üyeleri de daha sonraları PKK'ye fiilen katıldılar veya ondan eğitim aldılar. Öcalan çeşitli vesilelerle Türkiye solu ile PKK'nin ortak çıkarlarını ve mücadelesini vurguladı. Türkiye solunun önde gelen liderlerinden Mahir Sayın'la (THKP-C üyesi, Kurtuluş hareketi kurucularından, ÖDP ve SDP yöneticisi) yapılan bir görüşmede kendisinin belirttiği gibi:

"[N]ereden bakılırsa bakılsın bir Kürdün kurtuluş savaşı değildir. Kürt kurtulduğu gün Türk de kurtulmuştur. Bu çok net! (...) Demek ki; bu savaş gerçekten bir Türk halk kurtuluş savaşı (...) Şunu demek istiyorum; bazıları çıkar "biz de yeni bir PKK atılımı yapalım" O atılımı yapmanıza gerek yok, o atılım sizin için yapılmıştır. Ha! Ek yapabilirsiniz, katkı yapabilirsiniz" (Sayın 1997: 40).

Anlatıldığı gibi, PKK kendini Türkiye'nin devrimci solu hatında mücadele veren bir güç olarak görmüştür. PKK militanları, kendilerini, odaklanma alanları Kürdistan olmak üzere burada devrim başlatmakla uğraşan Marksistler olarak görmüşlerdir. PKK'nin 'geleneksel' Kürt partileri ile bağı yoktu. Bu nedenle, söz konusu partilerin PKK'nin parti oluşum

31- Ayrıca bakınız, Sayın (1997)

sürecini bilmemelerinde ve partiyi de 'tarihsiz bir parti' olarak görmelerinde şaşırtıcı bir yan yoktur. Buna karşılık, ayrıca belirtmek gerekirse genel olarak Türkiye'deki Kürt hareketi 1960'lardan bu yana dönemin sol hareketlerinden etkilenmiştir. Nitekim 'Kürt hareketi' ve 'Kürt solu' terimleri birbiriyle neredeyse özdeş görülmüştür (Bozarslan, 2007: 1169).

Devrimci solla ilişki veya uyum o dönemde Kürt hareketlerinin hepsi için geçerli olsa bile PKK'nin yaklaşımı çok ayrıksı idi. PKK mücadelesini etnik bir mücadele olarak görmüyor, Türkiye ve Kürdistan devrimlerini birbiriyle ilişkili bir süreç sayıyordu. Bu süreçte PKK açısından çekim merkezi Kürdistan'dı. PKK'nin bu açıdan sergilediği ayrıksılık şuradan da anlaşılabilir: Başka hiçbir Kürt örgütlenmesi, daha işin başında, örneğin Haki Karer gibi Türk kökenli insanları kapsamamış, hiçbir Türk bu süreçte Karer kadar önemli bir rol oynamamıştır. Ayrıca, PKK kendi tarihi boyunca Türkiye'deki devrimci örgütlere ve bunların gündemlerine yönelik ilgisini yitirmemiş, dahası ülkenin tümünün siyasal gündemini belirleyebilecek güce ulaşmıştır. Bununla birlikte, Kürdistan'ın durumu –sömürge mi yoksa ilhak edilmiş bir toprak mı sayılacağı– ile ilgili tartışmalar ve ayrı örgütlenme meselesi, PKK başlıca Kürt özne haline gelip Türkiye'nin devrimci solunu gözden uzak tutmadan mücadelesini sürdürdüğüçe önemini yitirmiştir.³² Bu da göstermektedir ki, söylem düzeyinde alındığında PKK açısından birlik teklik değil çoğulluk anlamına gelmektedir. Ortak kurtuluş mücadelesi farklı özne konumlarından yürümektedir.

32-Gerek parti oluşum ve inşa sürecinde, gerek daha sonrasında PKK Türkiye'nin devrimci soluyla işbirliğini arzu etmiş, ancak bu yönelim karşılığını bulmamıştır. Buna karşılık yasal alanda, PKK'ye yakın yasal siyasal partilerle çeşitli Türk sol grupların/partilerin işbirliği 1990'lardan bu yana daha başarılı olmuş, sonuçta meclise temsilciler gönderilmiştir. Bu konuya ilişkin olarak daha önceki iki makalemize bakınız (Jongerden ve Akkaya, 2011; Akkaya ve Jongerden, 2011).

Referanslar

- Akkaya, Ahmet Hamdi. 2005. *Ateşten Tarih*, DVD belgeseli. Dusseldorf ve Brüksel: BRD/ROJ.
- Akkaya, Ahmet Hamdi and Joost Jongerden. 2011. "The PKK in 2000s: Continuity through breaks?" In: Marlies Casier & Joost Jongerden. *Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue*. London & New York: Routledge.
- Aydın, İ. Özel görüşme, 30 Aralık 2010.
- Aydınlık. 1977. 'Sömürge Teorisinin Eleştirisi' *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* içinde, Ertuğrul Kürkçü (ed). c.7. s.2308. İstanbul: İletişim Yayınları, 1988.
- Aydınlık. 1977. (Türkiye İşçi Köylü Partisi yayını), Sayı 75, 1977. Alındığı kaynak: 'Sömürge Teorisinin Eleştirisi'. *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* içinde, Ertuğrul Kürkçü (ed). Cilt 7. s.2308. İstanbul: İletişim Yayınları, 1988.
- Aksu, Gülşeren (ed.). 2006. *Güneşin Sofrasında I, Anılarla Abdullah Öcalan*. Cologne: Mezopotamien Verlag.
- Aksu, Gülşeren(ed.). 2008. *Güneşin Sofrasında II, Anılarla Abdullah Öcalan*. Cologne: Mezopotamien Verlag.
- Becker, Howard S. 1998. *Tricks of the Trade, how do think about your research while you're doing it*. Chicago & London: The University Press of Chicago.
- Bozarslan Hamid. 2002. 'Kürd Milliyetçiliği ve Kürd Hareketi (1898-2000)'. *Tanıl Bora (der.) Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce içinde- Cilt.4: Milliyetçilik*. ss.841-871. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozarslan, Hamid. 2004. *Violence in the Middle East: From Political Struggle to Self-Sacrifice*, Princeton: Marcus Wiener Publishers.
- Bozarslan Hamid. 2007. 'Türkiye'de Kürt Sol Hareketi'. *Murat Gültekin-gil (der.) Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce içinde- Cilt.8: Sol Düşünce*. ss.1169-1180. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozkuş, S. Özel görüşme, 24 Mart 2010.
- Çayan, Mahir. 2008. *Toplu Yazılar*. İstanbul: Su Yayınları.
- Çelik, Ayşe Betül. 2005. "'I Miss My Village': Forced Kurdish migrants in İstanbul and their representation in associations". In: *New Perspectives on Turkey*. Issue 32, pp. 137-163.
- Çelik, Selahettin. 2000. *Ağrı Dağını Taşımak*. Cologne: Zambon Verlag.
- Devrimci Yol. 1977a. *Türkiye'de Kürt Meselesi ve Devrimci Hareketin Görevleri - I*.

At:http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/kitaplar/kitap2_a9.htm

Devrimci Yol, 1977b. *Türkiye'de Kürt Meselesi ve Devrimci Hareketin Görevleri – II*.

At:http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/kitaplar/kitap2_a10.htm

Devrimci Yol, 1978a. *Sömürgecilik' Tartışmaları Üzerine I*.

At:http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/kitaplar/kitap2_a19.htm

Devrimci Yol, 1978b. *Sömürgecilik' Tartışmaları Üzerine II*.

At:http://www.devrimciyol.org/Devrimci%20Yol/kitaplar/kitap2_a20.htm

Doğan, Mazlum. 1994. *Toplu Yazılar*. Cologne: Agri Verlag.

Erkiner, Engin. 2010. PKK, Ankara ve Silahlı Mücadele, Fırat Haber Ajansı, 5 Kasım 2010

Guevara. 1967 (Tricontinental Conference Speech). Bakınız: Tricontinental. 1967 <http://www.hey-che.com/poems-and-speeches-of-che-guevara-conference.html#top>

Güçlü, İ. 2008. Özel görüşme, 19 Haziran 2008.

Jongerden, Joost & Ahmet Hamdi Akkaya. 2011. Born from the Left. The making of the PKK. In: Marlies Casier & Joost Jongerden. Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue. London & New York: Routledge.

Kalkan, Duran. 2008. *Önder Apo Özgürlük Aştığıdır*. Aksu, Gülşeren (ed.). 2008. *Güneşin Sofrasında II*, Anılarla Abdullah Öcalan içinde. ss.7-41. Cologne: Mezopotamien Verlag.

Karer, Baki. 1999. *PKK Nedir; Ne Değildir?* Stockholm:

Karasu, Mustafa. 2006. *Deniz ve Mahirlerin İzinde*. Aksu, Gülşeren (ed.). 2006. *Güneşin Sofrasında I*. Anılarla Abdullah Öcalan içinde. ss.89-118. Cologne: Mezopotamien Verlag.

Kaytan, Ali Haydar. 2006. Anlamanın ve Hissin Yaşattığı Kişilik en Güçlü Kişiliktir. Aksu, Gülşeren (ed.). 2006. *Güneşin Sofrasında I*, Anılarla Abdullah Öcalan içinde, ss.37-75. Cologne: Mezopotamien Verlag.

Kürdistan Devrimcileri, 1978. Proleter ve Enternasyonalist Devrimci Haki Karer'in anısına. Yayın yeri belirtilmemiş.

Kürkçü, Ertuğrul ve Ragıp Duran. 1995. *Diriliş Tamamlandı. Sıra Kurtuluşta*. Seçme Röportajlar. Cologne: Weşanen Serxwebûn.

Laclau, Ernesto. 2005. On Populist Reason. London, New York: Verso.

- Lipovsky, Igor P. 1992. The Socialist Movement in Turkey 1860-1980. Leiden, New York, Cologne: Brill Academic Publishers.
- Marx, K., 1996. *Capital: Critique of Political Economy*. Volume I. Moscow, USSR: Progress Publishers.
- Öcalan, 1983. *Kürdistan'da Zorun Rolü: Ulusal Kurtuluş Savaşı- Ulusal Kurtuluş Siyaseti*. Weşanên Serxwebûn. Yayın yeri belirtilmemiş
- PKK. 1982. *Politik Rapor (Merkez Komitesi tarafından PKK 1. Konferansına Sunulmuştur)*. Cologne: Weşanên Serxwebûn.
- PKK. 1984 (1979). *Kuruluş Bildirisi*. Cologne: Weşanên Serxwebûn.
- PKK, *Sosyalist Gazetesi Taraftarları, SVP, THKP-C (Acilciler), TKP(b). Devrimci Birlik Belgeleri*. Dortmund: İşçi Gerçeği Yayınları.
- PKK, TKP(B), TKP-K. 1992. *Açık Tartışma*. Dortmund: İşçi Gerçeği Yayınları.
- Samim, Ahmet. 1981. The tragedy of the Turkish Left. New Left Review, 126, pp.60 -85.
- Sayın, Mahir. 1997. *Erkeği Öldürmek. Abdullah Öcalan ne diyor?*, Bassel, Cologne: Toprak Yayınevi.
- Serxwebûn. 1979. Serxwebûn Özel Sayı: 1. *Haki Karer ve Halil Çavgun'un Anısı Ölümsüzdür*. Yayıncısı ve yayın yeri belirtilmemiş.
- STMA. 1988. *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, Ertuğrul Kürkçü (ed)., c.7. İstanbul: İletişim Yayınları.
- THKO. 1972. *Türkiye Devriminin Yolu* (yasa dışı THKO örgütü tarafından yayınlanan broşür).
- Ünal, Süha. 1998. Türkiye'de komünist düşüncenin kaynaklarından biri olarak Dr. Hikmet Kıvılcımlı. Toplum ve Bilim Sayı 78, ss. 108-133
- Ürün. 1977. *Ürün Sosyalist Dergisi* (Türkiye Komünist Partisi-TKP- yayını). 1977.
- Yeğen, Mesut. 2007. *'Türkiye Solu ve Kürt Sorunu'. Murat Gültekingil (der.) Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce- Cilt.8: Sol Düşünce*. ss.1208-1237. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yüce, Mehmet Can. 1999. *Doğu'da Yükselen Güneş, Cilt I*. İstanbul: Zelal Yayınevi.

Web kaynakları

<http://www.ozgurtutsak.com>

<http://www.diyarbakirzindani.com>

KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİNİN İLK YILLARI

PKK ve Kürt Siyasal Partileri ile İlişkiler¹

Joost Jongerden
Ahmet Hamdi Akkaya

Giriş

Kürdistan İşçi Partisi veya kısaca PKK, Kürdistan ve Orta Doğu'daki en önemli seküler siyasal başkaldırı hareketlerinden biridir. Daha çok muhafazakâr bir bakış açısına sahip, aşiret liderleri ve yapıları çevresinde örgütlenen çoğu Kürt siyasal partisinden farklı olarak PKK Türkiye solu içinden çıkmıştır ve önderlerini, üyelerini ve militanlarını da ezilen kesimlerden bulmuştur. 1970'lerdeki oluşum ve hazırlık döneminin ardından PKK 1984 yılında, çeşitli ateşkes dönemlerini de içeren uzun süreli –28 yıl– bir gerilla savaşı başlatmıştır.

Bu makalede, zamanının, yani 1970'lerin Kürt siyasal yelpaze bağlamında PKK'nin ortaya çıkışını ele alacağız. Bu geniş tartışmadan amaçlanan, PKK'nin ortaya çıkışını ve siyasal duruşunu bağlamına oturtmak ve açıklamaktır. Bu yapılmadan,

1-2009 yılında yazılan yayımlanmamış bir makaledir. PKK'nin ilk yılları üzerine yazılan bir kitap bölümünün parçası olarak planlanmış ancak söz konusu bölüm uzadığundan çıkarılmıştır.

örgüte ve Türkiye'nin ağırlıklı olarak Kürtlerin yaşadığı bölge-
sindeki (Güneydoğu) ilgili meselelere yönelik herhangi bir ana-
liz yetersiz kalacaktır. Dolayısıyla, makalenin ilk bölümünde
1970'lere geri döneceğiz ve PKK'nin Kürtler ve Kürdistan ko-
nusunu ele alan çok sayıda siyasal partiden yalnızca biri olduğu
dönemdeki Kürt siyasal yelpazesini tartışacağız. Ulaşılan sonu-
cu şimdiden söylemek gerekirse, PKK kökeninde Kürt milli-
yetçiliği yoktur ve bunlar PKK'nin bugünkü siyasal konumu-
na da yansımaktadır.

Metodoloji

Bu çalışma, kimi zaman 29'uncu (Süleyman Demirel) kimi za-
man da 38'inci (Turgut Özal) Kürt isyanı veya başkaldırısı²
olarak atıfta bulunulan PKK'nin siyasal mücadelesini ve bu-
nun niteliğini anlamak isteyenlerin ilgisini çekecektir. Kaçınıcı
isyan olduğu bir yana, PKK'nin mücadelesini etnik bir müca-
dele olarak resmetme yanlısı değiliz.

PKK'yi, PKK'nin milliyetçi Kürt örgütlenmeleri ile ilişkilerini/
bunlara yönelik eleştirilerini konu alan bu makale, eğer deyim
yerindeyse, bu hareketi anlamaya yönelik çalışmalardan biri-
dir. Popüler veya akademik nitelikte olsun PKK'yi konu alan
çalışmalar, bu örgütü, siyasal ideolojisini ve stratejisini Kürt si-
yasetinin daha geniş çerçevesi içinde istisnai bir yere koyma
eğilimindedir. Gerçekten de PKK'ye zaman zaman tarihi ol-
mayan bir parti şeklinde atıfta bulunmaktadır (İbrahim Güç-
lü ile özel görüşme, 19 Haziran 2008). Kastedilen, partinin
Kürt toplumunda kökleri, bu toplumla bağları olmadığıdır ki
bu bir aykırılık sayılmalıdır. Gelgelelim, eğer bir olgu tuhaf,
anlaşılmaz veya kavranamaz görünüyorsa, bu durumun o ol-
guyu anlamıyor olmamızdan öte söylediği bir şey yoktur; do-
layısıyla, en azından işin içinde yer alanlar açısından, olgunun

2-<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-12104-26-devletin-kasasindaki-uc-kurt-raporu.html>

ne anlam taşıdığını, nereye oturduğunu araştırmamız gerekir (Becker 1998: 28). Bu makalede, vizyonu ve diğer Kürt örgütlerle ilişkisi bakımından PKK'yi anlamlandırma girişiminde bulunacağız.

1970'lerde PKK ve Kürt siyaseti

PKK (Partîya Karkêren Kurdistan-Kürdistan İşçi Partisi) resmi anlamda 26-27 Kasım 1978'de kurulmuş, ancak bu ad daha sonra 1979 Nisan'ında belirlenmiştir (Akkaya 2005: bölüm 8). PKK kendi varlığını ancak daha sonra, 1979 Temmuz'unda duyurmuştur³ Aslında *grup oluşum* süreci daha önce, 1972/73 gibi daha erken tarihlerde başlamıştır. PKK kurulduğunda, güçlü inancıyla kendini adanmış bir kadroya sahipti (Jongerden & Akkaya 2011) ve Türkiye'nin Kürdistan bölgesinde örgütlenmişti. 1980'li yıllarda ise PKK Türkiye'de önem taşıyan tek Kürt siyasal partisi konumuna gelmiş, daha önceleri rakip siyasal partilerin üyesi veya sempaticisi olmuş pek çok kişiyi saflarına çekmiştir. Öte yandan 1970'li yıllarda faal olan diğer Kürt siyasal partilerinin çoğu 1980 darbesinin ardından sahneden çekilmiştir. Kimilerinde bölünmeler olmuş (Tekoşîn, KAWA ve Rızgarî/Ala Rızgarî gibi) kimileri de giderek önemsizleşmiştir (TKDP-KUK, TKDP- KİP ve TKSP gibi). Askerî darbe ve ardından gelen ciddi baskılar belirleyici etki yaratmış olsa da, bu partilerin çoğu bölünmeler nedeniyle zaten zayıflamıştı.

3-30 Temmuz 1979 tarihinde PKK Mehmet Celal Bucak'ı öldürme girişimiyle varlığını duyurdu. Binlerce dönüm toprağa ve 20 köye sahip büyük toprak ağası Bucak, muhafazakâr Adalet Partisi'nin önde gelen üyelerinden biriydi. Ülkenin güneydoğusundaki Siverek ilçesinde onun sözü geçiyordu. (Jongerden 2007: 55). Bucak'ın hedef seçilmesinin nedeni yalnızca temsil ettiği şey – sömürücü toprak ağalığı ve baskıcı devlet – değil aynı zamanda yaptıklarıydı. Mehmet Celal Bucak, komünizme karşı mücadele derneğinin kurucuları arasındaydı. Siverek'te solcuların güçlenmesine izin vermeyeceğini söylüyor, ayrıca öldürülecek solcuların yer aldığı bir kara listeyi şimdiden hazırlamış olmakla övünüyordu (Büyükkaya 2008: 39, 100). Bir toprak ağası ve devletin adamı olarak konumu ve hızlı bir sol düşmanı olarak tanınmışlığı kendisini PKK için doğrudan hedef yapıyordu. Ancak, saldırı başarısız oldu. Mehmet Celal Bucak yaralanırken sekiz yaşındaki oğlu öldü. Bu eylemde PKK Siverek-Hilvan yöresindeki önemli kadrolarından biri olan Salih Kandal'yı yitirdi.

Burada, 1970'li yıllardaki parti oluşum süreçlerine kısaca göz atacağız ve bununla PKK'nin ortaya çıkışının geri planı hakkında bir fikir vermeye çalışacağız.

Türkiye'de askerî darbe sırasında en önemli Kürt siyasal partileri şunlardı: KİP (Kürdistan İşçi Partisi) ve KUK (her ikisi de, 1980'lerde daha da bölünecek olan TKDP'nin farklı kanatlarının devamıydı), Kawa'nın en az üç fraksiyonu, Rızgarî (Kurtuluş) ve ondan ayrılan Ala Rızgarî (Kurtuluş Bayrağı), Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi (TKSP) ve PKK. Bunların dışında kimi küçük gruplar da vardı: Tekoşîn (Mücadele), Stêrka Sor (Kızıl Yıldız), Kürdistan Halk Partisi (KHP) ve Pêkanîn.

Geri planlarına bakıldığında bu partiler iki yoldan sınıflandırılabilir. Birincisi, Irak'taki KDP'nin hegemonyası altında veya ondan esinlenerek kurulmuş siyasal partiler vardı, örneğin TKDP bu etkiyle kurulmuştu. KUK ve KİP, TKDP içindeki farklı akımların devamıyken, Kawa, Rızgarî ve Ala Rızgarî sol kanatta yer almaktaydı. İkincisi, TKSP (ve ondan ayrılan KHP ve Pêkanîn grupları), Tekoşîn, Stêrka Sor ve PKK'nin kökleri ise Türkiye solundaydı. TKSP ve ondan ayrılan gruplar Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) yakınken, Tekoşîn, Stêrka Sor ve PKK, devrimci gençlik örgütlenmesi olarak Dev-Genç'in etkisi altındaydı (Ballı 1992; Jongerden 2007, İbrahim Güçlü ile özel görüşme, 19 Haziran 2008).

Burada sıralanan Kürt siyasal partilerin hepsi illegaldi. Türkiye'de bir siyasal partinin Kürtlerin veya Kürdistan'ın statüsü gibi bir konu çevresinde kurulması yasaktı (bugün de yasaktır). Partiler illegal olsa bile bu durum onların siyasal faaliyet için yasal platformlar oluşturmasını engellemiyordu. Kawa, Rızgarî ve Ala Rızgarî kendi adlarını taşıyan yayınlar çıkarmaktaydı. TKSP ise daha çok Kürtçe *Rîya Azadî*, Türkçe ise *Özgürlük Yolu* adlı yayınıyla tanınıyordu. Bu grupların yasal olarak örgütlenmelerinin bir diğer yolu da derneklerdi. Bu dernekler arasında en önemlisi Devrimci Doğu Kültür Derneği (DDKD) idi (yasal zorunluluk nedeniyle 'Kürdistan' sözcüğü kullanılamıyordu).

Ankara'da, Rızgarî'nin kurucuları DDKD'nin kuruluşunda önemli bir rol oynamışlar, ancak derneğin Şivancılarının (liderleri Dr. Şivan'ın adını kullanan, TKDP içindeki sol bir kanat) eline geçmesini engelleyememişlerdir. TKSP Devrimci Halk Kültür Derneği'ni (DHKD) kurarken Rızgarî de daha sonra Anti Sömürgeci Kültür Derneği'ni (ASKD) kuracaktı (Aslan 2006; Gündoğan 2007). Siyasal partiler yasal uzantıları veya cepheleri olarak çeşitli dernekler kuruyor ve bu dernekler daha sonra siyasal partilerin denetim için giriştikleri mücadelelere sahne oluyordu.

Bu partilerin hayli karmaşık olan tarihlerine bakarken, 1970'lerde faal en eski siyasal parti olan TKDP ile başlayacağız. 1965 yılında kurulan bu parti 1970'lerin başına kadar etkili yapılanmaydı (bir not düşmek gerekirse muhtemelen tek etkili olanıydı). Ne var ki bir dizi ciddi sorun ve engelle karşılaşan bu Parti ilk darbeyi lideri Faik Bucak'ın 1966 yılında meçhul kişilerce (iddiaya göre bir Türk ölüm mangası tarafından) öldürülmesiyle aldı (Ballı 1992). Bunun ardından partinin başına Sait Elçi geçti. Ağırlıklı olarak kırsal alanda çalışmalar yürüten parti, Irak'taki KDP'yi destekliyordu. Parti içindeki belirli kesimler ise KDP destekçiliğini yeterli bulmuyor, aynı zamanda Türkiye'de de mücadele örgütlenmesini istiyordu (Çelik 2000: 35). Sonuçta Irak'taki KDP'nin destekleyicileri ile Türkiye'de siyasal faaliyet isteyenler arasındaki gerilim tırmandı. KDP sakin bir cephe gerisi istiyordu, böylece kendisine yönelik destek Türkiye'nin içinden daha iyi örgütlenebilirdi. Türkiye'nin içindeki bir siyasal eylemlilik ise bu cephe gerisini açık çatışma alanına dönüştürebilirdi. TKDP kadroları, Kürtlerin taleplerine sıcak bakan solcu TİP⁴ ile birlikte Doğu Mitinglerini düzenledi. 1967 ile 1969⁵ yılları arasında

4-Türkiye İşçi Partisi (TİP) Türkiye'de Kürt sorununu kabul eden ilk yasal siyasal partidir. TİP'in 1970 yılında yapılan Dördüncü Büyük Kongresi'nde alınan kararlar arasında "Türkiye'nin doğusunda Kürt halkının yaşadığı" ve "Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikaları uygulandığı" belirtiliyordu (Lipovsky 1992: 78).

5-Toplantılar belirtilen şu yerlerde ve tarihlerde yapılmıştır: 13 Ağustos 1967 Silvan, 3 Eylül

gerçekleşen bu eylemler kültürel baskı ve ekonomik geriliği protesto eden kitle seferberliklerine dönüştü (Fırat 2006; Karadoğan 2006).

TKDP içinde KDP destekçisi kanat ile solcu-aktivist (mücadeleyi Türkiye’de örgütlenme eğiliminde ve TİP’le ilişkileri olan) kanat arasında artan gerilim 1969 yılında kopma noktasına geldi. Solcu-aktivist kanadın başını çeken Sait Kırmızıtoprak (Dr. Şivan) yeni bir partinin kurulduğunu duyurdu. Partinin adı Türkiye’deki Kürdistan Demokratik Parti’si (TKDP) idi. İki partinin/fraksiyonun liderleri 1971 yılında Irak Kürdistan’ında buluştu. Ancak, yeniden birleşme konusunun tartışılması yerine TKDP’nin genel sekreteri Sait Elçi dahil KDP yanlısı iki lideri öldürüldü. Buna misilleme olarak, Irak’taki KDP’nin kurucusu ve uzun bir süre lideri olan Molla Mustafa Barzani, aralarında Dr. Şivan da olmak üzere TKDP’nin diğer kanadından üç liderin öldürülmesini emretti.

Bu olaylar partinin her iki kanadı içinde bir krize yol açtı ve bunu TKDP’nin lidersiz kaldığı yaklaşık dört yıllık bir hareketsizlik dönemi izledi. Sonunda parti 1975 yılında yeni bir lider seçti; ancak yeni bir bölünme daha yaşandı ve partinin genç kadroları Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) hareketini oluşturdu. Bu bölünme, KDP’nin kendi içindeki bir bölünmenin ardından gelmişti. KDP’de de bir tarafta Barzanilerin diğer tarafta da sol bir görünüm veren Sami Abdurrahman’ın liderliğinde iki grup ortaya çıkmıştı. KUK fraksiyonu bunlardan Sami’nin KDP’sine –Geçici Komite (Çelik 2000: 35) yakın duruyordu. KDP’nin bu kanadı daha sonra Kürdistan Demokratik Halk Partisi adıyla yeni bir parti kurdu, ancak 1990’larda KDP ile yeniden birleşti. Başlarda, Dr. Şivan’a yakın olanlar TKDP’nin feshedildiğini duyurmuşlardı. Ancak 1975 yılında

1967 Diyarbakır, 24 Eylül 1967 Siverek, 8 Ekim 1967 Batman, 15 Ekim 1967 Tunceli, 22 Ekim 1967 Ağrı, 18 Kasım 1967 Ankara, 13 Nisan 1969 Diyarbakır, 17 Temmuz 1969 Suruç, 27 Temmuz 1969 Hilvan, 2 Ağustos 1969 Varto, 2 Ağustos 1969 Siverek, 24 Ağustos 1969 Lice, 3 Eylül 1969 Diyarbakır (Fırat 2006; Karadoğan 2006).

bu parti yeniden kuruldu ve 1977 yılında adını KİP olarak değiştirdi. KDP ile bağlantılı bu partilerin itibarı 1978 yılında meydana gelen bir olayla hayli sarsıldı. Bu yıl KDP, Türkiye'deki Kürt destekçilerinin de yardımıyla bir YNK (Kürdistan Yurtseverler Birliği) grubunu tuzağa düşürdü, savışçılardan ve kadrolarından yüzlercesini öldürdü ve kalanları da tutukladı (Ballı 1992; Çelik 2000; Gündoğan 2007; İbrahim Güçlü, özel görüşme, 19 Haziran 2008).

Bu değerlendirmedeki ikinci kalkış noktasını oluşturan kökeni Türkiye solunda olan partiler/örgütlerden TKSP –aynı zamanda Özgürlük Yolu/Rîya Azadî olarak da bilinir– ise 1974 yılında kurulmuştur. Başında eski TİP üyesi Kemal Burkay'ın bulunduğu parti önce hızla gelişmiş, ancak çeşitli görüş ayrılıkları ve bölünmeler yüzünden 1977 yılından sonra bir tıkanıklığın içine girmiştir. Bunların başında, parti ile 1977 yılında Diyarbakır Belediye Başkanlığına seçilen Mehdi Zana grubu arasındaki ayrılık yer alıyordu. Parti liderliği ayrıca İhsan Aksoy ve çevresindeki grupla da anlaşmazlık içindeydi. PSK'den ayrılan Aksoy, 1979 yılında kendisine ait bir açıklamayı yayınlayan yayınevinin adından hareketle Pêkanîn grubunu oluşturdu. Parti içi sorunların bir göstergesi de Özgürlük Yolu'nun yayınının 1979 yılında durmasıydı. 1980 Mart'ında, polisin illegal yapılanmalarının bir kısmını açığa çıkarması ve aralarında Merkez Komite üyeleri ile bölge sorumlularının da bulunduğu parti kadrolarını tutuklamasıyla TKSP ağır bir darbe aldı. Parti içi anlaşmazlıklar “ılımlılar” olarak adlandırılan kesimle (parti lideri Kemal Burkay çevresindeki grup) diğer taraftaki radikaller (diğerlerinin yanı sıra Zeki Adsız çevresindeki grup) arasında devam etti. Bunun sonucunda 1982 yılında partide bir kriz yaşandı ve Zeki Adsız grubu TKSP'den ayrılarak TKSP-Roja Welat adlı yeni bir parti kurdu (Ballı 1992; Gündoğan 2007). Bu parti 1986 yılında KİP'in iki kesimiyle birleşerek Tevgera Sosyalîsta Kurdistan'a (TSK-Kürdistan Sosyalist Birliği) dönüştü⁶.

6-<http://zekiadsiz.com/hayati.htm>, erişim: 6 Kasım 2008.

Şimdi *Rızgarî* ve kökenine bakacağız. 1971 askerî müdahalesinden sonra çok sayıda Kürt siyasal aktivisti tutuklandı. Diyarbakır cezaevindeki Kürtler yeni bir siyasal parti kuruluşu üzerinde tartışıyorlardı. 1974 yılında tahliye olanlar *Rızgarî*'yi (Kurtuluş) kurdular. Bu kesimin yasal plandaki başlıca faaliyetini Komal adlı yayınevi ile *Rızgarî* dergisi oluşturmuyordu. *Rızgarî*'nin kurucularından bazıları Dr. Şivan'ın TKDP'sine yakın kişilerdi. Aralarında, daha önce de TKDP (fraksiyon) üyesi olmuş, derginin kurucusu ve yayıncılarından Hatice Yaşar da bulunuyordu. Belirtildiğine göre partinin stratejisine ilişkin görüş farklılıkları 1978 yılındaki *Rızgarî*-Ala *Rızgarî* ayrışmasında rol oynamıştır. Gene ileri sürüldüğüne göre *Rızgarî* büyük kentlerde örgütlenmeye odaklanılmasını savunurken Ala *Rızgarî* halkın içinde (kırsal kesimde) *narodnik* tarzı bir çalışma önermekteydi. Ancak bu bölünmede asıl önemli olan, YNK kadrolarının ve savaşçıların KDP ve Türkiye'deki destekçileri eliyle öldürülmesiydi. *Rızgarî* içinde kimileri KDP ve müttefiklerinin YNK'ye yönelik silahlı saldırısını savunuyor, hatta onaylıyordu. Bu konumu onaylamayan ve söylendiğine göre kadro ve sempatizanların çoğunluğunu oluşturan kesim böylece *Rızgarî*'den ayrılarak Ala *Rızgarî* adlı yeni bir parti kurdu ve aynı adı taşıyan bir dergi çıkardı (Ballı 1992; İbrahim Güçlü, özel görüşme, 19 Haziran 2008).

Ala *Rızgarî* 1979 yılı sonunda Lübnan ile Irak ve İran Kürdistan'ında siyasal ve askerî eğitim merkezleri kurulması konusunu araştırmaya karar verdi. Lübnan'da çeşitli gruplarla temasa geçildi ve bunlar arasında en fazla yakınlık kurulanı George Habaş'ın Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC) oldu. Temaslarda Irak Kürdistan'ındaki muhataplar YNK ve Irak Komünist Partisi, İran Kürdistan'ında ise Maoculuktan esinlenen Komala adlı Kürt siyasal partisiydi. Türkiye'deki darbeden çok kısa bir süre önce, Ağustos 1980'de Ala *Rızgarî* merkez komitesi Suriye'de yaptığı bir toplantıda siyasal-askerî eğitime başlama kararı aldı ve 30'ar kişiden oluşan üç grubu eğitim

için Lübnan'da FHKC'ye, Irak Kürdistan'ında YNK'ye ve İran'da Komala'ya gönderdi. Ala Rizgarî bu konuda üç grupta da anlaşmıştı. Ancak bu planlar 12 Eylül darbesiyle suya düştü. Artık kadrolarının ve eylemcilerinin çoğu aranmakta olduğundan parti kadrolarını (sayı olarak 150'den birkaç yüze kadar) YNK bölgesine göndermeye ve orada YNK denetiminde bir eğitim kampı kurmaya karar verdi. Eğitim YNK mensubu eğiticiler tarafından verilecek, ancak lojistiği (silahların satın alınması dahil) Ala Rizgarî'nin kendisi sağlayacaktı. Bu, sürgünde, kendini yeniden örgütlemeye çalışan bir parti için hayli ağır bir yükü.

Bölgede YNK ile Irak birlikleri arasında savaş sürmekte olduğundan bu çatışmalara Ala Rizgarî de YNK'nin yanında katıldı. Ancak, Irak ordusuna karşı savaştan ayrı olarak, bölge aynı zamanda YNK ve KDP ile bunların müttefikleri arasındaki iç çatışmalara da sahne oluyordu. Ala Rizgarî bu çatışmalarda yer almama konusunda YNK ile anlaşmaya varmış olmasına karşın zaman zaman kendisi de istemeden işe karışıyor, bu da parti içinde gerilimlere ve moral bozukluğuna yol açıyordu. Dahası, bir yanda YNK ile diğer yanda IKDP'ye ve Ala Rizgarî'nin yakın ilişki içinde olduğu Komala'ya karşı yaşanan İran arasındaki taktik ittifak parti içinde ağır biçimde eleştirilmekteydi. Tanık oldukları Kürtler arası çatışmalar ve YNK'nin İran'la taktik ittifakının yarattığı moral bozukluğu sonucunda 1982 yılında militanların ve kadroların çoğu bu işten vazgeçip Avrupa'ya gitmeye (en başta İsveç ve Almanya) ve siyasal iltica talebinde bulunmaya karar verdi. Dışarıda, Berbanga Kurdistan ve daha sonra Ala Rızgarî-Birlik Platformu adını alan Yekitiya Sosyalista Kürdistan gibi yeni partiler kuruldu (İbrahim Güçlü, özel görüşme, 19 Haziran 2008), ancak bu partilerin etkisi sınırlı kaldı.

Bir başka çizgi ise *Kawa*'dan ortaya çıktı. Çizginin adını aldığı Kawa, Kürt mitolojisinde önemli bir kişiliktir. Zalim bir yabancı hükümdara karşı bir halk ayaklanması başlatan Kawa'nın bu

eylemi Kürtlerin yeni yılı (Newroz) bayramında kutlanmaktadır. Kawa, 1976 yılında Ankara ve İstanbul'daki DDKD'nin (Maocu) üyeleri ile yasa dışı Maocu Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu'nun (TİKKO) Kürt kadro ve sempatizanları tarafından yasa dışı bir siyasal parti olarak kuruldu. Kurucu üyelerinden bir bölümünün Dr. Şivan öncesi TKDP ile ilişkileri vardı (Buran 2007). Parti *Kawa* adlı bir dergi de çıkardı. 1977 yılında Denge Kawa ve Kawa-Red olmak üzere ikiye bölündü. Bu bölünmenin nedeni, Mao Zedong tarafından geliştirilen Üç Dünya Teorisi idi. Bu teoriye göre (o dönem için) üç dünya birbirinden ayrıştırılabilir: Birinci dünyayı, iki süper güç olarak Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği oluşturuyordu. İkinci dünya Avrupa, Japonya ve diğer gelişmiş ülkelerden oluşurken üçüncü dünya azgelişmiş ülkeleri kapsıyordu. Teori, birinci (ve ikinci) dünyanın tehdidi karşısında üçüncü dünyaya dayanışma çağrısında bulunuyordu. Buna göre, Üçüncü Dünyanın Maocu partileri baş çelişkiye (kendi ülkeleri ile emperyalist ABD ve sosyal emperyalist SSCB arasındaki çelişki) odaklanmalı ve gerekiyorsa ülke içindeki daha az önem taşıyan çelişkileri bir kenara bırakmalıydı. Türkiye söz konusu olduğunda bu iki süper güce karşı Kemalizm'le ittifak yapmak anlamına geliyordu ki bu da içerideki sınıf çelişkilerinin ve Kürt sorununun önemsenmemesini gerektiriyordu. Kawa'nın kendini Denge-Kawa olarak adlandıran kesimi bunu kabul ederken Kawa-Red reddetti ("Red" adı buradan gelmektedir). Parti kendini gene Maocu olarak tanımlıyor, ancak siyasal konumunu Çin'in eski müttefiki olup kendisi de Üç Dünya Teorisini ve getirdiklerini reddeden Enver Hoca'nın (Arnavutluk Sosyalizmi) yanına yerleştiriyordu (Gündoğan 2007).

Denge-Kawa 1978 yılı sonbaharında Siverek'te bir toplantı yaptı ve yeni merkez komitesini seçti. Ancak partide iç bölünmeler sürmekteydi. Denge-Kawa'nın bir bölümü Aydınlık çizgisine eğilimliydi ve sonunda onunla birleşecekti. Aydınlik, başında Doğu Perinçek'in bulunduğu Maocu bir akımdı ve Kemalist solla ulusal bir cephe kurulmasını savunuyordu.

Ocak 1978'de Perinçek Türkiye İşçi ve Köylü Partisi'ni (TİKP) kurdu. Denge-Kawa'nın bir kesimi de TKDP ile işbirliğinden yanaydı (Gündoğan 2007: 30). Geri kalan kesim ise sonunda Kawa-Red'le uzlaşacak ve ona katılacaktı. Ne var ki Kawa-Red'de iç ayrışmalar daha da hızlandı ve 1979 yılında en önemli ayrışma meydana geldi: Kawa-Merkez ve Kawa-Muhalefet. Bunlardan ikincisi daha aktif bir strateji (silahlı mücadele) öneriyordu. Bu tutum, silahlı mücadele stratejisiyle başarı kazandığı görülen PKK'nin büyümesi üzerine geliştirilmişti (Gündoğan 2007). Kawa-Muhalefet Suriye ile temas kurmada başarılı oldu ve Türkiye'deki askerî darbeden sonra Türkiye sınırındaki Kamışlı'da yerleşti. Ancak, Türk Güvenlik Güçlerinin 12 Aralık 1980'de sınırı geçerek Kamışlı'da kaldıkları eve yaptığı baskında genel sekreterleri Hüseyin Aslan'ın da aralarında bulunduğu liderleri öldürüldükten sonra örgüt varlığını sürdüremedi (Çelik 2000; Gündoğan 2007).

Stêrka Sor 1977 yılında kuruldu. Partinin kurucularının kökeni Türkiye'deki Maocu siyasal örgütlerden biri olan Halkın Kurtuluşu'na dayanıyordu. Bu grup ayrıca *Beş Parçacılar* olarak da bilinmekteydi; çünkü Kürdistan'ın Türkiye, Suriye, İran, Irak ve Sovyetler Birliği olmak üzere beş ülke tarafından bölünüp sömürgeleştirilmiş olduğu tezini savunuyordu. Ancak *Stêrka Sor* da 1978 yılında bölündü. Liderlerinden biri, Ali Rıza Koşar öldürüldü (iddialara göre sol örgütlerden Dev-Sol tarafından). İddia edildiğine göre Koşar öldürülmeden önce partiye üye olmak üzere Kawa ile (Denge-Kawa ve Kawa-Red olarak bölünmesinin hemen öncesinde) görüşmeler yapmaktaydı. Koşar'ın ölümünden sonra *Stêrka Sor* Kawa'ya katıldı. *Stêrka Sor*'un başta Elazığ, Bingöl, Nusaybin ve Adana olmak üzere illerde faal olan üyeleri de Kawa'ya katıldılar. Ancak o sıralar *Stêrka Sor* PKK'nin öncülleri olan Kürt devrimcilerin ağır saldırıları altındaydı. Bu devrimciler, önde gelen kadrolarından biri olan Haki Karer'in ölümünden *Stêrka Sor*'u sorumlu tutuyorlardı (Gündoğan 2007; Öcalan 1994: 92, 11-22; PKK bilinmiyor: 23).

Tekoşîn, bir Türkiye sol hareketi olan *Kurtuluş* kökenli Kürtler tarafından kuruldu (Ballı 1992). Bununla birlikte, Haki Karer'in öldürülmesinden sonra hareketten ayrılan bir grup Kürt devrimcisi de *Tekoşîn*'e katılmıştı (Çelik 2000: 39). 1980 darbesinden sonra *Tekoşîn* partinin görece daha güçlü olduğu Dersim başta olmak üzere hemen silahlı mücadeleye yöneldi. Acele hareket ettiği açıktı ve iki yıl sonra, savaşçıların ve liderlerinin çoğunun Türk ordusu ile girişilen çatışmalarda öldürülmesi üzerine varlığını sürdüremedi. Son olarak, *Pêkanîn* ve *KHP* etkili olamayacak kadar küçük çevrelerdi (Ballı 1992; Gündoğan 2007).

Geri dönüp bu partilerin tarihlerine bakıldığında, çoğu için geçerli olmak üzere bölünmelerin dört ana nedeni belirlenebilir. Bunlardan birincisi, partilerin, Irak'taki iki ana Kürt siyasal aktöründen biriyle olan yakınlıklarının ve bağımlılık ilişkilerinin sorunlu olmasıdır. Gerek KDP gerekse YNK önemli destek kaynakları olmakla birlikte aynı zamanda partilerin örgütlenmeleri ve moralleri üzerinde olumsuz etkilere de sahiptiler. Örneğin TKDP içindeki gerilimler ve bölünmelerde KDP'deki gelişmeler veya bu partinin müdahalesi etkili olurken, Rizgarî-Ala Rizgarî ayrışmasında YNK'nin Ala Rizgarî üzerindeki etkileri öne çıkıyordu. İkinci olarak, parti inşasının "çatışma coğrafyasına" uzak veya yakın yerlerde gerçekleştirilmesi konusu da önemliydi. Savaşın siyasal coğrafyasına yakın olmanın tehlikeli olabileceği görülmüştü. Örneğin askerî darbeden sonra, bir yandan silahlı mücadele verirken diğer yandan kendini yeniden örgütlemeye çalışan *Tekoşîn* iki yıl içinde yenilgiye uğramıştı. Türkiye sınırı yakınlarında konuşlanan Kawa-Muhalefet liderleri de bir Türk özel birimi tarafından öldürülmüştü. Ala Rizgarî YNK bölgesinde yeniden örgütlenmeye çalışmış, ancak süreç içinde çözülmüştü. Buna karşılık, savaş coğrafyasından çok uzakta olunması da öznelik konumunun yitirilmesi anlamına geliyordu. Sonuçta bu konumdaki partiler "güçsüz" kalıyor, Türkiye/Kürdistan'daki gelişmelere müdahale edemiyordu. TKSP gibi Avrupa'ya gidenler sembolik anlamda siyaset

yapmanın ötesine geçemiyorlardı. Üçüncüsü, partilerinin çoğunun, bağımsız olarak üretilip sürdürülemeyen güçlü ideolojik bağlanmaları vardı. Kawa ve Mao'nun Üç Dünya Teorisi üzerinden bölünme bunun bir örneğini oluşturmaktaydı. Daha genel olarak alındığında, Moskova çizgisini izleyenlerle Pekin çizgisini izleyenler arasındaki rekabet ve sekterce karşıtlıkların çok sayıda örneği bulunuyordu. Dördüncüsü, partiler, kendi çevrelerinde sınımsız bağlı kadrolara sahip değildi; örgütlenme daha çok önemli kişiler çevresinde oluşuyordu ve dolayısıyla kişilik (ego) çatışmalarının tetiklediği bölünmelere açıktı.

Bütün bunlara karşın PKK'ye baktığımızda partinin her dört noktada da göz attığımız diğer parti ve gruplardan ayrıştığını (ve bu özelliğini halen koruduğunu) görürüz. Bir kere, PKK kadrolarının 1970'lerde faal olan Kürt siyasal gruplarıyla önemli ilişkileri olmamıştır. Bu nedenle PKK'nin 'tarihsiz' bir parti olduğu ileri sürülmektedir (Güçlü, 2008). Aslında PKK tarihsiz bir parti değil, farklı tarihe dayanan bir partidir. Gerçekten de PKK kadrolarının kökeninde TKDP yoktur (Rızgarî ve Kawa'nın pek çok kadrosunun tersine) ve KDP veya YNK ile ilişkileri de olmamıştır⁷ Ancak bu durumun beraberinde güçlü bir konumu getirdiği ortaya çıkmıştır. KDP ve YNK ile ilişkilerin Türkiye'deki Kürt partilerin çoğu üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. İkincisi, askerî darbeden sonra PKK partiyi 'savaş coğrafyasından' belirli bir mesafede örgütlemiştir. Parti Filistin örgütleriyle temas kurmuş, bu örgütler PKK'ye Lübnan'da eğitim vermeyi kabul etmiştir. Daha sonra, 1980'lerin ortasında PKK bir Filistin örgütünün Beka'a vadisindeki

7-Daha sonra PKK'ye dönüşecek olan çekirdek grup geleneksel Kürt partilerine karşıydı. Bu konuda, örneğin Mazlun Doğan'ın DDKD'ye ilişkin sözlerine bakalım: "DDKD kuruluş toplantısını yaptığında ben de gittim. DDKD ve üyelerini sevmedim. DDKD ve üyelerini burjuva milliyetçi olarak görüyordum ve daha en başından onlara şiddetle karşıydım." (...) Hatta onlarla fazla konuşmadım bile; çünkü Marksizm hakkında söyleyecek sözleri yoktu." Bakınız: http://www.diyarbakirzindani.com/index.php?option=com_content&task=category§ionid=6&id=16&Itemid=39. Son erişim: 20 Ağustos 2008. Sadece 1977'den sonra hareket Kürdistan'da örgütlenmeye başladığında, Elazığ-Bingöl bölgesinde TKDP'den kopan bir grup ilişkiye geçmiş ve sonrasında PKK'ye katılmıştır.

(Lübnan) eski bir eğitim kampını devralmıştır.⁸ Aslında burasının da 'savaş coğrafyası' olduğu ileri sürülebilir; ancak, PKK'nin kendisinin değil. Lübnan'daki savaşın siyasal coğrafyasında da PKK çok önemli bir siyasal aktör değildi. İsrail güçleri Lübnan'a girdiklerinde PKK bu güçlere karşı aktif bir konum almış olsa bile büyük bir olasılıkla İsrail Ordu güçleri PKK'yi bir hedef olarak değil olsa olsa bir engel olarak görmüştür. Böylece PKK Beka'a'da örgütlenip eğitim yapabilmektedir. Türkiye'den gelecek bir saldırıdan (Kawa'nın başına geldiği gibi) endişelenmesine yer olmadığı gibi dönüş hazırlıkları ve geri dönüş açısından Türkiye'ye yeterince yakındı. Üçüncüsü, PKK kendi ayrı ideolojisini (Apoculuk) geliştirmişti. Hangi sosyalizmin (Sovyet veya Maocu) daha doğru olduğu meselesi onu fazla ilgilendirmiyordu. PKK kendi sosyalizm anlayışını geliştirmişti ve başlıca ideologu da Abdullah Öcalan'dı (bugün de böyledir). Dolayısıyla parti, 1970'lerde solcu partilerde bunca bölünmeye ve parçalanmaya yol açan, gerçek sosyalizmi kimin temsil ettiğine (Sovyetler Birliği, Çin, Arnavutluk, Küba vb) ilişkin sekte tartışmalardan uzaktı. Dördüncüsü, PKK sadık ve davaya adanmış kadrolara sahipti. Kadroları, günde 24 saat parti için çalışan profesyonellerden oluşmaktaydı. Önemli olan, yalnızca ve yalnızca davaya adanmaktır.

Sonuç olarak, 1970li yıllarda siyasal anlamda ciddi varlık gösteren pek çok Kürt örgütü 80lerde sahneden çekilmiş veya giderek etkisizleşmiştir. PKK ise Türkiye'de önem taşıyan tek Kürt siyasal partisi konumuna gelmiş, daha önceleri rakip siyasal partilerin üyesi veya sempatizanı olmuş pek çok kişiyi de saflarına çekmiştir.

8-PKK'nin Suriye'de çeşitli amaçlar için kullanabileceği evleri bulunmaktaydı. Bu evlerin sahipleri sempatizan Kürtlerdi. Öcalan'ın kendisi de 5-10 kadrosuyla birlikte bu evlerde kaldı. Ancak PKK'nin Suriye'de resmi bir bürosu yoktu. Lübnan'ın Beka'a vadisindeki PKK kampının 1992 yılı sonbaharında kapatılmasının ardından PKK 1994 yılı Ocak ayında Şam'ın merkezine çok yakın bir çiftlikte yeni bir eğitim kampı açtı. Bu kamp "Parti Merkez Okulu" olarak biliniyordu. Kamp, Öcalan'ın Suriye'den ayrıldığı 1998 yılı sonuna kadar açıktı. 1997-1998 yılları arasında varolan ve Başkanlık Bürosu olarak bilinen yerin ise resmi herhangi bir statüsü bulunmuyordu.

Referanslar

- Akkaya, A. H. 2005. *Ateşten Tarih*, belgesel DVD, Dusseldorf & Brussels: BRD/ROJ.
- Aslan, R. 2006. *Kürt Legal Hareketinin Tarihsel Gelişimi*. Kovara Bîr. Sayı 5.:8-22.
- Ballı, R. 1993. *Kürt Dosyası*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Becker, Howard S. 1998. *Tricks of the Trade, how do think about your research while you're doing it*. Chicago & London: The University Press of Chicago.
- Buran, Ali. 2007. DDKO İlk Ulusalcı, Demokratik ve Ayrı Örgütlemeyi Hedefleyen Kürt Demokratik Gençlik, in Kovara Bîr Sayı 6, 85-103
- Büyükkaya, N. 2008. *Kaleminden Sayfalar*, İstanbul: Vate Yayınları.
- Çelik, S. 2000. *Ağrı Dağını Taşımak*, Köln: Zambon Verlag.
- Fırat, Ü. 2006. *Bîr Araştırma ve İnceleme Dergisi*. Ümit Fırat ile DDKO Söyleşi. Bîr 5, pp.173-185
- Güçlü, İ. 2008. Özel görüşme, 19 Haziran 2008.
- Gündoğan. 2007. *Kawa Savunması ve Kürdlerde Siyasi Savunma Geleneği*, İstanbul: Vate Yayınları.
- Jongerden, J & Akkaya, A.H. 2011. Born from the Left, the making of the PKK, in: Carlies, M. and J. Jongerden, *Nationalisms and Politics in Turkey, Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue*. Oxford & New York: Routledge.
- Karadoğan, Yaşar. 2006. Kürd Demokratik Mücadelesinde Bir Kilometre Taşı: 1967-1969 Doğu Mitingleri ve Kürd Uyanışı. Kovara Bîr Sayı 5, 255-283
- Öcalan, A. 1994 *Kürdistan'da Halk Kabramanlığı*. Köln: Weşanên Serwebûn
- PKK. Tarihsiz. *1976-1984 PKK Direniş Şebitleri Albümü*, (yayınla ilgili detaylar bulunmuyor)

İKİNCİ BÖLÜM:

ATEŞLE İMTİHAN

KÜRDİSTAN'DA YAYGIN SAVAŞ HALİ (1993-2002): toplumsal-mekânsal bir perspektif¹

Joost Jongerden

Türkiye ile PKK arasındaki savaşı toplumsal-siyasal açılardan ele alan pek çok çalışma olmakla birlikte [İmset 1995; Barkey ve Fuller 1998; White 2000; Bozarslan 2004], kırsal kesimin bir savaş ortamı olarak nasıl kullanıldığı ve kırsal alanın kendisinin de savaşla nasıl dönüştürüldüğü üzerinde birkaç istisna [Kocher 2004; Etten *et al.* 2008; Gürses 2012] dışında yeterince durulmamıştır. Savaşın kırsal yönlerinin devlet planlaması ve bunun insani sonuçları açısından görece ihmal edilmiş oluşu araştırma alanındaki daha kapsamlı bir eğilime tekabül etmektedir. En azından Türkçe ve Kürtçe araştırmalarda bu eğilim kentsel konulara odaklanma yönündedir; özellikle, kamusal politikaların siyasal ve toplumsal yaşamın odağı olarak belli başlı nüfus merkezleri üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Türk devletinin PKK ile olan savaşı söz konusu olduğunda dikkatler kentlerin

1-Bu makale, Etudes Rurales'in Temmuz-Aralık 2010 tarihli 186. Sayısında (ss. 77-100) yayınlanan "Kürdistan'da köy boşaltma ve yeniden yapılanma" başlıklı yazının gözden geçirilmiş versiyonudur. İlk biçimi 2006 yılında yazıldı..

dönüşümüne ve zorla göçürülenlerin (ülkelerinde yerlerinden edilmiş insanlar –ÜYEİ) yeni kentsel ortamlardaki geçim sorunlarına yönelmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin İstanbul, Mersin ve Adana gibi önemli kentleriyle birlikte güneydoğunun başlıca kenti Diyarbakır öne çıkmıştır [Çelik 2005; Yılmaz 2006]. Araştırmaların yerlerinden edilmiş insanları yeni büyük kent yerleşimlerinde izlemesi anlaşılabilir bir durum olsa da, sonuçta yerinden edilmişliğin kırsal kesimdeki etkileri ve evlerinden yurtlarından çıkartılan insanların mücadeleleri üzerinde daha az durulmuştur.

Buna karşılık, ayaklanma karşıtı müdahalelerle kırsal mekân üretimi arasındaki ilişki uluslararası planda gelişmekte olan bir araştırma alanıdır. İngiltere'nin 1950'lerde Malaya'da, Fransızların 1950'lerin ikinci yarısında Cezayir'de, ABD'nin ise 1950'lerin sonu ile 60'ların başında Vietnam'da giriştikleri ayaklanma karşıtı kampanyalar hep kırsal mekânın yeniden inşası şeklini almıştır ve böyle incelenmiştir [Zasloff 1962-1963; Donnell 1970; Sutton 1981; Newsinger 2002]; bunlar gibi, Sri Lanka'daki çatışmanın geri planı da kırsal mekân ve kent/kır ve merkez/çevre ikilikleri üzerinden ele alınmıştır [Moore 1984; Woods 1990]. Filistin'deki durumla ilgili daha yakın zamanlara ait araştırmalarda ise siyasal denetimin mekânsal yönetimle nasıl sağlandığı [Signoles 2005] ya da daha özel olarak siyasal denetimin mekâna nasıl içselleştiği [Weizman 2007] gösterilmiştir. Bu makale, başvurulmuş stratejilere özel ağırlık verilerek PKK ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasındaki savaşı mekân perspektifinden ele alacaktır. PKK'nin ayaklanma stratejisine ve TSK'nin buna yönelik tepkilerine geçmeden önce ilk olarak, aşağıdaki paragraflarda silahlı çatışmanın iki asli tarafını, Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK'yi tanıtacağız.

Aktörler

Ele alınan çatışmadaki başlıca taraflar Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK'dir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) dört kuvvet komutanlığının yönetimindedir: Kara, hava ve deniz kuvvetleri

komutanlıkları ile Jandarma. Bunlardan deniz kuvvetleri dışındaki diğer üçü ayaklanma karşıtı operasyonlarda yer almaktadır.² Hava kuvvetleri Türkiye’de ve Kuzey Irak’ta PKK gerillalarına karşı keşif-bombalama görevleri üstlenirken, ayaklanmaya karşı operasyonlar asıl olarak kara kuvvetleri ile jandarma tarafından yürütülmektedir. Kara kuvvetleri, askerî güçler arasında açık ara en büyüğüdür. Kara kuvvetleri, stratejik koşullar, arazi yapısı, lojistik, iletişim ve potansiyel (dış) tehdit gibi kriterlere göre ülkeyi askerî açıdan dört bölgeye ayırmaktadır. Bu bölgeler dört ordu komutanlığına verilmiştir ve 1991 yılında dört orduya mensup toplam asker sayısı 390 bindir. Merkezi İstanbul’da bulunan Birinci Ordu’nun büyük bölümü tarihte “Trakya” olarak bilinen, Türkiye’nin Avrupa’daki parçasında konuşlanmıştır ve görevi İstanbul ile birlikte İstanbul ve Çanakkale boğazlarını ve Kocaeli yarımadasını korumaktır. Dördüncü ordunun merkezi İzmir olup bu ordu Ege Denizi’ne bakan, kuzeyde Çanakkale boğazından en güneydeki Yunan adalarına komşu kara parçasına kadar uzanan geniş alandan sorumludur. Birinci ve dördüncü orduların görevi, ülkenin Yunanistan ile eski Sovyet bloğunun güneybatı sınırına (Bulgaristan)³ karşı savunulmasıdır. Merkezi Malatya’daki ikinci ordu ile merkezi Erzincan’da olan üçüncü ordu güneydoğudaki Suriye, Irak, İran ve eski Sovyetler Birliği’ne (Gürcistan ve Ermenistan) bakmaktadır. Gerek ikinci gerekse üçüncü ordular, Güneydoğu Anadolu’nun sarp dağları ve derin vadilerinde

2-1990larda Deniz Kuvvetleri’nin bazı elit birlikleri de (Deniz Piyadeleri mesela) Kürdistan’a gönderilerek operasyonlara katıldılar. Tabii bunların kapsamı ve görev süreleri diğer kuvvetlere göre çok daha sınırlı oldu.

3-Burada eski Sovyet bloğuna yapılan gönderme, Osmanlıların eski düşmanı Emperyal Rusya’ya karşı konumu yansıtmaktadır (Osmanlı İmparatorluğu’nun 17. yüzyılın ortalarından başlayan 250 yıllık duraklama ve gerileme döneminde 12 Rus-Osmanlı savaşı yaşanmış, sonuçta 1917 devrimine kadar Rus askerî güçleri Anadolu’nun kuzeybatısına kadar ilerlemiştir. Türkiye’de Cumhuriyet’in ve Rusya’da Sovyetler Birliği’nin kurulmasını izleyen kısa bir yakınlaşma döneminin ardından Türkiye’nin batıya yönelmesi ve 1952 yılında NATO üyesi olmasıyla birlikte iki ülke yeniden karşı kutuplara yerleşmiştir. PKK ile savaş da, SSCB’nin çözülmesi ve yeni ülkelerin ortaya çıkmasıyla örtüştüğünden hiç kuşkusuz bir belirsizlikler dönemine rastlamıştır.

PKK'ye karşı verilen savaşta yer almıştır. 1993 yılında Türk kara kuvvetlerinin neredeyse yarısı, 185 bin asker ülkenin güneydoğusunda konuşlandırılmıştı. Jandarma, köy korucuları ve özel birimler dahil, PKK'ye karşı savaşa katılan güçlerin sayısı 300 bin (Human Rights Watch) ile 365 bin (General Osman Pamukoğlu) arasındadır (HRW 1995: 44; Pamukoğlu 2003).⁴

Türkiye'de polis teşkilatına ve jandarmaya düzenli güvenlik görevleri verilmiştir. 120 ile 150 bin kişiden oluşan teşkilatıyla polis en başta kentlerdeki güvenlikten sorumludur. Jandarma ise askerî esaslara göre örgütlenmiş, esas olarak kırsalda görev yapan emniyet gücüdür. Jandarma teşkilatının 1990'larda 70 bin kadar faal personeli bulunmaktaydı. 50 bin yedeği olan bu teşkilatın 40-50 bin personeli Güneydoğu'da görev yapmaktaydı. Kentlerin belediye sınırları dışında kalan yerlerde ve küçük yerleşimlerde güvenliği sağlamaktan sorumlu olan ve ayrıca ülkenin sınırlarını da koruma görevi bulunan Jandarma'nın yetki alanı ülke coğrafyasının yüzde 90'ını ve nüfusunun da yüzde 50'sini kapsamaktadır. Türkiye'nin 81 ilini kapsamak üzere 13 bölge komutanlığı şeklinde örgütlenmiştir. Her ilde, albay ya da binbaşı rütbesindeki il jandarma komutanı valiye güvenlikle ilgili meselelerde danışmanlık yapmakta, başlarında genellikle yüzbaşı rütbesinde subayların bulunduğu ilçe jandarma komutanlıklarını doğrudan yönetmektedir. İlçe jandarma komutanlıklarının altında, her biri kendi sabit alanında sorumluluk

4-Bu güçlerin ezici bir çoğunluğu (ordu ve jandarmanın yüzde 80 ila yüzde 95'i) zorunlu askerlik uygulaması sonucunda askerlik hizmetini yerine getirmek üzere geçici olarak orduya katılan ve genel olarak 18 aylık uygulama sonucunda terhis olacak gençlerdir. Özel birimlerde ve köy korucularında ise bu konumda kişiler yoktur. Türkiye'de askerlik hizmeti gençler için kişisel ve sosyal açıdan bir geçiş aşamasıdır (evlilik için aile izni ve kalıcı bir işte çalışma, askerlik hizmetinin bitimine kadar ertelenmektedir). Askere ilk gidiş, askerliğin güçlüklerine (ki özellikle savaş sırasında hayli ağır olabilir) rağmen en azından toplumun eğitim düzeyi düşük kesimleri tarafından bir kutlama vesilesi sayılmaktadır. Bu arada Türkiye'de ordunun halkın gözünde saygın bir kurum olduğunu da belirtmek gerekir. Motivasyon açısından ise, askerlerin çoğu bu hizmete isteyerek katılmakla birlikte askere gidenler genç ve deneyimsiz insanlardır ve eğitimleri de yetersizdir (UHCN 2001).

taşıyan daha küçük birim komutanlıkları yer almaktadır. Sınır karakolları dışında ülkede bu tür yaklaşık 3.600 karakol bulunmaktadır. Anayollarda belirli aralıklarla konuşlandırılmış bu karakollarda bir çavuş ile 6 veya daha fazla sayıda jandarma eri görev yapmaktadır (Koivunen 2002: 149).⁵

4 Nisan 1985'te, o zamanlar Başbakan olan Turgut Özal yürürlükteki Köy Kanunu'na iki madde daha ekletti. Bu iki maddeyle hükümetin düzenli ordu dışında Geçici ve Gönüllü Köy Korucuları adıyla paramiliter bir güç oluşturması yasal hale geldi. Türk Silahlı Kuvvetleri köy korucuları kurumunu 1987 yılından başlayarak fiilen yaşama geçirdi. Bu uygulamaya göre köylerden beklenen, bir köy korucuları birimi oluşturmaya yetecek sayıda insan görevlendirmekti. Silahlı olan bu köy korucuları, yerel jandarma birimleri tarafından silahlandırılmakta, denetlenmekte ve ücretleri de bu birimler tarafından ödenmektedir. Köy korucularının görevi, köyleri PKK'ye karşı savunmanın yanı sıra, sınır ötesi olanlar dâhil ekseri operasyonlara katılmaktır. Sınır ötesi operasyonlar arasında Kuzey Irak'a yönelik olanlar da vardır. Uygulamanın ilk yılında bu paramiliter güce yaklaşık 5 bin kişi katıldı. 1995 yılına gelindiğinde köy korucularının sayısı 67 bini bulmuştu (HRW-Arms Group 1995: 25). 2003 yılı için verilen köy korucusu sayısı ise 59 bindir (Tablo 2.1).⁶

5-Genel olarak eğitimi yetersiz ve kırsal kesimde neredeyse dokunulmazlık taşıyan jandarma teşkilatı, Özel Timlerle çalışarak, yargı dışı infaz ve işkence olaylarına karışarak korku ve nefrete yol açmıştır ve insan hakları ihlallerine ilişkin raporlarda bu durumuyla sıkça yer almaktadır (e.g. Amnesty 2004).

6-Muhtemelen birçok köy, köy korucusu vermeleri için zorlanmıştır. Bunun yanı sıra, daha önce söz edildiği gibi, toprak ağalarının ve aşiret milislerinin parçası olarak kendi isteğiyle köy koruculuğu yapanlar da olabilir. Türkiye'nin 'kirli savaşıyla' ilgili olarak Susurluk kazasıyla birlikte ortaya çıkan gerçeklerin ardından, köy korucularının karışıklıkları işlerin boyutları şaşırtıcı sayılmamalıdır. Devletin gözetimindeki uyuşturucu trafiğiyle dolaylı yoldan finanse edilmeleri ihtimali, kendilerinin yasa dışı ve korkunç eylemleriyle birlikte ele alınmalıdır. Belirtildiğine göre 1997 yılına kadar 23 bin köy korucusu karışıklıkları önemli suçlar nedeniyle bu görevden alınmıştır. 'Böl ve yönet' politikası, ilgisiz ihtilafların, kan davalarının ve başka anlaşmazlıkların çözümünde bir araç olarak savaşın kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca, hain olarak görüldüklerinden, Köy Korucuları ve aileleri PKK'nin en ağır cezalandırma uygulamalarının kurbanları da olmuşlardır (Barkey & Fuller 1998: 147).

Tablo1: 2003 Yılında Köy Korucularının Dağılımı

(Kaynak: Göç-Der 2003: 10 - 11)

İl	Köy korucusu sayısı
Hakkâri	7.643
Van	7.365
Şırnak	6.835
Diyarbakır	5.274
Siirt	4.680
Bitlis	3.796
Mardin	3.360
Batman	2.943
Bingöl	2.533
Maraş	2.267
Elazığ	2.115
Muş	1.918
Ağrı	1.881
Adıyaman	1.510
Malatya	1.392
Urfa (Şanlıurfa)	966
Kars	578
Antep	565
Tunceli	386
Iğdır	374
Ardahan	96
Kilis	34
Toplam	58.511

PKK, Kürdistan İşçi Partisi'nin (*Partiya Karkerên Kurdistan*) kısaltılmışıdır. PKK gerillaları 1984 yılından bu yana Türkiye'nin güneydoğusunda silahlı bir ayaklanmanın başını çekmektedir (son yıllarda ise kendi kararıyla birçok kez ateşkes ilan etmiştir). 71978 yılında resmen kurulan PKK, 1973-77 döneminde kentsel ortamda ve öğrenciler arasında ortaya çıkan bir gruplaşmanın sonucudur. Partinin kurucu üyeleri ev arkadaşları olarak evlerde, üniversite sınıflarında, soldaki öğrenci ve gençlik örgütlerinde bir araya gelmişlerdir. Başlarda grup gevşek bir ağ şeklinde örgütlenmişti. Bu ağdaki kesişme noktaları sıkça değiştirilen, toplantıların, insan kazanmanın ve ideolojik

7-PKK'nin bir tür savaş tarihçesi değerlendirmesi için bakınız: (Karayılan, 2011).

grup oluşumunun gerçekleştiği kiralanan evlerdi [Jongerden ve Akkaya 2011]. 1977 yılında bu grup –o zaman henüz parti kurulmamıştı– devrimci bir mücadele geliştirmek üzere Türkiye’nin güneydoğusundaki Kürdistan bölgesine yerleşmeye karar verdi. Ancak 1980 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen askerî darbe ve bunu izleyen ağır baskılar PKK’nin planlarını engelledi ve sonuçta kadrolar Türkiye sınırları dışına çıkmak zorunda kaldı. Bununla birlikte, bu geri çekiliş geçici idi. 1980’li yıllarda PKK Lübnan’ın doğu kesiminde gerilla eğitimi görmüş militanlarını Türkiye’nin Kürdistan bölgesine gönderdi ve kırsal kesimde güç biriktirmeye başladı. Bu kırsal yapılanma sürecinde, kentsel kesimdeki evler ne idiye köyler de aynı işlevi görüyordu: Genişlemiş bir ağdaki düğüm noktaları. Köyler artık hızlı hareket ve kaynak açısından basamak taşları haline gelmişti; gerillalara sığınma yeri, lojistik destek, istihbarat ve yeni insan sağlıyordu.

Burada PKK’nin, mekân üzerindeki kontrolün ve karşıt kurumların zamanla yaygınlaştığı bir ayaklanma stratejisine başvurduğu savunulacaktır. PKK bölgenin kent ve kasabalarında iyi örgütlenmiş bir militanlar ağına sahip olmakla birlikte güçlerin asıl toplandığı yer, devletin en zayıf olduğu ücra kırsal kesimlerdir. Partinin hedefi önce kırsal kesimde hâkimiyet sağlamaktı; kasaba ve kentler ise ancak savaşın son aşamasında bunları izleyecekti. Başlarda Türk Silahlı Kuvvetleri yalnızca büyük köylerle kasabaları savunmaya karar verdi. Böyle yaparak da PKK’ye Güneydoğu’da bir gerilla ağı oluşturmaları için alan tanıdı ve istemeden de olsa PKK stratejisinin yaşama geçirilmesine katkıda bulundu. Ne var ki, PKK’nin böyle bir alana bağımlı oluşu aynı zamanda gerillanın zayıf noktasıdır ve bu yazıda savunulacağı gibi mekânsal yoksunluk onun Aşıl topuğudur. Türkiye Devletinin köyleri boşaltıp tahrip etmesi salt bir ceza, gelişigüzel bir tepki ya da “ikincil zarar” değildir. Tersine, askerî güçlerin savaş mekânını kendi lehine değiştirmeyi hedefleyen ayaklanma karşıtı stratejisinin bir parçasıdır [Özdağ 2003; Pamukoğlu 2003].

Bir Kırsal Ayaklanma

Ayaklanma karşısı operasyonlarının bir parçası olarak TSK kırsal yerleşimleri geniş bir ölçekte boşalttı ve yıkıma uğrattı. Resmi rakamlara göre, ülkenin doğusunda ve güneydoğusundaki 14 ilde 833 köy ve 2.382 küçük kırsal yerleşim olmak üzere toplam 3.215 yerleşimi boşalttı ve tahrip etti. Bu yerleşimler şu illerdedir: Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van [Oyan *et al.* der. 2001]. Bu illerde toplam kırsal yerleşim (köy ve mezra olarak) sayısı 12.737 idi [Doğanay 1993: 6-7]. Bu durumda, Türkiye'nin doğu-Güneydoğu bölgesindeki tüm kırsal yerleşimlerin dörtte biri boşaltılmış olmaktadır. Türkiye'deki İHD (İnsan Hakları Derneği) ve Kürt İnsan Hakları Projesi (KİHP/KHRP) rakamlarına göre bu boşaltmaların büyük bölümü 1991-95 döneminde gerçekleşmiş, 1993-94 döneminde doruk noktasına çıkmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: İHD 2001; KİHP/KHRP 2002

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
109	295	874	1,531	243	68	23	30	30		3

Boşaltılan, yakılıp yıkılan köylerin yaklaşık sayısı hakkında herhangi bir tartışma yoktur; ancak, bu durumdan etkilenen insan sayısı hayli tartışmalıdır. Bu konuda hükümet kaynakları alışılmadık biçimde kesin rakamlar vermektedir. Bu kaynaklara göre 1990'lı yıllarda 384.793 kişi yerlerinden edilmiştir. Buna karşılık insan hakları kuruluşları köy boşaltmalarının ulaştığı boyutları gizlemek amacıyla Türkiye'nin kasten sayıları az gösterdiğini⁸ ileri sürmekte ve yerinden edilen insan sayısını 3-4 milyon, yani hükümetin verdiği rakamın on kat fazlası olarak tahmin etmektedir.⁹ Diğer tahminler arasında ise 1,5

8-Human Rights Watch, 'Displaced and Disregarded. Turkey's Failing Village Return Program'. Washington DC, 2002, p.25. Bakınız: <http://hrw.org/reports/2002/turkey/Turkey1002.pdf>.

9-Kurdish Human Rights Project, 'Internally Displaced Persons. The Kurds in Turkey'. London, 2002. Bakınız: www.khrp.org/documents/turkish/ulkeincinde.pdf.

milyon [Aker *et al.* 2005: 8] ile 950.000 ve 1.200.000 arası rakamlar [Tezcan ve Koç 2006] yer almaktadır. Elde güvenilir istatistikler bulunmadığından, yerlerinden edilen insan sayısı ancak kabaca verilebilmektedir.

Askerin tek meselesi köylerin temizlenmesiydi. Köylerinden ayrılmak zorunda bırakılan insanların bundan sonra ne yapacakları onları ilgilendirmiyordu ve sonuçta yüz binlerce (ya da milyonlarca) insan geldikleri kent ve kasabalarda kendi başlarının çaresine bakmak durumundaydılar.¹⁰ Aralarından çoğu önce kalacakları geçici bir yer buldular, sonra da en başta zincirleme göç olgusuna veya kendi imkânlarına dayanarak buralara yerleştiler. Zincirleme göç olgusu, köylerinden çıkmak zorunda kalan insanların, daha önce akrabalarının veya hemşerilerinin gelip yerleştikleri kent ve kasabaları tercih etmeleri anlamına gelmektedir. “Kendi imkânları” tanımlaması ise, bu insanların enformel destek ağları aracılığıyla kendilerini yeni kent ortamlarında yeniden var etmeleri anlamına gelmektedir.

Köylerin boşaltılmasının ve yakılıp yıkılmasının öncesindeki yıllarda PKK kırsal kesime yerleşmişti. 1976 yılı başlarında örgüt kadroları Ankara’da yaptıkları bir toplantıda Kürt bölgesinde parti kurma sürecini başlatma kararı almışlardı. Bu süreç kentlerde, özellikle yüksek öğrenim merkezlerinde başlatılmıştı.¹¹ Ardından, 1977 yılında uzun süreli bir halk savaşı başlatma kararı alınmakla birlikte bu stratejinin uygulanmasına ancak 1980 askerî darbesinden sonra geçilebildi. Mao tarafından geliştirilen stratejiyi izleyen PKK üç aşamalı bir mücadele öngörüyordu: Stratejik savunma (silahlı propaganda, küçük ölçekli saldırılar, hareketli savaş), bunun ardından stratejik denge ve nihayet üçüncü aşama olarak stratejik saldırı [İmset 1995; Özdağ 2003], bakınız Tablo 3.

10-Human Rights Watch, ‘Displaced and Disregarded. Turkey’s Failing Village Return Program’. Washington DC, 2002, p. 25. Bakınız: <http://hrw.org/reports/2002/turkey/Turkey1002.pdf>.

11-Örneğin, Dersim/Tunceli’deki Öğretmen Okulu hareketin insan kazanmasında odak kurumlardan biriydi (Jongerden ve Akkaya 2011).

Tablo 3: PKK'nin üç evreli stratejisi

Stratejik Savunma	Stratejik Denge	Stratejik Saldırı
1. Silahlı Propaganda. Amaç: Türk Silahlı Kuvvetleri ile çatışmaktan kaçınarak siyasal etkiyle halktan taban bulma 2. Müfreze (8-10 gerilla) düzeyinde Küçük Ölçekli Saldırı. Amaç: düşmanı demoralize etmek ve kayıp verdirmek 3. Tabur (40-50 gerilla) , alay (110-120 gerilla) ve tümen (240-260 gerilla) düzeyinde Hareketli Savaş. Amaç: ordunun kırsal kesimden kendi merkezlerine çekilmesi.	Konvansiyonel savaş taktiklerine geçiş. Gerilla güçlerinin sayısını 4 binden 14 bin silahlı erkek ve kadına çıkartmak. Amaç: belirli bölgelerin elde tutulması ve savunulması (kurtarılmış bölgeler).	Gerilla ordusundan konvansiyonel orduya geçiş. Silahlı erkek ve kadın sayısının 50 bine çıkarılması. Amaç: Türk Silahlı Kuvvetlerinin yenilgiye uğratılması ve Kürdistan'ın kurtarılması

Üç aşamalı model gerilla savaşıdan konvansiyonel savaşa geçişi öngörmekteydi. Gerilla savaşıdan hareketli savaşa geçiş, düşmanın insan gücünü ezmek ve bölgeyi kurtarmak açısından gerekli görülmekteydi. Bir halk ayaklanmasıyla birlikte gerilla ordusunun Türk ordusunu işgal altında tuttuğu topraklardan, yani Türkiye Kürdistan'ından (PKK açısından) çekilmeye zorlaması bekleniyordu [Jongerden 2007]. Asimetrik savaş kuramına göre bu anlamda nihai bir savaş ancak düşman çaresiz ve moralsiz kalıp yenilgiyi psikolojik olarak kabullendiğinde başlatılabilirdi [Beckett ve Pimlott der. 1985: 59].

Hareketli savaş için hazırlık 1986 yılında, PKK'nin askerî örgütlenmesinde bir değişikliğe gidildiğinde ve Kürdistan Kurtuluş Gücü'nün (HRK-*Hêzên Rizgariya Kurdistan*) yerini Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (AGRK-*Artesên Rizgariya Gelê Kurdistan*) aldığı başlandı. HRK'nin gerilla yapısı Viet-kong'ununkine benziyordu: (Her biri 12 gerillalık) üç müfrezenin bir takım ve üç takımın da bir bölük oluşturduğu, üçe üç denilen yapı. ARGK'nın yapısı ise konvansiyonel ordunununkine daha fazla benziyordu. HRK'dan AGRK'ye geçiş, savaşın kısa sürede ilk aşamanın son evresine –hareketli savaş– gireceği

yolundaki PKK öngörüsünü yansıtıyor ve konvansiyonel savaş yöntemlerinin başlamasına işaret ediyordu.

1990 yılına gelindiğinde PKK Güneydoğu'nun büyük bölümüne egemen duruma gelmişti. Bunların arasında özellikle Serhat (Van'ın bir bölümünden başlayarak Kuzey'de Ardahan'ın bir kısmını kapsayan ve İran sınırları içindeki kimi bölgeleri de içeren alan), Garzan (Batman, Siirt, Van, Hizan ve Gevaş'ın kimi bölümleri), Botan (Şırnak, Hakkâri, Van, Siirt, Eruh ve Kuzey Irak'ın kimi bölümleri) ve Amed (Diyarbakır, Bingöl, Genç ve Muş'un kimi bölümleri). PKK bu bölgelerde sürekli kontrol tesis etmemiş olsa bile güvenlik güçlerinin buralara girip kalmasını uzun süre engellemeyi başardı. Söz konusu bölgeler 'kurtarılmış bölge' tanımından bir adım geride sayılıyor, bu nedenle 'yarı kurtarılmış bölge' olarak tanımlanıyordu (Stratejik Savunma evresinden Stratejik Denge evresine geçişi simgelemek üzere). Dağlık yörelerdeki daha küçük çok sayıdaki yerleşimde PKK gerillalarını gece gündüz barındırıyordu. Zaman zaman PKK'nin kendine aşırı güvenini dışa vurduğu durumlar da oluyordu. Örneğin 1992 yılında gerilla komutanı 'Dr. Baran' (Müslüm Durgun) kuvvetlerini güpegündüz ihtiyatsızca dağdan Ovacık ilçesine indirmişti.

İki taraf arasındaki konvansiyonel ilk savaş, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Irak Kürdistan'ındaki 24 PKK üssüne saldırıya geçmesi üzerine 5 ve 12 Ağustos 1991 tarihlerinde gerçekleşti. Bu operasyon sırasında ARGK siper savaşında direnerek elindeki bölgeyi savundu ve hareket savaşına geçmedi. ARGK ağır kayıplar vermesine karşın mevzilerini başarıyla korudu (Özdağ 2003: 39). Hareketli savaşa geçişin bir başka işareti PKK'nin kontrolünü kırsal alandan kasabalara yaymaya yönelik girişimleriyle ortaya çıktı; hedef Lice, Cizre, Şırnak ve Çukurca gibi yerleşim yerlerinin ele geçirilmesiydi. PKK buraları kısa süre elinde tutmuştu ve bu ele geçirmelerin askerî önemi sınırlı kalmış olsa bile yaratılan siyasal etki büyüktü. Haziran 1993'te PKK lideri Murat Karayılan kurtarılmış Botan bölgesinde

Kürdistan Parlamentosu'nun kurulacağını ilan etme özgüveni-ne sahipti. Artık, PKK'ye sempatisi olmayanlar dahil pek çok Kürt PKK'nin amacına ulaşacağına inanıyordu.¹²

1980'lerin başında, 3-5 militandan oluşan küçük silahlı birimler¹³ bölgede dolaşarak propaganda yapmaktaydı; kabaca söylenirse 1990'dan 1992'ye kadar olan dönemde ise PKK Türkiye'nin Kürtlerin ağırlıkta olduğu kırsal kesiminin önemli bir bölümünde denetimi ele geçirmişti. PKK'nin terimleriyle, buraları 'yarı kurtarılmış' bölgelerdi. Bu bölgelerde –Hakkâri, Van, Şırnak, Siirt, Batman, Diyarbakır ve Bingöl illerinin büyük bölümü– PKK artık varlığını gerilla birimlerinden oluşan bir ağla kalıcı hale getirmişti. Gerilla birimlerinin kendi yerel üsleri olmakla birlikte her biri (hemen her gün) diğer birimlerle temas halindeydi ve kimi birimlerin bölgedeki küçük kırsal yerleşimlerde başka birimleri de barındırdıkları oluyordu. Bu mezralar ve köyler salt barınma yeri sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda istihbarat amacıyla da kullanılıyor, buralardan yeni insanlar kazanılıyor, yiyecek temin ediliyordu. Bunlar, oluşturulan ağın maddi ve manevi bileşenleriydi ve bu sayede bölgede istihbarat temelli hızlı hareket mümkün hale geliyordu.

PKK'nin kırsal kesimde güç biriktirme kararı, partinin, devletin kırsal kesimde zayıf olduğu yönündeki analizine dayanıyordu ve durum gerçekten de böyleydi. Türkiye'de devlet sistemine damgasını vuran olgu merkezîyetçilik ve otoriterlik olmakla birlikte, devlet kendi denetimi dışında kalan kırsal kesimin büyük bölümünden pratikte kopuk durumdadır [Jongerden 2009]. Öyle ki birçok köylü devleti yalnızca zaman zaman

12-Örneğin PSK ile yakın ilişkisi olup PKK'yi desteklemeyen, bir aileye mensup, erkekler 1992 yılında Diyarbakır'da iki apartman almıştır. O zamanlar biri İzmir diğeri Lahey olmak üzere başka yerlerde de evleri olan bu kişiler, kısa sürede bağımsız Kürdistan'ın başkenti olacağını düşündükleri Diyarbakır'a yerleşmeyi planlıyorlardı. Bu apartmanlar yıllarca boş kaldı ve sonunda 2000 yılında satıldı (yazar).

13-Kuramsal olarak bir birim, bir komutan, bir komutan yardımcısı, bir siyasi komiser, makineli tüfek kullanan biri ve RPG roketatar kullanan bir başkasından oluşmaktadır. PKK terminolojisinde bu birime müfreze veya manga denmektedir ve üç manga bir takımı oluşturmaktadır.

devriye olarak gelen jandarmalardan tanımaktadır. Devletin kırsal kesimdeki, özellikle ücra ve dağlık yörelerdeki görelili yokluğu ve devletle Kürt nüfus arasındaki hasmane toplumsal ilişkiler, kırsal kesimi gerilla savaşı açısından elverişli bir ‘mekân’ haline getiriyordu [Jongerden ve Akkaya 2011].

1982 yılında, PKK’nin silahlı gerilla birimleri devletle doğrudan çatışmadan kaçınarak destek sağlamak üzere Irak’la olan dağlık sınır bölgesinde dolaştığı bir dönemde, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan bir çalışma, devletin mekânsal-idari zaafını açıkça ortaya koyuyordu. Yapılan çalışmaya göre, yalnızca Kürt bölgesiyle sınırlı kalmamak üzere ülkedeki pek çok kırsal yerleşim fiilen idari sistemin dışında kalıyordu ve kendi kendini yönetiyordu.¹⁴ PKK’nin başlarda kırsal kesimde bu kadar rahat hareket edebilmesini sağlayan önemli bir neden de buydu. Devlet kırsal kesimde zayıftı ve küçük yerleşimler üzerinde denetimi yoktu.

Kırsal kesim PKK için barınma ve gizlenme açısından elverişli imkânlar sunuyor (özellikle dağlık ve ormanlık alanlar) ayrıca yerel halktan pratik destek de sağlanabiliyordu. Kırsal kesim, hareket savaşı yürütenler için bir tür güç çarpanı olarak işlev görüyordu. Buna karşın devlet güçleri açısından bakıldığında kırsal kesim dağınık yerleşimleri, engebeli arazisi, yetersiz iletişim ve ulaşım altyapısıyla güç dağıtıcısı olarak etki yapıyordu. Asker, bu bölgede ‘seyreliyordu’ [Kocher 2004]. Bu durumun, nüfusun denetimi ve kontrolü, gerillaya karşı etkili mücadele açısından ciddi bir dezavantaj oluşturduğu açıktır.

Yaygın Savaş

Ordunun savaş stratejisi istemeden PKK’nin başarısına katkıda bulundu [Özdağ 2003]. Askerî güçler, özellikle askerlerin

14-Devlet Planlama Teşkilatı, ‘Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi. Ülke Yerleşme Merkezleri Sistemi’, Cilt 1-2. Ankara, Yayını, 1982.

bulundukları yerlerde güvende olduklarının düşünüldüğü geceleri olmak üzere savunmacı ve statik konumlar alıyordu. Karakollar inşa edildi ve güçlendirildi ve ordu birlikleri kendilerini bu karakollarla sınırladılar. Gerçi dışarıda operasyon yapılıyor, ancak askerler hava kararmadan üslerine dönüyordu. Türk Silahlı Kuvvetleri büyük merkezlerin savunulmasına yoğunlaşma ve gece operasyonlarından kaçınma kararı aldı ve bu yüzden PKK'nin küçük yerleşimlerde denetim kurup bu denetimi pekiştirmesini ve gece hareket etmesini engellemedi. Ordunun geniş çaplı harekâta girişip belirli yörelere on binlerce asker gönderdiği durumlarda bile bu operasyonlar pek etkili olamıyordu; çünkü böyle durumlarda karşı tarafta birlikler toplanırken gerilla saklanıyor, hareket tamamlanıp askeri birlikler geri döndükten sonra ortaya çıkıyordu. Bu nedenle ordu, sayısal üstünlüğüne karşın –1993 yılında (jandarma ve köy korucuları dışında) 185 bin kişilik bir kuvvet ve karşısında 15-20 bin arasında gerilla gücü– hızla kontrolü yitirdi [Özdağ 2003; Pamukoğlu 2003].

Amerikan askerî kaynakları Türk ordusunun 1986-1993 dönemindeki olumsuz performansını entegre bir stratejik bastırma doktrininin olmayışına bağlamaktadır. Türk ordusunun askerî stratejisi, merkezî olarak örgütlenmiş, net olarak tanımlanabilir ve bütünlüklü bir mega tehdide (istilacı Sovyet Ordusu) karşı daimi orduyla statik bölge savunması doktrinine dayanmaktaydı. Oysa PKK ile olan savaş, soğuk savaşa özgü bu doktrine uymuyordu. Tersine, PKK klasik, karşılıklı mevzilenmeye dayalı savaştan özellikle kaçınıyordu. Bunun yerine, PKK'nin savaş taktikleri 'çok merkezlilik', 'çok yönlülük' ve 'çok boyutluluk' olarak tanımlanabilecek esaslara dayanıyordu [Hardt ve Negri 2004: 69-92]. Taktikler 'çok merkezliydi', çünkü 'halk ordusu' tek bir merkezde durmuyor, görece bağımsız, gerektiğinde birbirleriyle buluşup sonra yeniden ayrılan sayısız birimden oluşuyordu. 'Çok yönlüydü', çünkü gerilla ordusunun yerinin belirlenmesi güçtü, militanlar sürekli hareket halindeydi

ve herhangi bir yerde herhangi bir zaman saldırıya geçebilecekleri izlenimi veriyordu. Nihayet ‘çok boyutluydu’, çünkü parti militanlarının hepsi tam zamanlı gerilla olmayıp gerek kırsal yerleşimlerde gerekse kent merkezlerinde gizlenen, savaşçı kimliği ile sivil kimlik arasında hızla gidip gelen milisler olarak faal durumdaydı (milislerin lojistik destek ve istihbarat sağlama sorumlulukları vardı ve çoğu kez örneğin sendikalar gibi sivil toplum örgütlerinde faal durumdaydılar).¹⁵

Sonunda ordu bastırma savaşının savunmacı ve statik bir konumdan verilemeyeceğini öğrendi. Böylece Türk Silahlı Kuvvetleri yeni bir strateji olarak alan hâkimiyeti doktriniyle birlikte arazide yeni taktikler geliştirdi. Alan hâkimiyeti doktrini aslında 1991 yılında benimsenmiş, ancak ordunun yeniden organize edilmesinin ardından, 1992 yılında uygulanarak 1993 yılında tamamlanmıştır (Karayılan 2011:251). Savaş haline ilişkin bu yeni kavramsallaştırmada ordu kendini kırsal geometrinin belirlediği kırsal sınırlara uyarlamak yerine kırsal sentaksı kendi fikirlerine göre yeniden düzenliyordu. Böylece ordu kırsal kesimi çatışmaların cereyan ettiği bir mekân olarak görmeyi bırakıp, ‘mikro taktiklerle’ şekillenip değiştirilecek bir savaş aracı olarak görmeye başladı. Bu alan hâkimiyeti doktrininin merkezî bir hedefi de kırsal mekânın daraltılmasıydı. Uzaklık, erişilemezlik ve mesafe faktörlerini ortadan kaldıran bu daraltma jeopolitik ile dromopolitiğin bir tür kombinasyonuyla gerçekleştirildi.¹⁶ Bunlardan dromopolitik askerî

15-Aslında milis toplam PKK gücünün ana bölümünü oluşturmuştur. PKK üzerine yaptığı çalışmada White [2000: 143] ABD Dışişleri Bakanlığı rakamlarını vermektedir. Buna göre 1995 yılında PKK 75 bin kişilik yarı zamanlı milisler tarafından desteklenen 15 bin kişilik gerilla gücüne sahiptir. Ergil’e [2009: 382] göre ise PKK’nin gerilla gücü 20 bindir; yaklaşık 10 bin silahlı milis ülkededir ve aktif destekleyici sayısı 500 bindir.

16-‘Dromopolitik’ kavramı, çağdaş hareket ve hızlandırma teknolojilerinin önemini vurgulayan Virilio’dan [2006] gelmektedir. Bu çalışmanın alt başlığı olan ‘Dromoloji üzerine yazılar’ hızın bilgisine veya bilimine yönelik ihtiyaca işaret etmektedir. Virilio’ya göre bu bilgi veya bilim modern toplumun temelinde yer almaktadır. Silahlı çatışma açısından, geleneksel mekân veya bölge savunucularının, Ortaçağın kalelerinin ve tahkim edilmiş kentlerinin ve daha yakın zamanların siper ve sığınaklarının ortadan kalkmış olması, mevzi savaşını hareket savaşlarına dönüştüren,

hareketlilik ve hızlı tepkiye odaklanırken, jeopolitik de mekânı ‘düzlemek’ amacıyla kırsal yerleşimlerin boşaltılmasını ve tahribini esas alıyordu.

Boşaltma

Silahlı Kuvvetler ‘PKK nüfuslu yöreler’ denilen kesimde yaşayan köylülerden kuşkulanıyordu [Özdağ 2003: 33] ve bu nedenle kırsal nüfusa karşı sert önlemler uyguladı. Sokağa çıkma yasağı dahil inzibati önlemlerin yanı sıra köylere gıda ambargosu uygulandı. Köylerin un, pirinç ve diğer gıda maddelerini ancak sınırlı miktarlarda getirtmelerine izin verildi. Bir Siirtli bu durumu şöyle anlatmaktadır:

Köyümüze ekonomik yaptırımlar uygulandı. [...] Örneğin 4-5 kişilik bir aileye 50 kilo un alması izni veriliyordu. Gıda maddeleri almak için önce jandarmaya gitmek gerekiyordu. Jandarmaya kimliğinizi gösterdikten ve onlar ailenizde kaç kişi olduğunu tespit ettikten sonra size hangi gıda maddesinden ne kadar alabileceğinizi gösteren bir form veriyorlar. Kente alışverişe gittiğinizde bu formla birlikte gidiyorsunuz ve köye döndüğünüzde getirdiğiniz miktarların formda belirtilene uygun olup olmadığının kontrol ediyorlar. Eğer getirdiğiniz miktar formda yazılandan fazla ise, fazlasına el koyup sizi de sorguluyorlar [Jongerden *et al.* 1997: 44].

Silahlı Kuvvetler 1990’ların başında PKK’yi desteklediği düşünülen köyleri sistematik biçimde boşaltıp tahrip etmeye başladı. Giderek daha fazla, bunun sonuç getirici bir strateji

yüksek hız ve hareketliliği temel alan yeni silah sistemlerinin ve askerî stratejilerin sonucudur. Siper savaşı açısından önem taşıyan tahkimatın yerini artık hareketlilik ihtiyacı almıştır [Armitage 2000; Kellner 2000].

17-Kırsal yerleşimlerin boşaltılması, Olağanüstü Hal ile ilgili olarak 1987 yılında çıkartılan 285 sayılı Kararname ile mümkün olmuştur. Bu Kararname Bölge Valisine (Türkiye’nin güneydoğu bölgesinin tüm illerini kapsayan Olağanüstü Hal bölgesine Ankara tarafından atanan bir tür ‘süper vali’) köy boşaltma yetkisi vermektedir. Böylece Vali,

olduğu düşünülmekteydi. Ordu, gerilla savaşının Mao Tse Tung tarafından formüle edilen mantığını tersine çeviriyordu:

Gerilla savaşı temelde kitlelerden kaynaklanıp onlar tarafından desteklendiğinden, onların sempatisinden ve işbirliğinden yoksun bir gerilla savaşı ne var olabilir ne de gelişebilir.¹⁸

Türkiye’de ordunun başvurduğu mantık, yukarıdakinin tersine, tam da bu yoksunluğu dayatıyordu. Kırsal nüfusun yerinden edilmesiyle amaçlanan, gerilla güçlerini nüfustan yalıtma, onları maddi destek, istihbarat, barınak ve yeni insan kazanımı kaynaklarından yoksun bırakmaktı. Kırsal yerleşimlerin boşaltılması, gerilla ile işbirliği fırsatlarını azalttı.

Ordu açıkça kırsal yerleşimlerde büyük ölçekli bir boşaltma ve nüfusun daha az sayıda büyük yerleşimde toplanması amacını güdüyordu. Hakkârî’de PKK’ye karşı savaşın başında yer alan General Osman Pamukoğlu’nun sözleriyle:

Deniz olan yerde korsanlar da olur. Hakkârî ilinde 674 köy ve mezra var. Bu yerleşimler, PKK’nin beslendiği örümcek ağını oluşturuyor [...] Neden hepsini [köylüleri] iki üç ana yerleşimde toplamıyoruz ki? [Pamukoğlu 2003: 59]

Ortada elle tutulur bir yeniden iskân programı olmadan kırsal nüfus yerleşimlerini kitlesel ölçekte terk edip kent merkezlerine göçmeye zorlanınca, kırsal kesimde ciddi bir nüfus azalması görüldü. Matthew Kocher’e göre:

Hızlı nüfus artışı döneminde olağanüstü hal bölgesinde

‘kamu güvenliği’ adına yerleşimlerin geçici veya kalıcı olarak boşaltılmasını emredebilmektedir (aslında kırsal yerleşimlerin boşaltılmasına yönelik kararlar askeri komutanlar tarafından verilmektedir). Cenevre Sözleşmelerine ek ikinci (1977) Protokol (Türkiye tarafından onaylanmıştır) bu uygulamayı yasaklamıştır; bununla birlikte nüfusun yeniden iskânı resmî (sivil veya askeri) bir politika olarak hiçbir zaman açıkça ilan edilmemiştir.

18-Selected Works of Mao Tse-tung; Vlo IX (1937). 1. What is Guerilla Warfare? Maoist Documentation Project/Brian Baggins; Mao Tse-tung Reference Archive (marxists.org) 2000..

Bakınız:<http://www.marxists.org/reference/archive/mao/works/1937/guerrilla-warfare/ch01.htm>.

kentleşme Türkiye'nin geri kalan bölümündekine göre üç kat hızla artarken kırsal nüfusta da %12 oranında mutlak azalma gerçekleşti [Kocher 2002: 41].

Eldeki rakamları ayrıştırıp il ve ilçe düzeyine odaklanırsak, illerde ve çok sayıda dağ köyü olan örneğin Lice, Kulp, Hazro, Kocaköy ve Dicle (Diyarbakır ili) gibi ilçelerde kırsal nüfusun yüzde onlar civarında azaldığını görürüz [Kocher 2002: 8]. Kırsal kesimde geniş yöreler tam anlamda nüfussuzlaşmıştır. Uydu görüntüler kullanılarak Dersim/Tunceli¹⁹ için yapılan bir araştırmaya göre köy boşaltımı ve tahribine çoğu kez ormanların yakılması da eşlik etmiştir [Etten *et al.* 2008: 1795]. Amaçlanan, arazinin olası gerilla sığınmalarını önleyecek şekilde tahribi ve çıplaklaştırılmasıdır.

Başlatılmasındaki ve yaygınlaştırılmasındaki tedricilik ve açıkça ilan edilmemişlik saklı kalmak üzere, köylerin boşaltılması Türk Silahlı Kuvvetlerinin bastırma harekâtının yan ürünü olarak görülmemelidir. Köy boşaltma, bu harekâtın temel bileşenlerinden biridir ve amacı da gerillanın 'ortamsal yoksunluğuna' katkıda bulunmaktır. Gerillanın fiziksel ve toplumsal ortamını tahrip etme amaçlıdır. Böylece gerilla ya yalıtılmış biçimde (Irak sınırındaki yüksek dağlara) çekilmek zorunda kalacak ya da 'kentsel' ortamlarda aslında istenmeyen, alelacele planlanmış bir savaşa yönelecektir. Başka bir ifadeyle mekân, savaşın ilk evresinde (1991 yılına kadar) olduğu gibi Türk Silahlı Kuvvetlerinin eylemlerinde bir geri plan değildir artık; olayların üzerinde cereyan ettiği soyut bir zemin değil, Eyal Weizman'ın [2007: 7] dediği gibi, 'eylemlerden her birinin meydan okuduğu, dönüştürdüğü veya kazandığı ortamdır' Ordu, kırsal mekânı yeniden düzenleyerek denetimi ele geçirmek, ayaklanmayı bastırmak istemiştir.

19-'Tunceli', eski adı Dersim (Zazaca/Kürtçe) olan ile verilen modern, Türkçe addır. 20. yüzyılda yeni cumhuriyetin Türkleştirme programı, binlerce yerleşimin adlarının değiştirilmesini beraberinde getiren bir mekân üzerinde egemenlik iddiası da taşıyordu (bakınız Jongerden 2009).

Köylerin boşaltılması ve yakılıp yıkılmasıyla kırsal alanın düzenlenmesi, ordunun arzu edilen mekânsal kontrolü açısından gerekli ama kendi başına yetersiz bir adımdı. Dolayısıyla, mekânı bölmek ve bir denetim matrisi yaratmak için geçici ve hareketli kontrol noktalarının yanı sıra kalıcı, kısmen insanlı kontrol noktaları oluşturulması yoluna gidildi. Bu kontrol noktaları başlarda subayların bir dizi taktik yanıtı olarak ortaya çıkmış olsa bile hepsi birlikte genel bir stratejik bütün oluşturmaktaydı [Weizman 2007: 146]. Denetim matrisi, insanların ve malların hareketlerinin denetlenmesine ve düzenlenmesine imkân tanıyordu. Kimlik kartlarına göre başka yörelerden olan genç erkek ve kadınlar sorgulanıyor, belirli bir yöreye götürülen veya oradan başka yere taşınan mallar kontrol ediliyor, PKK'nin ikmal kanallarını tıkamak adına bu mallara miktar sınırlaması getiriliyordu [Marcus 2007: 222].

Burada vurgulanması gereken önemli nokta şudur: Köylerin boşaltılması ve tahribi, mülklerin ve çevrenin yakılması, insanların ve malların hareketine sınırlama getirilmesi gibi önlemler ancak zayıf bir yurttaşlık bağlamında mümkün olabilir. Zaten zayıf olan devlet anlayışının (yukarıya bakınız) ötesinde –köylülerin kafasında, üst sivil makamlara fiilen erişim şöyle dursun bu makamlara başvurulmasının bile düşünülmemesi anlamında– Güneydoğu'da Olağanüstü Hal uygulaması, Weizman'ın [2007] deyişiyle zayıf yurttaşlık bölgesi, yani sivil hakların sınırlı kaldığı bir bölge yaratılmasıyla sonuçlandı.²⁰

20-Aslında Türkiye'nin güneydoğusu 1927 yılından bu yana sıkıyönetim ve olağanüstü hal yönetimi altındadır ve dolayısıyla burada ele alınan dönemin çok öncesinde de bölgedeki yurttaşlık bağı zayıf olagelmıştır. 1952'ye kadar bölgenin büyük bölümü (Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Siirt, Urfa ve Van) bölgeye 'düzen ve disiplin' getirmek üzere 1927 yılında ihdas edilen Genel Müfettişlik kurumu tarafından idare edilmiştir. 1935 yılında iki genel müfettiş daha atanmıştır. Bunlardan biri Dersim/Tunceli bölgesini kapsayan 'Murat ve Munzur' bölgesi, diğeri de Ağrı, Çoruh, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Kars ve Trabzon illerini kapsamak üzere doğu bölgesinin kuzeyi içindir. Ülkenin güneydoğusu 1965 yılına kadar yabancılara kapalı tutuldu ve bölge daha sonra 1980 yılından başlayarak sıkıyönetim veya olağanüstü halle yönetildi. 1980 askerî darbesi sonrasında yürütme erki başka yerlerde sivil yetkililere devredilirken Güneydoğu'da askerî denetimi sürdürmek üzere 1987 yılında Bölge Valiliği oluşturuldu. Bölgeye sivil yönetim daha sonra, yavaş yavaş ve parça

Bu dönemde, OHAL bölgesinde siyasal faaliyetlerin sınırlandırılması için bir dizi önlem uygulandı. Rutin askerî ve polisiye denetimlere (kontrol noktaları sistemi dahil) ek olarak, basın, ifade ve örgütlenme özgürlükleri Güneydoğu'da fiilen ortadan kaldırıldı. OHAL bölgesi dışında rahatlıkla bulunabilen gazeteler, başka yerlerde izin verilen toplantı ve gösteriler bu bölgede yasaklandı, birçok dernek zorla kapatıldı. Kamu sektöründe çalışıp siyasal faaliyetlerde yer alanlar bölge dışına sürüldü. İşte, zayıf yurttaşlığın damgasını vurduğu böyle bir siyasal ortamda Bölge Valisine olağanüstü yetkiler tanındı; bölgenin bu sayede daha güvenli olacağına ilişkin tavsiyeler üzerine kırsal yerleşimlerin boşaltılması emri de bu yetkiler arasındaydı. Başka bir deyişle OHAL mekânsal temelde bir istisnailik durumuydu.²¹

Hareketliliğin Organizasyonu

Yeni doktrinle birlikte Genel Kurmay orduyu yeniden düzenlemeye karar verdi. Hantallığı da getiren alay-bölük yapılanmasından (Soğuk Savaş dönemine özgü) çok yönlü ve çok boyutlu bir iç düşmana karşı mücadele için, hareket kabiliyeti daha yüksek ve daha çabuk tepki vereceği düşünülen esnek yapılara gidildi.²² Ordudaki yeniden düzenleme öncesinde başlıca taktik birimler 16 piyade tümeni ile 1 zırhlı tümen oluşuyordu. Bunların yanı sıra altısı zırhlı ve dördü mekanize olmak üzere 23 bağımsız tugay bulunmaktaydı. Temelde, Türk kara kuvvetleri kalabalık ama donanım açısından yetersiz piyade gücünden oluşmaktaydı. Yeniden düzenlemeyle birlikte 17 piyade tümeninden 3'ü hariç diğerleri dağıtıldı. Mevcut 9 birlik korunurken

parça getirildi. OHAL'in 2002 yılında geçerli olduğu dört il kalmıştı ve bu dört ilden de kaldırılmasıyla bölge yeniden sivil yönetime döndü.

21-En aşırı biçimiyle mekânsal temeldeki istisnailik durumu "öldürme bölgesi" idi. Öldürme bölgesinde insan varlığı Agamben'in [1998] terimiyle 'çıplak yaşama' indirgenmiştir. Başka bir deyişle bu bölgede insan, haklarından yoksundur ve siyasal düzenin onu kapsayış biçimi de dışlamadır, yani bu bölgedeki insan öldürülebilir.

22-Milli Savunma Bakanlığı, 'Savunma Beyaz Raporu,' Ankara, 2000.

birlikler doğrudan komutanların sorumluluğuna verildi ve bunlar askerî açıdan daha esnek işleyişe kavuşturuldu.

Silahlı kuvvetler, başlıca askerî taktik olarak garnizon tipi savunma hattı yaklaşımından vazgeçti. 1993 ile 1995 yılları arasında Hakkâri Dağ ve Komando Tugayı komutanlığı yapan Osman Pamukoğlu'nun sözleriyle: 'Garnizonlar koruma sağlamıyor [...] statik konumları nedeniyle düşmana hedef teşkil ediyor' [Pamukoğlu 2003: 137]. Mekân kontrolüne yönelik yeni stratejinin bir parçası olarak Komando birlikleri ve Özel Güçler PKK'ye karşı verilen savaşta ana unsurlar haline geldi. Buna göre askerler gece gündüz arazide kalarak PKK birimlerini ve kamplarını arayacaktı. Ayrıca, hızlı tepki birimleri olarak polis teşkilatına bağlı Özel Harekât Timleri ile Jandarmaya bağlı Özel Timler oluşturuldu (ikisinin toplamı 15-20 bin arasındadır).

Askerin işinin sivil milislere devredildiği yerlerde siper savaşı yaklaşımı bütünüyle terk edilmedi. Ancak, önemli olan nokta, bunların artık kasabalara değil küçük yerleşimlere konuşturulmasıydı; böylece mekânsal kontrol daha da derinlik kazanıyordu. Eski sistemin terk edilmesiyle birlikte Koruculuk sistemi de dönüştürüldü. Kulağa biraz adlandırma yanlışlığı gibi gelen Geçici ve Gönüllü Köy Korucuları da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir parçası haline geldi.

Sayısal üstünlük, mekânsal kontrolün elde edilmesinde ana unsur olarak görülmekteydi. 1993 ile 1995 yılları arasında bölgedeki Türk kuvvetlerinin ve paramiliter güçlerin sayısı 185 binden 360 bine olmak üzere neredeyse iki kat arttı (70 bin kadar köy korucusu dahil). Örneğin 1995 yılında Hakkâri'de kara kuvvetleri toplam 56 bin askere sahip 14 birlikten oluşmaktaydı ve bu birliklerden beşi hareketli savaşa katılmaktaydı. Söz konusu beş birlik özel birimler şeklinde örgütlenmişti; bunlar haftalarca dağlarda yaşayıp gerilla peşinde koşuyordu. Diğer dokuz birlik ise yerine getirilmesi gereken rutin görevlere sahipti ve genel olarak belirlenen bölgelerde devriye geziyordu.

Eldeki matrliste PKK gerillaları tespit edildiğinde, düzenli birliklerin görevi gerillalarla çatışmaya girmek değil bunları kuşatmaktı. Çatışma işini, bölgeye helikopterle nakledilen özel birimler yerine getiriyordu. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin alan hâkimiyeti stratejisi, ordunun her zaman her yerde olmasını gerektirmiyordu; mesele, herhangi bir zamanda herhangi bir yerde olabilmektir. Mekânın temizlenmesi ve hızlı tepki imkânı ise bunun zorunlu koşulları idi.

Hızlı tepki, güvenilir istihbaratla birlikte iyi iletişim ve altyapı gerektiriyordu ve askerî güçlerin nakledilip harekete geçirileceği imkânların sağlanması anlamına geliyordu. Doğru ve zamanında istihbarat için önemli olan, ordunun kontrolü elinde tuttuğunu göstermesiydi. Silahlı Kuvvetler bu nedenle ulaşım ağında ve iletişim kanallarında iyileştirmelere yöneldi; güçlerin arazide ve havada daha etkili olabilmesi için silah donanımı ve nakil işleri modernize edildi [Özdağ 2003: 53]. Bu çerçevede satın alınan ve kullanıma sokulan helikopterler komandoların ve birliklerin zorlu arazi koşullarında hızla harekete geçirilebilmesini sağlarken ordu yeni savaş araçlarına ve zırhlı taşıyıcılara kavuşuyordu.

Alanda Yeni Bir Gerçeklik

Türkiye'de ordunun yeni jeopolitik (mekân ve gücün kesişmesi) ve dromopolitik (mekân ve hızın kesişmesi) taktikleri bir savaş alanı olarak kırsal kesimde derin bir değişiklik yaratarak gerilla destek ağını ordu kontrolü matrisine dönüştürdü. Arazideki durumun önemli ölçüde değiştiğini, eski bir PKK komutanı da şu sözlerle anlatmaktadır:

Köylerin boşaltılması devleti gerçekten rahatlatmış [...] Köylüler bize yiyecek, malzeme ve istihbarat dahil her şeyi sağlıyordu. Köyler boşaltılınca bütün bunlardan yoksun kaldık [Marcus 2007: 222].

PKK birimleri artık ciddi lojistik engellerle karşılaşyordu. Kır-sal alan boşaltılmıştı ve savaşçılar da tespit edilmeden rahatlıkla hareket edemiyordu. Eldeki kaynaklar gittiği gibi devletin mobil güçleri de peşlerindeydi. Ordu artık üzerindeki ataleti atmıştı. Askerî güçler sürekli olarak çatışma arıyor, daha önce hiç girmedikleri ve gerillanın da güvenli saydığı alanlara giriyordu. İronik olan şudur: Savaşın ilk evrelerinde ordu nasıl PKK'nin başarısına katkıda bulunmuşsa, PKK stratejisi de 1993 yılından sonra bu kez ordunun başarısına katkıda bulunuyordu.

Gücünün en üst noktasındayken PKK Güneydoğu'nun büyük bölümünde, özellikle Serhat, Garzan, Botan ve Amed'de denetimi eline almıştı. Yukarıda da belirtildiği gibi, gerçi bu denetim süreklilik taşımıyordu, ama gene de ordunun bu yörelere girip uzun süre kalması engellenebiliyordu. Söz konusu bölgeler 'kurtarılmış bölge' tanımından bir adım geride sayılıyor, bu nedenle 'yarı kurtarılmış bölge' olarak tanımlanıyordu ("stratejik savunma" evresinden "stratejik denge" evresine geçişi simgelemek üzere).

Haziran 1993'te PKK komutanlarından Murat Karayılan, Irak sınırının Türkiye tarafında bulunan kurtarılmış Botan bölgesinde Kürdistan Parlamentosu'nun kurulacağını ilan etme özgüvenine sahipti. Kurtarılmış bölgeler oluşturma ve bu bölgeleri savunma hedefi doğrultusunda PKK konvansiyonel savaş taktiklerine yönelmeye başladı. Genellikle birkaç yüz gerillayla birlikte hareket eden daha geniş gerilla birlikleri oluşturuldu. PKK'nin zaman zaman mevzi koruyarak direndiği de görüldü. Başka bir deyişle, 1993 yılına gelindiğinde PKK konvansiyonel savaşa hazırlanırken ordu da gerilla taktikleri uygulamaya başlamıştı [Özdağ 2003]. Ağır kayıplar vermeye başlayan gerilla komutanları daha küçük birimlere bölünüp güçleri seyreltmek isteseler bile, PKK liderliği genel savaş planında diretiyordu. Liderlik, muhtemelen düşmanındaki değişikliği yeterince değerlendirememişti ve bu nedenle düzenli ordu stratejisinde ısrar ediyordu [Marcus 2007: 223].

Sonuçlar

PKK, kent ve öğrenci ortamında doğup gelişmişti (partinin kurucu üyeleri Ankara'da bekâr evlerinde, üniversitelerde, solcu öğrenci ve gençlik kuruluşlarında tanışmışlardı). Böyle olmasına rağmen stratejisi temel olarak bir gerilla ordusunun koruması altında kırsal alanda güç biriktirmeye dayanıyordu. Büyük bir değişim anında devleti fethetmeyi ve bu fetih için iktidarın merkezinde mücadele vermeyi amaçlayan 'devrimcilerin' (ki kurumsal bir stratejidir) tersine, PKK bir ayaklanma stratejisine başvurmuştur. Burada söz konusu olan, karşı gücün ve karşı devletin kurulu Devletin en zayıf olduğu çeperde, yani kırsal kesimde tedricen geliştirilmesini öngören mekânsal bir stratejidir. Türk Silahlı Kuvvetleri başlarda, özellikle büyük köyleri ve kasabaları savunma kararıyla PKK'nin bu stratejisinin yaşama geçirilmesine katkıda bulunmuştur. Silahlı Kuvvetler, daha küçük kırsal yerleşimleri önemsemeyerek PKK'nin Güneydoğuda bir gerilla ağı oluşturması için ona mekân yaratmıştır. Ne var ki, bu mekâna bağımlılık aynı zamanda gerillanın zayıf noktası, bu imkânın yitirilmesi ise Aşıl topuğudur.

Genel Kurmay tarafından 1991 yılında ilan edilen ve 1993 yılından başlayarak sistematik biçimde uygulanan 'alana hâkimiyet doktrini' durumu çarpıcı ölçülerde değiştirmiştir. Yeni doktrin, bir yandan daraltma (nüfusun yeniden iskânı) diğer yandan da nüfuz etme (özel güçlerin konuşlandırılması, hareket savaşı ilkelerinin uygulanması, PKK'nin alanlarına girilmesi ve PKK alanlarındaki sivil nüfustan köy korucusu devşirilmesi) yoluyla PKK ortamının tahribini öngörüyordu. Taktik düzeyde yeniden yerleştirme ve köy korucusu devşirme uygulamaları hem gerillanın yiyecek, barınak, istihbarat ve yeni insan kazanma imkânlarını azaltıyor hem de kırsal kesimde öldürme bölgeleri oluşturmuyordu. Stratejik düzeyde ise ordu kırdan kente göçü hızlandırarak (zorla, tehdit ve sindirmeyle, evleri yakıp köyleri tahrip ederek) yeni bir yerleşim örüntüsü yaratıyordu. Böylece gerilla geri çekilme ya da bu kez kentsel yerleşimlerde

devletle çatışmaya girme (ayaklanmacılar için zorlu, devlet içinse elverişli bir ortam) seçeneklerine zorlanıyordu.

Referanslar

- Agamben, Giorgio. 1998. *Homo Sacer. Sovereign Power and Bare Life*. Stanford, Stanford University Press.
- Aker, Tamer, Betül Çelik, Dilek Kurban, Turgay Ünal and Deniz Yüksek. 2005 *Türkiye’de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu. Tespitler ve Çözüm Önerileri*. İstanbul, TESEV
- Akın, Cihangir. 1993. ‘Güneydoğu Anadolu bölgesinde kalkınma: Güvenlik ve istihdamın temini için cazibe merkezi modeli’, Kooperatifçilik, Eylül-Aralık: 39-49.
- Armitage, John. 2000. *Beyond Postmodernism. Paul Virilio’s Hypermodern Cultural Theory*. Bakınız: <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=133>.
- Barkey, Henri and Graham E. Fuller. 1998. *Turkey’s Kurdish Question*. Boston, Rowman & Littlefield Publishers.
- Beckett, Ian F.W and John Pimlott der. 1985. *Armed Forces and Modern Counter-Insurgency*. London-Sydney, Croom Helm.
- Bozarslan, Hamit. 2004. *Violence in the Middle East: From Political Struggle to Self-Sacrifice*. Princeton, Markus Wiener Publishers.
- Çelik, Ayşe Betül. 2005. “‘I Miss My Village’: Forced Kurdish Migrants in İstanbul and Their Representation in Associations’, *New Perspectives on Turkey* 32: 137-163.
- Cizre Sakallıoğlu, Ümit. 2005. ‘The Anatomy of the Turkish Military’s Political Autonomy’, *Comparative Politics*, 29-2: 151-166
- Doğanay, Filiz. 1993. *Merkez Köyler*. Ankara, Devlet Planlama Teskilati.
- Donnell, John C. 1970. ‘Expanding Political Participation. The long Haul from Villagism to Nationalism’, *Asian Survey* 10: 688-704.
- Ergil, Dogu. 2009. ‘*Kürt Raporu, güvenlik politikalarından kimlik siyasetine*’ İstanbul, Timas Yayinlari.
- Etten, Jacob van, Joost Jongerden, Hugo J. de Vos, Annemarie Klaasse and Esther C.E. van Hoeve. 2008, ‘Environmental Destruction as a Counter-Insurgency Strategy in the Kurdistan Region of Turkey’, *Geoforum* 39: 1786-1797

- Gürses, Mehmet. 2012. Environmental Consequences of Civil War: Evidence from the Kurdish Conflict in Turkey, in: Civil Wars Vol. 14, Iss. 2, 2012
- Civil Wars Vol. 14, Iss. 2, 2012 Hardt, Michael and Antonio Negri. 2004. *Multitude, War and Democracy in the Age of Empire*. New York, The Penguin Press.
- Imset, Ismet G. 1995. The PKK: Freedom Fighters or Terrorists? Bakınız: <http://www.kurdistan.org/Articles/ismet.html>.
- Jongerden, Joost. 2007. The Settlement Issue in Turkey and the Kurds. Leiden-Boston, Brill.
- Jongerden, Joost. 2009. 'Crafting Space, Making People. The Spatial Design of Nation in Modern Turkey', *European Journal of Turkish Studies* 10: pp.2-22.
- Jongerden, Joost. 2010. 'Dams and Politics in Turkey. Utilizing Water, Developing Conflict', *Middle East Policy* [Vol. XVII Issue 1]: 137-143.
- Jongerden, Joost and Ahmet Hamdi Akkaya 2010. 'Born from the Left. The Making of the PKK', in C. Marlies and J. Jongerden der., *Nationalisms and Politics in Turkey. Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue*. Oxon-New York, Routledge.
- Jongerden, Joost, Rene Oudshoorn and Henk Laloli 1997. *Het verwoeste Land, berichten van de oorlog in Turks-Koerdistan*. Brede, uitgeverij papieren Tijger.
- Karayılan, Murat. 2011. *Bir Savaşın Anatomisi: Kürdistan'da Askeri Çizgi, Mezopotamya yayınları*.
- Kellner, Douglas. 2000. 'Virilio, War and Technology. Some Critical Reflections', in J. Armitage and P. Virilio der., *From Modernism to Hypermodernism and beyond*. London-New Delhi, Thousand Oaks-Sage.
- Kocher, Matthew. 2002. 'The Decline of PKK and the Viability of a One-State Solution in Turkey', *International Journal on Multicultural Studies* 4 (1): 1-20.
- Kocher, Matthew. 2004. 'Human Ecology and Civil War' PhD thesis in political sciences. University of Chicago.
- Marcus, Aliza. 2007. *Blood and Belief. The PKK, Turkey and the Kurdish War*. New York, New York University Press.
- Moore, Mick. 1984. 'Categorizing Space. Urban-Rural or Core-Periphery in Sri Lanka', *Journal of Development Studies* 20 (3): 102-122.
- Newsinger, John. 2002. *British Counter-Insurgency, from Palestine to Northern Ireland*. New York, Palgrave.

- Oyan, Oğuz, Melih Ersoy, H. Çağatay Keskinok, H. Tarık Şengül, Galip Yalman, Remzi Sönmez and Erdal Kurttaş. 2001, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi Alt Bölge Gelişme Planı*. Ankara, Bölge Kalkınma İdaresi (BKI)-Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Özdağ, Ümit. 2003. *The PKK and Low Intensity Conflict in Turkey*. Ankara, Frank Cass.
- Pamukoğlu, Osman. 2003. *Unutulanlar Dışında Yeni Bir şey Yok, Hakkari ve Kuzey Irak Dağlarındaki Askerler*. Ankara, Harmony.
- Ronayne, Maggie. 2004. *The Cultural and Environmental Impact of Large Dams in Southeast Turkey*. Galway-London, National University of Ireland-Kurdish Human Rights Project.
- Scott, James. 1998, *Seeing Like a State. How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*. New Haven, Yale University Press.
- Signoles, Aude. 2005. 'Gestion des espaces et contrôle politique. Israël au cœur du processus décisionnel local (1993-2000)', *Études rurales* 173-174: 87-108.
- Sutton, Keith. 1981. 'The Influence of Military Policy on Algerian Rural Development', *Geographical Review* 71: 379-394.
- Tezcan, Sabahat and Koş, İsmet. 2006. *Turkey Migration and Internally Displaced Population Survey (TMIDPS)*. Ankara, Hacettepe University Institute of Population Studies.
- Virilio, Paul. 2006. *Speed and Politics. An Essay on Dromology*. New York, Semiotext(e).
- Weizman, Eyal. 2007. *Hollow Land, Israel's Architecture of Occupation*. London, Verso.
- White, Paul. 2000. *Primitive Rebels or Revolutionary Modernizers? The Kurdish National Movement in Turkey*. London-New York, Zed.
- Woods, Michael D.. 1990, 'Rural Awakenings. Grassroots Development and the Cultivation of a National Past in Rural Sri Lanka', in Jonathan Spencer ed, *Sri Lanka: History and the Roots of Conflict*. Abingdon-Oxon, Routledge: pp. 164-183.
- Yılmaz, Bediz. 2006. 'Far Away, So Close: Social Exclusion and Spatial Relegation in an Inner-City Slum of Istanbul, Tarlabası', in Fikret Adaman and Çağlar. Keyder der., *Poverty and Social Exclusion in the Suburbs of Large Cities in Turkey*. Brussels, European Commission, Employment, Social Affairs and Equal Opportunities: pp. 26-40
- Zasloff, Joseph J.. 1962-1963. 'Rural Resettlement in South Vietnam: The Agrovillage Program', *Pacific Affairs* 35: 327-340.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
BÜYÜK DÖNÜŞÜM

2000'LERDE PKK:

Kırılmalarla birlikte süreklilik¹

Ahmet Hamdi Akkaya
Joost Jongerden

Giriş

Kürdistan İşçi Partisi (*Partiya Karkerên Kurdistan*, Kürtçe kısaltması PKK) Ortadoğu'nun en önemli seküler siyasi hareketlerinden biridir. Parti'nin radikal siyasi bakışı (Kürdistan'ı uluslararası bir sömürge olarak analiz etmesi ile Kürdistan'ın ve Türkiye'nin devrimci güçlerini birleştirme hedefi) ve stratejisi (kurtuluşun sadece halk savaşıyla başarılabilceği kararlılığı ve yalnızca devlete karşı değil aynı zamanda güçlü Kürt aşiret liderleri ve işbirlikçi olarak görülen kişilere karşı da tereddüt etmeden şiddetle taktik bir araç olarak başvurması) tartışmaların merkezinde yer almıştır (Van Bruinessen 1988; Kutschera 1994; McDowall 2007). Ancak PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte tartışmaların odağı PKK'nin siyasi bakış açısında ve hareket kabiliyetinde radikal bir kırılma olduğu iddiasına doğru kaymıştır. Örgüt İmralı sürecinde PKK mirasını bir kenara bırakmış ve birleşik Kürdistan idealinden vaz mı geçmiştir? (Özcan 2006)² Ya da PKK, liderinin yakalanmasından

1-Bu makale 2009 yılında yazıldı ve Casier & Jongerden (2011) içinde yer aldı.

2-Örneğin, Özcan PKK'nin bağımsız bir Kürdistan mücadelesinden vazgeçtiğini iddia

sonra rotasını şaşırان bir örgüt olan Peru'daki Aydınlik Yol'un kaderine benzer bir yola mı girmiştir?(Hoffman and Cragin 2002)³ Bu çalışmada, PKK'nin Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasını takip eden dönemde ciddi zorluklarla karşılaştığını, fakat bir dönüşümler dizisiyle kendini yeniden kurmayı başardığını iddia ediyoruz. PKK'nin 2000'lerde ideoloji, siyaset ve örgütlenme alanlarında geçirdiği değişimlerin bazılarını inceleyeceğiz. Yine PKK'nin ne birleşik Kürdistan fikrinden ne de Türkiye'de radikal siyasi değişimi başarma çabalarından vazgeçtiğini ancak bunları farklı yollardan gerçekleştirmek istediğini tartışacağız. Dahası, PKK marjinal bir noktaya itilmemiş, aksine hem güçlü bir pankürdist siyasi aktör, hem de Türkiye siyasetinde önemli bir belirleyen olarak konumunu korumuştur.

Bu bölümde PKK'nin yaşadığı değişimleri partinin kendi perspektifinden anlamaya çalışacağız. Veriler, kongre raporları ve resmî kararlar gibi kilit PKK belgelerinin yanında, Abdullah Öcalan'ın savunma metinleri ve hapishane notlarının incelenmesi yoluyla toplanmıştır. Bu makale üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Abdullah Öcalan'ın yaklaşık yirmi yıl yaşadığı Suriye'yi terk etmeye zorlandığı ve sonunda Kenya'da yakalanıp Türkiye'ye getirildiği 1998 sonbaharı ile 1999 Ağustos arasındaki gelişmeleri değerlendireceğiz. İkinci bölümde, PKK'nin Öcalan'ın tutuklanması ardından yaşadığı değişikliklere daha yakından bakacağız. PKK'nin örgütsel yapısını (klasik bir siyasi partiden bir parti kompleksine dönüşmesi), ideolojisini (devletçi yaklaşımdan Türkiye'de radikal değişimi öngören demokratik cumhuriyet ve Kürdistan'da toplum inşasına

etmiştir. Öte yandan, bu eleştiri yeni değildir. PKK muhalifleri aynı şeyi Öcalan'ın 1999'da yakalanmasından çok önce de eleştiri konusu yapmışlardır (Beşikçi 1992). Bizim tartışmamız farklıdır. Bu çalışmada, bir devlet kurulması ile bağımsızlık arasında ayırım yapılması gerektiğini iddia edeceğiz

3-Aydınlik Yol lideri Abimael Guzmán 1992'de Peru devlet güçleri tarafından tutuklanmış ve bunu takiben örgüt ivmesini kaybetmiştir. Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra Türkiye'nin de benzer bir başarı yakaladığı düşünülüyordu (Hoffman & Cragin 2002).

 alı an demokratik konfederalizmi merkez alan yeni bir yaklaşıma dönüşmesi) ve siyasi-askerî mücadelesini (askerî yengi ya da devlet ordusunun Türkiye Kürdistanı'ndan çekilmesini hedefleyen klasik bir halk sava ından siyasi çözümü hedefleyen bir yaklaşıma dönüşmesi) inceleyeceğiz.⁴ Son bölümde ise bu değişimlerin yol açtığı sonuçları ele alacağız.

Çok ve Geri  ekilme

16  ubat 1999'da Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit olağan-dışı bir basın toplantısında man etleri sarsan ve dünyanın dört bir yanındaki Kürt topluluklarını  oke eden bir açıklama yaptı: PKK lideri Abdullah  calan Kenya'da yakalanmış ve Türkiye'ye getirilmişti: "Bu sabaha karşı saat 03.00'ten itibaren Abdullah  calan, Türkiye'dedir... Bu operasyon, Genelkurmayımız ile M T'in [Milli  stihbarat Teşkilatı, bn.] tam bir uyum içinde çalışmaları sayesinde ba arıldı" (Yetkin, 2004: 177).

Bu haber, Temmuz 1979'da Türkiye'den Suriye'ye geçen  calan'ın yirmi yıldır peşinde olan Türk devleti açısından gerçek olamayacak kadar iyiydi. Takip ciddi anlamda Ankara'nın Suriye rejimi üstünde artan baskısı üzerine  calan'ın Suriye'den ayrılmak zorunda bırakıldığı 9 Ekim 1998'da ba lamı tı. O yılın yaz ayında, önce Türkiye'nin ordu komutanları ve sonrasında cumhurbaşkanı da dahil politikacıları Suriye'yi PKK'ye desteğinden dolayı açık bir şekilde sava la tehdit etmişlerdi. Tehditin ne kadar gerçek olduğu sorgulanabilir ancak Suriye bu tehditi ciddiye almıştı (Bila 2004:76–8). Ayrılmaması gerektiği mesajı  calan'a Suriye cumhurbaşkanı yardımcısı Abdul Halim Haddam tarafından iletilmi ti (*Sabah* 17  ubat 2006).

Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması, ilerleyen günlerde çeşitli Avrupa  lkelerinde siyasi sı ınma arayan bir 'Uçan Hollandalı'ya

4-Bu perspektiften bakarsak Aydınlık Yol yerine IRA ile benzerlik kurmak gerekmektedir.

(Gunter 2008: 60)⁵ dönüşen Kürt lider için geri sayımın başlangıcı olmuştur. Bu uzun yolculuk dahilinde Öcalan, Yunan elçiliğinin kendisine koruma sağladığı Kenya'nın başkenti Nairobi'ye ulaşmadan önce Rusya, İtalya ve Yunanistan'dan geçti. Sonrasında, Öcalan güvenli bir bölgeye götürüldüğü izlenimi altında elçilikten havaalanına götürülürken yakalanarak Türk istihbarat görevlilerine teslim edildi. Ecevit'in yukarıda aktarılan, sadece Türk otoritelerini ön plana çıkaran yorumlarının aksine, ABD'nin bu gizli operasyonda önemli bir rol oynadığına ilişkin yaygın bir kanaat vardır (The New York Times, 20 Şubat 1999).

Dünyanın dört bir tarafındaki Kürt sempatizanlar ve PKK militanları gösteriler, isyanlar ve Yunan elçiliklerini işgallerle öfkelerini gösterdiler.⁶ PKK liderinin peşine düşülmesi ve yakalanmasını protesto etmek için, Ekim 1998 ile Şubat 1999 arasında yetmiş beş kişi de kendini ateşe verdi (Özcan 2006: 278-9). Kürtlerin Öcalan'ın yakalanmasına tepkisi Kürt ulusal hareketinin hem ne ölçüde bir ulusötesi fenomen haline geldiğini hem de dünyanın dört bir yanındaki Kürtlerin safları sıklaştırmaları açısından birliğini göstermiştir (Van Bruinessen, 2000).⁷ Kargaşa ve şiddet, sükûnet çağrısı yapan Öcalan'ın ilk açıklamalarıyla sona ermiştir.

Kürtlere ilişkin bölgesel ve uluslararası politikalar Öcalan olayının sonuçlanmasında önemli rol oynamıştır. Önceki dönemde çatışan Irak'taki iki Kürt Partisi (Kürdistan Demokrat Partisi,

5-Uçan Hollandalı, halk efsanesine göre, asla eve dönemeyen ve sonsuza kadar okyanusta yüzmeye mahkûm olan bir hayalet gemidir.

6-Yunan hükümeti Öcalan'ın yakalanması ve kaçırılmasından sorumlu tutuluyordu. Öcalan'ın hem Yunanistan'da hem Kenya'daki Yunan büyükelçiliğinde kalmış olduğu gerçeği Yunanistan'ın Öcalan'ın Türkiye'ye iade edilmesinde parmağı olmasının kanıtı olarak görülüyordu ve Yunan hükümeti açısından bir utanç kaynağına dönüşerek üç bakanın istifasıyla sonuçlandı.

7-Türkler arasında da milliyetçi duygular Öcalan'ın Suriye'den ayrılmasından sonra tavan yaptı. Yakalanma sırasında Türk medyasının milliyetçi kampanyalarının bir analizi için bakınız, Esra Ercan Bilgiç (2008), takip eden dönemde ana milliyetçi partinin başarısının bir analizi için bakınız M.Hakan Yavuz (2002) .

KDP ve Kürdistan Yurtseverler Birliği, YNK) arasındaki Eylül 1998 tarihli Washington Anlaşması'yla, ABD yönetimi, Kürtler için 1996'dan beri ABD D    leri Bakanlığı Yabancı Terör  rg terleri listesinde bulunan PKK'ye (ya da onun liderine) yer vermeyen yeni bir proje tasarlamı tı. Anlaşma'nın yedi maddesinden dördüncüsü, açıkça "PKK'ye hiç bir taviz verilmeyeceğini ve Irak Kürdistan'ında  slenmelerine izin verilmeyeceğini" belirtiyordu (Stansfield 2003: 102). Bundan sonra ABD hükümeti PKK'ye karşı savaşta aktif olarak rol aldı. Başbakan Ecevit ABD'nin  calan'ın yakalanmasına neden yardım ettiğini anlamadığını söylese de (Yetkin 2004: 148), CIA ile operasyon esnasında direkt iletişim içinde olan Milli  stihbarat Teşkilatı'nın m ste ar yardımcısı,  calan'ın Türkiye'ye teslim edildiği sırada Amerika'nın Kuzey Irak politikaları açısından engel teşkil ettiğini kabul etti (Vatan, 16 Ekim 2008). Uluslararası politika düzeyinde, Sovyetler Birliği'nin   k   yle birlikte dünya çapında kurtuluş hareketleri için hareket kabiliyeti yaratan olumlu ikilik sona ermi ti. Sovyetler Birliği'nin dolaylı korumasını yitiren Suriye, (ABD tarafından desteklenen) Türkiye'nin olası müdahalesi karşısında savunmasız hale geldi. Sonuç olarak bölgesel düzeyde ve dünya siyasetindeki gelişmeler PKK'yi saldırıya açık hale getirdi.

PKK ve Abdullah  calan zorunluluğu avantaja  evirebileceklerini düşündüler. Öcalan kendisinin Avrupa'ya gitmesiyle PKK'nin ileri doğru bir adım attığını açıklamıştı: 'Ankara'dan çıktık partile tik, Ortadoğu'ya a ıldık ordula tık ve  imdi Avrupa'ya çıkararak devletle eceğiz" ( calan 2000: 82). Fakat Suriye'den ayrılmasından itibaren,  calan ağır bir baskıya maruz kaldı. Rusya Federasyonu, İtalya ve Yunanistan'ı terk etmek durumunda kaldı ve Hollanda'ya girmesine izin verilmedi. PKK ve liderinin karşı karşıya kaldıkları dramatik değişikliklere hazırlıklı olmadıkları açıktı. Bu  calan'ın uzun yolculuğunun tümünde; Avrupa'ya  ıkı ı ile Avrupa'dan Afrika'ya geçişinin zorunlu ve başarısız olu unda görülebilir –ve altı aydan kısa bir süre içinde (Ekim 1998'den  ubat 1999'a), PKK varoluşunun

en dramatik olayıyla karşı karşıya kaldı: Liderlerinin bir numaralı düşmanlarının eline geçmesi.

Tutukluluk koşullarında ve vatana ihanet suçlamasıyla yargılanırken, Öcalan yeni bir siyasi projeyle de sonuçlanan savunması üzerine çalışmaya başladı. Bu proje, ikisi de demokrasi kavramının radikal biçimde yeniden ele alınmasını temel alan, demokratik cumhuriyet ve sonrasında demokratik konfederalizm kavramları etrafında şekillendi. Bu dönemde, gerilla kuvvetlerinin büyük çoğunluğunun Türkiye’den Kuzey Irak’ın dağlık bölgelerine çekilmelerini öngören tek taraflı ateşkes ilanı ve iki küçük militan grubunun (gerilla kuvvetlerinden ve Avrupa’daki siyasi kanattan sekizer kişi) teslim olması gibi siyasi jestlerle, Öcalan ‘iyi niyetini’ göstermeye ve diyalog için zemin hazırlamaya çalıştı. Kürt sorununa ilişkin beklentilerini minimum bir düzeye çekmiş, taleplerini ‘Kürt halkının dil (sınırsız kullanım) hakkı ve kültürel ifade özgürlüklerinin tanınması’nın yanı sıra iki tarafın da –yani devlet ve örgütün– askerî yaklaşımlarını terk etmesiyle sınırlamış gibi görünüyordu (Öcalan 1999: 93-5).

Tutuklanmasına, mahkûm edilmesine ve Marmara denizindeki yüksek güvenlikli İmralı adasında hapsedilmesine rağmen, Öcalan PKK’yi yönlendirmeye devam etmeyi başardı. Öcalan’ın hapisshanedeyken, partinin önemli sayıda kadro ve militanının sadakati sayesinde, liderlik konumunu korumayı başarması kayda değerdir. Öte yandan, örgütü yönetme biçimi zamanla değişti. İlk yıllardan 2005’e kadar, Öcalan günlük olaylarla etraflica ilgileniyor ve örgütün pratik işleyişine müdahale ediyordu. 2005’ten sonra, dünya ve bölge siyaseti ve PKK’nin karşı karşıya kaldığı güçlükler başta olmak üzere genel strateji konuları ile daha fazla alakadar olmaya başladı. Hem taktik hem stratejik liderlik yerine, şimdi esas olarak stratejik liderliği yürütüyor. Öcalan’ın parti ve dış dünya ile temel iletişim kanalı avukatları ve yakın aile bireyleri ile olan düzenli görüşmeleridir. Türkiye’deki avukatlarını haftada bir saat (ilk

yıllarda bu haftada iki defaydı), yakın akrabalarını ayda bir saat görmesine müsaade edilmektedir. Bunlara ek olarak, ara sıra Avrupalı avukatları ve Avrupa  şkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza veya Muamelenin  nlenmesi Komitesi'nden (Avrupa Konseyi'ndeki CPT) bir delegasyon ile g r  mektedir. Doğal olarak, tüm görüşmeler sıkı gözetim altında yapılmakta ve sık sık engellenmektedir.⁸  calan'ın televizyonu bulunmamakta; kitap ile makaleler avukatları tarafından kendisine ileilmektedir fakat bunlar her zaman eline geçmemektedir. Temel bilgi kaynağı devlet kanalının yayını dışında bir şey çekmeyen bir radyodur.

Avukatlarıyla olan bu haftalık görüşmelerinde,  calan partinin temel ideologu konumunu ortaya koyan iki grup metin üretmiştir. Birincisi, avukatlarına el yazısı olarak iletilen ve parti için temel ideolojik referans haline gelen savunma metinleridir. İkincisi avukatların görüşmeler sırasında aldıkları notlardır. Öcalan'ın avukatlarından birinin anlattığına göre:

“Görüşmeleri daha önce giden 4 avukat ayrı ayrı not ediyordu, ada d n    bu notlar birleştirilerek bir g r   me notu olu turuluyordu. İlk ba larda görüşmelerden çıkarken notlarımız alınmıyordu. Daha sonraları notlarımız alınıyor, fotokopisi çekilip bize veriliyordu. 2005'ten sonra hiç verilmemeye ba landı. O günden sonra dinleyerek aklımızda tutuyor, d n   te yazılı hale getiriyoruz.” ( akar 2008)

Alınan notlar derlenerek oluşturulan g r   me notları Kürt TV kanalları, haber ajansları ve gazeteler yoluyla kamuya ula tırılmaktadır. Bunlar genelde güncel siyasi meselelere de inirler. G r   meler gerçekte  calan'ın bölge ve dünya politikası ile PKK'nin karşı karşıya kaldığı tehlikeler hakkında yorum yaptığı bir dizi haftalık mesajın PKK taraftarlarına iletilmesine

8-1999'dan 2007'ye kadarki dokuz yıl içinde  calan avukatlarıyla toplamda 283 defa g r     t r (1999: 60; 2000: 37; 2001: 40; 2002: 35; 2003: 21; 2004: 25; 2005: 14; 2006: 22; 2007: 29).

(<http://www.firatnews.com/index.php?rupel=arsiv&anf=nuce&nucelD=38551>).

hizmet etmektedir. Diğer şeylerin yanında, Öcalan güncel siyasi gelişmeler ışığında demokratik cumhuriyet ve demokratik konfederalizm projelerini açıklamıştır.

PKK'nin Örgütsel Yapısının Dönüşümü

PKK 1978'de siyasi bir parti olarak kurulduğunda, temel parti temsilcisi olarak bir Genel Sekreteri ve doğrudan pratikten sorumlu bir Yürütme Komitesi'ni içeren komünist partilerin klasik örgütlenme yapısına sahipti. En yüksek yürütme organı Merkez Komitesi ve partinin en yüksek karar alma merci Parti Kongresi'ydi. Yıllar geçtikçe, PKK daha karmaşık bir yapı haline geldi. Örneğin, 1995'te İsmet İmset partinin örgütlenmesi hakkında şu yorumu yapmıştır:

“Şu anda, PKK partinin kendisinden ibaret bir ana siyasi yapıdan oluşmaktadır. Pratikte, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (ERNK) ve Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu (ARGK) yürütme organları iken, bu yapı yasama organı olarak işler. Örgütün siyasi, sosyal ve askerî araçları oldukça karışıktır. Terörist organizasyonlar gibi gizli küçük bir grup halinde işlemez, iyi örgütlenmiş, büyük ve komplike bir makinadır. Her işlev veya aktivite ayrı komitelerce yürütülür” (İmset 1995).

Bugün, organizasyon daha da komplike bir hale gelmiştir ve PKK diye bahsettiğimiz aslında bir parti kompleksidir, (bir parti olarak PKK dâhil olmak üzere) çeşitli parti ve örgütlerin oluşturduğu bir bileşimdir: Irak, Suriye ve İran'daki⁹ kardeş partiler, kadınları örgütleyen bir eş parti¹⁰, silahlı örgütler ve

9-Irak: *Partiya Çareseriya Demokratik a Kurdistanê* (Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi), PÇDK 2002'de kuruldu; Suriye: *Partiya Yekîtiya Demokratik* (Demokratik Birlik Partisi), PYD 2004'te kuruldu; İran: *Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê* (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi), PJAK Nisan 2004'te kuruldu.

10-PKK'de kadın örgütlenmesi uzun bir tarihe sahiptir. İlk Kadın Gerilla Birlikleri 1995'te kurulmuştur, bunu 1999'da ilk kadın partisi izlemiştir. Kadın partisinin adı pek çok defa değişmiştir; bugün *Partiya Azadiya Jin a Kurdistan*, PAJK, Kürdistan Kadın Özgürlük Partisi adı altında faaliyet göstermektedir. PAJK, cephe örgütü olan

halk cephesi olarak Kongra-Gel. Bu yapıyı geleneksel bir örgüt akış şeması ile göstermek zordur. PKK üyeleri ve sempatisanlarının Abdullah Öcalan'a "güneş" olarak atıfta bulunmalarından hareket edilirse, bu analogi doğrultusunda parti kompleksinin örgütsel yapısını bir gezegenler sistemi olarak düşünebiliriz: gezegenler (PKK, KONGRA-GEL¹¹, KKK/KCK¹² KNK¹³ ve gerilla güçleri¹⁴) güneş (Abdullah Öcalan) etrafında hareket ederken, bunların etrafında bir de çeşitli aylar (kurumlar, komiteler) bulunmaktadır.

Bu komplike sistemi anlamak için, Öcalan'ın yakalanışından beri örgütsel yapıda gerçekleşen gelişmelerin tarihini incelemek gerekir. 1999 ve 2005 yılları arasında, PKK hareketi örgütsel yeniden yapılanmaya yönelik birçok kongre düzenlemiştir. Öcalan 1999'da yakalandığı esnada PKK, Kuzey Irak'ta altıncı kongresini düzenliyordu. Kongre, örgütün askerî kanadına savaşma yetkisi verilmesi ve yedi üyeden oluşan PKK Başkanlık Konseyi de dahil olmak üzere parti birimlerinin seçilmesi ile hızlıca sona erdi. Olağanüstü durum nedeniyle, örgüt bütünlüğünü korumak ve Öcalan'ın yokluğunda liderlik fonksiyonlarını

Koma Jinen Bilind, KJB (Yüce Kadınlar Topluluğu) ve kadın gerilla örgütü olan YJA-STAR (Özgür Kadın Birliği) ile birlikte, otonom olarak örgütlenmiş kadın grupları için ideolojik bir merkez teşkil etmektedir.

- 11-Kongra-Gel (Halk Kongresi), PKK'nin çok bileşenli yapısı içinde, bir ölçüde 2000 yılında feshedilen ERNK'nın işlevlerini üstlenen halk cephesidir (PKK 2005: 97). Adından hareketle, yasama organı olarak görülebilir.
- 12-KKK (*Koma Komalan Kurdistan*, Kürdistan Topluluklar Birliği) daha sonra KCK (*Koma Civakên Kurdistan*, Kürdistan Topluluklar Birliği) adını almıştır. Her ikisi de demokratik konfederalizm fikrini ve Öcalan'ın Ortadoğu'daki sorunlara çözüm modeli olarak gördüğü, ulus devlete alternatif bir toplumsal örgütlenme anlayışını içermektedir (daha geniş bir tartışma için bakınız, PKK 2005: 175-243).
- 13-KNK (*Kongra Netewiya Kurdistan*, Kürdistan Ulusal Kongresi) pan Kürdistan bir şemsiye örgütlenme olup Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Asya'daki Kürt diasporasının temsilcileriyle birlikte Kürdistan'ın tüm yörelerinden siyasal partileri, dinsel ve kültürel kurumları, bağımsız siyasal birimleri, aydınları ve Kürt olmayan etnik grupları kapsamaktadır.
- 14-Gerilla güçleri temel olarak üç bölümde örgütlenmiştir: Parti hareketinin askerî örgütlenmesini oluşturan HPG (*Hêzên Parastina Gel*, Halk Savunma Güçleri), PJAK'ın siyasal hedeflerine koşut çalışan HRK (*Hezi Rojhelati Kurdistan*, Doğu Kürdistan askerî gücü) ve kadın gerillaların örgütü YJA-Star (Özgür Kadın Birlikleri).

yerine getirebilmek amaçlarıyla PKK'nin örgütsel yapısı fazla değiştirilmedi.

Ocak 2000'de olağanüstü bir kongre düzenlendi. Bu yedinci kongre Öcalan'ın Demokratik Cumhuriyet projesine dayanan partinin yeni çizgisinin resmî kabulüne ilişkin olarak toplandı. Siyasi-ideolojik değişikliğe ek olarak, Kongre ciddi ölçüde örgütsel yeniden yapılanma kararı aldı. En önemli değişiklik eski ordu-cephe yapısının –ARGK ve ERNK'nin– bırakılması ve bunların yerini yeni yapılar olan HPG ve YDK'nın almasıydı. Bunlar sadece teknik değişiklikler değildi, bu değişiklikler askerî mücadeleye dayanan bir yaklaşımdan 'demokratik dönüşüm'e dayanan bir yaklaşıma doğru büyük bir stratejik kaymayı içeren yeni ideolojik ve siyasi çizgiyi beraberinde getirdi. Bu kongreden sonra PKK radikal olarak yeniden yapılandı ve militanların yeniden eğitilmesine ilişkin bir kampanya başlatıldı.

PKK'nin sekizinci kongresi iki sene sonra, 2002'de yapıldı. Bu kongreyle, PKK tüm alanlarda aktivitelerini durdurdu ve *Kongreye Azadiya u Demokrasiya Kurdistanê*, KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) ismiyle yeni bir örgüt kuruldu.

Bu, Öcalan'ın 'Demokratik Uygarlık Çizgisinde Barış ve Demokratik Çözüm' süreci önerisi üzerine temellenen örgütsel yeniden yapılanmanın tamamlanması sayesinde gerçekleştirilebildi. Öcalan'ın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne sunduğu savunmasında açıkladığı gibi, bu süreç koordinasyon sağlayıcı bir örgütün oluşturulmasını amaçlıyordu. PKK sekizinci kongresinin "PKK KADEK'e dönüşüyor" başlıklı sonuç bildirgesinde değişim şu şekilde açıklanıyordu:

'Bunun Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde ve ilgili ülkelerde yeni çizgiye ve söz konusu bölgenin objektif koşullarına önem verilmesi kaydıyla farklı örgütlerin kurulmasının önünü açacağına karar verilmiştir.'¹⁵

PKK'den KADEK'e dönüşüm basit bir isim değişikliğinden

15-<http://www.kurdistan.org/Current-Updates/kadek.html>

ibaret olmasa da, tarihsel ismin bırakılmasının PKK'nin destek lerini etkileyeceği a ıkardı, hele liderlerinin yakalanmasının üstünden bu denli az zaman ge mi ken. Bu sebeple resmî açıklamalarda (partinin) 'dağılması' ya da 'kapatılması' gibi sözcüklerden ka ınılıyordu:

...PKK tarzı mücadelenin artık dönemi geçmiştir ve 4 Nisan 2002 itibarı ile PKK ismi altındaki tüm aktivitelerin durdurulmasının sebebi budur. PKK'nin yaşayan dört kurucu  yesi ve kurulu  aşamasında rol oynayan pek çok diğer üyenin de katılımıyla gerçekleşen kongremiz PKK ismiyle gerçekleştirilen her alandaki faaliyetin durdurulmasına ve PKK adıyla gerçekleştirilebilecek her türlü faaliyetin gayri meşru olduğuna karar vermiştir.¹⁶

Bu değişim parti kompleksinin yedinci kongreden beri içinde bulunduğu dönüşüm sürecinin yeni bir aşamaya ta ınaca ını öngörüyordu.  nc  parti olan ve tüm faaliyet alanlarını kontrol eden PKK, yerini parti kompleksindeki farklı parti ve örgütleri yönetmek yerine koordine edecek olan bir kongre örgütüne bırakıyordu. Bu kapsamda, Kürdistan'ın farklı bölgelerinde farklı partiler kuruldu. Öte yandan, KADEK, kurulur kurulmaz AB tarafından bir terörist örgüt olarak tanınması sebebiyle, bu yeni ba langı ı devam ettirme kabiliyetini kaybetti. Bu durum PKK'nin destekçileri arasında büyük bir   ke yaratırken 11 Eylül sonrasında değişen atmosferi göstermektedir.

De i en bu atmosferin bir başka parçası da, 2003 baharında ABD'nin Irak'ı işgali ve Baas rejiminin d  mesinin Irak Kürdistanı'nda yeni bir güç dengesi oluşturarak Kürt siyasal hareketlerini ciddi bir biçimde etkilemesi idi. Irak Kürtleri'nin kesin kazanımları karşısında PKK ve demokratik dönüşüm projesi alakasız görüldü ve marjinalle ti. ABD işgali ve Irak Kürtleri'nin statüsünün değişmesi PKK yapısı ve destekçileri'ni de doğrudan etkilemiştir.

Tüm bunların ortasında,  calan Yunanistan'daki davası ve

16-A.ge..

yakalanmasına ilişkin sunduğu yeni savunması temelinde yeni bir örgütsel yapı önerdi. Örgütsel yeniden yapılanmaya ilişkin tartışma, Kasım 2003'te Öcalan'ın Kürdistan'ın tüm bölgelerini kapsayan fakat bir devlet inşası projesi içermeyen bir Halk Kongresi kurulması önerisinin ilan edildiği yeni bir kongre ile sona erdi. Öcalan'a göre:

“KHK (Kürdistan Halk Kongresi) amaç olarak devletleşmeyi içermeyen, mevcut ulus-devletler ile sorunları barış içinde ve demokratik siyaset esasları ile çözmek biçiminde kendini tanımlayabilir.... Mesele tek bir Kürdistan parçası olsaydı, bu tarz bir örgütlenme [Halk Kongresi, bn.] gerekemeyebilirdi. Ama parçalar ve ulus devletler birbirini şiddetle etkilediği için, bu tarz bir örgütlenme ve siyaset temsilciliğine ihtiyaç olmaktadır” (Öcalan 2003: 100-2).

Öcalan mevcut ulus-devletlere –Irak örneğinde geliyor görünenin aksine– Kürt sorununun bölünme olmadan da çözülebileceğine ilişkin garanti vermeye çalıştı. Güney Kürdistan'a bağımsızlığa kadar uzanacak gelişmiş bir otonomi veren işgal ve Bağdat'taki rejimin devrilmesi, Irak devletinin uzun vadeli bütünlüğüne ilişkin varoluşsal sorunları gündeme getirecek gibi görünüyordu¹⁷ Buna karşıt olarak, Öcalan “Bölgede Türkler, Araplar, Farslar tarafından ikinci bir İsrail olarak algılanan milliyetçi ve devletçi Kürdistan projesi' yerine” (Öcalan 2003: 97), Demokratik Kürdistan projesinin olumlu karşılanabileceğine inanıyordu. Kasım 2003 kongresiyle, Kongra-Gel (Kürdistan Halk Kongresi) kuruldu. Fakat bu adım, Kürdistan'ın diğer bölgelerine kendisini bir model olarak sunmaya devam eden Irak Kürdistanı'ndan esen rüzgâra karşı durabilecek güçte olduğunu kanıtlayamadı ve PKK safları Kongra-Gel'in kuruluş kongresi esnasında ve sonrasında ciddi şekilde etkilendi. Kürt

17-Bunlar en sonunda, hiçbir zaman 'doğal' bir ülke olmayan Irak'ın kaçınılmaz olarak üç bağımsız bölgeye (Kürt, Sünni ve Şii) ayrılacağı ve zaten pratik siyaset anlamında ayrılması gerektiği, yani Irak devletinin etkin olarak ortadan kaldırılması gerektiği fikrine yol açtı. Bu fikir ABD'de özellikle Peter Galbraith tarafından dile getirilmişti ve ABD (Bush) yönetim politikasına ters düşmekteydi.

hareketi bu şekilde tarihindeki en önemli bölünmelerden birini yaşadı. PKK kadrolarından bir grup, Başkanlık Konseyi'nin iki üyesi ve (eski Avrupa temsilcisi de dahil olmak üzere) uzun yıllardır görev yapan bir grup militan öncülüğünde *Partîya Welatparez Demokratik* (Demokratik Yurtsever Parti), PWD olarak isimlendirdikleri yeni bir siyasi parti kurdular. Ancak büyüklük, grup kompozisyonu ve siyasi atmosfer yeni bir parti yaratma inisiyatifi için uygun olsa da, PWD bir internet sitesi olmaktan öteye geçemedi (Özcan, 2007).

PWD'nin başarısızlığına karşın, PKK içinde ve destekçileri arasında yaratılan karışıklık hareketi etkilemeye devam etti. 2003'ten 2005'e değin, tahminen 1.500'e yakın militan örgütten ayrılarak Kuzey Irak ve Avrupa'ya yerleşti ve siyasi aktivitelerine son verdiler. Bu dönemde Öcalan ve PKK temelde hareketi toparlamakla uğraştılar. Bu amaçla, kısa aralıklarla kongreler toplandı. Kuruluş kongresinden sadece dört ay sonra, Kongra-Gel bölünme sorununu çözmek üzere bir olağanüstü kongre düzenledi. Öcalan demokratik konfederalizm terimini sunarak Demokratik Kürdistan(lar) projesini derinleştirmeye çalıştı.

Aynı zamanda, 2004'deki karışıklıklar esnasında, Öcalan PKK'nin ayrı bir parti olarak yeniden kurulmasıyla ilgilenecek bir Yeniden İnşa Hazırlık Komitesi'nin kurulmasına dair çağrı yaptı (PKK 2005). Bu 'yeni' PKK, eski klasik Leninist terminolojideki gibi bir öncü partiden ziyade, temelde kadrolarla alakalı, ideolojik ve felsefi bir güç öbeklenmesi olarak tasarlanmıştı. Dahası Öcalan, kadroları ve hareketi sarsan karışıklık yüzünden, PKK'yi yeniden bir güvence gücü olarak yapılandırmak istedi. Siyasi ve askerî aktiviteler ise, diğer askerî ve siyasi örgütlerle (HPG, HRK ve Kürdistan'ın her parçasındaki 'kardeş' partiler) koordinasyon halinde olan KKK/KCK'nın kontrolüne bırakılmıştı.

PKK'nin yeniden yapılanma kongresi olan dokuzuncu kongre

28 Mart 2005'ten 4 Nisan 2005'e kadar sürdü.¹⁸ Yeniden kurulan PKK parti yapısı, *Parti Önderliği*¹⁹, *Kongre*, iki *Eşbaşkan*, *Parti Meclisi*, *Yürütme Kurulu*, *Disiplin Kurulu* ve *Komiteler*'den oluşmaktadır.

Kongre partinin temel karar alma organıdır. Parti programı ve parti tüzüğünü belirleme ve değiştirme yetkisine sahiptir. Eşbaşkanları, Parti Meclisi'ni ve Disiplin Kurulu'nu seçer. Kongre ayrıca Parti Meclisi ve Eşbaşkanların eylem ve aktivitelerini değerlendirme yetkisine de sahiptir, fakat Kongre'nin bu şekliyle parti kurumlarının üstünde olan Parti Önderliği'nin eylem ve aktivitelerini değerlendirme yetkisine değinilmemiştir. Kongre en azından her iki yılda bir defa, delegelerin en az 2/3'ünün katılımıyla toplanır. İki Kongre arasında, Parti Önderliği, Parti Meclisi ve Eşbaşkanlar ile birlikte en yüksek parti yetkilisidir. Eşbaşkanların biri erkek diğeri kadındır. Kongre tarafından üçte iki çoğunlukla seçilirler. Eğer iki turda üçte iki çoğunluk sağlanamazsa, basit çoğunluğun yeterli olduğu bir üçüncü tur düzenlenir. Yürütme Kurulu ve Parti Meclisi'ne bu kurumların işleyişinden de sorumlu olan Eşbaşkanlar liderlik eder.

Eskiden, *Artêşa Rizgarîya Gelê Kurdistan*, ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) ve halk cephesi örgütü *Enîya Rizgarîya Netewîya Kurdistan*, ERNK (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi) PKK'nin yürütme kurumları olarak işlev görüyordu. Yukarıda bahsettiğimiz üzre, ARGK'nın yerini *Hêzên Parastina Gel* (Halk Savunma Güçleri), HPG, ile birlikte İran Kürdistanı'ndaki HRK ve temel kadın gerilla gücü olan YJA-STAR; ERNK'nın yerini *Yekîtiya Demokratîk a Gelê Kurd*, YDK (Kürt Demokratik Halk Birliği) aldı. Temel olarak Avrupa'daki Kürt diasporasında etkili olan YDK daha sonra yerini *Koordinasyona*

18-Ağustos 2008'de bu tarih itibarıyla son kongre olan onuncu kongre toplandı.

19-'Parti Önderliği partinin ana teorik ve ideolojik kurumudur. Parti felsefesi, ahlakı, siyaseti ve stratejisini belirler'. Bu işlev Abdullah Öcalan tarafından yerine getirilmektedir.

Civaka Demokratîk a Kurdistan (Kürdistan Demokratik Toplum Koordinasyonu) (K)CDK'ye bıraktı.²⁰ Türkiye'de ve Kürdistan'ın farklı bölgelerindeki mevcut siyasi aktivitelerin hepsi PKK'nin siyasi projesinin gerçekleştirilmesi için çabala-yan farklı örgütler tarafından gerçekleştirilmektedir.

İdeolojik Dönüşüm

Başlangıçta, 1978 manifestosunda, PKK tüm sömürgecilik biçimlerinin ortadan kaldırılması ve birleşik bir Kürdistan kurulması çağrılarını yapıyordu. Aynı zamanda, iki halk bağımsızlık mücadelesinde ortak olarak görüldüğünden, Türkiye'deki devrimci güçler birleştirilecekti. Bu noktada, PKK'nin ideolojik oluşumu o dönemdeki diğer ulusal kurtuluş mücadelelerinden çok da farklı değildi. Ancak partinin gelişim süreci boyunca, Abdullah Öcalan, orijinal bir sosyalizm anlayışı geliştirmeye çalıştı. Özellikle yakalanışından sonra, Öcalan, Rusya ve Çin'den ithal edilen geleneksel komünist doktrinden koparak bu farklı sosyalizm ve devrim anlayışını iyice derinleştirdi. Bu ideolojik değişim örgütsel açıdan da PKK'nin Marksist-Leninist ilkelere dayalı klasik bir ulusal kurtuluş hareketinden 'Kutsal Kral' (büyük lider) Abdullah Öcalan'da cisimleşen kendine özgü bir örgüte dönüşümü ile birlikte yürümüştür.

2000 yılından sonra PKK'nin ideolojik çerçevesi, Öcalan tarafından yazılıp hukuksal savunmasının bölümleri olarak yargılandığı çeşitli mahkemelere sunduğu bir dizi metinle oluşmuştur. Bu savunma metinleri iki gruba ayrılabilir: Türk mahkemelerine sunulanlar ve Avrupa mahkemelerine sunulanlar (ikinci gruptan kastedilen, Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile Yunanistan'dan çıkartılması ile ilgili

20-(K)CDK iddia edildiğine göre Kongra-Gel kapsamındadır ve dernekleri (Fed-Kom, Yek-Kom), çeşitli kitle örgütlerini ve gençlik örgütü Komalen Ciwan, öğrenci örgütü YXK, avukat ve hukukçular örgütü YHK, yazarlar birliği YNK, (Yezidi, Alevi, Müslüman gibi) çeşitli dinî grup örgütleri ve işveren örgütü Karsaz gibi parti yapısındaki örgütleri koordine etmektedir.

bir dava dolayısıyla Atina'daki bir mahkemeye sunulan savunmalardır). Savunmalar, Kürtçe ve Türkçe ile diğer dillerde yayınlanmıştır. Birinci gruptaki savunmalar temel olarak iki savunma metninden oluşmaktadır: İmralı'daki (Öcalan'ın tutulduğu ada/askerî cezaevi) mahkemeye sunulan ana metin ile 1999 yılında Ankara'daki Yargıtay'a ve 2001 yılında Urfa'daki (Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde bir kent) bir yerel mahkemeye sunulan ekler. Yukarıda sözü edilen ilk metinlerin yayınlanan halleriyle başlıkları, 'Kürt Sorununda Çözüm Bildirgesi' ve 'Urfa: Dicle-Fırat havzasında tarih, kutsallık ve lanetin simgesi'dir. 2001'de AİHM'ye, 2003'te Atina'daki mahkemeye ve 2004'te de AİHM Büyük Dairesine sunulan ikinci grup savunma metinleri ise hepsi birlikte üç cilt oluşturan iki kitaptır. İki cilt halindeki birinci kitabın adı 'Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru I-II'dir (2001). PKK çevrelerinde "Atina Savunması" olarak bilinen ikinci kitap (üçüncü cilt) ise 'Özgür İnsan Savunması' (2003) ve 'Bir Halkı Savunmak' (2004) adlarını taşımaktadır.²¹

Daha önce belirttiğimiz gibi, bu savunma metinleri yayınlanmış ve PKK kongreleri tarafından resmî parti çizgisi olarak kabul edilmiştir. İmralı'daki mahkemeye ve ardından Temyiz Mahkemesi'ne sunulan ilk gruptaki metinler, Öcalan'ın parti militanları ve Kürt halkının beklediği bir savunma pozisyonu almaması nedeniyle en şok edici olan metinler olmuşlardır. Tersine, Öcalan bağımsız bir devlet iddiasını reddederek, yerine yeni, 'gerçekten' demokratik bir Türkiye Cumhuriyeti ve demokratik konfederalizm projesini önermiştir. Daha sonra da bu yaklaşımını teyit etmiştir: "[Savunmamda], ne klasik bir Kürt milliyetçiliği, ne de bunun sol tandanslı yorumunu dene-dim. Dönem bunu aşmıştı" (Öcalan 1999: 10).²²

21-Türkçe olarak basılan ilk cilt ayrıca Pluto Press tarafından İngilizce, Hapishane Notları: Medeniyetin Kökleri adıyla yayımlanmıştır (2007). Bu kitabın değerlendirmeleri için bakınız; Michael Gunter, *Middle East Policy* (Vol. XIV, Sonbahar 2007, No. 3), ve Stan Newens, *The Spokesman Journal* (no. 95, Mayıs 2007).

22-Türkiye devleti hakkındaki demeçleri ve destekçilerinin şiddetten kaçınmaları

İlk metinler teorik ve ideolojik kaygılara sahip değildi; Öcalan'ın cumhuriyete karşı olmadığını fakat demokratik bir cumhuriyet için mücadele ettiğini ifade ettiği bu metinler, 20. Yüzyıldaki Türk-Kürt çatışmasının tarihsel arka planını temel alıyordu. Öcalan, Mustafa Kemal'in de demokratik bir cumhuriyet kurmak niyetinde olduğunu fakat dış güçler tarafından sınırlandırıldığını iddia etti. Aslında, Öcalan'ın savunmaları içinde bu ilki, her ne kadar kendisi yasal bir savunma yapmakla meşgul olmadığını belirttiyse de, terimin geleneksel anlamıyla hakiki bir savunma olarak görülebilir (Öcalan 1999).

AİHM'ye sunulan ikinci grup savunma metinlerinde ise Öcalan kuramsal yaklaşımlarını derinleştirmiştir. Üç cildin ilki, Ortadoğu'dan başlamak üzere uygarlığın tarihsel analizine girmekte ve 'devlet temelli en erken toplum' olarak Sümerlere odaklanmaktadır. Kitabının daha sonraki bölümlerinde diğer toplumları ve dönemleri de ele almış olmasına karşın Öcalan'ın başlıca uğraşı devleti insanlığın 'İlk Günahı' olarak sunmaktır. Bu, şaşırtıcı bir çıkıştır; çünkü kendisi bugün yaygın biçimde 'dünyada devleti olmayan en kalabalık halk' olarak tanımlanan bir toplumun siyasal liderlerinden biriydi ve bugün de öyledir. Çıkış ilk başlarda Kürt çevrelerinde bir tür yabancılık yaratmıştır (Brechtçi anlamda *Verfremdungseffek* –yabancılaştırıcı etki). Bununla birlikte Öcalan yaşanmış sosyalizm deneyimlerini de katarak devlet eleştirisini sürdürmüş, kurtuluşun devlet inşasıyla sağlanamayacağını, bunun yerine demokrasinin derinleştirilmesi gerektiğini savunmuştur. İlk savunma metinleri gibi, bu da hareketin yeni manifestosu olarak, Demokratik Toplum Manifestosu adıyla PKK'nin sekizinci kongresi sırasında 2002 yılında kabul edildi (Serxwebûn, 2002).

gerektiğini söylemesi ile başlayan çeşitli Kürt çevrelerindeki Öcalan karşıtı kampanya, İmralı Savunması ile zirveye ulaşmıştı. Siyasi çevrelerdeki 'davayı satma' ve 'kendi kellesini kurtarma' suçlamaları akademik yazında "mahkemesinde PKK lideri Abdullah Öcalan kendini Kürtçe değil Türkçe savundu 'tabii buna savunma denirse' gibi cümlelerle ifade ediliyordu (O'Leary, McGarry & Salih 2006: 12, vurgu eklenmiştir).

AIHM'ye sunulan savunma metnlerinin ikinci cildinde Öcalan Kürt toplumunu, tarihini ve özel olarak da PKK'nin rolünü etrafıca ele almıştır. Öcalan Kürt toplumunu uygarlık tarihinde yerine yerleştirirken bu toplumu devletli toplumlara karşı doğal bir toplum ya da topluluk olarak sunmaktadır. Kürt toplumunun doğallığını, uzun süredir devam ettiği varsayılan derin Neolitik kültürün Kürt aşiretlerindeki varlığına bağlamaktadır. Öcalan'a göre sınıflı (devletli) toplumlar ve modernleşme Kürtlere yıkım getirmiş, PKK de bu yıkıcı sürece karşı son direncin merkezi haline gelmiştir. Öcalan bu çerçevede PKK'nin sınırlarını ve tıkanma noktasını göstermeye çalışmıştır; Soğuk Savaşın ideolojik-siyasal kısıtlamaları, bu savaşın sona ermesinden on yıl sonra bile PKK'yi koşullamaya devam etmiştir. Öcalan bu çalışmasıyla PKK tarihini değerlendirmeyi, geçmişteki yanlışları ele almayı amaçlamıştır.

Atina'daki mahkemeye ve AIHM Büyük Dairesine sunulan bu savunma metnlerinde Öcalan kuramsal düşüncelerini radikal demokrasi kavramsallaştırmasına dönüştürmüştür. Bu radikal demokrasi fikri, –ulus ve devletin ötesinde bir demokrasi kavramı geliştirmeye çalışması yönüyle radikal– biri demokratik cumhuriyet ve diğeri demokratik konfederalizm için olmak üzere iki proje bağlamında geliştirilmiştir. Demokratik cumhuriyet kavramı Türkiye Cumhuriyeti'nde bir reformu öngörüyordu. Demokrasinin milliyetçilikten ayrıştırılmasını amaçlıyordu. Esasında, 18. Yüzyılda, demokrasi vatandaşlık hakları ve herkesin herkesi yönetmesi olarak formüle edilmişti. Ancak, 19. ve 20. yüzyıllarda, modernite radikal demokrasi içeriğini kaybetmiş ve tek bir halkı temel alan, kültürel bir anlam kazanmıştı (Jongerden 2007: 7-8). Modern düşüncede kültürel homojenliğin modern devletin bir gerekliliği olduğu ve milliyetçilik şeklinde kendisini yansıttığının ve yükselmesinin de kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu iddia eden bir damar oluştu (Gellner 1983: 39). Modernitenin bu 'ulusal' hali dışlayıcı ve hoşgörüsüzdü, 'doğru' kültürel karakterlere sahip olmayan halkları (gerçekten ya da yapay bir biçimde) asimile olmak ya da göç etmek arasında

seçim yapmaya zorluyordu, devletin ise asimilasyondan tehci-re, etnik temizlik ve soykırıma²³ kadar çok çeşitli araçları vardı (Gellner 1997: 240). Türkiye’de de Kemalizm kültür temelli bir modernleşme projesi olarak formüle edildi ve Kürtlere karşı sert asimilasyon politikaları ile sonuçlandı. Demokratik cumhuriyet önerisiyle,  calan vatandaşlık hakları temelli bir demokrasi anlayışına dönmeyi savunuyordu.

Daha sonraki savunma metinlerinde  calan’ın radikal demok-rasisi demokratik konfederalizm kavramıyla gelişti. Demok-ratik konfederalizm bir ‘demokratik kendi kendini yönetme’ modeli olarak tanımlanmaktadır ( calan 2008: 32). Öcalan’a göre “bu proje, yerel toplulukların özyönetimine dayanmakta; açık meclisler, kasaba meclisleri, yerel parlamentolar ve daha geniş çaptaki kongreler biçiminde örgütlenmektedir. Bu tür bir özyönetimin özneleri devlet yetkilileri değil yurttaşların kendileridir’ Kürdistan’ın her yerinde ve nerede Kürtler ya a-maktaysa orada kendi kendini yöneten organlar oluşturulma-sını  nerdi inden, demokratik konfederalizm de Kürdistan’ın ve Kürtlerin birle mesinde başlıca mekanizma sayılmaktadır. Öcalan’a göre Kürt kurtuluş hareketi bu tür bir öz  rg tlen-me sisteminin kurulması için çalışmalıdır. Böylece KCK, bir örgütlenme sistemi olarak kurulmuştur. Sonuçta demokratik konfederalizm projesi demokratik cumhuriyet projesi ile ba -lantılıdır ve dahası  calan’a göre  zg r bir Kürdistan sadece demokratik bir Ortadoğu’da oluşabilir (a.g.e. 34-5;).

Siyasi-askerî mücadelenin dönüşümü

Öcalan’ın yakalanmasından sonra, temel kaygı PKK’nin ge-lece iydi: Parti ayakta kalabilecek miydi? Buna bağlı olarak,

23-Bosna  atı masından beri etnik temizlik olarak bilinen ve ‘savunmasız sivillerin evlerinden toplu olarak sürülmesi’ni içermekle birlikte bununla sınırlı olmayan bu olgu, BM tarafından bir soykırım biçimi olarak görülmektedir. (UN General As-sembly RES/47/121, 1992, Preamble). Online: <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r121.htm>

PKK savunma pozisyonu aldı. Hareket için, Öcalan'ın 1999'daki davası ve 2003'te partinin yeniden yapılanması arasındaki dönem bir geri çekilme ve kendini takviye dönemi idi. PKK taleplerini aşağı çekti, askerî faaliyetlerine durdurdu ve gerilla kuvvetlerinin çoğunluğunu Türkiye'den Kuzey Irak'a çekerek içe döndüğü izlenimini verdi. Siyasi faaliyetler Öcalan'ın davası, özel olarak idam cezasına yönelik olarak sınırlandırıldı.

Öcalan, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından vatana ihanet ve bölücülük suçlarından hüküm giydi ve Hazi- ran 1999'da ölüm cezasına çarptırıldı. Bundan kısa süre sonra, Temmuz'da, Avrupa Parlamentosu hükmü kınayan ve yargısal sürecin geçerliliğini (örneğin mahkemede bir askerî yargıç bulunmaktaydı) sorgulayan bir karar aldı.²⁴ Bu arada, Türkiye'nin AB aday üyeliği başvurusu tamamlanmanın son aşamalarındaydı. Açıkçası, Öcalan davası hassas bir konuydu. Sonuç olarak, Yargıtay'ın Kasım ayında alt mahkeme kararını onaylaması sonucunda yasal sürecin tamamlanması ile birlikte, hükümet AİHM'in AİHM davayı görene kadar infazın ertelenmesine ilişkin isteğini (Ocak 2000'de) kabul etmek durumunda kaldı (Gunter 2008: 85).²⁵

Ağustos 2002'de ölüm cezası kaldırıldı. Aynı dönemde, Türkiye AB aday ülke sıfatını kazandı ve AB uyum süreci dâhilinde, sınırlı Kürtçe yayına izin verilmesi de dâhil, pek çok yeni reform gerçekleştirdi. PKK bu gelişmelerde rolü olduğunu iddia ediyordu. Öte yandan, Türk yetkililer PKK'yi yenilmiş ve çözülme halinde görüyorlardı. Tahmin edilebileceği gibi,

24-AB kararı ayrıca başlangıç kısmında, Türkiye'nin 1984'ten beri idam cezası konusunda fiilen resmî geciktirme uyguladığını ve idam cezasını kaldıran bir yasa tasarısının an itibarı ile Ankara'da bir parlamento komisyonu tarafından incelenmekte olduğunu belirtiyordu. Bkz. <http://www.europarl.europa.eu>

25-AİHM'deki yasal süreç 1999 boyunca Öcalan'ın yakalanmasının ardından ve nihai kararın verilmesinden sonra yapılan başvurularla devam etti. Bkz. <http://www.khrp.org/content/view/178/2/> ve Trilsch & RÜth, 2006. Öcalan'ın tek başına hapsedilme-tecrit koşulları için bkz. <http://www.freedom-for-Öcalan.com/english/download/the-Öcalan-case.pdf>

DEHAP'ın (*Demokratik Halk Partisi*) Kasım 2002 seçimlerindeki kısmi başarısı –genel oyların 6.2'sini almasına rağmen yüzde onluk seçim barajını aşamasa da parti Kürt bölgesindeki önde gelen parti olmayı başardı– Türk yetkililerin Öcalan davası, PKK ve genel olarak Kürt sorunu hakkındaki tutumlarını değiştirmede. PKK lideri ömür boyu hapisteydi ve liderlik ettiği hareketin esas olarak beli bükülmüştü. Türk devletinin devrimci partinin oluşturduğu tehdide karşı genel yaklaşımı –ilan edilmese de belli edilen bir şekilde– zafer haliydi ve bu durumda Ankara'nın kontrolünün hafiflemesi mümkündü.

Bu 'Kürt Cephesinde Yeni Bir Şey Yok' atmosferi 2003'te Amerika'nın Irak'ı işgali ile değişti. Irak Kürdistanı kendi kendini yöneten bir otonom bölge olarak tanınma şansını yakaladı ve pek çok Kürt için yeni bir cazibe merkezi haline geldi. PKK kendini çapraz ateş altında buldu: Bir yandan yaygın olarak yeniden yapılanma sürecinin sorunlarıyla uğraşırken, diğer yandan da kendisini dönüşmüş ve çoğunlukla aleyhinde olan bir bölgesel ve uluslararası ortamda buldu. Öcalan 2002'de PKK'nin KADEK'e dönüşmesinin bu yeni gerçeklikle başa çıkmakta yeterli olmayacağını anladı ve Atina'daki savunmasında yeni bir proje geliştirmeye çalıştı. Kürdistan Halk Kongresi bu çabanın sonucuydu. ABD öncülüğünde Kuzey Irak'ta gerçekleşen tepeden devlet inşasına karşılık aşağıdan bir pankürdist alternatif sunmayı amaçlıyordu. Ayrıca, Öcalan, bu savunma metninde anadilde (Kürtçe) eğitim kampanyaları da dâhil olmak üzere, daha aktif siyasi mücadele çağrısı yapıyordu.

Fakat, bu girişim bölgedeki, özellikle Irak Kürdistanı'ndaki değişimlerin PKK kadroları üzerindeki etkisini azımsıyordu. Halbuki parti tarihindeki en ciddi örgütsel krizle karşı karşıyaydı. Bu anlamda, hareket 2004 ile 2005 arasında bir tür belirsizlik içinde iç ve dış gelişmelerle baş etmeye çalıştı. Bir belirsizlik dönemi içinde ileriye doğru ilerlemenin güçlüklerinden kaynaklanan bir kördüğüm, bir kilitlenme vardı. Aynı zamanda,

2004 yerel seçimlerinde, Kürt partisi DEHAP 1999'a kıyasla oy kaybetti. Bazı Kürt şehirlerinde çoğunluğu, iktidarda bulunan ve bir ulusal popülizm dalgası ile güç kazanan İslamcı AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) aldı. Krizin üstesinden gelmek için, PKK'nin militanları bir arada tutan ana mekanizma olarak yeniden hayata geçirilmesi ve DTP (Demokratik Toplum Partisi) adıyla yeni bir Kürt partisi kurulması gibi, örgütsel adımlar atıldı. Bu arada, 1999 Ağustosundan beri yürürlükte olan tek taraflı ateşkes Haziran 2004'te sona erdirildi. Askerî kanat, HPG, daha aktif bir askerî çizgi belirleme kararını açıkladı. PKK bunun bir savaş ilanından ziyade kendini müdafaa olduğunu vurgulasa da, Kürt gerillalar ve Türk silahlı kuvvetleri arasındaki çatışmalar artarak devam etti ve 2007 ile 2008 yıllarında doruğa ulaştı.²⁶

Bu dönemde PKK, siyasi açıdan, Kürt dilinde eğitim kampanyası ve Türkiye'deki üç milyondan fazla Kürt tarafından imzalanan 'Öcalan'ın siyasi iradeleri olarak tanınmasını' isteyen imza kampanyası gibi sivil kampanyalarda yoğunlaştı. Açıkça bir Kürt kimliği iddiası taşıyan ve esas olarak PKK'nin o dönemdeki politikalarıyla uyum halinde olan sivil faaliyetler, Türkiye'deki PKK destekçilerinin siyasi gündemine hâkim oldu. Temmuz 2007 genel seçimlerinde 21 DTP adayından oluşan bir grubun seçilmesiyle, Kürt siyaseti Türkiye'nin siyasi gündemine daha içkin hale geldi. DTP, Öcalan'ın demokratik konfederalizm konseptiyle uyumlu Demokratik Özerklik Projesini daha açık dile getirmeye başladı.

Öte yandan, Türkiye hükümeti, diplomatları ve ordusu ile birlikte ABD ile ilişkilerini geliştirmeye yoğunlaştı. Ankara ve Washington arasındaki ilişki Irak işgalinden dolayı zedelenmişti ve Türkiye PKK'ye karşı savaşında daha fazla destek bulmayı umuyordu.²⁷ Kasım 2007'de Türkiye başbakanı

26-Bu bölüme ilişkin eke bakınız.

27-Yüzden fazla milletvekilinden oluşan bir iktidar partisi isyancı grubu hükümetin Amerika'nın Irak'ı işgali için Türkiye'yi bir üs olarak kullanmasına izin vermesini önlemek için muhalefetle birlikte hareket etmişti.

ve ABD başkanı arasında gerçekleşen bir görüşme sonrasında, ABD Kuzey Irak hava sahasını Türk askerî uçaklarının kullanımına açtı ve istihbarat paylaşımına başladı. Bu karar Kuzey Irak'taki gerilla üslerinin artan şekilde hava bombardımanına maruz kalmasıyla sonuçlandı. Şubat 2008'de Türkiye Kuzey Irak'a bir sınır ötesi operasyon gerçekleştirdi. Türk tarafının beklentilerinin aksine, bu operasyon başarıyla sonuçlanmadı ve silahlı kuvvetler bir haftada geri çekildi. PKK ve destekçileri bunu gerilla güçlerinin direnişinin bir zaferi olarak gördüler. Aynı zamanda, daha sonra başlayan (ve halen devam eden) hava bombardımanları da PKK silahlı güçlerini etkisizleştirmeyi başaramadı.

Bu arada, AKP dikkatini DTP'nin belediye başkanlıklarından çoğunu kontrol ettiği Kürt bölgesine daha fazla yoğunlaştırdı. AKP politikaları, Ocak 2009'da TRT bünyesinde 24 saat Kürtçe yayın yapan bir televizyon kanalının açılması gibi bazı kültürel reformlar yanında, ekonomik gelişme inisiyatiflerinden müteşekkildi. Sonraki seçim kampanyası (genel yerel seçim), Türkiye'nin Güneydoğu'sunda AKP ve DTP arasında, DTP'nin zaferiyle sonuçlanan bir siyasi yarışmaya dönüştü. DTP, Mart 2009 yerel seçimlerinde büyük başarı gösterdi²⁸ ve Diyarbakır ile başka yedi önemli şehir dâhil olmak üzere yaklaşık 100 Kürt şehir ve ilçesini kazanarak kontrolü altındaki belediyelerin sayısını neredeyse ikiye katladı. Türk kamuoyuna göre, DTP'nin, 'güneydoğudaki tartışılmaz başarısıyla en azından bölgede ana aktör olarak kabul edilmesi', muhatap alınması gerekmektedir (Birand 2009; Ergin 2009). Bazı gazete yazarları, ana akım Türk medyasında nadiren görülebilecek önerilerle, PKK ve Öcalan'ı da olası bir diyalogun muhatapları arasında gösterdiler (Özkök 2009, Akinan 2009). Görünen o ki, PKK kendini yeniden yaratmakla kalmamış, ayrıca Türkiye siyasetinin ön cephesine de geri dönmüştü.

28-Türkiye çapında genel oyun 5.6'sını DTP almıştır.

Sonuç: Kırılmalarla Birlikte Süreklilik?

PKK görünürdeki mağlubiyetinden sonra ciddi bir dönüşüm ve geri dönme kabiliyeti gösterdi. Burada, bu dönüşün örgütsel, ideolojik ve siyasi-askerî yönlerini tartıştık. Öcalan'ın sözlerini başka bir şekilde ifade edecek olursak, 'Ankara'dan çıkarak partileşen, Ortadoğu'ya açılarak ordulaşan hareketin Öcalan'ın Türkiye'ye 'dönüşü' ile güçlü bir sivil toplum hareketini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu dönüşün sonuçları önemlidir. Gerilla ordusu ile düzenli ordu arasındaki asimetrik savaşta, devlet güçleri siyaseten başarılı olmak için mağlup etmek zorundadır, fakat gerilla için mağlup olmamak yeterlidir. 'Gerilla kaybetmezse kazanır. Geleneksel ordu kazanmazsa kaybeder' (Henry Kissinger, Mack 1975 içinde: 184).

2000'lerin PKK için şimdiye kadarki en kritik dönem olduğu açıktır. PKK bu kritik deneyimi, kabaca üç parçaya bölünebilecek farklı aşamalarda yaşamıştır: a) şok ve geri çekilme (1999), b) çıkmaz ve yeniden yapılanma (2000-2004) ve c) sahneye geri dönüş (2005'ten günümüze). Öcalan'ın yeni politikalarına ve PKK'ye yönelik bu dönemdeki Kürt ve sol eleştiriler, Türk devletine teslim olma ve hatta Genelkurmay'ın hizmetinde olma ithamlarından bağımsız ve birleşik bir devlet rüyasına elveda dedikleri çıkarsamasıyla hareketin geçmiş ve amaçlarından tamamen koptuğu suçlamalarına kadar uzanmaktadır.

Biz bu makalede, PKK'nin örgütsel, ideolojik ve siyasi-askerî mücadele çizgilerindeki değişimin izini sürmeye çalıştık. Örgütsel olarak PKK, Leninist tarzdaki her türlü faaliyeti yöneten öncü parti olmaktan çıkıp, kompleks bir partiler ve kurumlar sistemine evrilmiştir. Örgütsel yapıda ciddi değişiklikler olsa da, adanmış militan yapı 'profesyonel tam zamanlı devrimciler' olarak başrolü işgal etmeye devam etmektedirler. Örgütsel düzeyde daha karmaşık bir örgütsel yapıya –ya da etkileşen bir kurumlar çokluğuna– doğru dönüşüm, gelişen bir pratiğin yansımasıdır.

PKK'nin temel hedeflerinden biri bağımsız bir Kürdistan kurulması olmuştur, fakat bağımsızlığa giden yol, devlet-inşasından toplum-inşasına kaymıştır. Kurulduğu zaman, PKK birleşik, sosyalist bir Kürdistan devleti, bir 'Halk Cumhuriyeti' kurmayı amaçlıyordu. Bugün ise bir demokratik konfederalizm projesinin gerçekleşmesini, Kürdistan Demokratik Toplumu'nun kurulmasını amaçlıyor. Bu birleşik Kürdistan idealinin terk edildiği anlamına gelmiyor, fakat bu ideale farklı bir yolla ulaşılmaya çalışılıyor. Nihai amaç olan bağımsızlık klasik bir devlet yapısının kazanılmasında değil, (akıllara konsey komünizmini getirecek şekilde) bir kendi kendini yönetme sisteminin kurulması ve geliştirilmesinde görülüyor. Tepeden, her şeyi kapsayan bir yönetim yapısı kuran klasik devlet inşası süreci yerine, gerçek bir demokratik konfederalizm ile Kürdistan aşağıdan yapılandırılmaya çalışılıyor.

Eleştirenler Öcalan'ın yakalanmasından sonra bağımsız bir devlet fikrinden vazgeçtiğini iddia etmiştir. Bu iddia iki açıdan yanlıştır. İlk olarak, PKK zaten daha 1993'te, ayrı bir devlet kurulması talebinden zımni olarak vazgeçerek, Türkiye ile uzlaşma sinyali vermişti. Zamanında, Öcalan, o dönem kendi anlayışını net olarak ifade etmese de, bağımsızlığı kavrayışının ana akım düşünceden farklı olduğunu belirtmişti (bkz. Jongerden & Akkaya, 2011). İkinci olarak, Öcalan, bu yeni bağımsızlık belirlemesiyle, sadece bağımsız bir Kürdistan devleti fikrini (muhafaza edilecek ya da bırakılacak bir şeymişçesine) yeniden değerlendirmiyor fakat onu yeniden tahayyül ediyor. Öcalan'ın klasik ulus-devlet kavramını eleştirisi onu yeni bir siyaset kavrayışına getiriyor. Ulus-devleti zamanı geçmiş bir şey olarak görüyor ve yerine her yerde devlete alternatif olacak demokratik konfederalizm sistemini savunuyor.

Bu arada siyasi-askerî mücadele giderek DTP'nin taban örgütlenmesi ve (yerel ve genel) seçilmiş temsilcileriyle öncülük etmeye başladığı bir siyasi mücadele şeklini alıyor. Özellikle 2007 ve 2009 seçimlerinden sonra, daha güçlü bir Kürt kamusalılığı

oluşmuştur. Önde gelen bir Türk köşe yazarına göre: 'Türkiye'nin 20. Yüzyılın son çeyreğinde yaşadığı bu sancılı süreç sonunda toprakları üzerinde ayrı bir devlet kurulamadı ama Güneydoğusu'nda ayrı bir 'siyasi coğrafya' oluşturuldu' (Bila 2004: 10).

Öcalan'ın liderlik konumunun ve örgütün birliğinin göreceli korunması PKK'nin görünürdeki yenilgiden sonra siyaset sahnesine dönmesine katkıda bulunmuştur. Daha da önemlisi, PKK Türkiye'deki Kürt kimliğine ilişkin talepleri siyasi olarak canlı tutmayı başarabilmiştir. Bu esasında PKK'nin ilgi ve eylem yelpazesini genişletmesi için imkânlar yaratan ve bu yolla bir Kürt kamusalılığı için daha fazla alan açan yeni ideolojik ve siyasi yaklaşımların değerlendirilmesi vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Çatışma yoluyla devlet gücünün ele geçirilmesinden ziyade toplumun tüm yönleri ile dönüştürülmesinin amaçlanması sayesinde, PKK'nin faaliyetleri bugün daha geniş bir hareket alanına izin vermektedir. Belki de PKK'nin mücadele kapasitesi ve neredeyse mucizevi dönüşü, kuruluş dönemi ilkesinde yazılıdır, '*Berxwedan Jiyan ê*' (Direnmek Yaşamaktır).

Referanslar

- Akinan, S. 2009. Online: http://aksam.com.tr/2009/04/08/yazar/12219/serdar_akinan/guzel_gunler_yakinda_mi_.html 9 Nisan 2009 tarihinde erişildi).
- Be ik i, İ. 1992. *PKK  zerine Düşünceler: Özgürlüğün Bedeli*, İstanbul: Melsa Yayınları
- Bila, F. 2004. *Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK?*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Bila, F. 2007. *Komutanlar Cephesi*, İstanbul: Detay Yayıncılık.
- Bilgi , E.E. 2008. *Vatan Millet Reyting: Televizyon Haberlerinde Milliyetçilik*, İstanbul: Evrensel Basım.
- Birand, M.A. 2009. Online: <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11343078&yazarid=298&tarih=2009-04-02>. (9 Nisan 2009 tarihinde erişildi).
- Ergin, S. 2009. Online: <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=11326033> (9 Nisan 2009 tarihinde erişildi).
- Galbraith, P. 2006. *The End of Iraq: How American Incompetence Created a War Without End*, New York: Simon & Schuster.
- Gellner, E. 1983. *Nations and Nationalism*, Oxford: Basil Blackwell
- G ndem, 10 Nisan 2009. Online: <http://www.gundem-online.com/haber.asp?haberid=70785> (13 Nisan 2009 tarihinde eri ildi).
- Gunter, M. 2008. *The Kurds Ascending: The Evolving Solution to the Kurdish Problem in Iraq and Turkey*, New York: Palgrave Macmillan.
- Hoffman, B. & Cragin, K. 2002. "Four Lessons from Five Countries", *Rand Review*, Yaz 2002. Online: <http://www.rand.org/publications/randreview/issues/rr.08.02/fourlessons.html> (12  ubat 2009 tarihinde eri ildi)
-  mset, İ. G. 1995. *The PKK: Freedom Fighters or Terrorists?*
Online: <http://www.kurdistan.org/Articles/ismet.html> (14  ubat 2009 tarihinde eri ildi)
- Jongerden, J. 2007. *The Settlement Issue in Turkey and the Kurds*, Leiden & Boston: Brill
- Kutschera, C. 1994. "Mad Dreams of Independence: The Kurds of Turkey and the PKK", *Middle East Report*, No.189: 12-15.
- Mack, A. 1975. "Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict", *World Politics*, 27 (2): 184-85.
-  calan, A. 1999. *Declaration on the Democratic Solution of the Kurdish Question*, London: Mesopotamian Publishers.

- Öcalan, A. 2000. "Roma Konuşmaları", *Weşanên Serxwebûn*, No. 102.
- Öcalan, A. 2003. "Özgür İnsan Savunması", *Weşanên Serxwebûn*, No. 128.
- Öcalan, A. 2005. "Declaration of Democratic Confederalism in Kurdistan"
Online: http://www.freemedialibrary.com/index.php/Declaration_of_Democratic_Confederalism_in_Kurdistan.
- Öcalan, A. 2005. "Declaration of Democratic Confederalism in Kurdistan"
Online: http://www.freemedialibrary.com/index.php/Declaration_of_Democratic_Confederalism_in_Kurdistan.
- Öcalan, A. 2008. *War and Peace in Kurdistan*, Cologne: International Initiative Freedom for Öcalan – Peace in Kurdistan.
- Özcan, A.K. 2006. *Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*, Oxon: Routledge.
- Özcan, A.K. 2007. "The Vacillating PKK: Can it be resurrected?", *Middle Eastern Studies*, 43(1): 107-124.
- Özkök, E. 2009. Online. Available HTTP: <<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11227167&yazarid=10&tarih=2009-03-17>> (accessed 9 April 2009).
- PKK 2005. *PKK Yeniden İnşa Kongre Belgeleri*. İstanbul: Çetin Yayınları.
- Sabah, 17 Şubat 2006. Online: <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/02/17/gnd101.html> (5 Ocak 2009 tarihinde erişildi)
- Stansfield, G.R.V. 2003. *Iraqi Kurdistan: Political development and emergent democracy*, Oxon: Routledge
- Şakar, M. 2008. "Kürtler Öcalan'a sahip çıksın" Online: <http://www.rojaciwan.com/haber-32346.html> (12 Ocak 2009 tarihinde erişildi)
- The New York Times, 20 Şubat 1999. Online: <http://www.nytimes.com/1999/02/20/world/us-helped-turkey-find-and-capture-kurd-rebel.html> (5 Ocak 2009 tarihinde erişildi)
- Trilsch, M & Rüdth, A. 2006. "Öcalan vs. Turkey" *The American Journal of International Law*, 100(1): 180-186.
- Van Bruinessen, M. 1988. "Between Guerilla War and Political Murder: The Workers' Party of Kurdistan", *MERIP Middle East Report*, No. 153: 40-46
- Van Bruinessen, M. 2000. "Turkey, Europe and the Kurds after the capture of Öcalan", in M. Van Bruinessen, (ed.) *Kurdish ethnonationalism versus nation-building states*, İstanbul: ISIS Press.
- Vatan, 16 Ekim 2008. Online: http://haber.vatanim.com.tr/haberdetay.asp?detay=Kurt_sorununun_cozumu_teroru_bitirir_203724_1&Newsid=203724 (6 Ocak 2009 tarihinde erişildi)

- Yavuz, M. H. 2002. "The Politics of Fear: The Rise of the Nationalist Action Party (MHP) in Turkey", *The Middle East Journal*, 55(2): 200-220.
- Yetkin, M. 2004. *Kürt Kapanı: Şam'dan İmralı'ya Öcalan*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kullanılan web siteleri

- <http://www.demokratiktoplumpartisi.com/belgeler/demokratik-ozerklik-projesi/>
- <http://www.gundem-online.com>
- <http://www.hpg-online.net>
- <http://www.khrp.org>
- <http://kongrakurdistan.net/Nu/>
- <http://www.kurdistan.org/Current-Updates/kadek.html>
- <http://www.pkk-info.com>
- <http://www.rojaciwan.com>
- <http://www.Serxwebûn.com>
- <http://www.xs4all.nl/~kicadam/>

EK: PKK Gerilla Gücü Kayıpları (2004-2008)

Tablo 4: PKK Gerilla Gücü Kayıpları (2004-2008)

	Memleket				
Sene	Türkiye	Suriye	İran	Irak	Toplam
2004	79	16	11	4	110
2005	102	32	11	1	148
2006	104	27	5	3	139
2007	156	22	21	2	201
2008	114	18	19	5	156
Toplam	555	115	67	15	754

	Memleket				
Katılım Yılı	Türkiye	Suriye	İran	Irak	Toplam
1999'dan önce	176	30	7	11	224
1999-2003	310	83	45	2	440
2004'ten sonra	59	1	15	2	77
Toplam	545	114	67	15	741

	Cinsiyet	
Sene	Erkek	Kadın
2004	103	7
2005	124	24
2006	128	11
2007	179	22
2008	132	24
Toplam	666	88

Tüm tablolar <http://www.hpg-online.com/sehit/sehit_kun-yeleri/index.html> adresinden edinilen bilgilerle hazırlanmıştır. Burada ayrıca hayatlarını kaybeden gerillalar hakkında kişisel bilgiler de bulunmaktadır.

SIYASAL OLANIN YENİDEN DÜZENLENMESİ: PKK ve Radikal Demokrasi projesi¹

Ahmet Hamdi Akkaya
Joost Jongerden

Giriş

Ortadoğu'daki en önemli seküler siyasal hareketlerden biri olan Kürdistan İşçi Partisi (PKK), lideri Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanmasının ardından 2000'li yıllarda derin bir dönüşüm geçirmiştir. Uzunca bir dönem kendi devletini kurmaya yönelik 'ulusal kurtuluş mücadelesi' veren PKK daha sonra rotasını değiştirerek devletin reddine dayanan radikal demokrasi projesine dönmüştür.² Kökeni Türkiye'deki devrimci sol harekete dayanan PKK bugün Türkiye'de radikal siyaset için yeni bir zemin sunmaktadır. Bu makalede, PKK'nin yaşamış olduğu dönüşümle kendini yeniden kurduğunu, demokrasi kavramına ilişkin açılımlarıyla yeni siyaset tarzları geliştirdiğini ileri süreceğiz. Makalenin amacı, bu yeni projenin içeriği ve pratik sonuçları üzerinde durmaktır. Bunu başka bir yazıda yaptığımızdan, bu yazıda PKK'nin yeni siyasal projesiyle ilgili örgütsel yeniden yapılanmadan söz etmeyeceğiz.³

1-Bu makale, 2010 yılında İspanya-Barselona'da toplanan Dünya Orta Doğu Çalışmaları 2. Kongresi'nde (WOCMES) yapılan sunumun 2011 yılında genişletilmiş halidir.

2-Akkaya ve Jongerden, 2011

3-Akkaya ve Jongerden, 2011

Gündemdeki bu tartışmayla çalışmamız, Türk ve Kürt çalışmalarındaki bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Türkiye'deki Kürt sorunu üzerinde etraflıca durulmuş olmasına karşın, odaklanılan nokta devlet söylemi ve güvenlik politikası olagelmıştır⁴ Dolayısıyla, başta PKK olmak üzere bir özne olarak Kürtlüğün rolüne pek az yer verilmiştir.⁵ PKK'nin siyasal ideolojisiyle ilgili çalışmaların sayısı ise çok daha azdır.⁶ Dahası, PKK üzerine çalışmalar, PKK'den bir anlam çıkarmak yerine onu bir anomali olarak görme eğilimindedir. Bu makalede yeni bin yılın ilk on yılında geliştirildiği haliyle PKK'nin siyasal projesini ele alacağız ve PKK'nin kendisinin bu projeyi nasıl anlamlandırıldığını kavramaya çalışacağız. Elinizdeki makale, bunu yaparak hem günümüz Türkiye'sindeki siyasal yaşama ilişkin bilgi ve anlayışımızı geliştirmeyi hem de radikal demokrasiye ilişkin çağdaş tartışmalara kritik bir katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu makalede kullanılan veriler, Öcalan'ın savunma metinleri ve 'hapishane notları' ile birlikte, kongre raporları, resmî kararlar ve örneğin Mustafa Karasu gibi kadroların yazıları dahil olmak üzere temel PKK belgelerinden derlenmiştir. Makale dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, siyaset felsefesinde önemli bir kavram olarak radikal demokrasinin oluşumunu, temelleri ve kendisini biçimlendiren öznelliklerle birlikte izleyeceğiz. Ardından, Öcalan'ın yakalanmasından sonra PKK'nin geçirdiği değişimlere, özellikle de ideolojisini ele alarak daha yakından bakacağız. PKK'nin "radikal demokrasi" derken neyi kastettiği, radikal demokrasi bağlamında geliştirilen projelerle –demokratik cumhuriyet, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik– birlikte bu bölümde, kuramsal uzantıları dahil olmak üzere tartışılacaktır. Üçüncü bölümde, bu projelerin

4-Barkey ve Fuller, 1998; Yeğen, 1999; Heper, 2007

5-Özcan A.K. 2006

6-Özcan, A.K, 2006; Akkaya ve Jongerden, 2011 Jongerden ve Akkaya, 2011; ve son dönemde, Kürt kimliğinin eleştirel bir analizi temelinde PKK'nin ideolojisini temel alan doktora tezinden hareketle yazdığı kitabıyla Cengiz Güneş (2012).

siyasal boyutları, bugün PKK'nin stratejisini ve gündelik etkinliklerini nasıl belirlediği sorusunun yanıtı olarak incelenecektir. Nihayet, makalenin dördüncü bölümünde, radikal demokrasi projesi ve siyasal uzantıları, Türkiye'de sürüp gitmekte olan çatışmaya çözüm bulunmasında yarattığı olabilirlikler açısından ele alınıp tartışılacaktır.

1. Liberal Demokrasiye alternatif olarak Radikal Demokrasi

Marksizm çerçevesinde radikal siyaset anlayışı 1970'lerin sonundan bu yana bir değişim geçirmiştir. Bu değişim, siyasetin üç temel ayağına, devlet, sınıf ve partiye odaklanmış, radikal siyasal düşünce 'devletin ötesinde siyaset, partinin ötesinde siyasal örgütlenme ve sınıfın ötesinde siyasal öznel' biçimini almıştır.⁷ Radikal siyasetle ilgili bu anlayış çerçevesinde, 'radikal demokrasinin' yeniden formüle edilmesi Batıdaki liberal demokrasilere başlıca alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlayış, Latin Amerika'daki 'kurtuluş hareketlerinden' ABD ve Avrupa'daki küreselleşme karşıtı gösterilere kadar toplumsal ve siyasal hareketlere yeni bir itilim sağlamıştır. Bu anlamda, demokrasiye ilişkin olup onun liberal versiyonunun ötesine geçen ve geniş bir yelpazeye yayılan radikal demokrasi görüşlerinden söz edebiliriz. Bunların arasında en yaygın bilinenlerinden biri Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe'nin ilk kez 1985 yılında yayınlanan *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Siyasete Doğru* adlı çalışmalarında yer alan görüşlerdir. Laclau ve Mouffe demokrasinin radikalleştirilmesinde sol kanat

7-Badiou, 2002, ss. 95-97. Newman radikal siyaset felsefesi alanındaki son tartışmalarda meydana gelen bu değişimde anarşizme "hakkı verilmemiş bir başvuru noktası" olarak atfta bulunmuştur (Newman, 2010). Bu makalesinde Newman ayrıca batılı olmayan birçok toplumda görülen kimlik politikalarının belirli bir biçiminin radikal doğasını da kabul etmiştir. Batılı pek çok toplumda hangi biçimde olursa olsun kimlik politikalarının artık zorunlu olarak radikal olmadığını savunmasına karşın, radikal nitelik taşıyan kimlik politikası olarak Türkiye'deki Kürt kültürel kimliğinden özel olarak söz etmiştir.

bir alternatif geliştirme çabasıındaydı ve bunu her daim süren çatışmalar ve iktidar ışığında derinleştirmektedir. ⁸

Ancak bu makale bağlamında bizim asıl odak noktamızı Michael Hardt ve Antonio Negri'nin çalışmaları oluşturacak.⁹ Bu çalışmalar, siyasal mücadelenin önemine yapılan vurgu nedeniyle radikal demokrasi üzerindeki tartışmalara yeni bir ivme kazandırmıştır.¹⁰ Hardt ve Negri'nin üçlü eseri, küreselleşme çağında egemenlik analizinden hareket etmektedir –‘İmparatorluk’,¹¹ adını verdikleri olgudan kurumsal bir yapı olarak ‘Çokluk’ adı verdikleri “imparatorluk içinden çıkan alternatif” ve oradan da “toplumun siyasal oluşumu olarak ‘Ortak Refah’”.¹² Bu üçleme, küreselleşmiş bir dünyada egemenliğin (İmparatorluk), dönemin devrimci öznesinin (Çokluk) ve bu öznenin siyasal projesinin, “yani kolektif üretim ve özyönetim kapasitemizin geliştirilmesinin” (Ortak Refah) analizi olarak özetlenebilir.¹³ Hardt ve Negri tarafından geliştirilen bu yorumu ile radikal demokrasi, özellikle de temsil ve egemenlik üzerine tartışmaları ile Kürt projesini, anlamak açısından daha anlamlıdır.

Hardt ve Negri yeni bir demokrasi projesinin kavramsal temeli oluşturmaya çalıştı. Onlar için demokrasi modern çağ boyunca tamamlanmamış bir proje olarak kalmıştı. Böylece, halk egemenliği fikrine içsel haliyle demokrasinin özgürleştirici içeriğini yeniden canlandırmaya çalıştılar (*egemenlik* sözcüğü Latince

8-Laclau ve Mouffe gerek liberal demokrasinin gerekse klasik Marksist söylemin yetersizliklerinden söz ederken “Solun görevinin, liberal-demokratik ideolojiyi inkâr etmek değil tersine onu radikal ve çoğulcu demokrasi yönünde derinleştirip genişletmek olduğunu” belirtmiştir (1985, s.176).

9-M. Hardt ve A. Negri (2004, 2009)

10-Dahası, radikal demokrasi programının mimarı, hapisteki önder Abdullah Öcalan, Negri ve Hardt’tan, özellikle *Çokluk*’tan (2004) ve Murray Bookchin’in çalışmalarından açık biçimde etkilenmiştir.

11-Hardt ve Negri, 2000

12-Ibid, 2009, s. Viii

13-Ibid, 2009, s. xiii

supremitas veya *suprema potestas*'tan türeyip 'üstün güç' anlamına gelmektedir). Bunu, halka ait olan ve üzerinde başka herhangi bir güç olmayan güç biçiminde tanımlamak mümkündür. Hardt ve Negri günümüzde demokrasi fikrine ilişkin çeşitli tartışmalara işaret etmektedir; ancak bizim açımızdan en önemlisi, demokrasi ve temsilin devrimci (subversive) özelliklerine ilişkin olanlardır.

Demokrasinin devrimci özelliği, tamamlanmamış bir proje olmasıyla ilgilidir. Hardt ve Negri'ye göre demokrasi ancak toplumsal mücadele sonucunda örneğin "kadınlar, mülksüzler ve beyaz olmayanlar" gibi dışlanmış kesimleri kapsamaya başlamıştır. Benzer biçimde, demokrasi bir de ekonomi alanında tartışılmaya başlamıştır ki liberal kurama göre ekonomiyi demokrasi değil piyasalar yönetir. İşte demokrasinin bu uzanımına 'demokrasinin devrimci özelliği' olarak atıfta bulunulabilir; demokrasi, kendinin toplumun tüm yönlerine uzamasına izin vermektedir.

İkinci husus, (siyasal) temsille ya da temsil kavramına içkin olan egemen gücün ve toplumun ayrılmasıyla ilgilidir: "Eğer iktidar bir grup yöneticiye aktarılmışsa, artık bizler yönetmiyoruzdur, iktidardan ve yönetimden ayrılmışız demektir".¹⁴ Söz konusu temsil anlayışı 18. yüzyıldan bu yana siyasal düşünce alanında tekel kurmuştur; öyle ki çağdaş herhangi bir demokrasi projesi işe mevcut temsil biçimlerinin eleştirisiyle başlamak durumundadır.

Hardt ve Negri bu amaçla Max Weber'i izleyerek tarih boyunca ortaya çıkan farklı temsil biçimlerini tartışmaktadır.¹⁵

14-Hardt ve Negri 2004: 244

15-Hardt ve Negri "iktisap edilmiş", "özgür" ve "talimatlı" olmak üzere üç temsil biçiminden söz etmektedir. "İktisap edilmiş" temsil zincirin en zayıf halkasıdır ve temsilcilerle temsil olunanlar arasındaki en keskin ayırım bunda görülür. Burada temsilciler seçilmezler, atanmazlar veya kontrol edilmezler; yalnızca temsil olunanların istek ve çıkarlarını kendilerince yorumlarlar. Özgür temsilde temsil olunanlarla temsilcileri arasında bağlantı olmakla birlikte birincinin ikinci üzerindeki denetimi sınırlıdır; örneğin belirli aralıklarla yapılan seçimlere bağlıdır. Üçüncüsü olan talimatlı temsilde ise temsilciler temsil olunanların talimatlarıyla bağlıdır.

Büyük ölçüde 1871 Paris Komünü deneyiminden hareketle sosyalist siyasal temsile de atıfta bulunan Hardt ve Negri bunun da liberal ve anayasal modele benzer biçimde başarısız kaldığını belirtmektedir. Böylece, temsil eden ile temsil olunan arasındaki ayrılığı sınırlandıracak, bunu yaparak aynı zamanda egemen gücün toplumdan ayrı olmasına dayalı devlete alternatifler yaratacak yeni temsil biçimlerine yönelik arayışa başlamışlardır.¹⁶ Bu açıdan bakıldığında Hardt ve Negri, dönemin ‘devrimci öznesi’ olarak Çokluğun ve onun siyasal projesinin (Ortak Refah), “temsilin farklı biçimlerinin veya demokrasinin temsiline de ötesine geçecek yeni biçimlerinin” ortaya çıkarılmasında yeni olumsuzluklar ortaya koyabileceğini ileri sürmektedir.¹⁷ Bu yeni demokrasi anlayışının kurucu öğelerinden biri olan Çokluk, örneğin ‘halk’, ‘kitleler’ ve ‘işçi sınıfı’ gibi nosyonlardan kavramsal olarak ayrı tutulmaktadır ve bunun hiçbir zaman tek bir bütünlüğe veya kimliğe indirgenemeyeceği söylenmektedir. Bunun yerine, kavramsal olarak çokluk, özdeşlik-farklılık çelişkili ikilisinin yerine tamamlayıcı ortaklık-tekillik ikilisini getirmekte¹⁸ ve “yeni bir topluluğu inşa edebilecek yeterlilikte bir özne” sayılmaktadır¹⁹

Bu düşünce doğrultusunda Hardt ve Negri farklı mücadelelerde farklı isyankâr tekilliklerin, Laclau ve Mouffe’nin önerdiği hegemonik eklemlenmenin ötesinde devrimci bir topluluk olarak nasıl bir araya getirilebileceği üzerinde durmaktadır. Tartışılan, tekilliklerin devrimci mücadelelerinin paralel eşgüdümü”dür.²⁰ Gelgelelim, kimliklerin veya tekilliklerin bu paralel mücadeleleri devrimci bir değişim için yeterli olmayacaktır: Aynı zamanda örgütlenme biçimleri ve karar verme

16-Hardt ve Negri 2004: 245-6;250-1

17-A.g.e., 2004: 255

18-A.g.e., 2004, 218. Hardt ve Negri ‘tekillik’ derken ‘farklılığı aynılığa indirgenemeyecek, farklılığı farklılık olarak kalacak bir toplumsal özneyi’ kastetmektedir; iki yazar açısından ‘çokluk, tekillikler topluluğundan oluşmaktadır.’ (99) .

19-Çıdam, 2010

20-Hardt ve Negri, 2004, p.344

süreçlerinde de köklü bir değişim olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Çokluğun siyasal örgütlenmesi de önceki direnişlerden önemli ölçüde farklı olmalıdır; demokrasi yalnızca ulaşılması gereken bir hedef değil aynı zamanda tüm örgütsel yapılanmayı belirleyecek temel bir ilke olarak görülmelidir. Siyasal örgütlenmenin bu demokratik biçimi, öncü örgütlerin başını çektikleri daha önceki devrimci etkinliklerin dengeleri sarsıcı ve yıkıcı yönlerine bir başka öge daha katacaktır: Yeni türde bir iktidar inşa etme projesi. Çokluğun yaygın olanı yönetebildiği bu yeni tip iktidarda devlet aygıtlarının denetimini ele geçirmenin de gereği yoktur. Bunun yerine, çokluğun demokratik karar verme kapasitesi pekiştirilmelidir: “Dolayısıyla çokluğun oluşturulması, demokrasiyi hedefleyen demokratik örgütlenme projesidir”.²¹

Hardt ve Negri’ye göre çokluğun “farklı tekilliklerin devrimci toplulukları” temelindeki bu yapılışı gerek temsiliyetin gerekse egemenliğin mevcut örüntülerini değiştirebilecek kapasiteye sahiptir. Mevcut egemenlik kavramı bir tek temel ilkeye dayanmaktadır: İster bir monark, devlet, ulus, halk veya parti olsun, ‘bir tekliğin yönetimi’ söz konusudur.²² Bu egemenlik anlayışında tek bir organda bütünleşen halk, ulus, ‘birleştirici siyasal özne’ rolünü yerine getirir. Buna karşılık Çokluğun demokrasisinde böyle bir egemenliğe yer yoktur ve sonuçta egemenliğin mevcut tüm biçimlerinin sorgulanışı aynı zamanda bu demokrasinin önkoşuludur.

Bu tartışmaların tümünde Hardt ve Negri söz konusu devrimci sürecin kendiliğinden olmayacağını, yönetilmesi gerektiğini kabul etmekte, ancak bunun yeni biçimler ve araçlar gerektirdiğinin altını çizmektedir:

Bu, temsil iddiası taşıyan siyasetçiler ve medya tarafından her gün bize servis edilen yanlış anlamıyla değil, bir bütün

21-Hardt ve Negri, 2009, 363

22-Hardt ve Negri 2004: 328

olarak çokluğun kendini aktif ve özerk biçimde yönetmesi anlamında demokratik olmak zorundadır.²³

Daha önceki devrimlerde ortaya çıkan öncüler, öncülük ve temsil gibi ikilemler ancak kendi kendini yönetmenin bu biçimiyle aşılabilecektir.

Bu açıdan ve gerek sağdaki gerekse soldaki mevcut duruşlara karşı Hardt ve Negri kimlik siyasetine önem vermektedir:

İşte, karşılaştığımız sorun da buradadır: devrimci siyaset kimlikten başlamak zorundadır, ama orada sona eremez. Mesele, kimlik politikası ile devrimci politika arasında bir ayırım yapmak değil, tersine, kimlik siyaseti içinde birbirine koşut olarak yer alan ve belki de paradoksal olarak kimliğin ortadan kaldırılmasını amaçlayan devrimci düşünce ve pratik akışlarını izlemektir. Başka bir deyişle devrimci düşünce kimlik siyasetinden kaçmamalı, onun içinden çalışmalı, ondan öğrenmelidir.²⁴

Hardt ve Negri kimlik siyaseti yoluyla gerçekleşecek bu işleyişte üç önemli görev tanımlamaktadır. Bunlardan birincisi, kimliğin yeniden edinilmesi anlamına gelmek üzere kimliğin kendisinin nelere tabi olduğunun görünür kılınmasıdır. İkincisi, tabi kılınan kimliği özgürlük arayışında bir silah olarak kullanarak egemenlik yapılarına karşı başkaldırıdır. Üçüncüsü ise kendi kendini ortadan kaldırma uğraşıdır²⁵ Hardt ve Negri bu üç görevi birbirinden ayrılmaz saymakta ve “devrimci âni belirsiz bir geleceğe ertelemekten üçü için aynı anda mücadele edilmesi” gerektiğini savunmaktadır”.²⁶

Buradan kalkarak, kimlik siyasetinin bu üç ayrı görevini öngören PKK’nin radikal demokrasi projesiyle olan ilişkilere geçebiliriz.

23-A.g.e., 2009, 372

24-A.g.e., 2009, 326

25-A.g.e., 2009, 327-333

26-A.g.e., 2009, 337

Aynı Hardt/Negri'nin radikal demokrasi kavramsallaştırılmasında olduğu gibi bu projede de mücadele çok önemli bir yere sahiptir; nitekim öznellik, mücadele yoluyla yaratılmaktadır. Hardt ve Negri'dekine benzer biçimde PKK de modernliğin başlarındaki demokrasi kavramına dönmektedir: Öcalan²⁷ erken dönem sosyalist geleneklerin umut verici öğelerinden birinin de demokrasinin aşağıdan yukarıya kurulması ve farklı özne konumlarını içermek üzere çokluk fikrinin yeniden keşfi olduğunu ileri sürmektedir.²⁸ Kürt meselesinin özgürlük ve eşitlik mücadelesinde bir alan olarak gelişimi, çeşitli çelişkilerin ve toplumsal olanın çoğulluğunun kendini ortaya koyuşudur. Bu arada, Türkiye'de Kürt meselesinin tarihi, bize bu mücadeleyi sosyalist stratejilerle eklemlenmekte Türkiye solunun karşılaştığı güçlükleri göstermektedir. Geleneksel sol mücadelenin sınıf etrafında örgütlenmesini istemişti; böyle yapınca da Kürt meselesiyle ilgili ve ondan kaynaklanan bir dizi çelişkiyi de bir kenara itmişti (örneğin de-kolonizasyon konusu ve dil, kültürel ve sivil haklar gibi).

Kendi saflarında demokrasinin olmayışıyla eleştirilebilecek olan PKK bu arada bir radikal demokrasi program geliştirmektedir. Bu, bir tür "Jakoben paradoks" olarak değerlendirilebilir. Bir siyasal proje olarak demokrasiyi geliştirenler de aynı zamanda terör döneminin sorumlusu olan jakobenlerdi.²⁹ PKK de politik programını gerçekleştirmek için bir araç olarak şiddete başvurma anlamında Jakoben iken, aynı zamanda –bir sonraki bölümde tartışacağımız üzere–, radikal demokrasiye yönelik siyasal bir proje geliştirmektedir.

2. Kürt Bağlamında Radikal Demokrasi

2000'li yıllarda PKK, radikal demokrasi projesini öne çıkaran yeni bir ideolojik çerçeveye geliştirmiştir. PKK bunu yaparak,

27-Öcalan, Hapishane Notları, 9 Mart2005

28-Hardt ve Negri, 2004: 249

29-Zizek. 2007

yani bir dizi dönüşümle kendini yeniden kurarak ve ulusun etnisite veya dil değil yurttaşlık ve demokratik cumhuriyet temelinde tanımlanması gerektiğini ileri sürerek bir tür 'ölümcül sıçrayış' (salto mortale) gerçekleştirmişti.³⁰

PKK'nin radikal demokrasi projesine doğru ideolojik dönüşümü, Öcalan tarafından hazırlanarak davasının yürütülme- te olduğu iki ayrı mahkemeye sunulan savunma metinlerini temel almaktadır. Bu savunma metinleri iki gruba ayrılabilir: Türk mahkemelerine sunulanlar ve Fransa Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile Atina'daki bir mahkemeye (Yunanistan'dan sınır dışı edilmesiyle ilgili olarak) sunulanlar. Savunmalar, Kürtçe, Türkçe ve diğer dillerde yayınlanmıştır.³¹ Bu savunmalar, birbirini izleyen PKK kongrelerinde resmî parti hattı olarak kabul edilmiştir. Metinler başlarda hareket içinde ciddi kafa karışıklıklarına yol açmış olsa bile sonuçta ideolojik ve örgütsel yapılanmalar birbirine uyum sağlamıştır.

Önce İmralı'daki dava sırasında, sonra Ankara'da Yargıtay'a sunulan metinler, Öcalan parti ve Kürt halkı tarafından beklenen konumu almadığı gerekçesiyle PKK militanları arasında ciddi huzursuzluk yaratmıştır. Beklenenin tersine Öcalan –daha önceleri mücadelenin ana amacı olan– bağımsız devlet taleplerine

30-Demir Küçükaydın, Öcalan'a Mektuplar, 2009, 2, basım, Köxüz Dijital Yayınlar, <http://www.akintiya-karsi.org/koxuz/node/4758>

31-Birinci gruptaki savunmalar temel olarak iki savunma metninden oluşmaktadır: İmralı'daki mahkemeye sunulan ana metin ile 1999 yılında Ankara'daki Yargıtay'a ve 2001 yılında Urfa'daki bir yerel mahkemeye sunulan ekler. Sözü edilen ilk metinlerin yayınlanan halleriyle başlıkları, *Kürt Sorununda Çözüm Bildirgesi* ve *Urfa: Dicle-Fırat havzasında tarih, kutsallık ve lanetin simgesi*'dir. 2001'de AİHM'ye, 2003'te Atina'daki mahkemeye ve 2004'te de AİHM Büyük Dairesine sunulan ikinci grup savunma metinleri ise hepsi birlikte üç cilt oluşturan iki kitaptır. İki cilt halindeki birinci kitabın adı *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru I-II*dir (2001). PKK çevrelerinde "Atina Savunması" olarak bilinen ikinci kitap (üçüncü cilt) ise *Özgür İnsan Savunması* (2003) ve *Bir Halkı Savunmak* (2004) adlarını taşımaktadır. Son olarak Öcalan, adil yargılanma hakkıyla ilgili olarak AİHM'ye bir başka savunma metni daha göndermiştir. Öcalan tarafından "kapitalist modernliğin sorunsallaştırılması" olarak tanımlanan bu çalışma da 2009-2010'da Türkçe dört cilt olarak yayınlanmıştır.

kar     km   yeni ve ‘gerçekten’ demokratik bir cumhuriyet önermiştir. Öcalan bu metinlerde kuramsal veya ideolojik mülahazalara yer vermemiş, düşüncelerini en başta 20. yüzyıldaki seyriyle Türk-Kürt anla mazlı ının tarihsel arka planına dayandırmıştır. Burada  calan kendisinin Cumhuriyet’e (Türkiye) kar   değil demokratik bir cumhuriyet için mücadele verdiğini söylemiştir. Öcalan’a göre Cumhuriyet’in kurucusu Mustafa Kemal de demokratik bir cumhuriyet istemi , ancak dış güçler kendisini kısıtlamı tır. Gerçi kendisinin davanın hukuksal yanıyla ilgilenmedi i söylenmiştir, ancak gene de savunmalar arasında yalnızca ilki savcının iddianamesi karşısında gerçek anlamda savunma sayılabilir.

AİHM’ye sunulan ikinci grup savunma metinlerinde ise  calan kuramsal yaklaşımlarını daha da derinle tirmi tir.    cildin ilki, Ortadoğu’dan ba lamak üzere uygarlığın tarihsel analizine giri mekte ve ‘devlet temelli en erken toplum’ olarak Sümerlere odaklanmaktadır. Kitabının daha sonraki bölümlerinde diğer toplumları ve dönemleri de ele almış olmasına karşın  calan’ın başlıca u ra ı devleti insanlığın ‘İlk Günahı’ olarak sunmaktır. Bu,  a ırtıcı bir  ıkı tır; çünkü kendisi bugün yaygın biçimde ‘dünyada devleti olmayan en kalabalık halk’ olarak tanımlanan bir toplumun siyasal liderlerinden biriydi ve bugün de öyledir.  ıkı  ilk ba larda Kürt çevrelerinde bir tür yabancılık yaratmıştır (Breht i anlamda *Verfremdungseffek* –yabancıla tırıcı etki). Bununla birlikte  calan ya anmı  sosyalizm deneyimlerini de katarak devlet eleştirisini sürdürmüş, kurtuluşun devlet in asıyla sa lanamayaca ını, bunun yerine demokrasinin derinleştirilmesi gerektiğini savunmuştur. AİHM’ye sunulan savunma metinlerinin ikinci cildinde  calan Kürt toplumunu, tarihini ve özel olarak da PKK’nin rolünü etrafıca ele almıştır. Öcalan Kürt toplumunu uygarlık tarihinde yerine yerleştirirken bu toplumu devletli toplumlara karşıt doğal bir toplum ya da topluluk olarak sunmaktadır. Kürt toplumunun do allı ını, uzun süredir devam ettiği varsayılan derin

Neolitik kültürün Kürt aşiretlerindeki varlığına bağlamaktadır.³² Öcalan'a göre sınıflı (devletli) toplumlar ve modernleşme Kürtlere yıkım getirmiş, PKK de bu yıkıcı sürece karşı son direncin merkezi haline gelmiştir. Öcalan bu çerçevede PKK'nin sınırlarını ve tıkanma noktasını göstermeye çalışmıştır; Soğuk Savaşın ideolojik-siyasal kısıtlamaları, bu savaşın sona ermesinden on yıl sonra bile PKK'yi koşullamaya devam etmiştir. Öcalan bu çalışmasıyla PKK tarihini değerlendirmeyi, geçmişteki yanlışları ele almayı amaçlamıştır.

Atina'daki mahkemeye ve AİHM Büyük Dairesine sunulan bu savunma metinlerinde Öcalan kuramsal düşüncelerini radikal demokrasi kavramsallaştırmasına dönüştürmüştür. Bu radikal demokrasi fikri, demokratik cumhuriyet, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm olmak üzere birbiriyle bağlantılı üç proje bağlamında geliştirilmiştir. Bu üç siyasal proje bir 'stratejik belirleyen' olarak işlev görmektedir; başka bir deyişle bunlar, Kürtlerin siyasal taleplerinin (yeniden) tanımlandığı ve (yeniden) düzenlendiği fikirler ve araçlardır.

Demokratik cumhuriyet kavramı Türkiye Cumhuriyeti'nde bir reform öngörmektedir. Bununla demokrasi milliyetçilikten ayrışacak, böylece "demokrasinin erken modern dönemlerdeki kavranışına" ve bunun radikal dönüştürücülüğüne geri dönülecektir.³³ Aslında 18. yüzyılda demokrasi yurttaş hakları ve herkesin herkesi yönetmesi temelinde formüle edilmişti. Ne var ki, 19. ve 20. yüzyıllar boyunca modernlik radikal demokrasi içeriğini yitirmiş ve özel-kendine özgü bir halka atıfla kültürel bir anlam kazanmıştı.³⁴ Modern düşüncede ortaya çıkan bir damar, kültürel türdeşliği modern devlet için bir gereklilik,

32-Hardt ve Negri 'Modernliğin kararsızlıklarını' tartışırken (Commonwealth, bölüm .2.2., ss. 83-100; 2009) Marx'ın komünizm için halihazırda mevcut bir temel olarak Rus köylü topluluklarına-Mir'e ilişkin değerlendirmelerine işaret eder. İkisinin işaret ettiği bir başka kaynak da, kamu yararının ve direnişin temeli olarak And dağlarındaki yerli toplulukların-'ayllus'un rolünü tartışan Jose Carlos Mariategui'dir.

33-Hardt ve Negri 2004: 240-251

34-Jongerden, 2007, p.7-8.

milliyetçilik biçimini alan ve kendini böyle ortaya koyan kaçınılmaz bir zorunluluk saymıştı.³⁵ Modernliğin bu ‘ulusal’ koşulu dışlayıcı ve hoşgörüsüzdür; ‘doğru’ kültürel özelliklere sahip olmayanlara asimilasyon (hakiki veya yüzeysel) ya da göç dışında başka bir seçenek tanımaz. Devletin bu bağlamdaki diğer seçenekleri arasında ise asimilasyonun yanı sıra yerinden etme, etnik temizlik ya da soykırım yer alır.³⁶ Türkiye’de de Kemalizm kültürel açıdan bir modernleşme projesi olarak formüle edilmiştir ve bu da Kürtlere yönelik katı asimilasyon politikalarıyla sonuçlanmıştır. Demokratik cumhuriyet önerisinde bulunan Öcalan ise demokrasinin yurttaş hakları bağlamında anlaşılması gerektiğini savunmaktadır.

Daha sonraki savunma metinlerinde Öcalan’ın radikal demokrasisi, Murray Bookchin’in çalışmalarından (1982, 1992, 1993, 1996) ödünç aldığı demokratik konfederalizm kavramına içkindir. İdeolojisini komünalizm olarak adlandıran Bookchin yeni bir radikal siyaset önermektedir. Bu siyaset, ‘demokrasinin kabile ve köy topluluklarındaki köklerini’³⁷ tanımakta ve sonunda Özgürlükçü Belediyecilik projesine ulaşmaktadır. Bookchin projesinde “topluluk meclisleri, kent toplantıları ve mahalle konseyleri” gibi yerel demokratik yapılar oluşturulmasını öngörmektedir. Özgürlükçü belediyecilik projesinin içinin boşaltılması veya aşırı dar yerelci amaçlar için kullanılması gibi tehlikelerin önüne geçmek içinse Bookchin konfederalizm ilkesini önermektedir. Konfederalizmden kastedilen ‘üyeleri veya delegeleri halkın köylerde, kasabalarda, hatta büyük kentlerin mahallelerinde gerçekleştireceği yüz yüze demokratik toplantılarda seçilen yönetim konseylerinden oluşan bir ağdır.’³⁸ Bookchin açısından bir toplumsal örgütlenme ilkesi olarak konfederalizm ‘yerel denetim ilkesine teslim olmaksızın karşılıklı

35-Gellner, 1983

36-Gellner, 1997, p. 240

37-Damian F. White. 2008. Bookchin: A Critical Appraisal. s.166..

38-Bookchin, 1993. The meaning of Confederalism.

bağımlılığı demokratikleştiren Bookchin'in fikirlerinden etkilenen Öcalan konfederalizm ilkesinden hareketle benzer bir anlayış geliştirmiştir. Devletin eleştirisi temelinde gerçekleştirdiği uygarlığın tarihsel analizine koşut olarak Öcalan reel sosyalizmin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin başarısızlıklarını da vurgulamaktadır. Öcalan'a göre bunların her ikisi de devlet ve devlet inşası fikirlerinin tuzağına düşmüştür. Öcalan bunun yerine toplulukçu değerleri devlet temelli hiyerarşik toplumun gelişmesiyle tam anlamda yok edilemeyen Neolitik toplumun halen süregelen etkileri üzerinde durmuştur. Bu toplulukçu değerler; toplumsal cinsiyet temelinde sosyalleşme, doğayla uyumlu bir yaşam, toplulukçuluk ve dayanışmacılık temelinde bir toplum olarak özetlenmektedir: Bunlar Öcalan'ın demokratik konfederalizm şeklini alan demokrasi anlayışının temelini oluşturmaktadır. Bu değerleri temel alan demokratik konfederalizm dört düzeyde örgütlenmektedir.³⁹ En altta köylerdeki ve ilçelerdeki komünler yer almaktadır. Bu komünler, kasaba, kent ve bölge düzeylerinde birbirleriyle bağlantılıdır. Bunun ardından kadınlar ve gençlik gibi toplumsal kategoriler gelir. Örgütlenmenin bir başka düzeyi, farklı etnik/dinsel/kültürel kimlikler çerçevesinde kültürel alanda ortaya çıkar. Dördüncü ve son düzey ise sivil toplum kuruluşları düzeyidir. Demokratik konfederalizm, temeldeki köy/ilçe, kent ve bölge düzeylerindeki meclisler aracılığıyla, toplumun tümünü aşağıdan yukarıya bu şekilde örgütleyecektir.⁴⁰ Başka bir deyişle, demokratik konfederalizm fikri bir 'demokratik özyönetim' modeli olarak tanımlanmaktadır. Öcalan'a göre "bu proje, yerel toplulukların özyönetimine dayanmakta; açık meclisler, kasaba meclisleri, yerel parlamentolar ve daha geniş çaptaki kongreler biçiminde örgütlenmektedir. Bu tür bir özyönetimin özneleri devlet yetkilileri değil yurttaşların kendileridir."⁴¹

39-Karasu, Radikal Demokrasi, 84-85.

40-Karasu, 80.

41-Öcalan, 2008, p. 32

Bu açıdan Öcalan bu projenin 'egemen üye devletler topluluğu' olarak konfederal yapılanmayla hiçbir ilgisi olmadığını sürekli vurgulamıştır. Tersine, demokratik konfederalizm, demokrasiyi topluluklar temelinde tabandan pekiştirmeyi ve derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, yargısal ve siyasal süreçleri, ülkedeki siyasal yapılanmayı yeniden şekillendirme gerekliliği de vardır. Dolayısıyla, halkı devletin ötesinde örgütlenme modeli, mevcut devlet veya resmî otorite ile ilişkisini de tanımlamak durumundadır. Öcalan bu konuda hükümet biçimi olarak demokratik cumhuriyeti önermiştir. Kürt sorunu bu hükümet biçimiyle çözebilecektir. Öcalan ardından bir ilişki biçimi olarak demokratik özerklik kavramını geliştirmiştir. Burada demokratik özerklik, devletle ve ardından onun yetkileriyle ilişkilenme biçimini anlatmaktadır. Türkiye açısından ele alındığında bu, Kürt sorununun demokratik siyasal çözüm seçeneği olarak sunulmaktadır ve bu çözüm de Kürt ulusal kimliğinin Anayasada tanınmasını gerektirmektedir. Ancak bu tanınma PKK tarafından Kürtlerin demokratik konfederal sistemi ile Türk devleti arasında bir ayrım çizgisi çekmenin yolu olarak önerilmemektedir. Bunun yerine içerilmiş bir ilişki öngörülmektedir ve bu da şöyle ifade edilmektedir: "Demokratik özerklik devletle olan ilişkiyi tanımlayan bir kavramdır... üniter bir yapı içinde veya eyalet yapılanmasında da gerçekleştirilebilir."⁴²

Ancak bu içerilmiş ilişki, Ortadoğu'daki çeşitli ülkelere dağılmış Kürtler arasında bir tür 'birliği' dışlamamaktadır. Öcalan Kürdistan'ın her yerinde ve nerede Kürtler yaşamaktaysa, orada kendi kendini yöneten organlar oluşturulmasını önerdiğinden, demokratik konfederalizm de Kürdistan'ın ve Kürtlerin birleşmesinde başlıca mekanizma sayılmaktadır. Öcalan'a göre Kürt kurtuluş hareketi bu tür bir öz örgütlenme sisteminin kurulması için çalışmalıdır.

42-Karasu, 260 ve 275

Böylece, 2005 yılından bu yana PKK ve onunla bağlantılı tüm örgütler, KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği -Koma Civakên Kurdistan) adı altında bu proje temelinde yeniden yapılanmıştır. KCK, ulus devlete alternatif olarak sunulan toplum temelli bir örgütlenmedir. Kendini meclisler biçiminde aşağıdan yukarıya örgütlemeyi amaçlamaktadır. “KCK kendi demokrasisini kurma mücadelesi veren bir harekettir; ne mevcut ulus devletleri kendine temel almakta ne de onları bir engel olarak görmektedir.”⁴³ KCK Sözleşmesi olarak bilinen tüzüğünde başlıca amaç, halkın demokratik örgütlenmelerini ve karar alma yetkisini temel alan radikal demokrasinin yaygınlaşması için mücadele şeklinde tanımlanmaktadır. KCK sözleşmesi, toplumsal ilişkilerde devletçi zihniyeti aşan yeni bir mekanizma ortaya koymaktadır. Bu açıdan, KCK örgütlenmesinin temel fikrini oluşturan demokratik konfederalizm Kürtlerin yaşadığı her yer için geçerlidir. Buna, federal devlet yapısı içinde özyönetim dahil anayasal haklara sahip Kürtlerin yaşadığı Irak da dahildir. Projede, belirleyici nitelikte iki etken söz konusudur: Bir hükümet biçimi değil de toplum temelinde halkın iktidarı olarak demokrasi anlayışı ve devletle ulusun bu anlayışın dışında bırakılması.

‘Demokratik konfederalizm halkın örgütlenmesidir. Yaşamın her alanının devlet dışı örgütlenmesidir. Toplumda ve yaşamın her alanında demokrasinin geliştirilmesidir. Dünyada varolan devletin küçülmesi ve toplumun devlet dışı örgütlenerek kendi yaşamını düzenlemesi eğilimine denk düşmektedir..... Devlet engellese de, Kürt Özgürlük Hareketi meşru demokratik örgütlenme hakkını sonuna kadar kullanacaktır. “Devlet engelleme çıkarıyor” diyerek bu hedefinden kesinlikle vazgeçmeyecektir’⁴⁴

Öcalan’ın düşüncesinin gelişim çizgisini genel olarak izlerken birbiriyle bağlantılı üç kavramın (demokratik cumhuriyet,

43-PKK 2005, 175.

44-Karasu, 216-217

demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik) merkezî önem ta ıd ğından söz etmiştik. Bu projelerin tümünde demokrasi kavramı merkezî bir önem taşımaktadır. Demokrasi anlayışı, demokratik ve cumhuriyetçi gelenek arasındaki  eli kiden daha radikal bir demokrasiye evrilmiştir. PKK açısından demokrasi, ulus olmanın ve sekülerizmin Fransız versiyonuna dayanan ve halen de öyle olan Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezietçi yapısına karşı bir tür panzehirdir. 'Merkeziliğın demokrasiyi öldürdüğü' bu yaklaşımın en temelindeki fikirdir.⁴⁵

3. Yeniden Sahneye

Öcalan'ın yakalanmasının ardından gelen siyasi süreç söz konusu olduğunda PKK ve onunla bağlantılı tüm örgütlenmeler, ağırlıklı olarak yeniden yapılanma anlamında ciddi değişimler ya amı tır. Bu açıdan bakıldığında 2000 ile 2004 arasındaki dönem bir 'tıkama ve yeniden inşa' dönemi sayılabilir. PKK bu dönemde taleplerini yumu atmı , askerî faaliyetlerini durdurmu , gerilla güçlerinin büyük bölümünü Türkiye'den Kuzey Irak'a çekmiş ve sonuçta bir "i e dönüş"izlenimi vermiştir. PKK'nin siyasi etkinlikleri  calan davasına sınırlanırken Türk yetkililer de  calan'ın mahk miyetini PKK adına bir yenilgi ve çözülme olarak görmüşlerdir. Böylece, pek de  a ırtıcı olmayan biçimde, Kasım 2002 seçimlerindeki Demokratik Halk Partisi'nin (DEHAP) kısmi başarısı –parti seçimlerde yüzde 6,2 oy alarak yüzde 10'luk barajı a amamı , ancak Kürt bölgesinde başlıca parti konumuna gelmiştir– Türk yetkililerin  calan'a, PKK'ye veya genel olarak Kürt sorununa ilişkin tutumunu deği tirmemi tir.

Bu sırada, Irak'ın 2003 yılında ABD tarafından i galiyle birlikte Irak Kürdistan'ı Kürtler için yeni bir cazibe merkezi haline

45-Karasu, 86

gelince PKK tarihinin en büyük bölünmesiyle karşılaşmıştır. Hareket 2004 ve 2005 yıllarında bir eşiğe gelip dayanmış, ülke içindeki ve uluslararası gelişmelere ayak uydurmaya çalışmıştır. Belirsizlikler döneminde yol almanın güçlüklerinin yarattığı bir tıkanmayla karşılaşmıştır. Diğer yandan da DEHAP 2004 yerel seçimlerinde 1999 seçimlerine göre oy kaybına uğramış, kimi Kürt kentlerinde belediye başkanlıklarını ulusal popülizm dalgasına binerek iktidarını sağlamlaştıran Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) kazanmıştır.

Öcalan ve PKK bu krizi demokratik konfederalizm fikri çerçevesindeki bir örgütsel yeniden yapılanmayla aşmaya çalıştı. Bu dönemde atılan örgütsel adımlar arasında en kayda değer olanları PKK ile bağlantılı tüm örgütlenmelerin KCK çatısı altında yeniden yapılandırılmaları ve yeni bir Kürt yanlısı partinin, Demokratik Toplum Partisi (DTP) kurulmasıdır. Hareket, bu temelde önce siyaset sahnesine dönmüş, sonra da 2005 yılıyla birlikte askerî çatışmalara yeniden başlamıştır. Kürt hareketi Türk devletinin karşısına Kürt kimlik taleplerini açıkça dillendiren sivil kampanyalarla çıkmıştır. Bu çerçevede Kürtlerin gelecekteki kimlik siyasetlerinin en güçlü işaretleri anadilde (Kürtçe) eğitim hakkına yönelik kampanya ile ‘Öcalan’ın siyasal temsilcileri olarak tanınmasını’ hedefleyen, Türkiye ve Avrupa’da 3 milyonu aşkın Kürdün imzasını taşıyan dilekçe olmuştur.

Temmuz 2007’de yapılan genel seçimlerde 21 DTP adayının meclise girmesiyle Kürt siyaseti Türkiye’nin siyasal gündemine yerleşmiştir. Daha sonra, Mart 2009’da yapılan belediye seçimleri Türkiye’nin güneydoğusunda AKP ile DTP arasında sıkı bir çekişmeye sahne olmuş, bu çekişmede DTP üstün gelmiştir. DTP bu bölgede Mart 2009 yerel seçimlerini kazanmış, kazandığı belediyelerin sayısını ikiye katlamıştır; Diyarbakır ve önemli 7 kent dahil olmak üzere yaklaşık 100 Kürt kenti ve kasabası.⁴⁶ Böylece, DTP’nin bir “mesaj ileticisi” olarak görülmesi gerektiği

46-Casier, M., et.al., 2011..

ileri sürülmüş, bu partinin “en azından güneydoğudaki tartışılmaz başarısı nedeniyle bölgedeki başlıca aktör sayılması” önerilmiştir.⁴⁷ Dahası, Türkiye’nin ana akım medyasında nadir görülen bir durum olarak kimi gazete yazarları PKK’nin ve Öcalan’ın olası bir diyalogda yer alacak aktörler olabileceğini belirtmiştir.⁴⁸ Dolayısıyla, görüldüğü kadarıyla PKK kendini yeniden yaratmakla kalmamış, ayrıca Türkiye’de siyaset gündeminin başlarına yerleşmiştir.

Ancak daha önemlisi, bu dönemde Kürt siyasetinin, “toplumsal hareketlerin verili bir yönetim birimindeki güç yapılanmalarını değiştirme” anlamında mekânı kazanmada üstünlük sağlamasıdır.⁴⁹ En başta Diyarbakır’da simgelenen bu kazanılmış Kürt kamusal mekânı, belki de tarihte ilk kez Ankara’daki TBMM dahil olmak üzere ülke ölçeğindeki Kürt siyasetiyle birleşmiştir. Bu durum, “ulus devlet toprakları içinde farklılaşmış siyasal ve toplumsal mekânların ortaya çıkışına” işaret ediyordu.⁵⁰ Bu açıdan, 1999 yılından bu yana Kürt yanlısı partinin denetimi altında bulunan belediyeler bir tür kendi kendini yöneten bölgesel organlara dönüşmüştür. Gambetti, Diyarbakır’daki durumdan hareketle bunu “kent dekolonizasyonu” olarak tanımlamaktadır.

Gene aynı dönemde DTP siyasal projesi olan “Demokratik Özerklik Projesini”, Öcalan’ın demokratik konfederalizm kavramına pek çok açıdan uygun biçimde daha açık dillendirmeye başladı. Bu amaçla 2007 yılı Ekim ayında Diyarbakır’da toplanan ‘Demokratik Toplum Kongresi’ ‘demokratik özerkliği’ Türkiye’deki Kürt halkının projesi olarak tanıdı. Kongre, demokratikleşmenin sağlanması, yerel düzeyin güçlendirilmesini gerektiren sorun çözümleri yaklaşımının geliştirilmesi için Türkiye’nin siyasal ve idari sisteminde radikal reformlar

47-Birand 2009; Ergin 2009

48-Özkök 2009; Akinan 2009

49-Z. Gambetti, 2009, p.44.

50-Gambetti, 2009

gerçekleştirilmesi çağrısında bulundu. ‘Etnisite’ ya da ‘toprak’ temelli özerklik yerine kültürel farklılıkların ifadesine olanak tanıyacak bölgesel ve yerel yapılanmalar önerildi.

Bu bağlamda, Türkiye’nin tüm bölgelerini kapsamak üzere 26 meclis oluşturulması fikri ortaya atıldı. Kongre raporu ayrıca ‘ulus’ tanımının değiştirilmesi çağrısında da bulundu. Etnik vurgulu yerleşik tanım yerine, ortak bir aidiyet duygusu için ‘Türkiye ulusu’ terimi kullanılmalıydı.⁵¹ Daha sonra, 2007 Kasım ayında ikinci kongre toplandı ve sözü edilen rapor bu kongrede “*Kürt Sorununa Demokratik Çözüm-Demokratik Özerklik Projesi*” adıyla resmen benimsendi. Türkiye’deki Kürt siyasetiyle ilgili bu çok önemli gelişme Kürtlerin yükselen kimlik taleplerini açıkça gösteriyordu. Bu durum aynı zamanda yasal Kürt siyasetinde yeni bir dönem olarak yorumlandı. Buna göre, DTP çözüm politikasında önemli bir rol oynayacak konuma gelirken, hepsi de kapatılan daha önceki Kürt partileri, HEP, DEP, HADEP ve DEHAP kendilerini inkâr ve yok etme politikalarına karşı varoluş mücadelesiyle sınırlandırmak zorunda kalmışlardı.⁵²

Aynı kongrede DTP, demokratik özerklik kavramına uygun olarak, örgütün her düzeyinde meclisler oluşturmak amacıyla parti tüzüğünde önemli değişiklikler yaptı. Benzer biçimde, DTP’nin elindeki belediyeler de Kürt kimlik siyaseti doğrultusunda birtakım adımlar attılar. Bunların arasında yer alan “çok dilde belediye hizmetleri” ateşli tartışmalara yol açtı. 2007 yılında Diyarbakır’daki Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş belediye hizmetlerinin Türkçenin yanı sıra Kürtçe, Ermenice ve Süryanice verilmesi uygulamasını başlattı.⁵³ Bu çok dillilik projesi nedeniyle belediye meclisi dağıtıldı, Demirbaş görevinden alınarak ‘mevkiini suistimal etmek’ ve ‘Türk alfabesi

51-Zengin, <http://www.bianet.org/english/local-goverment/102622-dtp-congress-democratic-autonomy>

52-Gül, <http://www.firatnews.com/index.php?rupel=arsivveanf=nucevenucelD=23190>

53-M. Casier, 2010.

yasasına karşı gelmekle' suçlandı. Ne var ki Demirbaş bir son-raki seçimde bu kez daha fazla oy alarak yeniden seçildi.⁵⁴

Yeni Kürt projesi, yasal parti örgütlenmesinden ayrı olarak,⁵⁵ Demokratik Toplum Kongresi (DTK) adı altında bir başka örgütlenmeye daha gitti.⁵⁶ Bu yeni örgütlenmenin gerekçesi şöyle açıklandı:

bugün kısmi ve yetersiz de olsa, işlemeseler de kurulmuş kimi mahalle ve il meclislerimiz vardır. Bu kurumlarımız henüz oturmadığı için devletle olan ilişkimiz siyasi parti üzerinden yürütülmeye çalışılmaktadır. Kürt halkı taleplerini siyasi partide ortaklaştırmakta, buradan da devlete yansıtmaktadır. Kürt halkı bu Kongre çatısı altında birleştikçe ve kurumlarını oluşturup yaşama geçirdikçe kendini bir muhatap haline getirebilecek ve devleti çözüme çekebilecektir. Böyle bir çözüme gelmiş devlet eski yapısını bırakan bir devlettir.⁵⁷

Bu yaklaşım Öcalan'ın 'devletsiz demokrasi' görüşüne dayanmaktadır. Öcalan burada yetkileri sınırlı küçük bir devlet için uzlaşmaya varılmasını savunmaktadır. Öcalan'a göre Kürt halkı bölgede kendi demokratik iktidar yapısına sahip olmalıdır

54-Korkut, <http://www.bianet.org/english/minorities/114727-state-wants-kurdish-speaking-employees-but-tries-kurdish-mayor>; Önderoğlu, <http://www.bianet.org/english/minorities/102799-multilingual-diyarbakir-municipality-on-trial>

55-Anayasa Mahkemesi Aralık 2009'da daha önceki Kürt partilerinde olduğu gibi Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) de kapatılmasına karar verdi ve aralarında milletvekillikleri düşürülen eşbaşkanlar Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk da olmak üzere 37 parti üyesine siyaset yasağı getirdi. Ancak, yasal Kürt siyaseti hemen hemen hiçbir engelle karşılaşmadan yoluna devam etti ve Barış ve Demokrasi Partisi'ni kurdu BDP, kendisinden öncesi DTP'nin seçim başarısının daha ötesine geçerek 2011 seçimlerinde 36 milletvekili çıkardı.

56-Güney Afrika'da kongre şeklinde örgütlenme geleneği vardır. ANC (Afrika Ulusal Kongresi), Güney Afrika Hintli Kongresi, Kara Derililer Kongresi ve Demokratlar Kongresi 1955 yılında Halk Kongresi'ni oluşturdu. Bu, Güney Afrika halkının kongresiydi ve kongre nasıl bir Güney Afrika istekleriyle ilgili taleplerden oluşan ve *Özgürlük Bildirgesi* adı verilen bir belgeyi benimsedi.

(<http://www.anc.org.za/ancdocs/history/campaigns/cop/index.html>)

57-Kürt Sorununda Çözüme Doğru Demokratik Özerklik Weşanên Serxwebûn: 146, s 95., 2009

ve bu ‘demokrasi + genel kamusal otorite olarak Türk devleti’ çözümün başlıca anahtarıdır.⁵⁸

DTK, halk iktidarının doğrudan ve kesintisiz niteliğiyle tanımlanan yeni bir siyasal tarz oluşturmak üzere bu temelde kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana, köy, kasaba ve kent konseyleri, kadın ve gençlik dernekleri ve hükümet dışı kuruluşlar (HDK) dahil olmak üzere çeşitli toplum örgütlenmelerine yönelmiştir. Konsey sözcüleri ve ilçe düzeyinde seçilen delegeler kongrenin %60’ını oluştururken %40’lık bir kesim de HDK temsilcilerinden oluşmaktadır. DTP de kongre içinde siyasal alanı temsil eden bileşenlerden biridir. Kongre’nin Ekim 2007’de yapılan ilk kuruluş toplantısına 600 delege katılmış ve Demokratik Özerklik projesi bu toplantıda ilan edilmiştir. Eylül 2008’de yapılan ikinci toplantıda Türk Ordusunun Kuzey Irak’ta yürüttüğü kara ve hava harekâtına karşı çıkmıştır. 2009 yılında, yerel seçimlerden hemen önce yapılan üçüncü toplantıda seçim stratejisi tartışılmıştır. DTK dördüncü ve beşinci toplantılarını 2009 yılının Haziran ve Aralık aylarında yapmış, bu toplantılarda özerk Kürdistan’a yönelik yeni bir anayasa önerilmiştir.⁵⁹

DTK bu örgütsel etkinliklerinin yanı sıra bir uluslararası sempozyumla birlikte ‘Yeni Ekonomik Politikalar’, ‘Dinsel İnanç Grupları’, ‘Yeni Anayasa’ ve ‘Dil’ gibi başlıklarda çeşitli çalıştaylar düzenlemiştir. ‘Karşılıklı Görüşme ve Uyuşmazlık Çözümü Deneyimleri’ başlıklı konferansta, barış sürecine ilişkin fikir ve deneyimlerin paylaşılması açısından taraflar arasında nasıl diyalog sağlanacağı, bununla ilgili yol haritaları ve diğer konular ele alınmıştır.⁶⁰ Nihai bildirmede Kürt sorununun diyalog

58-Öcalan, 2004, Bir Halkı Savunmak, 402

59-DTK daha sonra Kürt siyasetinin en önde gelen aktörlerinden biri konumuna geldi. Bugün 850 delege tarafından seçilen 101 üyeli konseyiyle açık bir kongredir. 850 delegeden 300’ü, milletvekilleri, belediye başkanları gibi bulundukları yerlere seçimle gelmiş kişiler, 500’ü seçilmiş delege, geriye kalan 50 delegelik de azınlıklara ve örneğin akademisyenler gibi özel gruplara ayrılmıştır.

60-<http://the-peace-conference.org/about/about.html>

yoluyla çözülmesi önerilmiştir. Uluslararası topluluğa diyalog sürecine katkıda bulunma çağrısı yapılmıştır. Bu açıdan, gerek Türk gerekse Kürt tarafların geçmişle yüzleşmeleri gerekliliği vurgulanmıştır.⁶¹

Çalıştaylarda DTK Kürt halkının başlıca talepleri olarak özerk yerel yönetimleri⁶², anadilde eğitimi ve kimliğin tanınmasını öne sürmüştür. Dille ilgili olup kimi hükümet dışı kuruluşlarla birlikte Haziran 2010'da düzenlenen çalıştayda, (resmî) eğitim dili olmayan dillerin korunmasına yönelik bir proje, Kürtçenin ve diğer dillerin eğitim dilleri olması önerilmiştir. Bu konuda çalıştay, devlet dışı aktörlerin kendilerini Kürt dilinin resmen tanınmasını talep etmekle sınırlamayıp bunu kendilerinin örgütlemeleri gerektiği vurgulanmıştır.⁶³

Özetle, 2005 yılından bu yana Türkiye'deki Kürt hareketinin demokratik konfederalizm çerçevesinde Kürt kimliği için tedricen bir siyasal ve toplumsal alan açtığı sonucuna varabiliriz. 1999 yılından bu yana kayda değer sayıda belediyeyi elinde bulunduran Kürt hareketi bu süreçten geçerken iki temel örgütlenme biçimine dayanmıştır: Önce DTP ardından BDP olmak üzere yasal parti ve daha geniş bir kongre olarak DTK. Bu örgütler, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik kavramları temelinde Kürt kimlik siyasetini yaygınlaştırmayı amaçlamıştır. Son olarak DTK "Demokratik Özerkliği" aşağıdan yukarıda inşa edeceğini ilan etmiştir. İçeriğinin belirsizliği kendilerince de kabul edilse bile bu açıklama bir yanıyla Kürt hareketinin çatışma riskini de artıracak biçimde kendini Türk kamusal alanından ayırmaya yönelik bugüne kadarki en yalın girişimdir. Diğer yanıyla ise aynı açıklama şöyle bir soruyu da beraberinde getirebilecektir: Bu, 'gerçek' bir çözümün çerçevesi olabilir mi? Makalenin son bölümünde bu konuyu

61-<http://www.firatnews.com/index.php?rupel=nucevenucelD=22423>

62-<http://www.ekolojistler.org/dtpnin-yerel-yonetimler-modeli-netlesiyor.html>

63-Yuksel, <http://www.gunlukgazetesi.net/haber.asp?haberid=95141>

Kürt sorununun siyasal çözümüne yönelik olasılıklarla bağlantılı olarak ele alacağız.

4. Sonuç

Sonuca ulaşmak üzere, bu radikal demokrasi projesinin olumsuzluklarını ve Türkiye’de sürüp giden çatışmaya çözüm bulunması açısından ortaya koyduğu siyasal sonuçları tartışacağız. Önce, bu projenin Türkiye’deki Kürt hareketi için ne anlama geldiğine bakalım.

2000’li yılların PKK tarihinin en kritik dönemini oluşturduğu açıktır. Parti bu kritik dönemi farklı evrelerle yaşamıştır ve bu evrelerin üç aşamaya ayrılması mümkündür: a) şok ve geri çekilme (1999), b) tıkanma ve yeniden yapılanma (2000-2004) ve c) yeniden sahneye dönüş (2005 yılından günümüze). Bu dönemde Öcalan’ın yeni politikalarına ve PKK’ye, Kürtlerden ve soldan yönelen eleştiriler Türk devletine teslim olma, hatta Türk Genelkurmayı’nın hizmetine girme gibi ağır iddia ve suçlamalardan hareketin geçmişinden ve hedeflerinden tamamen kopması gibi eleştirilere kadar geniş bir yelpazeye yayılmış, sonuçta bağımsız ve birleşik bir devlet fikrine elveda dediği ileri sürülmüştür.

PKK’nin bu dönemde yaşadığı, örgütünün, ideolojisinin siyasal-askerî stratejisinin kapsamlı bir yeniden yapılandırılmasıdır. Örgütsel açıdan PKK, daha önce benimsediği, tüm etkinliklerin denetlendiği Leninist tarzda öncü parti modelinin tersine, partilerden ve kurumlardan oluşan bir komplekse dönüşmüştür. Örgütsel yapıda önemli değişiklikler olmakla birlikte, ‘tam zamanlı profesyonel devrimcilerden’ bir grubun oluşturduğu kararlı ve militan kesim merkezî rol oynamayı sürdürmektedir. Örgütsel düzeyde daha karmaşık bir yapılanmaya ya da birbirleriyle etkileşim halindeki kurumların çokluğuna doğru değişim, oluşum halindeki bu düşünsel-pratik sürecinin yansımasıdır. Örgütsel yapılanmadaki bu dönüşüm, ‘partinin

ötesinde siyasal örgütlenme' şeklindeki yeni kavramsallaştırma-
mayla ilgilidir.

PKK'nin özgün konumunu, yani bağımsız bir Kürdistan kurulması hedefini terk ettiği ileri sürülmekle birlikte, partinin özgün Leninist tezi yaratıcı biçimde tersine çevirdiği de söylenebilir. 1914 yılında Lenin şunu ileri sürüyordu: "Kendi kaderini tayin hakkına, ayrı bir devlet olarak var olma hakkı dışında bir anlam biçilmesi yanlış olacaktır."⁶⁴ Bu tezi tersine çevirerek, kendi kaderini tayin hakkının ayrı bir devlet olarak var olma hakkı dışında başka bir anlama gelecek biçimde yorumlanmamasının da eşit ölçüde yanlış olduğu söylenebilir. PKK'nin önde gelen isimlerinden Mustafa Karasu'ya göre sosyalistler kendi siyasal projeleri olarak devlet üzerinde bu kadar durmamalıdır. Ona göre ulus devlet, sosyalist değil burjuva bir kavramdır. PKK'nin 'radikal demokrasi' projesi, bunun ötesinde özellikle demokratik konfederalizm fikri ise, mevcut sınırların ötesinde aşağıdan yukarıya bir demokratik sistem inşa ederek sınırları önce esnek, daha uzun vadede ise anlamsız kılmayı amaçlamaktadır.⁶⁵ Nitekim PKK de demokratik cumhuriyet, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm projeleriyle bir yandan kendi kaderini tayin hakkında yeni bir gündem oluştururken diğer yandan ulus devlet kavramının ötesine geçmekte daha önemlisi, bu dönemde PKK Kürtlerin kimlik taleplerini radikal demokrasi projesinin potasında toplamıştır. Bu, yeni ideolojik ve siyasal yaklaşımlar geliştirilerek sağlanmıştır. Böylece PKK'nin ilgi ve etkinlik alanını genişletecek, sonuçta Kürt kamusal alanını daha da genişletecek fırsatlar yaratılmıştır. Silahlı mücadeleyle devlet iktidarını ele geçirme fikri dışında toplumu tüm yönleriyle dönüştürmeyi hedefleyen PKK çabaları şimdi kendine daha geniş bir alan bulmuş olmaktadır.

64-Lenin 1914. Bakınız: <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1914/self-det/ch01.htm>

65-Karasu 2009: 17-219

Bu arada, siyasal-askerî mücadele de giderek daha fazla tabandaki örgütlenmeleri ve seçilmiş temsilcileriyle (ulusal ve yerel ölçeklerde) DTP'nin (daha sonra BDP'nin) öncülüğü ele almaya başladığı bir siyasal mücadele çizgisine yönelmiştir. Özellikle 2007, 2009 ve 2011 seçimlerinden sonra daha güçlü bir Kürt kamusal alanı ortaya çıkmıştır. Önde gelen bir köşe yazarı daha 2004'te şöyle yazmıştı:

'Türkiye'nin 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşadığı bu sancılı süreç sonunda toprakları üzerinde ayrı bir devlet kurulamadı ama Güneydoğusu'nda ayrı bir 'siyasi coğrafya' oluşturuldu'.⁶⁶

Yazar çok ama çok haklıydı; ama belki de yazdığının somutla ortaya çıkışını öngörememişti. Bu ayrı siyasal coğrafya öz örgütlenme (demokratik konfederalizm) biçimlerine ve kendi geleceğini kendi ellerine alma anlamında güçlü bir inanç ve kuram-pratik birliğine dayanmaktadır. 2009 yılındaki seçimlerden bu yana söz konusu 'ayrı siyasal coğrafya' Kürt siyasetçilerin tutuklanmasıyla ve Kürt hareketinin bunu izleyen, demokratik özerklik projesi çerçevesinde iki dilli kamusal yaşam taleplerini de kapsayan karşı kampanyasıyla daha da derinleşmiştir. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ve Demokratik Toplum Kongresi, kamusal yaşamda Kürt dilinin resmen tanınması talebiyle "İki Dilli Yaşam" tartışmalarını alevlendirdi. BDP ve DTK ayrıca taleplerini fiilen uygulamaya başladı: Belediyeler işaret levhalarını Kürtçe ve Türkçe olarak yeniden düzenlediler ve yerel esnaf da tabelalarını Kürtçeye çevirdi. Toplumun tümünün aşağıdan başlayarak yeniden örgütlenmesi, Kürt bölgesinde daha çok belediyenin kazanılmasıyla birlikte 1999 yılından bu yana Kürt hareketinin gündemindedir. Kürt hareketi ilçelerde ve beldelerde yerel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik politikalarla sonuçlanan farklı özyönetim yapıları oluşturmuştur. Demokratik özerklik projesi daha sonra bu yapıları genişletmeye ve resmileştirmeye yönelmiştir.⁶⁷

66-Bila 2004: 10.

67 Z.Gambetti, Alternatif bir sol proje: Demokratik özerklik, <http://www.birgun.net/>

Bu arada Kürt hareketi bu projeleri 2009 yılında Mezopotamya Sosyal Forumu aracılığıyla Türk ve dünya kamuoyuna tanıtmaya ve tartışılmasını sağlamaya çalışmıştır.⁶⁸ Mezopotamya Sosyal Forumu Ortadoğu'dan ve diğer ülkelerden kuruluşları ve hareketleri bu amaçla Diyarbakır'da bir araya getirmiştir. DTK da 2010 yılında 'Demokratik Özerklik' projesini tartışmak üzere Türk gazeteciler, akademisyenler, siyasetçiler ve hak savunucuları ile birlikte bir çalıştay düzenlemiştir. Aşağıdan yukarıya doğru toplumun tüm kesimlerinin demokratik konfederalizm ve özerklik ilkeleri doğrultusunda örgütlenmesi toplumsal yaşamın pek çok alanını kapsamakta, çeşitli etkinlikler gerektirmektedir. Tüm bu etkinlikler, PKK'nin radikal demokrasi projesinin halkın aktif özneliğini öngördüğünü göstermektedir. Burada söz konusu olan, yerelden bölgeye, oradan küresel düzeye uzanan mücadeleciler bir güç olarak halktır. Daha önemlisi, gerçekleştirilenler, ortada yukarıdan dayatılan bir siyasal projenin değil aşağıdan yukarıya bir demokratik yapılanma olduğunu göstermektedir. Komünler ve halk meclisleri aracılığıyla temsilî demokrasinin getirdiği tıkanıklık aşılacak istenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Kürt hareketi tarafından ortaya konulduğu şekliyle 26 özerk bölgesel demokratik özerklik projesi, mevcut siyasal rejimin sınırlarının ötesine geçen radikal bir alternatif sunmaktadır. En önemlisi, bu proje, devleti ve ulusu dışlayarak demokrasiyi milliyetçilikten ayıran, demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak değil halk egemenliğinin sınırsız ve dolaysız biçimi olarak gören radikal bir demokrasi anlayışına dayanmaktadır. Dolayısıyla bu demokratik özerklik projesi, hem mevcut siyasal rejimin sınırlarının hem de liberal demokrasiyi bir işaret taşı olarak kullanan AB müktesebatı temelinde geliştirilen çerçevenin ötesine geçmektedir.

politics_index.php?news_code=1293360839veyear=2010vemonth=12veday=26
 Birgün -26 Aralık 2010

68-<http://www.msf.web.tr/msf-en/who-are-we.html>, see also Casier, M. (2011) Beyond Kurdistan? The Mesopotamia Social Forum and the appropriation and re-imagination of Mesopotamia by the Kurdish Movement. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13 (4): 417-432.

Bu önerinin AB Bölgesel Politikasına uygun olup olmadığına ilişkin tartışmalar sürmekle birlikte, Türkiye’de merkeziyetçiliğe son vererek Kürt sorununun çözümünde yararlı bir adım olacağı söylenebilir.⁶⁹

Kürt hareketi, tanınma ve özyönetim hakları temelinde bir çözüm için görüşmelere hazırdır. Bu özyönetimin biçimi ve sınırları konusunda tartışabilirler, ama bundan vazgeçemezler. Bu açıdan Kürtler, yerleşik ‘siyasal coğrafyaları’ temelindeki kimlikleriyle siyasal organda yer almak istemektedirler ve bu da Türkiye’de Kürt kimliğinin anayasal düzlemde tanınmasını gerektirmektedir. Özerklik nosyonu dahil olmak üzere bu anayasal tanıma aynı zamanda Türkiye’nin mevcut siyasal rejiminde de radikal bir değişim anlamına gelecektir.⁷⁰

Özetle, “devletin ötesinde siyaset, partinin ötesinde siyasal örgütlenme ve sınıfın ötesinde siyasal öznellik” kavramlarından hareketle yeni bir radikal demokrasi projesi geliştirmiş olan Türkiye’deki Kürt hareketi, hem Türk siyasal sistemindeki merkeziyetçi geleneği, hem de Türkiye solunun devletçi ve sınıf indirgemecisi siyasal düşüncesini değiştirme fırsatını yakalayabilir.

69-Üstündağ, 2010, <http://www.bianet.org/english/english/123087-possible-solution-for-kurdish-question-suits-eu-accession-process>

70-Kapsama ve özerklik, coğrafi, kültürel ve siyasal açıdan çok farklı koşullara sahip başka bir örneğe ilişkin uzun alıntıdan da anlaşılabilceği gibi birbirlerini çelmemektedir: *‘İlk bakışta, kapsama ve özerklik ikiz talepleri birbirini çeler gibi görünür.. Ancak çelişki, ancak, bu ikisinin birbirini karşılıklı dışladığı varsayıldığında, yani Chiapas’ta olsun dünyanın başka yerlerinde olsun yerli halkların haklarının tam anlamda tanınması önünde hâlâ bir engel oluşturan bir akıl yürütmeye başvurulduğunda ortaya çıkar. 1980’lere kadar, kültürel çeşitliğin siyasal önemi devlet oluşumu ve ekonomik kalkınma ile ilgili diğer meselelerden sonra gelirdi. Meksika’da ve diğer Latin Amerika ülkelerinde kapsama, yerli halka ait olmadığına karar verilen tek bir ulusal kimliğe bağlanma olarak anlaşılırdı. Oysa yerli özerkliğinin uzun vadede yaşama geçirilebilirliği, hukuksal statülerde yapılacak kimi değişikliklerden çok bunun yerel ölçekte benimsenmesine bağlı olabilir. Bu açıdan **özerkliğin hukuksal bir kavram olarak değil siyasal kimliğin en iyi işareti** olarak düşünülmesi çok daha yerinde olur.’*(Harvey, 2005) (vurgu bizim)

Referanslar

- Akinan, S. 2009. 'Güzel günler yakında mı?' Online: <http://aksam.com.tr/2009/04/08/yazar/12219/serdar_akinan/guzel_gunler_yakinda_mi_.html> (erişim: 9 Nisan 2009).
- Akkaya, Ahmet Hamdi ve Joost Jongerden. 2011. 'The PKK in 2000s: Continuity through breaks?' In: Marlies Casier & Joost Jongerden. Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue. London & New York: Routledge.
- Badiou, Alain. 2002. Ethics: an essay on the understanding of Evil. London – New York: Verso.
- Birand, M. A. 2009. 'Let's hear the voice of the Kurds (II)'. Available online at <<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11343078&yazarid=298&tarih=2009-04-02>> (eri im: 9 Nisan 2009).
- Barkey, H. & Fuller, G., 1998, Turkey's Kurdish Question. Oxford: Rowman & Littlefield.
- Bila, Fikret. 2004. *Satran  tablasındaki yeni hamleler: Hangi PKK?*, Ankara:  mit Yayıncılık.
- Bookchin, Murray. 1982. The ecology of freedom: the emergence and dissolution of hierarchy. California: Chesshire Books.
- Bookchin, Murray.1992. Libertarian Municipalism: An Overview, *Society and Nature*, vol.1, No.1.
- Bookchin, Murray.1993. The meaning of Confederalism, *Society and Nature*, vol.1, No.3.
- Bookchin, Murray. 1996. From Urbanization to Cities: Toward a New Politics of Citizenship. London: Cassell.
- Casier, M. 2010. Turkey's Kurds and the Quest for Recognition. Transnational Politics and the EU-Turkey accession negotiations, *Ethnicities*, 10 (1): 3-25
- Casier, M. 2011. Beyond Kurdistan? The Mesopotamia Social Forum and the appropriation and re-imagination of Mesopotamia by the Kurdish Movement. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13 (4): 417-432.
- Casier, M., Jongerden, J., ve Walker, N.2011. Fruitless Attempts? The Kurdish initiative and the containment of the Kurdish movement. *New Perspectives on Turkey*, 44: 103-127.
-  ıdam,  i dem. 2010. Antonio Negri's Radical Critique of Contemporary Capitalism: Invoking Love, Revolutionizing Politics and Theorizing Democracy. Paper presented at the Annual Meeting of Political Science Association Washington DC, September 1-4, 2010.

- Ergin, S. 2009. 'Politicians also subject to gravit'. Available online at <<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=11326033>> (erişim: 9 Nisan 2009).
- Gambetti, Zeynep. 2009. Politics of place/space: The spatial dynamics of the Kurdish and Zapatista movements, *New Perspectives on Turkey*, N.41, Fall 2009.
- Gellner, Ernest. 1983. Nations and Nationalism, Oxford: Basil Blackwell.
- Gellner, Ernest. 1997. 'The Turkish Option in Comparative Perspective' in Rethinking Modernity and National Identity in Turkey, edited by S. Bozdoğan and R. Kasaba. Seattle and London: University of Washington Press.
- Güneş, Cengiz. 2012. The Kurdish National Movement in Turkey: From Protest to Resistance. London & New York: Routledge.
- Hardt, Michael and Antonio Negri. 2000 *Empire*. Cambridge: Harvard University Press
- Hardt, Michael and Antonio Negri. 2004 *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*, New York: Penguin Press.
- Hardt, Michael and Antonio Negri. 2009 *Commonwealth*, Belknap Press of Harvard University Press.
- Harvey, Neil. 2005. Inclusion Through Autonomy: Zapatistas and Dissent. Available online at <http://www2.fiu.edu/~hudsonv/Harvey.pdf> (accessed 12 Haziran 2010).
- Heper, M. 2007, The state and Kurds in Turkey. New York: Palgrave Macmillan.
- Jongerden, Joost. 2007. *The Settlement Issue in Turkey and the Kurds*, Leiden & Boston: Brill.
- Jongerden, Joost & Ahmet Hamdi Akkaya. 2011. Born from the Left. The making of the PKK. In: Marlies Casier & Joost Jongerden. Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue. London & New York: Routledge.
- Karasu, Mustafa. 2009. Radikal demokrasi. Neuss: Mezopotamya Yayınları.
- Küçükaydın, Demir. 2009. Öcalan'a Mektuplar, 2. basım, Köxüz Dijital Yayınlar: Online: <http://www.akintiya-karsi.org/koxuz/node/4758>
- Laclau, Ernesto ve Chantal Mouffe. 1985. Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics. London –New York: Verso.
- Newman, Saul. 2010. 'The horizon of anarchy: Anarchism and contemporary radical thought', *Theory and Event*, vol.13, issue 2.
- Öcalan, Abdullah. 2004. Bir halkı savunmak. Weşanên Serxwebûn.

- Öcalan, Abdullah. 2008. *War and Peace in Kurdistan*, Cologne: International Initiative Freedom for Öcalan – Peace in Kurdistan.
- Özcan, A.K. 2006. *Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan.* Oxon: Routledge.
- Özkök, E. 2009. 'Sanacaksınız ki karşı çıkacağım'. Online: <<http://hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11227167&yazarid=10& tarih=2009-03-17>> (erişim: 9 Nisan 2009).
- PKK 2005. *Partiya Karkerên Kurdistan PKK Yeniden İnşa Kongre Belgeleri.* Istanbul: Çetin Yayinlari.
- PKK. 2009. Kürt Sorununda Çözüme Doğru Demokratik Özerklik. Weşanên Serxwebûn
- Yeğen, M. 1999. The Kurdish Question in Turkish State Discourse. *Journal of Contemporary History*, Vol.34, No. 4:555-568.
- White, Damian F. 2008. *Bookchin: A Critical Appraisal.* London: Pluto Press.
- Zizek, S. 2007. *Robespierre, Virtue and Terror.* London. Verso

TÜRKİYE'DE KONFEDERALİZM VE ÖZERKLİK: Kürdistan İşçi Partisi ve demokrasinin yeniden tanımlanışı¹

Ahmet Hamdi Akkaya
Joost Jongerden

Giriş

Türkiye'de PKK (*Partiya Karkerên Kurdistan*, Kürdistan İşçi Partisi) öncülüğündeki Kürt hareketi, bağımsız bir devlet kurmayı hedefleyen uzun bir “ulusal kurtuluş mücadelesinin” ardından rotasını değiştirmiş, hedef olarak radikal demokrasi projesini benimsemiştir. Türkiye Cumhuriyeti devleti on yıllar süren asimilasyon ve baskı politikalarıyla Kürt kimliğini ve onun politik ifadelendirilmesini nasıl silememişse, PKK de uzun süren gerilla savaşıyla devletin kontrol sistemlerini alt edememiştir. 1978 yılındaki manifestosunda PKK sömürgeciliğin her biçiminin yok edilmesi ve birleşik bir Kürdistan kurulması çağrısında bulunmuştu. Oysa günümüzde PKK'nin önde gelen kişileri, sosyalistlerin siyasal bir proje olarak devlete bu ölçüde odaklanmamaları gerektiğini savunmaktadır. Başka bir deyişle, şiddete daha fazla başvurulmasının sınırları olduğu kabul edildiği gibi, örgütün felsefi yaklaşımında da derin

1-Bu makale yazarların genel olarak PKK'nin politik söylemi, özel olarak da demokratik konfederalizm üzerine yaptıkları tartışmanın ardından 2011 yılında yazılmıştır. Janet Biehl'e bu metnin taslağını okuyup yorumlarını bize ilettiği için kendisine teşekkür borçluyuz.

bir değişim ortaya çıkmıştır.² PKK, Lenin'in "kendi kaderini tayin hakkına ayrı bir devlet olarak var olma hakkı dışında başka bir yorum getirmenin yanlış olacağı" tezini"³ tersine çevirerek, kendi kaderini tayin hakkına sanki ayrı bir devlet olarak var olma hakkından başka bir anlam içermiyormuş gibi bakmanın da eşit derecede yanlış olacağını söylemektedir. Bu görüş ayrıca modern devletin bir burjuva proje olarak tarihsel analizinde de teyit edilmektedir (Karasu, 2009).

1970'li yıllardaki ideolojik kuruluşu dönemin diğer kurtuluş hareketlerinden çok farklı olmasa da, PKK henüz oluşum sürecinde bile Sovyetler Birliği veya Çin'den ithal konvansiyonel komünist öğretilerden koparak kendi sosyalizm anlayışını geliştirmeye çalışmıştır. Bugün hapiste olan lideri Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanması üzerine örgüt radikal demokrasi projesi yönünde belirgin bir dönüş yaşamıştır. Burada yalnızca –Öcalan'ın sözleriyle– "klasik Kürt milliyetçi çizgisi" değil, "benzer bir eğilimin solcu yorumu" da reddedilmiştir (Öcalan, 1999: 10).⁴ Atina'daki bir mahkemeye ve AİHM Büyük Dairesine sunulan daha sonraki "savunma metinlerinde" ise Öcalan kuramsal düşüncelerini "radikal demokrasi" adını verdiği bir anlayışa dönüştürmüştür.

Bu radikal demokrasi fikri –demokrasi kavramını ulus ve devlet ötesinde geliştirme çabası anlamında radikal– üç proje çerçevesinde geliştirilmektedir: demokratik cumhuriyet (Türkiye), demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik. Demokratik cumhuriyet projesi Türkiye Cumhuriyeti'nde, yurttaşlığın

2-Burada, ilk başta ortaya konulan nihai hedefe ulaşamamış olmasına karşın şiddet temelli mücadelenin başarısız kaldığı ima edilmemektedir. Bununla birlikte, görüldüğü kadarıyla PKK halk savaşı stratejisini uzun dönemli çıkarları açısından artık uygun bulmamaktadır (tek taraflı ve uzun süreli ateşkes ilanlarından da anlaşılabileceği gibi).

3-Lenin 1914. Bakınız: <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1914/self-det/ch01.htm>

4-Öcalan'ın yakalanışı ile PKK'nin yön değiştirmesi arasındaki kesin ilişki bilinmemektedir; bununla birlikte basitçe bunlardan birini diğerinin nedeni olarak göstermek muhtemelen yanlış olacaktır.

milliyetçilikten ayrıldığı bir reform öngörmektedir. Demokratik konfederalizm fikri –daha sonraki savunma metinlerinde demokratik özerklik fikriyle birlikte geliştirilmiştir– bir “demokratik özyönetim” modeli olarak tanımlanmaktadır (Öcalan, 2008: 32). Önerildiği şekliyle bunlar Kürdistan’ın tümünde (ve Kürtler nerede yaşıyorsa orada) gerçekleştirileceğinden, demokratik konfederalizm Kürtlerin ve Kürdistan’ın birleşmesinde başlıca mekanizma olarak görülmelidir. Öcalan’a göre Kürt kurtuluş hareketi bu tür bir öz örgütlenme sisteminin kurulması için çalışmalıdır. Demokratik konfederalizm aynı zamanda, halkın kendi ekonomik, kültürel ve toplumsal konumunu belirlemesi anlamında demokratik özerklikle eşleştirilmektedir. Demokratik cumhuriyet bir devlette reform projesi iken, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik devletin ötesinde ve devletsiz bir siyaset fikrini içermektedir (Akkaya ve Jongerden 2011).

Bu makalenin iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, PKK’nin demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik projelerine nasıl bir anlam biçtiğinin ortaya çıkarılmasıdır. Böylece, özel olarak PKK’nin daha iyi anlaşılabilceğini, genel olarak da radikal siyasete katkıda bulunulabileceğini düşünüyoruz. İkincisi, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik anlayışlarının köklerine inildiğinde, Abdullah Öcalan’ı da etkileyen Murray Bookchin’in çalışmalarına eğilme gereği ortaya çıkmaktadır.⁵

Radikal düşünür Bookchin kendi ideolojisini “komünalizm” ve “özgürlükçü belediyeçilik” olarak tanımlamıştır. Burada amaçlanan, “topluluk meclisleri, kent toplantıları ve mahalle konseyleri” gibi yerel demokratik yapılar oluşturulmasıdır. Özgürlükçü belediyeçilik projesinin içinin boşaltılması veya aşırı dar yerelci amaçlar için kullanılması gibi tehlikelerin önüne geçmek içinse Bookchin yerel demokratik meclislerden oluşan

5-PKK’nin radikal demokrasi projesini Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe’un ve Antonio Negri ve Michael Hardt’in çalışmaları bağlamında ele almıştık (yayınlanacak). Burada ise PKK’nin projesi bu kez Murray Bookchin’in çalışmaları bağlamında ele alınmaktadır.

bir “ağ” olarak konfederalizm ilkesini önermektedir (Bookchin 1993). Bookchin açısından bir toplumsal örgütlenme ilkesi olarak konfederalizm, “yerel denetim ilkesinden vazgeçmeksiz karşılıklı bağımlılığı demokratikleştirmenin” bir yoludur. Konfedere biçimiyle “belediye, kent ve mahalle düzeylerinde doğrudan demokrasinin işlediği halk meclislerinin” kurulması, ulus devlete bir alternatif teşkil etmektedir.⁶

Dolayısıyla, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik projeleriyle ilgili tartışmamız, daha genel anlamda radikal siyaset ve çağdaş Marksizm tartışmalarının bir parçasını oluşturmaktadır. 1970’lerin sonundan bu yana, Marksizm çerçevesinde radikal siyaset anlayışı değişmiştir. Siyasetin üç önemli ayağına –devlet, sınıf ve parti– odaklanan radikal siyasal düşünce, “devletin ötesinde siyaset, partinin ötesinde siyasal örgütlenme ve sınıfın ötesinde siyasal öznellik” biçimini almıştır” (Badiou 2002: 95-97). Diyebiliriz ki bu “radikal demokrasinin” asıl özüdür ve demokrasinin piyasaya neoliberal teslimiyetinin alternatifidir. Latin Amerika’daki ‘kurtuluş hareketlerinden’ ABD ve Avrupa’daki küreselleşme karşıtı gösterilere kadar radikal

6-Rusya göçmeni Musevi bir ailenin çocuğu olarak New York’ta dünyaya gelen Murray Bookchin (1921-2007) henüz çok genç yaşlarda ABD komünist partisinin gençlik hareketi içinde faaliyet gösterdikten sonra 1930’ların sonunda bu hareketten koptu. Önceleri Troçkistler ve Sosyalist İşçi Partisi saflarında yer almasına karşın bu kesimin hiyerarşik ve merkeziyetçi bakışıyla uyuşamadı ve 1950’lerden itibaren kendini özgürlükçü sosyalist olarak tanımlamaya başladı. *Kentleşmenin Yükselişi ve Yurttaşlığın Düşüşü* (1986; *Kentsiz Kentleşme* adıyla 1992’de yeniden yayınlandı) ve *Kentleşmeden Kentlere* [1995] adlı çalışmalarında, “Batının demokratik geleneğinde antik Yunan’dan başlayıp ortaçağ Avrupa’sı kasabalarıyla, ardından özellikle Amerikan ve Fransız devrimleri olmak üzere çeşitli devrimlerde görülen halk kurumlarıyla devam eden bir sivil özyönetim ve konfederalizm tarihini” anlatır. Bookchin ‘özgürlükçü belediyecilik’ siyasal projesini de buradan hareketle geliştirmiştir. (http://dwardmac.pitzer.edu/Anarchist_Archives/bookchin/bio1.html).

7-Newman radikal siyaset felsefesi alanındaki son tartışmalarda meydana gelen bu değişimde anarşizme “hakkı verilmemiş bir başvuru noktası” olarak atıfta bulunmuştur (Newman, 2010). Bu makalesinde Newman ayrıca batılı olmayan birçok toplumda görülen kimlik politikalarının belirli bir biçiminin radikal doğasını da kabul etmiştir. Batılı pek çok toplumda hangi biçimde olursa olsun kimlik politikalarının artık zorunlu olarak radikal olmadığını savunmasına karşın, radikal nitelik taşıyan kimlik politikası olarak Türkiye’deki Kürt kültürel kimliğinden özel olarak söz etmiştir.

(solcu) toplumsal ve siyasal hareketlere yeni bir ivme kazandıran da budur. Etnik ve dinsel çatışmalar açısından dünyanın en önemli coğrafyalarından biri olmaya devam eden Ortadoğu'da ise PKK öncülüğündeki Kürt hareketi radikal demokrasi projesini geliştirerek benzer bir süreci harekete geçirmiştir.

Bu makale beş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, PKK'nin radikal demokrasiye yönelik ideolojik ve siyasal yaklaşımının 2000'li yıllardaki gelişimini izleyeceğiz. Ardından, Bookchin tarafından geliştirilen konfederalizm ve özerklik gibi kavramları tartışacağız. Üçüncü bölümde, kuramsal uzantılarını ve siyasal boyutlarını da gözeterek radikal demokrasi bağlamında geliştirilen siyasal projelere (demokratik cumhuriyet, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik) ayrıntılı biçimde eğileceğiz. Bunun ardından, Temmuz 2011'de yerel düzeyde yaptığımız gözlemler sunulacaktır. Son olarak da radikal demokrasi projesinin Türkiye'deki Kürt hareketi açısından taşıdığı anlam ve siyasal sonuçlar tartışılacaktır.

PKK ve siyasetin yeniden keşfi

PKK 1978 yılında siyasal bir parti olarak kurulduğunda, partinin başlıca görevlisi olarak Genel Sekreter ve parti çalışmalarından doğrudan sorumlu bir Yürütme Kurulu (Merkez Komite) olmak üzere komünist partilerin klasik örgütlenme yapısına sahipti. Örgütün en üst yürütme organı Merkez Komite, en üst karar organı da Parti Kongresi idi. Ancak, aradan zaman geçtikçe PKK, çeşitli partiler ve örgütlerden oluşan bir partiler ve örgütler kompleksine dönüştü. Bunun içinde parti olarak PKK'nin kendisi; Irak, Suriye ve İran'daki kardeş partiler⁸; kadınları örgütleyen bir eş parti⁹ ile silahlı örgütler

8-Irak'ta 2002 yılında kurulan PÇDK (*Partiya Çareseriya Demokratik a Kurdistan*, Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi); Suriye'de 2004 yılında kurulan PYD (*Partiya Yekitiya Demokratik*, Demokratik Birlik Partisi) ve İran'da gene 2004 yılında kurulan PJAK (*Partiya Jiyana Azad a Kurdistan*, Kürdistan Özgür Yaşam Partisi).

9-İlk Kadın Gerillalar Birliği 1995 yılında kurulmuş, bunu 1999 yılındaki ilk kadın

ve halk cephesi Kongra-Gel (Akkaya ve Jongerden 2011) yer almaktadır. Bu konumuyla örgütün geleneksel örgüt şeması verilerek resmedilmesi güçtür. PKK üyeleri ve sempatizanlarının Abdullah Öcalan'a "güneş" olarak atıfta bulunmalarından hareket edilirse, bu analogi doğrultusunda parti kompleksinin örgütsel yapısını bir gezegenler sistemi olarak düşünebiliriz: gezegenler (PKK, KONGRA-GEL¹⁰, KKK/KCK¹¹ KNK¹² ve gerilla güçleri¹³) güneş (Abdullah Öcalan) etrafında hareket ederken, bunların etrafında bir de çeşitli aylar (kurumlar, komiteler) bulunmaktadır.

PKK'nin Marksist-Leninist ilkeler temelindeki klasik bir ulusal kurtuluş hareketinden 'Kutsal Kral' (büyük lider) Abdullah Öcalan'da cisimleşen kendine özgü bir örgüte dönüşümü, ideoloji alanındaki gelişimle birlikte yürümüştür. Başta (1978 yılının kurucu manifestosunda) birleşik bir Kürdistan'ın kuruluşu, Türkiye'deki devrimci güçlerin, iki halkın (Kürtler ve Türkler) birleşerek kurtuluş mücadelelerine katılmaları ile birlikte

partisi izlemiştir. Kadın partisinin adı birkaç kez değişmiştir; halen PAJK (*Partiya Azadiya Jin a Kurdistan*, Kürdistan Özgür Kadınlar Partisi) adıyla faaldir. Cephe örgütü KJB (*Koma Jinen Bilind*, Yüce Kadınlar Topluluğu) ve kadın gerillalar örgütü YJA-STAR (Özgür Kadın Birlikleri) ile birlikte PAJK özerk kadın gruplarının ideolojik merkezi olarak işlev görmektedir.

10-Kongra-Gel (Halk Kongresi), PKK'nin çok bileşenli yapısı içinde, bir ölçüde 2000 yılında feshedilen ERNK'nin işlevlerini üstlenen halk cephesidir (PKK 2005: 97). Adından hareketle, yasama organı olarak görülebilir.

11-KKK (*Koma Komalan Kurdistan*, Kürdistan Topluluklar Birliği) daha sonra KCK (*Koma Civakên Kurdistan*, Kürdistan Toplumlar Birliği) adını almıştır. Her ikisi de demokratik konfederalizm fikrini ve Öcalan'ın Ortadoğu'daki sorunlara çözüm modeli olarak gördüğü, ulus devlete alternatif bir toplumsal örgütlenme anlayışını içermektedir (daha geniş bir tartışma için bakınız, PKK 2005: 175-243).

12-KNK (*Kongra Netewiya Kurdistan*, Kürdistan Ulusal Kongresi) pankürdistan bir şemsiye örgütlenme olup Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Asya'daki Kürt diasporasının temsilcileriyle birlikte Kürdistan'ın tüm yörelerinden siyasal partileri, dinsel ve kültürel kurumları, bağımsız siyasal birimleri, aydınları ve Kürt olmayan etnik grupları kapsamaktadır.

13-Gerilla güçleri temel olarak üç bölümde örgütlenmiştir: Parti hareketinin askerî örgütlenmesini oluşturan HPG (*Hêzên Parastina Gel*, Halk Savunma Güçleri), PJAK'ın siyasal hedeflerine koşut çalışan HRK (*Hezi Rojhelati Kurdistan*, Doğu Kürdistan askerî gücü) ve kadın gerillaların örgütü YJA-Star (Özgür Kadın Birlikleri).

d   n lm   t . Ancak, süreç içinde  calan  zg n bir sosyalizm anlayışı geliştirmeye  alı mı , özellikle yakalanı ından sonra ayrı bir sosyalizm ve devrim anlayışını daha da detaylandırmı tır.

2000 yılından sonra PKK'nin ideolojik  er evesi,  calan tarafından yazılıp hukuksal savunmasının bölümleri olarak yargılandığı çeşitli mahkemelere sunduğu bir dizi metinle oluşmuştur. Kürtçe, Türkçe ve diğer dillerde yayınlanan bu savunma metinleri iki gruba ayrılabilir: Türk mahkemelerine sunulanlar ve Avrupa mahkemelerine sunulanlar (ikinci gruptan kastedilen, Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile Yunanistan'dan çıkartılması ile ilgili bir dava dolayısıyla Atina'daki bir mahkemeye sunulan savunmalardır). Birinci gruptaki savunmalar temel olarak iki savunma metninden oluşmaktadır: İmralı'daki ( calan'ın tutulduğu ada/askerî cezaevi) mahkemeye sunulan ana metin ile 1999 yılında Ankara'daki Yargıtay'a ve 2001 yılında Urfa'daki (Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde bir kent) bir yerel mahkemeye sunulan ekler. Yukarıda sözü edilen ilk metinlerin yayınlanan halleriyle başlıkları, 'Kürt Sorununda   z m Bildirgesi' ve 'Urfa: Dicle-Fırat havzasında tarih, kutsallık ve lanetin simgesi'dir. 2001'de AİHM'ye, 2003'te Atina'daki mahkemeye ve 2004'te de AİHM Büyük Dairesine sunulan ikinci grup savunma metinleri ise hepsi birlikte üç cilt oluşturan iki kitaptır. İki cilt halindeki birinci kitabın adı 'Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru I-II'dir (2001). PKK  evrelerinde "Atina Savunması" olarak bilinen ikinci kitap (   nc  cilt) ise ' zg r İnsan Savunması' (2003) ve 'Bir Halkı Savunmak' (2004) adlarını taşımaktadır.¹⁴ Son olarak  calan, adil yargılanma hakkıyla ilgili olarak AİHM'ye bir başka savunma metni daha

14-Birinci kitap İngilizce olarak iki cilt halinde yayınlanmıştır: 'Prison Writings: The Roots of Civilization' (2007-Hapishane Yazıları: Uygarlığın Kökleri) ve 'Prison Writings: The PKK and the Kurdish Question in the 21st century' (2011-Hapishane Yazıları: 21. Yüzyılda PKK ve Kürt Sorunu). İlk cildin değerlendirmesi için bakınız, Newens (2007); her iki cildin değerlendirmesi için bakınız, (2007, 2011).

göndermiştir. Öcalan tarafından “kapitalist modernliğin sorun-sallaştırılması” olarak tanımlanan bu çalışma da 2009-2010’da Türkçe dört cilt olarak yayınlandı. Öcalan savunmasında ‘ilkel milliyetçilik ve klasik solculuk’ olarak tanımladığı konunun ötesinde bir siyaset fikri geliştirmeye çalışmaktadır. ‘Radikal demokrasi’ olarak atıfta bulunulan bu fikir zaman içinde demokratik cumhuriyet, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik olmak üzere üç projeye geliştirilmiştir (aslında demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik projeleri içsel olarak ilişkilidir ve bu nedenle tek bir proje olarak da görülebilir). Demokratik cumhuriyet projesi, cumhuriyet fikrini milliyetçilik fikrinden ayrıştırarak Türkiye’nin anayasasında reform amaçlamaktadır.

Kürt hareketi adına yeni anayasa hazırlanmasının somut bir siyasal talep haline gelmesi bu proje bağlamındadır. Türkiye Cumhuriyeti anayasasında yurttaşlık Türklükle eşitlenmekte, Kürtleri tarihsel olarak görünmez kılmaktadır. Dolayısıyla, yeni anayasa yurttaşlığı sivil terimlerle tanımlamak zorundadır (Casier et. al. 2011: 115).

Demokratik konfederalizm fikri ‘demokratik özyönetim’ için bir model olarak tanımlanmaktadır (Öcalan 2008: 32). Burada, aşağıdan yukarıya, yerel düzeyden başlayarak örgütlenecek alternatif bir demokratikleşme projesi söz konusudur. Öcalan’a göre ‘bu proje, yerel toplulukların özyönetimini temel alacaktır ve açık konseyler, kent konseyleri, yerel meclisler ve daha geniş kongreler şeklinde örgütlenecektir. Bu tür bir özyönetimin öznelere devlet mercileri değil yurttaşların kendileri olacaktır.’ Demokratik özerklik projesi belirli sonuçları olacak konfedere bir sistem öngörmektedir: Öyle ki, kendi toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlarını geliştirerek siyasal öz denetimin anlamlı ve önemli hale geleceği bir sistem. Aslında, konfederalizm özellikle yerel düzeydeki demokratik organlar arasındaki idari ilişkiye, özerklik de bunların bağımsızlığına atıfta bulunduğundan, demokratik özerklik fikri ile demokratik konfederalizm

fikri arasında örtük bir gerilim var gibi görünebilir. Ancak, öyle bir gerilim olsa bile sonuç zıtlık değil daha az iç içe geçme olarak düşünülebilir.

Demokratik cumhuriyet ile demokratik konfederalizm/demokratik özerklik projeleri arasındaki başlıca farklılık, bunlardan ilkinin odağında devlet ile yurttaşlık tanımı yer alırken, diğerlerinin devlete alternatifler geliştirilmesine ve beklentilerin halkın kendi örgütlenmesi üzerine inşa edilmesine odaklanıyor oluşudur. Burada bizim üzerinde duracağımız konu ise devlete alternatifler geliştirilmesidir. Demokratik konfederalizmle demokratik özerkliğin, bu projelerin potansiyel olarak çelişkili yollardan düzenleneceği bir örgütlenme perspektifinden görülmesi yerine, bu ikisinin birlikte bir *stratejik bağdaştırıcı* sayılması daha yerinde olacaktır: Bunlar, Türkiye'deki Kürtlerin bugünkü mücadelesine siyasal yönelim kazandırmaktadır.

Konfederalizm ve özerklik

Öcalan yakalandıktan sonra, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik konularına çeşitli vesilelerle değinen Murray Bookchin'in yazılarından esinlenmiştir. Bookchin açısından demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik modern siyaseti yeniden düşünmenin ve solu yeniden inşa etmenin temelini oluşturmaktadır ki bunlar Öcalan'ın da temel ilgi alanını oluşturmuştur. Bookchin 1991 yılında özellikle sola ve ezilenleri temsil ettiklerini iddia eden örgütlere atıfla şöyle diyordu: 'Toplumsal yeniden inşa hareketlerinin belki de en büyük başarısızlığı, halkı statükonun oluşturduğu sınırların ötesine taşıyacak siyasete sahip olmayışlarıdır' (Bookchin 1991: 3). Bookchin için böyle bir toplumsal yeniden inşanın devlet kuruculuğunu, daha somut söylenirse ulus devlet fikrini aşması gerekiyordu (Bookchin, 1990: 13; 1991: 7).

Bookchin Helenik model ve Roma modeli olarak tanımladığı iki siyaset fikri arasında ayrım gözetmektedir. Bunlar yönetimle

ilgili olarak iki ayrı anlayışa yol açmıştır. İlkinde (Helenik) siyaset katılımcı-demokratik bir biçime sahipken ikincisi (Roma) merkeziyetçi ve devletçidir (White 2008: 159). Roma modeli modern zamanlarda egemen olup 18. yüzyıl Amerikan ve Fransız anayasacılarını esinlendirirken, Atina modeli karşıt bir yeraltı akımı olarak varlığını sürdürmüş, örneklerini ise 1871 Paris Komünü, 1917 Rus Devrimi'nin baharında Sovyetler olarak ve 1936 İspanyol Devrimi'nde vermiştir¹⁵. Devletçi, merkezî Roma modelinde özgür yurttaşlar değil bir tabi olanlar sürüsü söz konusuyken (Kropotkin 1897) Helenik modelde yurttaşlık vardır (Bookchin, 1990: 11).

Bookchin'in siyasal tasavvuru, 'yerelliklerdeki yurttaş meclislerince görevlendirilen, geri çağrılabilir vekiller aracılığıyla toplulukların birbirleriyle ilişkilendirilmeleri' olarak tanımlanan konfederalizm fikri etrafında insanların yurttaşlar olarak yeniden kazanılmasıdır. Bunu, 'ulus devlete alternatif' olarak görmektedir (Bookchin, 1991: 7). Başka bir yerde ise Bookchin (1990: 9) konfederalizmi 'çeşitli köylerde, kasabalarda, hatta kentlerin mahallelerinde, halkın yüz yüze demokratik ittifaklarıyla seçilen üyelerden oluşan yönetim konseyleri ağı' olarak tanımlamaktadır. Bu yönetim konseyleri tam da adının işaret ettiği gibidir; yöneten organlar. Bunlar yakın denetim altındadırlar ve politikaları belirlemezler; bu yetki, topluluğun kendi elinde kalmaya devam eder:

Bu konseylerin üyelerinin görevleri kesin olarak belirlenmiştir; geri çağrılabilirler, meclisler tarafından belirlenen

15-Bookchin devrimci konsey demokrasisinin bu örneklerine hayranlık duyuyor, bunlardan sıkça söz ediyordu: 1871 Paris Komünü, 1905 ve 1917'de Ruslar ve 1936'da İspanya. Ancak, kendisinin de açıkladığı gibi, bu örneklerde meclis değil konsey demokrasisi söz konusudur. "Yüz yüze" demokrasi örnekleri tarihte çok daha seyrek görülmüş olsa bile büyük önem taşır: Atina demokrasisi (patriarki ve kölelik bir yana), Amerikan devrimindeki New England kasaba toplantıları (1770'ler) ve Paris'te 1793 yılındaki yerel meclisler. Bookchin bunlar hakkında önce "Forms of Freedom"da (Özgürlüğün Biçimleri- 1968) yazmış, daha sonraki dönemlerde de sıkça atıfta bulunmuştur. Ayrıca bakınız, "The Third Revolution" (Üçüncü Devrim), cilt 1 (1996).

politikaların yönetilmesi ve eşgüdümü için konsey üyeliklerine seçilmişlerdir ve kendilerini seçen meclislere karşı sorumludurlar. Dolayısıyla, işlevleri yalnızca idari ve pratik anlam taşır; cumhuriyetçi hükümet sistemlerindeki temsilcilerde olduğu gibi politika belirleme işlevleri yoktur (Bookchin, A.g.e.: 10).¹⁶

Bookchin'e göre konfederalizm en gelişmiş haline özerklik projesinde, 'yerel çiftliklerin, fabrikaların ve diğer girişimlerin yerel belediyenin ellerine verildiğinde' veya 'bir topluluk (...) kendi ekonomik kaynaklarını diğer topluluklarla bağlantılı biçimde yönetmeye başladığında' ulaşır (A.g.e.: 11). Bu modelde ekonomi konfedere konseylerin gözetimine bırakılır; dolayısıyla 'ne kolektifleştirilir ne de özelleştirilir, hepsi ortaktır' (A.g.e.: 10). Bu içerikleriyle konfederalizm ve özerklik, Bookchin'in 'toplumun radikal yeni şekillenmesi' bağlamındaki temel nosyonlardır (A.g.e.: 4). Bu konfederalizm ve özerklik projelerinde, yerelleşmiş, küçük ölçekli öz örgütlenme ve özyönetim olarak tanımlanan araçlarla, topluluğun denetimindeki ekonomi olarak tanımlanan amaç birbiriyle kaynaşır. Hepsi birlikte, ulus devletin ötesine geçen alternatif siyaset olarak düşünülebilir.

Bu görüşlerden etkilenen Öcalan, benzer bir konfederalizm anlayışı geliştirmiştir. Öcalan, devletin eleştirisini temel alarak yaptığı uygarlığın tarihsel analizine koşut olarak, devlet ve devlet inşasına ilişkin fikirlerin tuzağına düşmüş saydığı reel sosyalizmin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin başarısızlığını mahkûm etmiştir. Bunun yerine, toplulukçu değerleri devlet temelli hiyerarşik toplumun gelişmesiyle tam anlamda yok edilemeyen Neolitik toplumun halen süregelen etkileri üzerinde durmuştur. Bu toplulukçu değerler –toplumsal cinsiyet bilincine sahip, dayanışmacılık temelinde doğa ve toplumla uyumlu

16-Dolayısıyla, ortada, çoğunluğun, kendi çıkarları adına azınlık tarafından yönetilmeyi onayladığını öngören 'toplum sözleşmesi' şeklindeki rasyonalist kurgu yoktur. Aydınlanmadan gelen bu anlayışın, esas olarak, iktidarın aristokrasiden burjuvaziye doğru sermaye temelli yaygınlaşmasına hizmet ettiği ileri sürülebilir.

bir yaşamın örgütlenmesi olarak özetlenmektedir (özde feminizm, ekoloji ve sosyalizmin dışavurumları) –Öcalan’ın demokratik konfederalizm şeklini alan demokrasi anlayışının temelini oluşturmaktadır. Öcalan, bu değerleri temel alarak dört düzeyde örgütlenen bir demokratik konfederalizm projesi geliştirmiştir (Karasu, 84-85). En altta köylerdeki ve ilçelerdeki komünler yer almaktadır. Bu komünler, kasaba, kent ve bölge düzeylerinde birbirleriyle bağlantılıdır. Bunun ardından kadınlar ve gençlik gibi toplumsal kategoriler gelir. Örgütlenmenin bir başka düzeyi, farklı etnik/dinsel/kültürel kimlikler çerçevesinde kültürel alanda ortaya çıkar. Dördüncü ve son düzey ise sivil toplum kuruluşları düzeyidir. Demokratik konfederalizm, temeldeki köy/ilçe, kent ve bölge düzeylerindeki meclisler aracılığıyla, toplumun tümünü aşağıdan yukarıya bu şekilde örgütleyecektir (Karasu, 80).¹⁷

Kürt bağlamında demokratik konfederalizm ve özerkliğin inşası

2005 yılından başlayarak, PKK ve onunla ilişkili tüm örgütlenmeler, KCK (*Koma Civakên Kurdistan*, Kürdistan Topluluklar Birliği) adı altında bu proje temelinde yeniden yapılandırılmıştır. KCK ulus devlete alternatif olarak sunulan bir toplumsal örgütlenmedir. Kendini meclisler biçiminde aşağıdan yukarıya doğru örgütlemeyi hedefleyen KCK, ‘ne mevcut ulus devletleri temel alan, ne de onları bir engel olarak gören, kendi demokrasisini kurma mücadelesi veren bir harekettir’ (PKK, 2005: 175). Kurucu metin olan ‘KCK sözleşmesine’ göre başlıca amaç, halkların demokratik örgütlenmeleri ve karar yetkilerine dayanan radikal demokrasinin yaygınlaşması için verilen mücadele olarak tanımlanmıştır.¹⁸ KCK sözleşmesi devletçi

17-Dolayısıyla Öcalan’ın ‘aşağıdan yukarıya’ anlayışı tam tamına (veya yalnızca) küçük/yerel olandan büyük/bölgesel olana doğru giden alışıldık coğrafi/sayısal ölçekten ibaret olmayıp aynı zamanda topluluksal/dar yöresel olandan toplumsal/kategorik olana doğru yükselen kültürel düzeylerden oluşan daha soyut bir anlayışı yansıtır.

18-<http://www.ygk-info.com/Onderlik/sozlesme/index.html>. (Giriş bölümünün –Öcalan’ın

zihniyeti açan yeni bir toplumsal ilişkiler mekanizması ortaya koymaktadır. Buna göre, KCK'nin başlıca örgütleyici fikri olan demokratik konfederalizm, Irak gibi federal devlet yapısı içinde bölgelerinin  zy netimini de içeren anayasal haklara sahip oldukları yerler de dahil, Kürtlerin yaşadıkları her yer için geçerlilik taşımaktadır. Bu projede iki belirleyici faktör söz konusudur: toplumda (bir yönetim biçimi olmak yerine) halkın iktidarı olarak demokrasi anlayışı ve devletin bu anlayıştan dışlanması.

Demokratik konfederalizm halkın örgütlenmesidir. Yaşamın her alanının devlet dışı örgütlenmesidir. Toplumda ve yaşamın her alanında demokrasinin geliştirilmesidir. Dünyada varolan devletin küçülmesi ve toplumun devlet dışı örgütlenerek kendi yaşamını düzenlemesi eğilimine denk düşmektedir..... Devlet engelse de, Kürt  zg rl k Hareketi meşru demokratik örgütlenme hakkını sonuna kadar kullanacaktır. “Devlet engelleme çıkarıyor” diyerek bu hedefinden kesinlikle vazgeçmeyecektir (Karasu, 216-217).¹⁹

Dolayısıyla, yeni Kürt projesi, aşağıdaki savı temel alan bir başka örgütlenme biçimini, DTK'yi (Demokratik Toplum Kongresi) gündeme getirmiştir:

...bugün kısmi ve yetersiz de olsa, i lemeseler de kurulmuş kimi mahalle ve il meclislerimiz vardır. Bu kurumlarımız henüz oturmadığı için devletle olan ili kimiz siyasi parti üzerinden y r  lmeye çalışılmaktadır. Kürt halkı taleplerini siyasi partide ortakla tırmakta, buradan da devlete yansıtılmaktadır..... Kürt halkı bu Kongre çatısı altında

2005 tarihli ‘Kürdistan’da Demokratik Konfederalizm Bildirgesi’nden oluşmaktadır–İngilizcesi için bakınız: <http://www.freemedialibrary.com>). ‘Sözleşme’ (Kürtçe: *Peyman*) olarak İngilizceye  evrildi inde Rousseau’nun *toplum sözleşmesine* (yukarıda dipnot 16) alternatif bir konumu yansıttığı şeklinde yorumlanabilir.

19-Devletler tarafından tanınma konusu, olası diğer devletsel tepkiler sorusunu da gündeme getirmektedir ve bunlardan bugün fiilen geçerli olanı da baskıdır (aşağıya bakınız).

birleştikçe ve kurumlarını oluşturup yaşama geçirdikçe kendini bir muhatap haline getirebilecek ve devleti çözüme çekebilecektir. Böyle bir çözüme gelmiş devlet eski yapısını bırakan bir devlettir).²⁰

Burada atıfta bulunulan kongre, Bookchin'in "özgürlükçü belediyeçilik" çalışmasında doğrudan demokrasinin konfedere biçimi olarak değindiği, Öcalan'ın ise 'devletsiz demokrasi' olarak sözünü ettiği yerel konseyler topluluğudur. Bu anlamıyla DTK basitçe bir başka örgütlenme değil, halkın iktidarının köy, kasaba ve kent konseyleri aracılığıyla doğrudan ve süreklilik temelinde gerçekleşmesiyle tanımlanan yeni bir siyasal paradigma ortaya koyma girişiminin bir parçasıdır. Kongrenin 2007 yılı Ekim ayında gerçekleşen ve demokratik özerkliğin başlıca gündem maddesi olduğu ilk (kuruluş) toplantısına yaklaşık 600 delege katılmıştır. Bunun ardından peş peşe kongreler toplanmıştır –dördüncüsü Ağustos 2010'da, beşincisi Temmuz 2011'de– ve bugün DTK'nın 850 delege arasından yılda iki kez seçilen 101 kişilik bir daimi kurulu vardır.²¹

DTK, 'Kuzey Kürdistan' şeklinde atıfta bulunulmak üzere köy, kırsal alan (belde), kentsel mahalle, ilçe, kent ve bölge düzeylerinde örgütlenmiştir. DTK'nın beş kişiden oluşan bir divan ve bu divanın kendi içinden seçtiği bir sözcü vardır.²²

20-Kürt Sorununda Çözüme Doğru Demokratik Özerklik Weşanên Serxwebûn: 146, p 95, 2009

21-<http://www.firatnews.com/index.php?rupel=nuce&nucelD=31059>
<http://www.firatnews.com/index.php?rupel=nuce&nucelD=47433>

22-DTK'nın genel örgüt yapısı şu şekildedir:

Genel Kurul (850 delege): 850 delegeden 500'ü halk tarafından seçilmektedir, 300 delege seçilmiş siyasal temsilcilerdir –milletvekilleri, belediye başkanları, başlıca Kürt siyasal partisi olarak Barış ve Demokrasi Partisi'ne (BDP) mensup yerel yöneticiler ve yerleşik siyasal forumlardan seçilen diğerleri–, 50 delegelik de dinsel azınlıkların temsilcilerine, akademisyenlere veya özel uzmanlık sahibi başkalarına ayrılmıştır. 500 'halk' delegesinin 2011 yılındaki seçimi 43 ilçede örgütlenmiştir.

Daimi Meclis: 101 üye

Koordinasyon Kurulu: 13 üye (biri kadın biri erkek iki eş başkan da dahil)

Başkanlık Divanı: 5 üye

Ayrıca bölge meclisleri (en az 75 üye), il meclisleri (en az 25 üye), ilçe meclisleri (en az 15 üye), köy ve mahalle meclisleri (en az 7 üye) ile bu yapı genişlemektedir.

Bu gelişimin yanı sıra devam eden daha geleneksel siyaset alanında ise Kürt partisi siyasal projesi olarak demokratik özerkliği dillendirmektedir. DTK'yi düzenleyen, BDP'nin öncülü olan DTP'dir (Demokratik Toplum Partisi) ve ikinci kongresinde 'Kürt Sorununa Demokratik Çözüm-Demokratik Özerklik Projesi' başlıklı bir belge resmen kabul edilmiştir. Belge, 'Türkiye'nin siyasal-idari yapısında reform', 'bölgenin ekonomik ve toplumsal sorunlarına çözüm önerileri' ve 'çatışmaların sona erdirilmesi için plan' olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.²³ Kongre ayrıca Türkiye'nin siyasal ve idari yapısında radikal reformlar için çağrıda bulunmuştur. Bu reformlar, demokratikleşme ve yerel düzeyin güçlendirilmesiyle birlikte sorun çözücü yaklaşımlar geliştirilmesi açısından gerekmektedir. 'Etnisite' ya da 'toprak' temelinde bir özerklik yerine, kültürel farklılıkların ifade edilmesine olanak tanıyacak bölgesel ve yerel yapılanmalar önerilmektedir. Aynı kongrede ve bununla bağlantılı olarak DTP toplumun her düzeyinde meclisler oluşturulmasının önemini vurgulamıştır. DTP'li belediyeler, öz örgütlenme ve özerklik fikri doğrultusunda, sert tartışmalara yol açan 'çok dilde belediye hizmetlerini' başlattılar.²⁴ Önce belediyeye ait işaret levhaları Kürtçe ve Türkçe olarak yerlerine konulmuş ve esnaf da bu uygulamayı izlemiştir.

Yerel yönetim düzeyindeki tüm bu etkinlikler, DTP tarafından

DTK içinde çeşitli komiteler de yer almaktadır: Bunlar, Statü ve Hukuk Komisyonu, Ekoloji ve Yerel Yönetimler Komisyonu, Ekonomi ve İstihdam Komisyonu, Dil ve Eğitim Komisyonu, Sosyal Politikalar Komisyonu, Kadın ve Erkek Eşitlik Komisyonu, Kadın Komisyonu, Gençlik Komisyonu, Kültür, Sanat ve Bilim Komisyonu, İnanç Komisyonu, Diplomasi Komisyonu, Örgütlenme Komisyonu.

23-<http://www.kurdishinstitute.be/english/552.html>

24-2007 yılında Diyarbakır Sur Belediyesi Başkanı Abdullah Demirbaş belediye hizmetlerini, özellikle müracaat bölümlerinde ve telefon hatlarında Türkçenin yanı sıra Kürtçe, Ermenice ve Süryanice vermiştir. Belediye ayrıca bu dillerin hepsiyle bir çocuk dergisi çıkarmış, çocuklar için Kürtçe öykü kitapları hazırlamıştır. Bu çok dillilik projesi nedeniyle belediye meclisi dağıtılmış, Demirbaş görevinden alınarak mevkiini suistimal etmek ve Türk alfabesi yasasına karşı gelmekle suçlanmıştır (kendisi bir sonraki seçimde daha fazla oy alarak yeniden seçilmiştir). Korkut, <http://www.bianet.org/english/minorities/114727>; <http://www.bianet.org/english/minorities/102799>.

Şubat 2008’de gerçekleştirilen üç günlük konferansta benimsenen ve başlangıç noktası olarak özgür yurttaş kavramını alan özgür belediyeçilik modelinden kaynaklanmaktadır. Bu kavram, ifade ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel sivil özgürlüklerin yanı sıra etnik, dinsel, kültürel ve dilsel kimlik özgürlüğü ile kültürel ve ulusal kimlik oluşturma özgürlüğünü içermektedir. Özgür belediyeçilik modeli, yerelden il düzeyine aşağıdan yukarıya katılımcı bir idari yapıyı hedeflemektedir. Bu yapılanmada hizmet sunumu daha iyi hale gelecek ve kimlikle ilgili sorunlar çözülecektir.²⁵ Bookchin tarafından da ele alınan özgür belediyeçilik fikri, aynı zamanda bize demokratik konfederalizmin demokratik özerkliğe nasıl tahvil edilebileceğinin ipuçlarını da vermektedir.²⁶

Önemli olan, yerel yönetimler düzeyindeki bu etkinliklerle Kürt siyasetinin, ‘belirli bir yönetim alanındaki toplumsal hareketlerin mevcut iktidar yapılanmalarını değiştirebilme potansiyeli’ anlamında mekân üzerinde üstünlük sağlamasıdır (Gambetti, 2009: 44). Bu ‘kazanılmış’ kamusal Kürt mekânı, temel olarak Kürt partisinin denetimindeki belediyelerle sembolize edilmektedir ve bu durum, belki de ilk kez, ülke ölçeğindeki Kürt siyasetiyle bütünleşmektedir. Öyle ki, Ankara’daki Türk parlamentosu bile artık ‘ulus devletin egemenlik alanı içinde farklı siyasal ve toplumsal mekânların açılışına’ sahne olmaktadır. (A.g.e.: 60). Bu açıdan bakıldığında, 1999 yılından bu

25-‘DTP’de Hedef 100 Belediye’, *Aktüel Bakış*, <http://www.aktuelbakis.com/Politika/-6656.html>.

26-Bookchin’e göre konfederalist bir yaklaşım ekonominin belediyeleştirilmesini gerektirir ‘Burada, toprak ve işletmeler giderek yaygınlaşan biçimde topluluğun, daha kesin bir ifadeyle özgür meclislerdeki yurttaşların ve konfedere konseylerdeki vekillerinin gözetimine bırakılır. Bu işin nasıl planlanacağı, hangi teknolojilerin kullanılacağı, malların nasıl dağıtılacağı yanıtını ancak pratikte bulabilecek sorulardır (...) Böyle bir belediye ekonomisinde –yalnızca teknolojik açıdan değil ekolojik açıdan da konfedere, karşılıklı bağımlı ve rasyonel standartlarda sahip bir ekonomide– bugün insanları işçi, profesyonel, yönetici vb. olarak bölen özel çıkarların, insanların kendilerini topluluklarının ve bölgelerinin ihtiyaçları doğrultusunda sıkı sıkıya yönlendirilen yurttaşlar olarak gördükleri genel çıkara dönüşmesi beklenir’ (Bookchin 1991: 9).

yana Kürt partisinin denetiminde olan belediyeler, Diyarbakır örneğinden hareketle ‘dekolonizasyon’ olarak atıfta bulunulan, bir tür kendi kendini yöneten bölgesel organ olma özelliğini giderek daha fazla kazanmaktadır (Gambetti, 2008). İlginç olan nokta, 2010 ve 2011 yıllarında Kürt hareketi ile Türkiye solunun ve Yeşil hareketlerin demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik başlıkları çevresinde yeniden bir araya gelmeye başlamasıdır. Radikal demokrasi projesi bu yanıyla siyasette safları daha geniş ölçekte yeniden belirleyici bir potansiyel taşımaktadır.

Yerel görüşmeler

O halde, yerel düzeyde tam tamına neler oluyor? Demokratik konfederalizm ve özerklik gerçekten bir sloganın ötesine geçiyor mu? Pratikte uygulanıyor mu? Uygulanıyorsa nasıl? Bu soruların yanıtını Diyarbakır’da aradık. 2011 yazının bir Temmuz gecesinde, kent merkezinin yakınlarındaki kalabalık ve hayli yoksul bir ilçe olan Bağlar’ın dar sokaklarından geçerek bir mahalle konseyinin temsilcileriyle randevumuza gittik. Bize bu konseyin, Kürt hareketinde son birkaç yıldır tartışılıp geliştirilen demokratik konfederalizm sisteminin bir parçası olduğu bilgisi verildi. Diyarbakır’da bir yerel BDP yöneticisi bize demokratik konfederalizm projesinin ‘tarihsel olarak ideolojik, örgütsel ve siyasal biçimini ulus devlette bulan kapitalizm’ karşısında bir alternatif oluşturduğunu söyledi. Demokratik konfederalizm aynı zamanda ‘siyasal alternatifler geliştiremeyen’, ‘varolan sosyalizm’ adı verilip sonuçta çöken model için de bir alternatifti. Yerel parti yöneticisine göre bir paradigma olarak demokratik konfederalizm ‘merkeziyetçiliği ve devleti reddederken, halkın öz örgütlenmesini ve kendi gündelik işlerinin sorumluluğunu üstlenmesini’ öne çıkarmaktadır. Bu durumda ‘demokratik konfederalizm devlet iktidarının ele geçirilmesine yönelmemekte, devlete odaklanmamakta, öz örgütlenmeler yoluyla alternatif iktidar biçimleri yaratılmasına yoğunlaşmaktadır.’

Bizi bilgilendirenlerden biri 'demokratik konfederalizm bizi hareketlendiriyor' diyor: 'Bu, birinin kurduğu bir şey değildir, bir süreçte gelişendir.'

Açıkça görülen o ki yönlendirici felsefe, 'başkent' ya da 'kale' denilen Diyarbakır'daki parti üyeleri tarafından iyi özümlemiştir. Ancak, bizi daha çok ilgilendiren, kuramın yerel düzeyde, gündelik yaşamın sürdüğü mekânsal ortamlarda fiilen nasıl sonuçlar verdiğiydi (özellikle, Yenişehir ve Kayapınar gibi kentin daha varlıklı semtlerindeki kapalı sitelerde yaşayanlar değil de, Bağlar ve Sur gibi daha yoksul semtlerdeki insanlar açısından). Bu meclisler gerçekte nasıl kurulmuştu? Üyeleri kimlerdi ve işleyişleri nasıldı? Bizim görmeye gittiğimiz meclis, çalışmalarını bir apartmanın zemin katında sürdürüyordu. Dairede, toplantılar için kullanılan genişçe bir salonun yanı sıra küçük bir mutfak, bir ofis odası ve bir de daha küçük bir toplantı odası vardı. 'Şark köşesi' adı verilen halı döşeli bu odayı çevreleyen sedirlerde oturanı rahat ettirecek yastıklar bulunuyordu. Toplantı odasındaki ilan tahtasında ise meclisin davet edildiği düğün ve diğer kutlamalara ilişkin ilanlar yer alıyordu.

Bu davet ve duyurular, topluluğun kendisi ile mahalle meclisi arasındaki bağlantı düzeyinin göstergesidir. Nitekim biz de öznel olarak bir erişilebilirlik, bunun ötesinde dışarıdan gelen özel ziyaretçilere yönelik bir sıcaklık hissettik. Sokakla bu yönetim organının iç mekânı arasındaki birkaç metrelik mesafe de gündelik yaşama bu yakınlığın bir başka göstergesidir. Aslında burada karşılaştırma açısından akla gelen ters örnek, çeşitli biçimleriyle yerel yönetimin alışlageldik organlarıdır. Bunlar, idari-bürokratik ve toplumsal-çevresel engelleriyle (örneğin halkın yaşadığı ve bulunduğu alanların dışında olma, resmî dekor, ancak randevuyla erişim, ücretli personel vb) duygusal bir mesafe yaratmakta, böylece gündelik insan deneyimlerinden ve dolayısıyla sıradan insanlardan daha da uzaklaşmaktadır. Bu ters örnek yerine istenilen ise, yerel yönetim kapsamındaki dahil olmak üzere dış hizmet birimleri ve rahatlıkla

uğranılabilen merkezler, son yıllarda hizmet sunumunda ortaya çıkan ademimerkeziyetçi kurumsal yapılanmalardır –ancak bunların gelişimi henüz çok geri düzeydedir (genel olarak, örneğin konut gibi tek işlevlilikle sınırlanmıştır ve stratejik düzeydeki uygulamalar henüz çok az ve ancak el yordamıyladır).

Gittiğimiz yerde mahalle meclisi üyesi sekiz kişi tarafından karşılandık. Mahalle meclisinde 12'si erkek 8'i kadın olmak üzere toplam 20 kişi bulunuyor. Semtin nüfusu yaklaşık 60 bin (Bağlar ilçesinin toplam nüfusu ise 350 bin). Peki, meclis üyeleri kendi rollerini nasıl görüyor, yapmakta oldukları işi nasıl değerlendiriyor? Meclis başkanı bu konuda şu açıklamaları yaptı: 'Amacımız, yaşamımızda, çevremizde karşımıza çıkan sorunlarla yüzleşmek ve bu sorunları devletin yardımı olmadan kendi başımıza çözmek.' Diğerleri söz alıyor: 'Devlet halkın sırtında bir kamburdur, devletsiz yaşamaya çalışıyoruz.' Bununla birlikte bir ek de yapıyorlar: 'Devlet fikri insanların zihinlerine yerleşmiş durumda ve devlete atıfta bulunmadan siyaseti düşünmeleri çok zor; dolayısıyla bir yandan öz örgütlenmemizi pratikte uygularken diğer yandan da bu uygulama içinde onun ne olduğunu kavramayı öğreniyoruz'. Burada gelişim halinde bir çalışma söz konusudur. İnce (2010: 82) özel tipteki bu süreç araçlarla amaçların birbiriyle geçişi olarak atıfta bulunuyor: İnsanlar, sonuçları yaşama geçirerek eylem ufkunu genişletmeyi de öğreniyor. İnce Eduardo Galeano'dan (2010: 83) alıntıyla bu anlayışın şöyle somutlandığını savunuyor: 'Ütopya ufukta; ona doğru iki adım attığımda o da iki adım geriye gidiyor... on adım atıyorum, o da on adım geriliyor. Ütopya ne içindir? İşte, tam da bunun için, yani yürümek için.' Benzer biçimde, bu meclisin üyeleri meclislerine hem özyönetimin uygulanması, hem de yaparak özyönetimin anlamının kavranması olarak bakıyor; yani, demokrasiyi ve öz örgütlenmeyi, bunları pratikte gerçekleştirerek öğrenmek; bu özel örnekte söz konusu olan ise, devletten demokrasi talep etmek yerine demokrasinin ve öz örgütlenmenin mahalle düzeyinde uygulanmasıdır.

Mahalle meclisi, yerel düzeyde, halkın gündelik yaşamında bir fark yaratmaya girişmekte, bunu hedeflemektedir. Somut olarak bakıldığında, yapılan işler arasında aileler ve esnaf arasındaki anlaşmazlıklarda arabuluculuk, gençlere yönelik kurslar düzenleme (müzik, tiyatro, resim), kadın hakları ve kadına yönelik şiddet konularında bilgilendirme ve eğitim yer almaktadır. Bir kez daha, kadın konusuna verilen önem ortadadır. Gençlere yönelik hizmetlerin öne çıkması da, geleneksel anlayışa sahip yerel yönetimlerde gençliğe genellikle az önem verilmesi dikkate alındığında bir farklılıktır (ve yeniden belirtmek gerekirse, toplumsal cinsiyet meselesinde olduğu gibi, bu tür bir yapılanmanın gençler açısından daha yararlı sonuçlar vermesinin nedenleri ayrıca sıralanabilir). Yerel ölçekte anlaşmazlıkların çözüme bağlanmasına gelince; burada yerel otorite (öyle algılandığı için) fikrinin nüve halinde şekillenmesi, tastamam yönetime aşağıdan yukarıya yaklaşımı öngören küçük ölçekli örgütlenme sayesinde. Hiç kuşkusuz bu yalnızca bir başlangıçtır: 'Her şeye el atamayız; yaygın işsizlik ve önemli ekonomik sorunları ele alacak kapasitemiz ya da imkânlarımız yok.'

Son notlar

Aşağıdaki notlar, gündemdeki konuyu son dönemin Kürt/Türk tarihi, siyasal sonuçlar, Kürt hareketi açısından taşıdığı anlam ve olası gelecek perspektifleri ışığında gözden geçirmektedir. İlk olarak, Kürt ulusal hareketinin demokratik özerklik projesi etrafında harekete geçmesi, Türkiye'deki Kürtlerin (ve genel olarak Kürtlerin) yükselen kimlik taleplerini ortaya koymaktadır. Bu durum, yasal zemindeki Kürt siyasetinde yeni bir dönem olarak yorumlanmaktadır. Önce DTP sonra BDP, daha önceki yasal Kürt partilerinden (HEP, DEP, HADEP ve DEHAP) farklı olarak sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirilmesinde ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Daha önceki Kürt partilerinin hepsi sonuçta Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldıklarından varlıkları süresince

kendilerini hep var olma mücadelesiyle sınırlamışlardı.²⁷ Gerçekten de, demokratik özerklik-konfederalizmin temelleri Kürt partisinin yerel etkisi ve denetiminin koruyucu şemsiyesi altında atılmıştır.

2009 yerel seçimlerinde DTP'nin kazandığı başarıyla iktidardaki AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) Kürtlerin ağırlıkta olduğu Güneydoğu'yu fiilen kaybetmiş, daha sonraki hükümet girişiminin ('Kürt açılımı') başarısız kalması üzerine parti üyelerine yönelik geniş çaplı bir polis operasyonu düzenlenmiş ve parti kapatılmıştır. DTP'nin seçim başarısı daha sonra 2011 yılında BDP'nin oylarına da yansımış (anayasa referandumu ve genel seçimler), devletin (yargı) ve hükümetin (AKP) Kürt partisini g  ten düşürme girişimleri s rm   t r.²⁸ Son iki yıl içinde yaklaşık 9 bin DTP ve BDP  yesi ve çalışanı gözaltına alınmış, aralarında seçilmiş milletvekilleri, belediye başkanları, belediye meclisi  yeleri ve parti yöneticileri bulunmak üzere yaklaşık 4 bin kişi tutuklanmıştır.²⁹ Bu kişilere yöneltilen suçlamalar arasında 'devletin birliğini ve toprak bütünlüğünü bozmak', 'terör  rg t  (PKK anlayınız)  yeliği ve yöneticiliği' ve 'terör örgütüne yardım ve yataklık' (KCK'den 'PKK'nin kentsel kanadı' olarak söz edilmektedir) yer almaktadır.³⁰ Diyarbakır'daki yaklaşık 150 sanığın ilk duruşmaları, mahkeme tarafından sanıklara Kürtçe savunma yapma izni verilmediğinden tartışmalar yaratmıştır. Başka yerlerde ise mahkûmiyet kararları verilmiştir. Örneğin Ağrı'daki KCK Türkiye Meclisi davasında on bir kişi toplam 91 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (Kürtçe savunma yapma talebi reddedildiğinden bu davada herhangi bir savunma yapılmamıştır).³¹ Kürt hareketi devleti reddeden

27-G l, <http://www.firatnews.com/index.php?rupel=arsiv&anf=nuce&nucelD=23190>

28-Bu tarihin değerlendirilmesi ve analizi için bakınız, Casier, Hilton & Jongerden (2009); Casier, Jongerden & Walker, (2011).

29-<http://bianet.org/english/minorities/133252-7748>

30- <http://bianet.org/english/minorities/127174->

31-<http://bianet.org/english/minorities/130774>

bir siyaset anlayışı geliştirmeye çalışırken Türk devleti de Kürt hareketini başlıca derdi haline getirmiştir.

Demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm adına yapılan radikal çıkışa karşı devlet tepkisinin şiddeti açıkça ortadadır. Kürt hareketinin radikal yenilikçiliğinin ve siyaseti yeniden tanımlamasının yetkililer tarafından bir tehdit olarak görüldüğü de açıktır. Demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm önerileri şunları vurguladığı için radikal içeriktedir: 1) siyaset yapmada bir perspektif olarak öz örgütlenme ve özyönetim/ idare; siyaset yapma kapasitesini temsili sistemlerle devlete aktarmayıp 'kendin yap' yaklaşımı ve 2) kimilerince 'ön gerçekleştirme' olarak tanımlanan, geleceğe dönük hedeflerin şimdiki uygulamalara yansımaları (Breines 1989; Downing 2001; Gordon 2008; Maeckelbergh 2009: 66-8; Milberry 2009). Bunlardan ilki, 'kendin yap' yaklaşımı, erişebilirliği öngören, bizzat işin içine girme yaklaşımıdır. Devrimci siyasetin en iyi geleneklerine bakıldığında bu aynı zamanda sorumluluk üstlenme anlamına da gelmektedir: halk ne ölçüde yönetimi oluşturup onun içinde yer alırsa, bir köşeye çekilip 'her yanlış yönetimi yıkmak' eğilimi de o kadar azalır. İkinci vurgu noktası, 'ön gerçekleştirme siyaseti' ise doğrudan doğruya siyasete yaklaşım tarzımızı sorguladığı için daha da temel önemdedir.

'Ön gerçekleştirme siyaseti' savunucularına göre 'geleceğin toplumu bizim bugün nasıl hareket ettiğimize, şu an ne tür etkileşimler, süreçler, yapılanmalar, kurumlaşmalar ve örgütlenmeler gerçekleştirdiğimize, nasıl yaşadığımıza bağlıdır'.³² Örneğin Maeckelbergh'e (2009: 67) göre ön gerçekleştirme uygulamalarında şimdiki mücadele ile gelecekteki amaca yönelik mücadele arasındaki geçici ayrım ortadan kalkar. Demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik projelerinde de, demokrasi, sonunda gerçekleştirilecek (veya gerçekleştirilmeyecek) bir reform talebi değil, şimdi, burada yaşama geçirilecek bir şeydir.

32-<http://interactivist.autonopedia.org/node/935>

Amaçlarla araçların kaynaşması denilirken (Maeckelbergh, 2009: 67) kastedilen de budur. İki proje, ilkeleri, halihazırda olmayan muhayyel bir geleceğe havale etmektense, şimdiden uygulamaya koyar (Downing, 2001).  n gerçekleşme siyaseti, amacına, önüne birtakım hedefler koyarak, bu hedeflerin kurumlar tarafından kabul edilmesini sağlayarak ve daha sonra bunların plan ve politikalarda uygulanmasını bekleyerek ulaşmaya  alı madı ı için toplumsal değişimi kavramının çok farklı bir yoludur.  n gerçekleşme, kişinin ba lı olduğu değerleri içeren alternatiflerin bugün, şimdi inşa edilmesidir.

Daha önce de belirtildiği gibi devlet demokratik konfederalizmde başlıca başvuru çerçevesini olu turmadı ından, talepler ya da beklentiler devlete y neltilmemekte, g ndemlik yaşamda halkın kendisi tarafından  ekillendirilmektedir. Karasu'nun da vurguladığı gibi, sistem  zy netime ve öz performansa dayanmaktadır ve bu anlamda özerklik de demokratik konfederalizm yaklaşımına içkindir (veya  n gerçekleşmesini onda bulur):

Burjuva düşüncesinde kendi kaderini tayin hakkı bir devlet kurma şeklinde formüle edilir. Ancak kendi kaderini tayin hakkına ilişkin sosyalist anlayış bu değildir. Biz, demokratik konfederalizmin kendi kaderini tayin hakkını yaşama geçirmenin mümkün olan en iyi yolu olduğu düşüncesindeyiz (...) Demokratik-konfederalizm ana  er eve olarak devleti almadığından sınırların de i mesini de öngörmez. Tersine, devletçi olmayan bir şekilde düşünmenin ve yapmanın bir yoludur. Demokratik konfederalizmde referans  er evesi, öz örgütlenme temelinde bir halk demokrasisi sistemi geliştirilmesidir. Böylece halk da kendi kurumlarını, konseylerini geliştirecektir. Eğer halk a a ıdan yukarıya  rg tlenirse, aralarında konseyler olarak ilişkiler k rarsa, demokratik konfederalizm sınırları önemsiz kılar (Karasu 2009: 217-219, 208-210).

Son olarak, bu projenin Türkiye'deki Kürt hareketi açısından

hangi anlamı taşıdığına gelirsek, toplumun tüm kesimlerinin aşağıdan yukarıya, demokratik konfederalizm ve özerklik ilkesine göre örgütlenmesinin toplumsal yaşamın farklı alanlarını kapsadığı ve çeşitli alanlardaki etkinlikleri gerektirdiği açıktır. PKK'nin radikal demokrasi projesi, özellikle de mevcut sınırlar ötesinde aşağıdan yukarıya bir demokratik sistem geliştirilmesini öngören demokratik konfederalizm fikri bu sınırları esnek, geçirgen ve uzun dönemde anlamsız kılmayı hedeflemektedir. Aslında PKK demokratik cumhuriyet, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm olmak üzere siyasal projeleriyle bir yandan ulus devlet kavramının ötesine geçerken aynı zamanda kendi kaderini belirleme konusunda yeni bir gündem ortaya koymaktadır.

Belki de hepsinden önemlisi, bu dönemde PKK'nin Kürtlerin kimlik taleplerini radikal demokrasi projesi çerçevesine yerleştirmeyi başarmış olmasıdır. Bu başarı, yeni ideolojik ve siyasal yaklaşımlar geliştirilmesi sayesinde mümkün olmuştur. Böylece PKK, ilgi ve etkinlik alanlarının kapsamını genişletme, sonuçta Kürt kamusal alanı için daha geniş alan yaratma fırsatları bulmuştur. PKK'nin çabaları, devlet iktidarını silahlı mücadeleyle ele geçirme yerine toplumu tüm yönleriyle dönüştürmeyi hedefleyerek şimdi daha geniş bir hareket alanı kazanmıştır.

Tüm bu etkinlikler, PKK'nin radikal demokrasi projesinin bir mücadele gücü olarak aktif bir özneliği de kapsadığını göstermektedir. Burada, yukarıdan dayatılan siyasal bir proje yerine yerel/topluluksal ölçekten bölgesel/toplumsal ve küresel/kategorik olana yönelen sürekli bir girişim söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında, Kürt hareketi tarafından ortaya konulduğu şekliyle demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik projeleri, mevcut siyasal rejimin sınırları ötesine geçen radikal bir alternatif sunmaktadır. En başta, radikal bir demokrasi anlayışı temel alınmaktadır. Bu radikal demokrasi anlayışı, devleti ve ulusu dışlayarak demokrasinin milliyetçilikten ayrıştırılmasını

amaçlamakta, demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak değil halk egemenliğinin kısıtsız ve aracısız bir biçimi olarak görmektedir. Bu nedenle demokratik özerklik projesi, mevcut politik rejimin sınırlarının ötesine geçmektedir. Her ne kadar radikal demokrasi önerisinin, Kürt sorununun çözümünde yararlı bir adım (Türkiye'deki merkezîyetçilik sorununun alt edilmesi anlamında) olabileceği düşünülen AB Bölgesel Politikasına uyup uymayacağına ilişkin tartışmalar olsa da, liberal demokrasiyi temel işaret taşlarından biri olarak kullanan AB müktesebatı temelinde geliştirilen çerçeve de bu kapsamdadır.³³

Özetle, 'devletin ötesinde siyaset, partinin ötesinde siyasal örgütlenme ve sınıfın ötesinde siyasal özne' anlayışı temelinde yeni bir radikal demokrasi projesi geliştirmiş olan Türkiye'deki Kürt hareketi, ülkedeki siyasal yaşama damgasını vuran merkezîyetçi geleneği, ayrıca solun devletçi ve sınıf indirgemeci yaklaşımını değiştirme fırsatını yakalayabilir.

33-Üstündağ, 2010, <http://www.bianet.org/english/english/123087-possible-solution-for-kurdish-question-suits-eu-aession-process>

Referanslar

- Akkaya, A.H. and J. Jongerden. 2011 '*The PKK in 2000s: Continuity through breaks?*' In: Marlies Casier & Joost Jongerden. Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue. London & New York: Routledge
- Badiou, A. .2002. *Ethics: an essay on the understanding of Evil*. London – New York: Verso.
- Bookchin, M. .1990. The Meaning of Confederalism, in: *Green Perspectives*, Issue 20, November 1990; Republished in *Society and Nature*, vol.1, No.3.
- Bookchin, M. .1991. Libertarian Municipalism: An Overview, in *Green Perspectives*, Issue 24, October 1991
- Breines, W. .1989. *Community and Organization in the New Left, 1962-1968, The Great Refusal*. Rutgers University Press
- Casier, M., Hilton, A. and Jongerden, J. .2009. Road Maps and Roadblocks in Turkey's Southeast. *Middle East Report Online (MERO)*, October 30, 2009. Available at: <http://www.merip.org/mero/mero103009>.
- Casier, M., Jongerden, J. and Walker, N. .2011. Fruitless Attempts? The Kurdish Initiative and Containment of the Kurdish Movement in Turkey. *New Perspectives on Turkey* No.44.
- Downing, John. D.H. 2001. *Radical media: Rebellious communication and social movements*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gambetti, Z. 2008. *Decolonizing Diyarbakir: culture, identity and the struggle to appropriate urban space*. In Kamran Asdar Ali and Martina Rieker eds., *Re-exploring The Urban: Comparative Citiscapes in the Middle East and South Asia*. Karachi, Oxford University Press.
- Gambetti, Z. 2009. Politics of place/space: The spatial dynamics of the Kurdish and Zapatista movements, *New Perspectives on Turkey*, N.41, Fall 2009.
- Gordon. 2008. *Anarchy Alive! Anti-Authoritarian Politics from Practice to Theory*, London: Pluto Press
- Gunter, M. 2007. Book review: Prison writings: The roots of civilization. *Middle East Policy* 14/3.
- Gunter, M. 2011. Book review: Prison writings: *The PKK and the Kurdish Question in the 21st century*. *Middle East Policy* 18/3. Available at <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/prison-writings-pkk-and-kurdish-question-21st-century>

- İnce, A.E.J. 2010. *Organising anarchy Spatial Strategy, Prefiguration, and the Politics of Everyday Life*, PhD Thesis, London: University of London
- Karasu, M. 2009. *Radikal Demokrasi*. Neuss: Mezopotamya Yayınları.
- Kropotkin, P. 1897. *The State: It's historical role*. Available at <http://www.panarchy.org/kropotkin/1897.state.html>
- Lenin, V. I. 1914. *The Right of Nations to Self-Determination*. Available at <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1914/self-det/ch01.htm>
- Maeckelbergh. 2009. *The will of the many: How the alterglobalization movement is changing the face of democracy*. London: Pluto Press
- Milberry, K. 2009. *Geeks and Global Justice, Another (cyber)world is possible*. PhD Thesis, Vancouver: Simon Fraser University
- Newens, S. 2007. Book Review. *The Spokesman Journal*, 95. Available at <http://www.spokesmanbooks.com/Spokesman/PDF/95Stan%20Newens%20rev.pdf>
- Newman, S. 2010. 'The horizon of anarchy: Anarchism and contemporary radical thought', *Theory and Event*, vol.13, issue 2.
- Öcalan, A. 1999. *Declaration on the Democratic Solution of the Kurdish Question*, London: Mesopotamian Publishers.
- Öcalan, A. 2007. *Prison writings: The roots of civilization*. London – Ann Arbor: Pluto Press.
- Öcalan, A. 2008. *War and Peace in Kurdistan*. Cologne: International Initiative Freedom for Öcalan – Peace in Kurdistan.
- Öcalan, A. 2011. *Prison writings: The PKK and the Kurdish Question in the 21st century*. London: Transmedia Publishing Ltd.
- PKK. 2005. *Partiya Karkerên Kurdistan PKK Yeniden İnşa Kongre Belgeleri*. Istanbul: Çetin Yayınları.
- White, D. F. 2008. *Bookchin: A Critical Appraisal*. London: Pluto Press.

A

Abbas Göktaş 32
Abdul Halim Haddam 117
Abdullah Demirbaş 164, 165, 191
Abdullah Kumral 32
Abdullah Öcalan 3, 5, 10-18, 23, 30, 32, 33, 38, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 59, 62, 64, 65, 66, 77, 80, 81, 115-148, 153-163, 165, 166, 168, 174, 175, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 203
Abimael Guzmán 116
ADYÖD 13-15, 24, 25, 38, 46, 47, 52
Agamben 104, 109
A. Haydar Kaytan *bkz. Ali Haydar Kaytan*
Ahmet Türk 165
Aker 93, 109
Akinan 137, 141, 163, 173
Alaaddin Kaplan 18
Alaatin Zoğurlu 32
Ala Rızgarî 69, 70, 74, 75
Ali Çetiner 32

Ali Gündüz 32
Ali Haydar Kaytan 13, 20, 32 39, 44, 45, 47, 51, 54, 61
Ali Rıza Koşar 77
Altan Tan 27
A. Negri 5, 98, 110, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 156, 173, 174, 179
Armitage 100, 109, 110
ASKD 71
Aslan 12, 24, 30, 71, 77, 81
AYÖD 15
Aysel Tuğluk 165

B

Badiou 147, 173, 180, 202
Ballı 70, 71, 73, 74, 78, 81
Barkey 28, 30, 85, 89, 109, 146, 173
Bayık *bkz. Cemil Bayık*
BDP 27, 165, 167, 170, 190, 191, 193, 196, 197
Becker 2, 38, 64, 69, 81

Belli 11, 42, 43
Beşikçi 116, 141
Bila 117, 140, 141, 170, 173
Birand 137, 141, 163, 173
Bozarslan 28, 30, 40, 63, 64, 85, 109
Bülent Ecevit 117
Buran 76, 81
Bush 126
Büyükkaya 19, 69, 81

C

Çelik 20, 21, 23, 26, 30, 45, 61, 62, 64, 71, 72, 73, 77, 78, 81, 86, 109
Cemil Bayık 13, 14, 17, 20, 32, 33, 39, 45, 59, 61
Chantal Mouffe 147, 148, 150, 174, 179
Che Guevara 55, 56
Cragin 116, 141
Cuma Tak 16

D

DABK 25
DBG 25
DDGB 25
DDKD 70, 71, 76, 79
DEHAP 26, 29, 135, 136, 161, 162, 164, 196
Demirbaş *bkz. Abdullah Demirbaş*
Deniz Gezmiş 12
Dev-Genç 12, 70
Devrimci Karargâh 26
Dev Yol 24, 51
Dev-Yol 24, 38, 39, 46, 49, 50, 52
DHKD 71

DHP 25, 26
Doğan Kılıçkaya 14
Doğu Perinçek 76, 77
Dönmez *bkz. Şahin Dönmez*
Donnell 86, 109
Downing 198, 199, 202
Dr. Baran 95
Dr. Şivan *bkz. Sait Kırmızıtoprak*
DTH 27
DTP 27, 29, 136, 137, 139, 162-167, 170, 191, 192, 196, 197
Duran Kalkan 13, 14, 20, 32, 39, 45, 47, 51, 61

E

Ecevit 117, 118, 119
EKİM 25
EMEP 26, 27
Enver Hoca 76
Ergin 137, 141, 163, 174
Erkiner 38, 65
Ernesto Laclau 42, 65, 147, 148, 150, 174, 179
Ertuğrul Kürkçü 27, 64, 66
Etten 85, 102, 109
Eyal Weizman 86, 102, 103, 111

F

Faik Bucak 71
Faruk Özdemir 32
Ferzende Tağaç 32, 33
FHKC 74, 75
Fırat 65, 72, 81, 130
FKBDC 24
Frantz Fanon 22

Fuat avgun 59
Fuller 28, 30, 85, 89, 109, 146, 173

G

Gambetti 163, 170, 174, 192, 193, 202
General Giap 20, 61
George Habaş 74
Gordon 198, 202
Güçlü *bkz. İbrahim Güçlü*
Gündoğan 71, 73, 76, 77, 78, 81
Gunter 118, 130, 134, 141, 202
Gürses 85

H

HADEP 26, 29, 164, 196
Haki Karer 4, 13, 14-16, 18, 19, 30, 32, 33, 35, 39, 40, 44-46, 51-55, 57, 60, 63, 65, 66, 77, 78
Halil Ataç 20, 61
Hardt *bkz. Michael Hardt*
Hatice Yaşar 74
Hatip Dicle 27
Haydar Altun 14
Henry Kissinger 138
Hoffman 116, 141
Hüseyin Aslan 77
Hüseyin İnan 12
Hüseyin Topgider 32, 33

İ

İbrahim Aydın 40, 44, 45, 48, 51, 52, 54, 56
İbrahim Bilgin 14
İbrahim Güçlü 11, 30, 38, 65, 68,

70, 73, 74, 75, 79, 81
İbrahim Kaypakkaya 13, 44
İHD 92
İhsan Aksoy 73
İlker Başbuğ 1
İmset *bkz. İsmet İmset*
İsmet İmset 85, 93, 122, 141
İsmet Zoğurlu 33

J

Jose Carlos Mariategui 156

K

KADEK 124, 125, 135
KADEP 27
Karadoğan 72, 81
Karayılan *bkz. Murat Karayılan*
Karer *bkz. Haki Karer*
Kawa 70, 75-80, 81
KCK 123, 127, 133, 160, 162, 182, 188, 189, 197
KDP 20, 70, 71-75, 78, 79, 118
Kellner 100, 110
Kemal Burkay 73
Kemal Pir 13, 14, 16, 21, 32, 33, 35, 44, 47, 51, 53, 59, 60
Kesire Öcalan *bkz. Kesire Yıldırım*
Kesire Yıldırım 20, 32, 47, 61
KHK 126
KHP 70, 78
KİP 69, 70, 73
KJB 123, 182
KKK 123, 127, 182
KNK 123, 182
Koç 93, 111
Kocher *bkz. Matthew Kocher*

Koivunen 89
Komala 74, 75
Kongra-Gel 123, 126, 127, 129, 182
Koşar 77
Kropotkin 186, 203
KUK 69, 70, 72
Kutschera 115, 141

L

Laclau *bkz. Ernesto Laclau*
Lenin 41, 169, 178, 203
Lipovsky 12, 30, 42, 43, 66, 71

M

Mack 138, 141
Maeckelbergh 198, 199, 203
Mahir Çayan 12, 13, 53
Mahir Sayın 11, 13, 15, 23, 24, 30, 44, 48, 62, 66
Mahsum Korkmaz 26, 62
Mao *bkz. Mao Zedong*
Mao Tse Tung *bkz. Mao Zedong*
Mao Zedong 76, 79, 93, 101
Marcus 30, 64, 103, 106, 107, 110
Matthew Kocher 85, 97, 101, 102, 110

Max Weber 1, 149
Mazlum Doğan 14, 16, 32, 33, 45
M. Casier 164
McDowall 115
McGarry 131
MDD 12, 42, 43
Mehdi Zana 73
Mehmet Cahit Şener 32
Mehmet Celal Bucak 19, 69
Mehmet Hayri Durmuş 21, 32, 33, 35, 45

Mehmet Karasungur 32, 33
Mehmet Sevgat 16
M. Hardt 148
M. Hayri Durmuş *bkz. Mehmet Hayri Durmuş*
Michael Gunter 130
Michael Hardt 15, 48, 98, 148-153, 156, 174
Milberry 198, 203
MIT 117
MLSPB 25
Molla Mustafa Barzani 72
Moore 86, 110
Mouffe *bkz. Chantal Mouffe*
Murat Karayılan 90, 95, 99, 107, 110
Murray Bookchin 5, 148, 157, 179, 180, 185
Mustafa Karasu 41, 44, 54, 59, 146, 169
Müslüm Durgun 95

N

Negri *bkz. A. Negri*
Newman 147, 174, 180, 203
Newsinger 86, 110
Nizamettin Taş 17

O

OHAL 104
O'Leary 131
Osman Pamukoğlu 88, 101, 105
Oyan 92, 111

Ö

Öcalan *bkz. Abdullah Öcalan*
ÖDP 23, 25, 27, 62
Özdağ 10, 30, 91, 93, 95, 97, 98, 111

- P**
PÇDK 122, 181
Pêkanîn 70, 73, 78
Perinçek *bkz. Doğu Perinçek*
Peter Galbraith 126
Pilot 18, 54
Pimlott 94, 109
PJAK 122, 123, 181, 182
PKK 1-70, 72, 74, 76, 77-81, 85-111, 115-148, 150, 152-156, 158-164, 166, 168-175, 177-184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 197, 198, 200, 202, 203, 206, 208
PWD 17, 127
PYD 122, 181
- R**
Rıza Altun 14
Rızgarî 69, 70, 71, 74, 75, 79
Rousseau 189
- S**
Sait Elçi 71, 72
Sait Kırmızıtoprak 71, 72, 74, 76
Şakar 121, 142
Sakine Polat 32
Sakine Polat 32
Salih *bkz. Salih Kandal*
Salih Kandal 19, 69, 131
Sami Abdurrahman 72
Sartre 22, 23
Sayın *bkz. Mahir Sayın*
SDP 23, 26, 27, 62
Selahattin Çelik 20, 61
Seyfettin *bkz. Seyfettin Zoğurlu*
Seyfettin Zoğurlu 16, 32, 33
Sick 9, 30
Signoles 86, 111
Sırrı Süreyya Önder 27
Stansfield 119, 142
Stêrka Sor 18, 54, 58, 59, 60, 70, 77
Süleyman Demirel 36, 68
Suphi Karakuş 32
Sutton 86, 111
SVP 24, 26, 66
- Ş**
Şahin Dönmez 32, 33
Şahin Kılavuz 14
Şerafettin Elçi 27
Şeyh Sait 56
Şeymus Yiğit 16
- T**
TDP 25, 26
Tekoşîn 18, 59, 69, 70, 78
TEP 24
Tezcan 93, 111
THKO 12, 13, 24, 26, 29, 37, 43-46, 48, 52, 53, 62, 66
THKP-C 12, 13, 23, 24, 29, 37, 43-46, 48, 49, 52, 53, 62, 66
TİKKO 13, 25, 43, 44, 48, 52, 76
TİKP 49, 52, 77
TİP 11, 12, 42, 70, 71, 72, 73
TKEP 24, 25
TKKKÖ 52
TKP/İS 24
TKP-ML 25, 43, 44, 52
TKSP 69, 70, 71, 73, 78
TSİP 26, 46
TSK 73, 86, 92
Turgut Özal 36, 68, 89

U

ÜYEİ 86

V

Van Bruinessen 115, 142

Veysi Badem 16

Virilio 99, 109-111

W

Weizman *bkz. Eyal Weizman*

White 85, 99, 111, 157, 175, 186,
203

Woods 86, 111

Y

Yetkin 117, 119, 143

YJA-Star 123, 182

YJA-STAR 123, 128, 182

Yüce 15, 16, 31, 40, 66, 123, 182

Yusuf Aslan 12

Z

Zasloff 86, 111

Zeki Adsız 73

Zhou Enlai 9

Zizek 9, 31, 153, 175

PKK ÜZERİNE YAZILAR

Joost Jongerden - Ahmet Hamdi Akkaya

Kürt çalışmaları konusunda önde gelen uzmanlardan biri olan saygın bir akademisyen 3-4 yıl önce bir Avrupa üniversitesinde verdiği seminerin sonunda biraz sinik tarzda sorulan şu soruyla karşılaştı: 'Ne olacak bu PKK'nin hali? Geleceği var mı?' Artık emeklilik yaşına da gelmiş olan yılların profesörünün ilk cümlesi pek de 'akademik' sayılmazdı doğrusu: 'PKK is a miracie' ('PKK bir mucize'). Ardından da 'PKK'nin hep baş aşağı gittiği düşünülen süreçlerin ardından bir çıkış yaptığını' ekledi. Görev yaptığı sıradaki meşhur basını bilgilendirme toplantılarında Max Weber'den yaptığı alıntılar nedeni ile 'entelektüel' diye nitelendirilen eski Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'dan da geçen yıl benzer bir açıklama geldi: 'PKK şanslı bir örgüt bana göre. Çünkü konjonktürel şartlar hep lehine gerçekleşen ve istifade edebilen bir örgüt'.

